

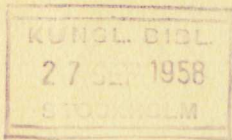

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1958:12 A

Inrikesdepartementet

CIVILFÖRSVAR UTBILDNINGEN

AVGIVET AV

SÄRSKILT TILLKALLAD SAKKUNNIG

Stockholm 1958

Statens offentliga utredningar 1958

Kronologisk förteckning

1. Vägplan för Sverige. 1. Riktlinjer och förslag samt kartbilagor. Idun. 226 s. **K.**
2. Vägplan för Sverige. 2. Expertutredningar och övriga textbilagor. Idun. 208 s. **K.**
3. Utredning om vissa förhållanden vid konserveringsforskningsinstitutet. Marcus. 270 s. **H.**
4. Promemoria med förslag om fondförvaltning m. m. i samband med en utbyggd pensionering. Idun. 91 s. **S.**
5. Permanent skördeeskadeskydd. Idun. 547 s. **Jo.**
6. Författningsutredningen. 1. Kandidatnominering vid andrakammarval. Av L. Sköld. Idun. 355 s. **Ju.**
7. Småbrukarstödet. Marcus. 120 s. **Jo.**
8. Gemensam nordisk hälsovårdsutbildning. Norstedt. 96 s. **I.**
9. Häradsrätts sammansättning i brottmål. Idun. 24 s. **Ju.**
10. Förslag till varumärkeslag. Idun. 464 s. **Ju.**
11. Reserverna för högre utbildning. Idun. 124 s. **E.**
12. Civilförsvarsutbildningen. Idun. 175 s. **I.**

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1958:12

Inrikesdepartementet

CIVILFÖRSVARsutbildningen

AVGIVET AV

SÄRSKILT TILLKALLAD SAKKUNNIG

IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG ESSELTE AB

STOCKHOLM 1958

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Inrikesdepartementet

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 oktober 1953 tillkallade dåvarande statsrådet Gunnar Hedlund den 17 oktober 1953 riksgäldsfullmäktigen, ledamoten av riksdagens andra kammare P. S. Lindholm för att överse planerna för den obligatoriska civilförvarsutbildningen och utreda frågan om dess omfattning och metoder samt därmed sammanhängande spörsmål och framlägga därav föranledda förslag. Sedan Lindholm utnämnts till statsråd och chef för civildepartementet och begärt entledigande såsom utredningsman, uppdrog statsrådet Hedlund den 30 september 1955 åt seminarieläraren, ledamoten av riksdagens andra kammare T. E. J. Blidfors att vara utredningsman. Blidfors hade tidigare, den 1 dec. 1953, tillkallats för att såsom expert biträda utredningen på det pedagogiskt-psykologiska området.

På framställning av utredningen tillkallade statsrådet Hedlund den 25 okt. 1955 såsom experter, dåvarande lektorn i Hälsingborg, sedermera lektorn vid lärarhögskolan i Stockholm, I. V. Johannesson (för utformning av förslag till i civilförsvarets instruktörsutbildning ingående psykologisk-pedagogisk kurs), kriminalkommisarien i Uppsala S. G. Lewell, brandchefen i Göteborg N. J. Grönvall, civilförvarsdirektören i Halmstad R. R. Bernsten och dåvarande övningsskolläraren i Hälsingborg A. Joelsson (för utformning av förslag till utbildningsprogram, Lewell i ordnings- och bevakningstjänst, Grönvall i brandtjänst, Bernsten i räddningstjänst och Joelsson i sjukvårdstjänst).

Efter gemensam framställning av 1953 års civilförvarsutredning och 1953 års utredning om civilförvarsutbildning tillkallade statsrådet Hedlund dels den 16 januari 1956 byrådirektören i Malmö civilförvarsområde G. H. Jarning att såsom expert biträda utredningarna vid viss utformning av civilförsvarets lokala ledning m. m., dels fr. o. m. den 25 juli 1956

assessorn i Svea hovrätt A. Loheman för att biträda utredningarna som lagteknisk expert.

Utredningen har antagit benämningen 1953 års utredning om civilförsvarsutbildning, i betänkandet förkortat till »utredningen» eller, då så erfordrats för undvikande av förväxling med 1953 års civilförsvarsutredning, »utbildningsutredningen».

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 oktober 1953 uppdrogs den 17 oktober 1953 åt förste byråinspektören i arbetsmarknadsstyrelsen I. N. Sandström att vara utredningens sekreterare.

Utredningen har den 29 oktober 1954 till Kungl. Maj:t avgivit förslag att den fristående allmänna utbildningen av civilförsvarspersonal skulle upphöra.

I följande till utredningen remitterade ärenden har utlåtanden avgivits

a. *till Kungl. Maj:t i försvarsdepartementet*

den 24 mars 1954 över överbefälhavarens underdåniga skrivelse den 9 februari 1954 med förslag till bombröjningsorganisation,

b. *till Kungl. Maj:t i inrikesdepartementet*

den 1 september 1955 över civilförsvarsstyrelsens skrivelser den 10 och 29 augusti 1955 med hemställan om förlängd utbildningstid för viss civilförsvarspersonal,

den 12 januari 1956 över 1953 års civilförsvarsutrednings delbetänkande angående civilförsvarets inriktning och fortsatta uppbyggnad,

den 1 mars 1956 över civilförsvarsstyrelsens skrivelse den 7 februari 1956 angående förlängd utbildningstid för viss verksskyddspersonal,

den 30 september 1957 över betänkande, som den 26 juli 1957 avgivits av den sakkunnige för utredning av frågan om beaktande av samvetsbetänkligheter mot civilförvarstjänst m. m.,

den 30 september 1957 över betänkande, avgivet år 1957 av utredningen angående vissa sambandsfrågor.

Dessutom har utlåtanden avgivits över civilförsvarsstyrelsens anslagsäskanden för budgetåren 1955/1956—1958/1959.

Under utredningstiden har ett kontinuerligt samarbete ägt rum med 1953 års civilförsvarsutredning.

Sedan utredningen numera slutfört sitt uppdrag, får utredningen härmed vördsamt överlämna sitt betänkande.

Stockholm den 24 mars 1958.

Joh. Blidfors

I. N. Sandström

Innehåll

Kap. 1. Utredningsuppdraget	9
Kap. 2. Särskilda frågor	14
Kap. 3. Utbildningsverksamhetens framtida ledning	19
Kap. 4. Skolorganisationen	27
1. Lokalfrågor	27
a) Lokaler för civilförvarsskolan och dess fältavdelningar	27
b) Lokaler för manskapsutbildningen	30
2. Personalfrågor	30
A. Lärarpersonal	30
a) Behov av lärarpersonal för civilförvarsskolan och dess fältavdelningar	30
b) Civilförvarslärarna. Kompetenskrav och kompetenskomplettering	36
c) Civilförvarsskolans rektor och kollegium	38
d) Löner och arvoden	39
B) Administrationspersonal	40
Kap. 5. Civilförvarsutbildningen i den nya personalorganisationen	43
1. Allmänna synpunkter på civilförvarsutbildningens inriktning och innehåll	43
2. Utbildningskategorierna, deras uppgifter	44
3. Verkskyddsutbildningen	48
a) Hittillsvarande verkskyddsutbildning	48
b) Den framtida verkskyddsutbildningen	50
4. Särskilda synpunkter på behovet av utbildning i taktisk ledning av civilförvarsverksamhet	53
5. Utkast till normalplaner	54
a) Allmänna synpunkter	54
b) Anvisningar för instruktion i personligt skydd	56
c) Normalplaner för allmänna civilförsvaret	57
1. Ledningskåren	57
2. Bevakningskåren	71
3. Beredskapsbrandkåren	75
4. Räddningskåren	79
5. Sjukvårdskåren	82
6. Utrymningskåren	87

d) Normalplaner för verkskyddet.....	90
1. Verkskyddschef.....	90
2. Verkskyddsassistent.....	90
3. Övrig verkskyddspersonal.....	91
6. Behov av repetitionsutbildning.....	91
7. Vidareutbildning och fortbildning.....	93
Kap. 6. Civilförsvarsspel och praktiska övningar.....	94
Kap. 7. Skolornas undervisning i brandskydd och olycksfallsvård.....	98
Kap. 8. Sjukvårdsutbildning av 18-åriga kvinnor.....	103
1. Förslag.....	103
2. Utkast till normalplan.....	104
Kap. 9. Instruktörsutbildningen.....	105
1. a) Utbildningen av instruktörer och avdelningslärare med flera 2/12 1953—16/6 1955.....	105
b) Utbildningen av instruktörer med flera 1/7 1955—30/6 1957... ..	117
2. Behovet av instruktörer för manskapsutbildning.....	117
3. Instruktörsutbildningen i den nya utbildningsorganisationen....	121
a) Allmänna synpunkter, rekrytering m. m.....	121
b) Förslag till utbildning.....	123
4. Instruktörsutbildning av militär befälspersonal.....	129
Kap. 10. Tekniska hjälpmedel i utbildningsarbetet.....	131
Kap. 11. Övriga frågor.....	135
1. Civilförsvarsutbildningen i undsättningskårerna	135
2. Kostnadsberäkning	137
Kap. 12. Sammanfattning.....	138
Författningsförslag	
Förslag till ny utbildningskungörelse.....	141
Bilaga 1. Översikt av utbildningsverksamheten i allmänna civilförsvaret och hemskyddet.....	144
1. Inledning.....	144
2. Tiden 1/7 1953—31/12 1954.....	144
A. Allmän utbildning.....	144
B. Utbildning av ledningspersonal.....	145
C. Tjänstegrensutbildning.....	146
D. Övrig utbildning.....	157
3. Tiden 1/1 1955—30/6 1957.....	158
A. Våren 1955.....	158
B. Tiden 1/7 1955—30/6 1957.....	160
4. Riktlinjer för utbildningsåret 1957—1958.....	164
Bilaga 2. Tabeller.....	165

I. Sammanställning utvisande utbildningsunderlaget och kursfrekvenserna under en treårsperiod vid civilförvarsskolan och dess fältavdelningar	165
II. Antalet gruppchefer i allmänna civilförsvaret och verkskyddet	165
III. Preliminär fördelning i timmar på olika lärare av kursinnehållen i utkastet till normalplaner	166
IV. Preliminär fördelning i timmar på olika lärare av undervisningsskyldigheten under en treårsperiod	167
V. Preparandkurser 1/7 1953—31/12 1954	168
VI. Civilförvarsskolans på Gimo instruktörsutbildning under tiden 2/12 1953—16/6 1955	170
VII. Civilförvarsskolans utbildning av högre instruktörer och avdelningslärare under tiden 2/12 1953—16/6 1955	171
VIII. Schema över utbildningens innehåll vid instruktörskurserna på Gimo under tiden 2/12 1953—16/6 1955	172
IX. Schema över utbildningens innehåll i de högre instruktörskurserna på Gimo under tiden 2/12 1953—16/6 1955	174
X. Sammanfattning av instruktörsutbildningen på civilförvarsskolan i Gimo under tiden 1/7 1955—30/6 1957	176

KAPITEL 1

Utredningsuppdraget

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 oktober 1953 tillkallade statsrådet G. Hedlund den 17 oktober 1953 sakkunnig för att överse planerna för den obligatoriska civilförvarsutbildningen och utreda frågan om dess omfattning och metoder samt därmed sammanhängande spörsmål och framlägga därav föranledda förslag.

Till statsrådsprotokollet i ärendet anförde statsrådet Hedlund bland annat följande:

»I skrivelse den 14 maj 1952 har *civilförvarsstyrelsen* hemställt om sådan ändring av utbildningskungörelsen att styrelsen fick befogenhet att, då särskilda skäl föreligga, utsträcka de i 2 § kungörelsen angivna tiderna till högst 60 timmar för kalenderår. Som skäl härför har styrelsen anført bl. a. följande. Efter tillkomsten av utbildningskungörelsen hade det visat sig, att särskilt för vissa personalkategorier tidsramen för utbildningen vore så snäv att ett tillfredsställande utbildningsresultat icke kunde ernås. Det vore nödvändigt att ämnet taktik ägnades en väsentligt mera ingående behandling än hittills skett samt att åtminstone all i det fria arbetande personal bibringades betydligt större förtrogenhet med de olika möjligheterna att snabbt intaga skydd och att bereda skydd åt sin materiel. — Att i fråga om verkskyddspersonalen föreskrivits kortare utbildningstid än för motsvarande personal inom det allmänna civilförsvaret kunde näppeligen anses motiverat såvitt anginge två av verkskyddets tjänstegrenar, nämligen sjukvårdstjänsten samt ordnings- och bevakningstjänsten. Omhändertagandet och vården av skadade måste givetvis ske med samma omsorg och kunnsighet och efter samma regler, vare sig det skedde genom allmänna civilförsvarets eller verkskyddets organ. Och bevakningsuppgifterna vid en krigsviktig anläggning vore lika krävande som vid de bevakningsföremål, vilka allmänna civilförsvarets personal hade att skydda.

Över civilförvarsstyrelsens framställning ha efter remiss yttrande avgivits av ett antal myndigheter m. fl. *Överståthållarämbetet* har i sitt yttrande förklarar, att det i och för sig torde kunna vitsordas, att behovet av utbildning av civilförvarspersonalen, i varje fall beträffande vissa personalkategorier, ökat i förhållande till läget år 1948. Emellertid har ämbetet ställt sig tveksamt till frågan huruvida en förlängning av utbildningstiden för de civilförvaringspliktiga för närvarande borde genomföras och därvid åberopat bl. a. följande. Innan en utsträckning av utbildningstiden övervägdes, måste uppenbarligen alla rimliga åtgärder ha vidtagits för att på ett rationellt sätt utnyttja den fastställda tiden. I detta hänseende torde under senaste tid väsentliga förbättringar ha vidtagits, men möjlighet att ytterligare effektivisera utbildningen torde föreligga. Även om man skulle anse en viss förlängning av utbildningstiden i och för sig motiverad, torde likväl för närvarande en omständighet föreligga, som manade till

tvekan mot en sådan förlängning. Därmed avsåges den synnerligen knappa tillgången på godkända civilförsvarsinstruktörer. Eftersom större delen av de civilförsvarspliktiga ännu icke genomgått föreskriven utbildning, torde en förlängning av utbildningstiden vara ägnad att ytterligare försena utbildningen av det stora antal civilförsvarspliktiga, som det återstode att utbilda. En sådan förlängning syntes i allt fall icke böra ske genom att generellt bemyndigande lämnades civilförsvarsstyrelsen att inom ramen för den i lagen angivna maximitiden utsträcka utbildningstiden utan genom en fixerad höjning av timantalet för viss personal.

Sedan ärendet med anledning av vad överståthållarämbetet anfört återremitterats till *civilförsvarsstyrelsen*, har styrelsen i skrivelse den 6 juli 1953 i andra hand hemställt om sådan ändring i 2 § 1 mom. utbildningskungörelsen att första utbildningen för den i allmänna civilförsvaret och verkskyddet inskrivna ordnings-, bevaknings- och sjukvårdspersonalen samt den i hemskyddet inskrivna personalen finge ökas till att omfatta högst vissa angivna timantal per kalenderår. De sålunda föreslagna ökningarna variera mellan 10 och 25 timmar per kalenderår. Styrelsen har i den senare skrivelsen redogjort för utbildningens utformning enligt nu tillämpade planer och för de ändringar däri, som styrelsen anser påkallade. Därvid har styrelsen bl. a. framhållit, att summan utbildningstimmarna för samtliga ifrågakommande kategorier redan nu överstege maximitiden per kalenderår enligt utbildningskungörelsen och att utbildningen därför måst förläggas till skilda kalenderår, vilket medfört avsevärda olägenheter.

Vid prövningen av civilförsvarsstyrelsens framställning har jag funnit mig helt kunna instämma i överståthållarämbetets mening, att innan en ökning av utbildningstiden beslutas, alla rimliga åtgärder måste ha vidtagits för att på ett rationellt sätt utnyttja den nu fastställda tiden. Såsom ämbetet framhållit torde det finnas möjligheter att ytterligare effektivisera utbildningen. Härutinnan är att märka, att även i den offentliga debatten civilförsvarsutbildningens nuvarande kursplaner och metoder kritiserats i skilda hänseenden. Det har bl. a. gjorts gällande, att utbildningen vore alltför teoretiskt lagd och borde reformeras i praktisk riktning, att den muntliga undervisningen i viss omfattning borde utbytas mot eller kompletteras med kompendier, avsedda för självstudier, samt att utbildningen icke vore tillräckligt differentierad efter olika behov. Vidare har den meningen förts fram att man i stället för att öka den obligatoriska utbildningstiden borde kunna i större utsträckning än hittills lita till den frivilliga utbildningen.

Det måste visserligen förutsättas att frågorna om revision av utbildningsplanerna och om förbättring av utbildningens medel och metoder fortlöpande äro föremål för civilförsvarsstyrelsens uppmärksamhet. Med hänsyn till att civilförsvarsutbildningen berör ett mycket stort antal medborgare och till betydelsen för civilförsvaret i allmänhet av att denna utbildning är effektiv och omfattas med förtroende från allmänhetens sida anser jag emellertid att hithörande frågor böra allsidigt och förutsättningslöst prövas genom en från styrelsen fristående utredning. På grund av spörsmålet principiella och praktiska vikt finner jag mig icke heller kunna taga ställning till styrelsens förslag om förlängning av utbildningstiderna, förrän hela frågan om civilförsvarsutbildningens omfattning och effektivisering utretts i ett sammanhang. Utredningen synes lämpligen böra anförtros åt en särskilt härför förordnad utredningsman. Erforderlig speciell sakkunskap torde få tillföras densamma genom att särskilda experter, främst på det pedagogiskt-psykologiska området och inom civilförsvarets olika grenar, tillkallas att medverka vid utredningsarbetet.

Utredningsmannen bör eftersträva effektivast möjliga undervisningsorganisation i så nära anslutning som möjligt till den nuvarande kostnadsramen för ifrågavarande utbildning. Han bör därvid i första hand granska de nu tillämpade eller föreslagna normalplanerna för den obligatoriska utbildningen inom civilförsvaret jämte därtill hörande detaljanvisningar samt på andra sätt skaffa sig en överblick över utbildningen, sådan den nu bedrivs och planeras. Beträffande varje personalkategori bör han i samråd med experterna pröva möjligheterna att åstadkomma större effektivitet vid utbildningsarbetet och i anslutning därtill även frågan om utbildningstidens längd. Fördelarna hos olika undervisningsmetoder böra vägas mot varandra. Det torde vara angeläget att därvid fästa stort avseende vid att utbildningen skall kunna bedrivas på ett sätt, som omedelbart väcker intresse. Från denna synpunkt bör t. ex. undersökas, huruvida filmen och andra tekniska anordningar lämpligen kunna komma till ökad användning som utbildningsmedel. Stor vikt bör även läggas vid att åstadkomma en lämplig avvägning mellan teoretisk och praktisk utbildning. Jag vill i detta sammanhang erinra om att min företrädare som departementschef redan i propositionen nr 81/1948 framhöll, att civilförvarsmyndigheterna borde vinnlägga sig om att vid utarbetandet av kursplaner i möjligaste mån lägga undervisningen så, att de däri deltagande finge möjlighet till praktisk självverksamhet, samt att de enbart teoretiska momenten i utbildningen borde inskränkas till ett minimum för sådan personal, som icke avsåges skola få planläggande uppgifter. Dessa uttalanden synas mig fortfarande vara värda stort beaktande. — Både beträffande den teoretiska och den praktiska utbildningen bör undersökas vad som kan stå att vinna genom användandet av enkla tryckta instruktioner och handledningar. Utredningsmannen torde även böra undersöka möjligheterna för och värdet av att utbildningen ytterligare differentieras med hänsyn till olika behov t. ex. inom skilda orter och för skilda personalkategorier.

Vid prövningen av frågan om tiden för den obligatoriska utbildningen torde utredningsmannen vidare böra beakta att denna icke för någon grupp civilförsvarspliktiga bör göras längre än som oundgängligen erfordras för att ifrågavarande kategori skall fylla just den uppgift som kommer att åläggas densamma vid civilförvarsberedskap och krig. Särskild uppmärksamhet bör ägnas spörsmålet om utbildningens fördelning mellan olika kalenderår och mellan första utbildning och eventuellt erforderlig repetitionsutbildning, en fråga som i nuvarande utbildningskungörelse icke fått en klar och entydig lösning.

Måhända skulle det kunna vara till värdefull ledning för utredningsmannen att vid sina överväganden ha tillgång till en opinionsundersökning, verkställd bland dem som redan undergått civilförvarsutbildning. Det bör därför stå utredningsmannen fritt att låta verkställa en sådan undersökning.

Utredningsmannen bör vara oförhindrad att taga upp även andra frågor av betydelse för civilförvarsutbildningen än dem som förut berörts. Hit hör t. ex. spörsmålen om rekryteringen och utbildningen av instruktörer. Vissa hithörande frågor prövas emellertid av 1953 års civilförvarsutredning. Jag har sålunda i direktiven för denna utredning anfört, att densamma bl. a. bör undersöka behovet av instruktörer dels under tiden för inhämtandet av eftersläpningen i fråga om civilförvarsutbildningen och dels för en utbildningsverksamhet av mera normal omfattning ävensom föreslå eventuella åtgärder för dessa behovs tillgodo-seende. Det bör ankomma på utredningsmannen att taga kontakt med civilförvarsutredningen och i samråd med denna söka åvägbringa en lämplig avgränsning mellan utredningarnas verksamhetsområden. Även i andra avseenden kan det vara lämpligt att samråd mellan utredningarna kommer till stånd.

Det synes icke erforderligt att utöver vad här anförts lämna mera detaljerade direktiv för utredningen. Givetvis bör utredningsmannen ha fria händer att föreslå de ändringar i gällande författningar, som han finner påkallade.

Utredningsarbetet bör bedrivas skyndsamt.»

I utredningens överväganden och förslag har direktivens innehåll och innebörd noga beaktats. De förändringar i underlaget för direktiven, som inträffat under utredningstiden, har icke varit av sådan art, att direktivens huvudlinjer rubbats.

Utredningen har till en början skaffat sig underlag för en bedömning av pågående civilförsvarsutbildning ur utbildningsorganisatoriska, innehållsmässiga, metodiska och psykologisk-pedagogiska synpunkter. Särskild uppmärksamhet har härvid ägnats åt utbildningsbestämmelserna och åt de normal- och detaljplaner och anvisningar, som uppgivits ligga till grund för utbildningen, instruktörernas och övriga lärares kunnighet och förmåga att meddela kunskaper, elevernas förmåga och villighet att tillgodogöra sig utbildningen och utbildningens framtida värde. För dessa ändamål har utredningen bl. a. åhört och följt — förutom lokal utbildning — följande regionalt eller centralt anordnade civilförsvarskurser m. m.

1) Högre instruktörskurs (G 58) i Gimo	1953	2/12—16/12
2) Kurs för verkskyddsledare I, II i Yxtaholm	1954	18/1 —22/1
3) Kurs för civilförsvarschefer (Ö 66) i Österskär		24/1 —30/1
4) Kurs för verkskyddsinspektörer (Ö 67) i Österskär		30/1 —11/2
5) Kurs för tjänstegrenschefer i brand (Ö 68) i Österskär		14/2 —25/2
6) Preparandkurs i ordn.- och bevakningstjänst d:o i observations- och förbindelsetjänst, d:o i gasskyddstjänst i Sundbyholm		28/2 —13/3
7) Kurs för tjänstegrenschefer i undanförelse och förstöring (Ö 71) i Österskär		28/3 — 3/4
8) Konferens för länsinstruktörer i Stockholm		1/4 — 2/4
9) Försvarsspel i Eksjö		6/4 — 8/4
10) Kurs för avdelningslärare (G 65) i Gimo		23/4 —29/4
11) Kurs för civilförsvarsfogdar i Visby		6/5 — 8/5
12) Preparandkurs i brandtjänst, ped. delen i Filipstad		10/5 —15/5
13) Kurs för inkvarteringsombud (W 114) i Rättvik		29/5 —30/5
14) Kompletteringskurs för instruktörer i obf och sjvtj i Inggesund		20/6 —24/6
15) Repetitionskurs för högre befäl i utr- och sotj i Stockholm		16/9 —18/9
16) Kurs för länsinstruktörer i Gimo		22/9 —29/9
17) Totalövning i Borlänge		2/10— 3/10
18) Kurs för civilförsvarschefer (Ö 77) i Österskär		3/10— 9/10
19) Kurs för övningsledare (Ö 79) i Österskär		17/10—23/10
20) Kurs för gruppchefer i Hc, obs + förbtj (C 27) i Kalix		15/11—20/11
21) Kurs för instruktörer i blocktjänst (G 75) i Gimo		5/12—16/12
22) Kurs för länsinstruktörer i Malmö	1955	31/5 —16/6
23) Civilförsvarsövning i Enköping	1956	16/4 —17/4

Utredningen har på inbjudan av 1953 års civilförsvarsutredning deltagit i genomgång av stadsanalyser m. m. i Malmö den 6—8 februari 1956, i Göteborg den 28—29 april 1956 och i Stockholm den 8 november 1956. Utred-

ningen har dessutom vid flera tillfällen deltagit i 1953 års civilförsvarsutrednings sammanträden, bl. a. i sammanträdena i Båstad 17—20 juni 1957 och i Malmö 27—28 augusti 1957. Kontakt har upprätthållits med 1956 års civilförsvarskoleutredning.

I skrivelse den 11 november 1954 till överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser anmodade utredningen dessa att före den 1 februari 1955 lämna utredningen vissa uppgifter beträffande civilförsvarets utbildningsverksamhet under tiden 1/7 1953—31/12 1954. Uppgifterna avsåg beträffande

1. centrala (regionala) kurser inom länen

förteckning halvårsvis över anordnade kurser med uppgift för varje kurs om var och när kursen ägt rum, kursens utbildningsmål, antalet kurstimmar och antalet kursdeltagare. För varje kurs skulle angivas, om kursplan fastställts av överståthållarämbetet (länsstyrelsen) eller av civilförsvarsstyrelsen och, i sistnämnda fall, dag för fastställandet;

2. lokala kurser

förteckning halvårsvis över lokalt anordnade kurser (första utbildning, befäls- och repetitionsutbildning) med uppgift för varje kurs om var och under vilken tid kursen ägt rum, antalet kurstimmar och antalet kursdeltagare. För varje kurs skulle angivas vilken normal- och detaljplan, som legat till grund för kursen. Därest av civilförsvarsstyrelsen fastställd normal- och detaljplan ej följts, borde, med angivandet av skälet härför, den kursplan, som gällt för kursen, bifogas.

Genom att följa pågående utbildningsverksamhet, genom bearbetning av de uppgifter angående utbildningsverksamheten, som inkommit från överståthållarämbetet och länsstyrelserna, och genom granskning av gällande normal- och detaljplaner fick utredningen ett tillfredsställande underlag för en bedömning av den utbildningsverksamhet, som pågått under sista halvåret 1953 och under 1954.

För tiden härefter har utredningen icke ansett erforderligt att av överståthållarämbetet och länsstyrelserna begära uppgifter om utbildningsarbetet, ej heller har sammanhängande studier av pågående utbildning bedrivits.

Någon särskild opinionsundersökning bland dem som redan undergått civilförsvarsutbildning har icke företagits, ehuru det enligt utredningsdirektiven stått utredningsmannen fritt att verkställa en dylik. Värdet av en opinionsundersökning har nämligen under utredningstiden alltmera avtonats. Således har den ledning, som utredningsmannen genom en opinionsundersökning kunde få i sina överväganden om den framtida civilförsvarsutbildningen, undan för undan minskat i betydelse i och med att nya kon- turer för civilförsvarsutbildningen framträtt i utredningens arbete.

KAPITEL 2

Särskilda frågor

1. Utgångspunkt

De av 1953 års civilförsvarsutredning föreslagna förändringarna i civilförsvarets personalorganisation m. m. ger åt civilförsvarets utbildningsverksamhet en ny och mer markerad inramning. Civilförsvarsutredningen har nämligen angivit antalet civilförsvarspliktiga, som skall ingå såsom inskriven personal i länens civilförsvaret. Den har också angivit sin uppfattning om vilka funktioner och uppgifter, som fordrar utbildning för civilförsvarsändamål. Utbildningsutredningen har i sitt arbete utgått från de nya förutsättningarna. Dessa föranleder enligt utredningens mening förändringar i civilförsvarets utbildningsverksamhet, som både i kvantitativt och kvalitativt hänseende är så genomgripande, att den hittillsvarande civilförsvarsutbildningen endast i viss omfattning kan bli vägledande för en nyordnad utbildningsverksamhet. Utredningen har trots detta förhållande i bilaga I lämnat en översiktlig redogörelse för under första delen av utredningstiden av civilförsvarsmyndigheterna anordnad och genomförd utbildning inom allmänna civilförsvaret och hemskyddet och en redogörelse för riktlinjerna under senare delen. I kapitel 5 återfinns en redogörelse för huvuddragen i verkskyddsutbildningen.

Mot de synpunkter och förslag, som 1953 års civilförsvarsutredning i betänkandet framlägger, har utbildningsutredningen icke någon erinran att göra i hänseenden, som ingriper på utbildningsutredningens utformning av den utbildningsverksamhet, som skall förekomma bland i civilförsvarsområdena inskriven personal.

Med hänsyn till den enighet, som härvid rått mellan utredningarna, får utbildningsutredningen i stället för en redogörelse för vad 1953 års civilförsvarsutredning anfört i nyss antydda hänseenden göra en allmän hänvisning till innehållet i tillämpliga avsnitt av civilförsvarsutredningens betänkande.

Utbildningsutredningen vill dock, i anslutning till vad 1953 års civilförsvarsutredning härom anfört, beröra frågan om inskrivning av civilförsvarspersonal.

Dessutom vill utredningen i detta kapitel behandla vissa särskilda frågor, till vilka utredningen icke återkommer. Hit hör de med utbildningsarbetet sammanhängande frågorna om civilförsvarspersonalens skyldighet att genomgå civilförsvarsutbildning och delta i praktiska övningar, om utbildningstidernas längd och om för civilförsvarspersonal anpassad instruktion i

personligt skydd, men också den mer fristående frågan om allmänhetens behov av vägledning i personligt skydd.

2. Inskrivning av civilförsvarspliktiga

Civilförsvarspliktiga, som skall inskrivas i civilförsvaret, bör äga personliga förutsättningar för att utföra ett effektivt arbete även under hårda psykiska och fysiska påfrestningar. De bör också besitta påtaglig fallenhet för avsedd krigsuppgift i civilförsvaret. Hänsyn måste tagas till deras yrkestillhörighet och yrkeserfarenhet, så att inskrivning för krigsuppgift så nära som möjligt ansluter till deras civila sysselsättning. Därigenom ökas å ena sidan förutsättningarna för vederbörande att tillgodogöra sig den utbildning, som kan komma i fråga, och å andra sidan kan utbildningen bli mer effektiv, då den härigenom får en naturlig resonansbotten. Civilförsvarspliktiga, vilka inskrives i befattning eller för viss uppgift, som fordrar civilförsvarsutbildning, måste tillika ha en godtagbar allmän förmåga att emottaga och tillgodogöra sig utbildningen.

Från inskrivning i civilförsvaret måste därför enligt utbildningsutredningens åsikt principiellt uteslutas civilförsvarspliktiga, vilka har svag hälsa eller nedsatta och otillräckliga kroppskrafter eller är psykiskt labila. Likaså bör uteslutas civilförsvarspliktiga, vilka bedömes ha bristfällig förmåga att under utbildning och övning tillgodogöra sig kunskaper och färdigheter eller har andra uppenbart otillräckliga förutsättningar för avsedd civilförsvarsuppgift.

En inskrivning av civilförsvarspersonal efter dessa riktlinjer skapar enligt utredningens åsikt det bästa möjliga utgångsläget för de individuella förberedelser, som fordras av i civilförsvarskårerna ingående personal. Härigenom banas också väg för en effektivisering och rationalisering av den övningsverksamhet, som skall bedrivas i civilförsvarsområdena, och av den utbildningsverksamhet, som skall förekomma på skolplanet.

3. Utbildnings- och övningskyldighet

Utredningen anser, att den utbildning och övning, som krävs bland de civilförsvarspliktiga, måste få obligatorisk karaktär. Ur samhällssynpunkt kan det nämligen icke vara tillrådligt att ställa en utbildnings- eller övningskrävande civilförsvarsfunktion i beroende av frivilligt deltagande i för funktionen nödvändig och anbefalld utbildning eller övning. Den obligatoriska skyldigheten att genomgå utbildning förutsättes dock så långt sig göra låter bli individuellt anpassad genom möjlighet att vinna befrielse från kurs eller kursavsnitt, som i annan ordning, exempelvis genom yrkesutbildning, inhämtats.

4. Utbildningstidens längd

Vid behandlingen av frågan om utbildningstidens längd har utredningen utgått ifrån det i utredningsdirektiven gjorda uttalandet, »att denna icke för någon grupp civilförsvarspliktiga bör göras längre än som oundgängligen erfordras för att ifrågavarande kategori skall fylla just den uppgift, som kommer att åläggas densamma vid civilförsvarsberedskap och krig».

Dessa uppgifter har beskrivits av 1953 års civilförvarsutredning. Den utbildningstid, som erfordras, för att de olika personalgrupperna rätt skall kunna fylla sin uppgift, har ingående prövats av utbildningsutredningen.

Härvid har utredningen tagit del av de synpunkter och förslag i ämnet, vilka framförts i civilförvarsstyrelsens skrivelse den 14 maj 1952, i överståthållarämbetets yttrande över denna skrivelse och i civilförvarsstyrelsens efter återremiss i andra hand gjorda hemställan (se direktiven).

Den centrala frågan i civilförvarsstyrelsens skrivelse angick de i utbildningskungörelsen intagna bestämmelserna om utbildningstidernas längd. Efter tillkomsten av utbildningskungörelsen hade det, enligt vad styrelsen anförde, visat sig »att särskilt för vissa personalkategorier tidsramen för utbildningen vore så snäv att ett tillfredsställande utbildningsresultat icke kunde ernås». Styrelsens skrivelse utmynnade i en hemställan om sådan ändring av utbildningskungörelsen, att styrelsen fick befogenhet att, då särskilda skäl föreligger, utsträcka de i 2 § kungörelsen angivna tiderna till högst 60 timmar för kalenderår.

Överståthållarämbetet ställde sig tveksamt till frågan, huruvida en förlängning av utbildningstiden borde genomföras, under framhållande av att alla rimliga åtgärder dessförinnan måste ha vidtagits för att på ett rationellt sätt utnyttja den fastställda utbildningstiden. En förlängning syntes i allt fall icke böra ske i den ordning civilförvarsstyrelsen föreslagit utan genom »en fixerad höjning av timantalet för viss personal».

Civilförvarsstyrelsens senare skrivelse i ämnet utmynnade i en hemställan om förlängning av utbildningstiden för viss inskriven civilförvarspersonal. I detta sammanhang framhöll styrelsen bl. a., »att summan utbildningstimmar för samtliga ifrågavarande kategorier redan nu överstege maximitiden per kalenderår enligt utbildningskungörelsen och att utbildningen därför måst förläggas till skilda kalenderår, vilket medfört avsevärda olägenheter».

Under utredningstiden har civilförvarsstyrelsen hemställt dels om utökning av timantalet för tjänsteutbildning (samaritutbildning) i sjukvårdstjänst (den 10 och 29 augusti 1955), dels om förlängd utbildningstid under återstoden av budgetåret 1955/56 av avdelningsledare och gruppledare inom verksskyddets ordnings- och bevakningstjänst, brandtjänst och sjukvårdstjänst (den 7 februari 1956).

Utbildningsutredningen har vid sin prövning av utbildningstidens längd i enlighet med uttalande i direktiven undersökt möjligheterna för och värdet av att utbildningen ytterligare differentierades med hänsyn till olika behov, t. ex. inom skilda orter och för skilda personalgrupper. I samband härmed har utredningen i första hand avvägt utbildningstidens längd mot det utbildningsmål, som svarar mot de olika personalgruppernas uppgifter enligt 1953 års civilförvarsutredning. Detta har lett till att för ett fåtal mindre personalgrupper med fundamentala civilförvarsuppgifter utbildningstidens längd blir betydande. I regel har utbildningstiden emellertid kunnat hållas låg. Dessutom har för vissa grupper, som hittills utbildats på skolplanet, sådan utbildning icke bedömts erforderlig. Utredningen har också eftersträvat att i enlighet med sina direktiv inskränka de enbart teoretiska kursmomenten till ett minimum.

Den utbildning, som utredningen föreslår, blir av engångskaraktär. Härigenom bortfaller den olägenhet, som förorsakats av att nu gällande utbildningskungörelse i fråga om utbildningstidens längd icke gett ett klart och entydigt besked. Med nuvarande bestämmelser om utbildningstiderna i 2 § utbildningskungörelsen har det nämligen varit möjligt att under ett flertal år ålägga de utbildningspliktiga att genomgå utbildning under i paragrafen angivet timantal för kalenderår. Genom att skyldigheten att genomgå utbildning icke längre bindes vid ett högsta timantal per kalenderår, möjliggöres under alla förhållanden, att utbildningen av de olika personalgrupperna kan genomföras i ett tidssammanhang, vilket ur effektivitetssynpunkt är en stor vinst.

5. För civilförvarspersonal anpassad instruktion i personligt skydd

Instruktionens ändamål är att göra civilförvarspersonalen förtrogen med vissa individuella skyddsåtgärder, vilka i olika avseenden motverkar eller minskar risken för personskador vid vistelse i för fientliga anfall utsatta områden. För instruktionen i fråga har utredningen utarbetat ett *utkast till anvisningar för instruktion i personligt skydd* (kapitel 5:5).

Instruktion i personligt skydd bör enligt utredningens åsikt i princip meddelas all i allmänna civilförsvaret och verkskyddet inskriven personal. Dock skall den tills vidare endast meddelas åt personal, som utbildas i enlighet med 1 § i utredningens förslag till ny utbildningskungörelse. Annan inskriven civilförvarspersonal meddelas instruktion i personligt skydd, först sedan Kungl. Maj:t framdeles beslutat härom.

Instruktionen i personligt skydd måste för civilförvarspersonalen framstå som ett mycket värdefullt inslag i de individuella förberedelserna för de uppgifter, som väntar inom civilförsvaret. Den avser att minska förlusterna i människoliv bland dem som framför andra har att i skadeavhjälpande sammanhang spela en aktiv roll i händelsernas centrum.

Den tid, som kan anslås för instruktionen i fråga, måste dock avvägas mot de tidskrav, vilka i övrigt kommer att ställas på de civilförsvarspliktiga för deltagande i utbildning och praktisk övning. En sådan avvägning har lett till att utredningen icke anser sig kunna föreslå skyldighet att delta i nämnda instruktion under längre tid än fem timmar. Utredningen är emellertid medveten om att en så kort instruktionstid fordrar en stark koncentration av instruktionens innehåll. De olägenheter, som härigenom kan uppkomma, bör det dock vara möjligt att avleda, om deltagarna i instruktionen kompletterar den muntliga framställning, som de får höra under instruktionstimmar, med självstudier. Till instruktionskursdeltagarnas förfogande bör därför ställas en instruktiv handledning, som avhandlar skyddsproblem.

6. Allmänhetens behov av vägledning i personligt skydd

Vare sig civilförsvarsplikt föreligger eller icke har allmänheten ett mer eller mindre påtagligt behov av vägledning i personligt skydd. Angelägenheten härav torde för den enskilde te sig störst, där fientliga anfall är sannolika.

En sådan vägledning kan organiseras antingen i kursform eller genom tillhandahållande av för självstudier lämplig broschyr eller annan tryckt vägledning i ämnet. Med hänsyn till de praktiska svårigheter och betydande kostnader, som är förenade med en i kursform organiserad vägledning, har utredningen avstått att framlägga förslag av sådan innebörd. Däremot anser utredningen, att en praktisk och ur kostnadssynpunkt överkomlig form av vägledning för allmänheten om skyddsåtgärder kan utgöras av en massdistribuerad broschyr i ämnet. Under alla förhållanden bör allmänheten ha tillgång till en sådan informativ och instruktiv vägledning.

För en i broschyrform meddelad vägledning till självstudier av skyddsåtgärder talar också förhållandet, att det icke utan vidare kan antagas, att en sådan metod vid kunskapsmeddelande av den informativa och instruktiva karaktär, som här är för handen, ur effektivitetssynpunkt är underlägsen en i kursform meddelad vägledning av samma innehåll. Vilken metod som än väljes, fordras det nämligen av de personer, till vilken vägledningen riktas, ett vaket intresse för densamma. Det är icke säkert, att ett sådant intresse i fredstid i tillräcklig grad kan väckas hos den stora allmänheten, vilken i regel i första hand fångas av problem med mer omedelbar aktualitet. Det kan därför hända, att en i kursform tidsbunden vägledning i personligt skydd, då det gäller allmänheten, icke framkallar bättre resultat än en vägledning, som enbart lämnas i broschyrform.

KAPITEL 3

Utbildningsverksamhetens framtida ledning

Civilförsvarsstyrelsen är ett ämbetsverk med mångahanda administrativa och organisatoriska åligganden, där civilförsvarets utbildningsfrågor blott utgör en del av verkets uppgifter. Ehuru dessa frågor icke står i förgrunden på samma sätt, som åtskilliga av verkets övriga åligganden, måste de — om en rationell utformning, inriktning och utveckling av utbildningsverksamheten skall åstadkommas — inom styrelsen tillgodoses i samma grad som i ett på utbildningsfrågor specialiserat organ. Ett sådant krav kan uppfyllas, om civilförsvarsstyrelsen utrustas med en i utbildningsfrågor i förhållande till styrelsen i övrigt självständig utbildningsnämnd. Alternativt kan övervägas att inrätta en i förhållande till styrelsen fristående utbildningsnämnd.

Utredningen anser, att civilförsvarets utbildningsfrågor bör tillmätas en sådan vikt att någon tvekan icke behöver råda om lämpligheten av att inrätta en utbildningsnämnd. Frågan om en sådan nämnd skall eller icke skall anknytas till civilförsvarsstyrelsen har ett underordnat intresse, då utbildningsverksamhetens ideologiska frihet och dess utbildningsbefrämjande intentioner m. m. enligt utredningens bestämda åsikt under alla förhållanden fordrar, dels att utbildningsnämndens organisation, uppgifter och verksamhet såväl i det ena som i det andra fallet utformas i stort sett på samma sätt, dels att utbildningsnämndens beslut in pleno fattas kollegialt.

I ett hänseende har dock en anknytning av utbildningsnämnden till civilförsvarsstyrelsen ett ostridigt företräde. Beslut rörande utbildningsverksamheten och civilförsvarsverksamheten i övrigt kan i detta alternativ lättare samordnas, när de ingriper i varandra, och samtidigt utfärdas i civilförsvarsstyrelsens namn. Denna omständighet har utredningen tillmätt sådan betydelse, att utredningen vid övervägandet av utbildningsnämndens ställning till civilförsvarsstyrelsen icke ansett sig vilja förorda en fristående utbildningsnämnd.

Utredningen föreslår således, att en utbildningsnämnd inrättas i civilförsvarsstyrelsen för ledning m. m. av civilförsvarets utbildningsverksamhet. En sådan inbrytning i ett centralt ämbetsverk av en nämnd med relativt fristående uppgifter förekommer redan på sina håll i statsförvaltningen, exempelvis i skolöverstyrelsen i förhållande till lärarhögskolan.

I anslutning till redan framförda motiv för inrättandet av en utbildnings-

nämnd vill utredningen såsom ytterligare stöd för sitt ställningstagande till förmån för en sådan göra följande jämförelser mellan principiellt betydelsefulla utbildningsfrågors handläggning i en i organisatoriskt hänseende oförändrad civilförsvarsstyrelse och i den föreslagna utbildningsnämnden.

Civilförsvarsutbildningens innehållsmässiga inriktning efter civilförsvarets utvecklingsstadier bör kunna åstadkommas på ett likartat sätt i såväl civilförsvarsstyrelsen som i en utbildningsnämnd. Däremot har en utbildningsnämnd genom sin specialisering lättare att genomföra och vidmakthålla en allsidig likformighet i civilförsvarsutbildningen. Härmed avser utredningen den formella likformighet, som kan vinnas genom riksgiltiga utbildningsplaner och genom allmänt hållna pedagogiska anvisningar m. m.

En utbildningsnämnd kan antingen den ingår i civilförsvarsstyrelsen eller icke, på ett fullständigare sätt än en organisatoriskt oförändrad civilförsvarsstyrelse anknytas till den egentliga utbildningsverksamheten. En sådan anknytning mellan utbildningsmyndigheten och utbildningsverksamheten är icke minst ur kontaktsynpunkt högeligen önskvärd.

Civilförsvarsstyrelsen lär vidare icke kunna främja det behövliga pedagogiska reformarbetet lika aktivt som en specialiserad utbildningsnämnd. Härför fordras en sakkunskap, som under alla förhållanden måste sökas utanför styrelsen. De pedagogiska uppgifterna i civilförsvarsutbildningen måste betecknas såsom svårlösta, och de fordrar därför särskild uppmärksamhet och omvårdnad. Civilförsvarsutbildningen måste anpassas efter moderna pedagogiska och undervisningsmetodiska idéer och strömningar. Vid utbildningsverksamhet bland äldre personer kan en någorlunda säker grundval för rationalisering och effektivisering av utbildningsarbetet blott vinnas genom en fackmannamässig tillämpning av de rön och erfarenheter, som framkommer på vuxenpedagogikens område. Dessa rön och erfarenheter måste emellertid på grund av civilförsvarsutbildningens särprägel på ett sakkunnigt sätt till största delen hämtas från civilförsvarets egna utbildningsfält. Också den speciella metodiken för vuxna måste på ett kontinuerligt sätt tillrättaläggas för att motverka en schablonmässighet i utbildningen, som kan förorsaka ett sjunkande utbildningsvärde.

Dock äger civilförsvarsstyrelsen en samlad fackkunskap, som har vittgående betydelse för utbildningsverksamheten. Åtskilliga av de civilförsvarsåtgärder, som förberedes inom ämbetsverket, förutsätter att de enskilda funktionärerna i civilförsvarets krigsorganisation på ett nöjaktigt sätt behärskar sina uppgifter. Därför måste å ena sidan en utbildningsnämnd inom ramen för av Kungl. Maj:t utfärdade utbildningsbestämmelser ta hänsyn till civilförsvarsstyrelsens krav på en viss utbildningsstandard. Å andra sidan får civilförsvarsstyrelsens krav icke sträcka sig utöver vad som är rimligt och möjligt att åstadkomma utbildningsvägen. Vad därutöver är måste falla inom den övningsverksamhet, som civilförsvarsstyrelsen och länsstyrelserna skall bedriva.

Självfallet kan således civilförsvarsstyrelsens sakkunskap i fråga om utbildningsverksamhetens bakgrund och särskilda ändamål icke undvaras i en utbildningsnämnd. Frågan om en gagnelig och förtroendefull samverkan mellan civilförsvarsstyrelsen och en utbildningsnämnd kan även vid en sammanfogning av dessa lösas på ett rationellt sätt. Utredningen återkommer till denna fråga.

En jämförelse mellan de båda ledningsalternativen ger således i nämnda för utbildningsverksamheten väsentliga hänseenden ett bestämt utslag till utbildningsnämndens förmån.

Dock får man vid valet av ledningsorgan för utbildningsverksamheten icke på ett ensidigt sätt kasta blicken på de fördelar det ena alternativet har att erbjuda framför det andra i sådana hänseenden, vilka endast ytligt berör den stora allmänheten och de civilförsvarspliktiga, som uttages till utbildning. Ett aldrig så välsmort och vederhäftigt utbildningsmaskineri kan bli till föga gagn för den verksamhet, som utbildningen skall förbereda, om icke både allmänheten och de utbildningspliktiga omfattar utbildningen och dess ändamål med tillräckligt förtroende. Bland allmänheten kan misstroende mot hela civilförsvaret utbredas, om den åsikten blir förhärskande, att de utbildningspliktiga icke uppfattar eller accepterar utbildningens nödvändighet och allvarliga innebörd. Det vore också olyckligt, om allmänheten fick ett intryck av att de utbildningspliktiga ej förefaller vara övertygade om att utbildningens innehåll främst anpassats och avvägts under hänsynstagande till de individuella civilförsvarsfunktionernas verkliga krav. Allmänheten måste därför övertygas om att de civilförsvarspliktiga, som genomgår utbildning för en krigsfunktion i civilförsvaret, accepterar utbildningen som sådan och målmedvetet tillgodogör sig de kunskaper och färdigheter, som utbildningsverksamheten avser att förmedla.

Civilförsvarsutbildningen berör många medborgare. Det är följaktligen nödvändigt, att den nyordnade utbildningsverksamheten också tar sikte på att nå det förtroende, som ovillkorligen måste omgärda civilförsvarsutbildningen och dess ändamål. Just tilliten till denna utbildningsverksamhet har för medborgarnas inställning till civilförsvaret en fundamental betydelse.

Oavsett hur utbildningsverksamheten organisatoriskt infattas i civilförsvaret, måste således ett allmänt förtroende uppbyggas omkring detsamma. Utredningen anser, att en från tidigare civilförsvarsutbildning i ledningshänseende frigjord utbildningsnämnd även ur psykologiska bedömningsgrunder har det bättre utgångsläget i denna betydelsefulla angelägenhet. En sådan »ny giv» innebär ett allvarligt försök från utredningens sida att hos medborgarna skapa resonans och avlägsna den kallsinnighet och oförståelse, som med rätt eller orätt mött utbildningen från allmänhetens sida.

Inrättandet av en utbildningsnämnd får icke medföra, att civilförsvarsstyrelsen avskärmas från civilförsvarsutbildningen och därmed samman-

hängande frågor. Redan i nämndens sammansättning måste därför garantier skapas för att ständiga utbildningsbefrämjande kontakter skall upprätthållas mellan nämnden och civilförsvarsstyrelsen. Sådana garantier erhålles säkrast genom att civilförsvarsstyrelsens inflytande i nämnden säkerställes representationsvägen.

Utredningen anser således, att den nödvändiga samverkan mellan civilförsvarsstyrelsen och nämnden baseras på att generaldirektören och chefen för civilförsvarsstyrelsen och chefen för styrelsens organisationsbyrå ingår som självskrivna ledamöter i nämnden, den förre i egenskap av ordförande, den senare i egenskap av vice ordförande och tillika ständig kontaktman med civilförsvarskolans rektor. Denne bör ingå som självskrivnen och verkställande ledamot i nämnden och i sistnämnda egenskap förslagsvis benämnas direktor. Till direktors åligganden återkommer utredningen. Utredningen anser det vidare önskvärt, att civilförsvaret på länsstadiet får en av Kungl. Maj:t utsedd representant i nämnden, förslagsvis en civilförsvarsdirektör, som på ett aktivt sätt visat intresse för civilförsvarets utbildningsfrågor.

Förutom dessa från civilförsvarets verksamhetsområde hämtade ledamöter bör utbildningsnämnden bestå av följande av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter, nämligen en representant för psykologisk-pedagogisk forskning och praktisk psykologisk-pedagogisk verksamhet, en representant för praktisk yrkesutbildningsverksamhet bland vuxna och en representant för centralförbundet Folk och Försvar, till vilket det stora flertalet av de frivilliga försvarsorganisationerna samt ett antal fackliga, kommersiella och ideella sammanslutningar är anslutna.

Således bör utbildningsnämnden bestå av sju ledamöter.

Alla viktigare ärenden behandlas av utbildningsnämnden in pleno. Varje beslut i ärende, som behandlas på detta sätt, skall fattas kollegialt. Rutinärenden må antingen föredragas för ordföranden eller handläggas endast av nämndens verkställande ledamot. Ärenden, vilka berör såväl utbildningsverksamheten som civilförsvaret i övrigt, bör behandlas gemensamt av utbildningsnämnden och civilförsvarsstyrelsen. Om vid framställning till Kungl. Maj:t eller vid avgivande av yttranden i sådana ärenden utbildningsnämnden och civilförsvarsstyrelsen i övrigt skulle stanna för olika meningar, skall utbildningsnämndens mening i vad som angår utbildningsverksamheten gälla såsom civilförsvarsstyrelsens mening och annan mening redovisas reservationsvis.

Civilförsvarsstyrelsens — och i viss mån också länsstyrelsernas — hittillsvarande uppgifter och skyldigheter beträffande civilförsvarsutbildningen överföres till nämnden. I princip bör dock civilförsvarsstyrelsen även i fortsättningen förvalta de medel, som ställes till förfogande för utbildningsverksamheten, och ombesörja eller sammanhålla med denna förvaltning sammanhängande kamerala göromål. Utredningen förutsätter, att t. ex. dek

ekonomiska förvaltningen av civilförvarsskolan och utbildningsverksamheten vid denna icke delegeras till utbildningsnämnden eller skolan i vidare mån än som erfordras för bestridande av expenser och av elevkostnader i form av rese- och traktamentsersättningar m. m. För företrädesvis manskapsutbildning bör medel ställas till länsstyrelsernas förfogande.

Från civilförvarsstyrelsen övertager nämnden således utbildningsverksamhetens administration, dess metodiska, pedagogiska och innehållsmässiga utformning samt utbildningskontrollen.

Länsstyrelsernas befattning med civilförvarsutbildning av lednings- och befälspersonal kommer att upphöra, utom i vad det gäller vissa administrativa och — i förekommande fall — också kamerala göromål. Det viktigaste av de administrativa göromålen är att i samråd med nämnden reglera den årliga tillströmningen av elever från länet till civilförvarsskolan. Länsstyrelsen i län, till vilket nämnden från civilförvarsskolan tillfälligt eller mera permanent överflyttar heltidsundervisning, skall dessutom ha till uppgift att anskaffa, utrusta, underhålla och utöva tillsyn över förhyrda skolutrymmen och för lärare och elever avsedda välfärdsanordningar. Med heltidsundervisning (heltidskurser) avser utredningen en utbildning, som i regel tar elevens arbetstid helt i anspråk.

Även i fråga om länsstyrelsernas befattning med manskapsutbildningen är grundprincipen densamma, d. v. s. länsstyrelserna befrias från alla uppgifter, som faller inom den egentliga utbildningsverksamhetens ram. Nämnden låter sålunda utarbeta erforderliga normal- och detaljplaner för manskapsutbildningen, utfärdar utbildningsföreskrifter och anvisningar, kompendier och dylikt, samt lämnar all i övrigt erforderlig handledning för utbildningsarbetet, bl. a. under återkommande allsidiga inspektioner av i länen pågående manskapsutbildning. Kvar hos länsstyrelserna blir i stort sett det administrativa förfarandet vid manskapsutbildningens anordnande och genomförande, viss administrativ utbildningskontroll samt den planmässiga dispositionen av de medel, som härför ställts till förfogande.

Det bör således ankomma på länsstyrelserna att redan i samband med anslagsäskandet för manskapsutbildningen under nästföljande budgetår preliminärt organisera den manskapsutbildning, som under detta budgetår bör ifrågakomma. För varje utbildningskategori framräknas härvid ortvis det antal personer, vilket under året skall utbildas. Dessa personer sammanföres i första hand till elevgrupper, avpassade för deltidsundervisning enligt viss normalplan för manskapsutbildning. Manskapsutbildning må endast med utbildningsnämndens bemyndigande försiggå i annan ordning. Med deltidsundervisning (deltidskurser) avser utredningen en utbildning, som upptager ett så begränsat antal timmar, att eleven kan inneha ett förvärvsarbete jämsides med undervisningen.

Det definitiva förslaget till utbildningsprogram för manskapsutbildningen utformas, sedan medeltilldelningen blivit känd och helst i god tid före läs-

årets början. Utbildningsprogrammet skall underställas nämnden. Det bör ankomma på länsstyrelserna att med ledning av detsamma ordna med utbildningslokaler, utbildningsmateriel m. m. och utse instruktörer. De kamerala uppgifter, som står i samband med manskapsutbildningen, skall, såsom redan omnämnts, omhänderhas av länsstyrelserna, liksom också viss administrativ kontroll av pågående utbildningsverksamhet.

Det är nödvändigt, att den här skisserade gränsdragningen mellan nämndens och länsstyrelsernas åligganden i fråga om civilförsvarsutbildningen får klarast möjliga uttryck i vederbörliga instruktioner. Det får icke råda någon tvekan om, att nämnden bär huvudansvaret för hela utbildningsverksamhetens rationella och effektiva utformning och utveckling och för dess anordnande och genomförande. Begränsningen av länsstyrelsernas ansvar för civilförsvarsutbildningen utgör en praktisk konsekvens av de överväganden, som lett till förslaget om en stark centralisering av utbildningsverksamheten.

Utredningen har i det föregående förutsatt, att utbildningsnämnden och civilförsvarsskolan utrustas med ett gemensamt kansli. Vissa besparingar och förenklingar kan göras genom en sådan anordning, vilken dessutom stärker förbindelserna mellan nämnden och skolan. Sålunda kan den kvalificerade arbetskraft, som de till skolan knutna lärarna utgör, utnyttjas för kompetenskrävande uppgifter på tid, som ej upptages för ren undervisning. Till denna fråga återkommer utredningen strax.

Nämndens direktor skall i den av utredningen föreslagna utbildningsorganisationen bära ansvaret för kansliets arbete men också för civilförsvarsskolan i egenskap av dess rektor. Sammanförandet av dessa två funktioner till en befattningshavare har en praktisk bakgrund. Men anordningen bottnar också i en medveten strävan från utredningens sida att i utbildningsorganisationen undvika irriterande dubbelkommandon. Direktorn får en sådan ställning, att han inför utbildningsnämnden ensam bär ansvaret för att civilförsvarsutbildningen anordnas och genomföres i enlighet med allmänna stadganden, föreskrifter, direktiv m. m. Utåt kommer han att framstå såsom garant för att nämndens intentioner i fråga om utbildningen omsättes i praktiskt och ändamålsenligt utbildningsarbete.

Direktorns arbetsuppgifter utgrenar sig inom hela utbildningsorganisationen och till all utbildningsverksamhet. Arbetsuppgifternas tyngdpunkt kommer inom kansliet att falla inom ramen för den planerings-, organisations- och administrationsverksamhet, som civilförsvarsutbildningen i stort och smått kräver. Nämnda verksamhetsfält har till främsta uppgift att främja ett störningsfritt och ändamålsenligt utbildningsförlopp. Utredningen förutsätter, att en organisatorisk och administrativ perfektion icke härvid eftersträvas i högre grad än som erfordras för en gynnsam inriktning och utveckling av utbildningsverksamheten. Rektors mer självständiga uppgifter inom

kansliet, till vilka utredningen återkommer, avser bl. a. utbildningsverksamhetens detaljutformning.

Civildöfvarsskolans insats i det gemensamma kansliet baseras icke blott på rektorns och administrationspersonalens arbete. I det gemensamma kansliet kommer nämligen också skolans lärarpersonal att i viss icke obetydlig omfattning tagas i anspråk för bl. a. beredningen av de ärenden, som skall underställas nämnden och för behandlingen av de ärenden, som kansliet självständigt skall handlägga. Lärarpersonalens ianspråktagande för mer kvalificerade kansligöromål ger ett ytterligare stöd för den växelverkan, som utredningen anser vara nödvändig i förbindelserna mellan nämnden och skolans utbildningsverksamhet. Lärarpersonalens speciella sakkunskap måste nämligen tillmätas ett betydande värde för utbildningsärendenas handläggning i kansliet och nämnden.

Särskilt med hänsyn till det gemensamma kansliets samlade fackkunskap är det mindre nödvändigt att belasta utbildningsnämnden med ärenden, vilka saknar en principiell eller mera väsentlig betydelse för utbildningsverksamheten. Sådana ärenden bör inom en ganska vid marginal få behandlas och avgöras i kansliet.

Som exempel på ärenden av principiell eller annan innebörd, vilka bör avgöras av utbildningsnämnden, vill utredningen, utöver vad som framgår i det föregående, omnämna

ärenden rörande allmänna riktlinjer och anvisningar för utbildningsverksamhetens administration, dess metodiska, pedagogiska och innehållsmässiga utformning,

ärenden rörande utbildningsverksamhetens omfattning m. m. under nästföljande budgetår, kursfördelning, eventuellt erforderlig angelägenhetsgradering mellan kurserna,

ärenden angående heltidskursernas fördelning mellan civilförvarsskolan och dess fältavdelningar,

ärenden rörande metodiska och pedagogiska frågor av mer principiell innebörd,

ärenden rörande analyser och bearbetningar av utbildningserfarenheter och vuxenpedagogiska rön,

ärenden rörande resultaten ur utbildningssynpunkt av civilförvarsstyrelsens och länsstyrelsernas civilförvarsspels- och övningsverksamhet,

ärenden rörande fastställelse av normal- och detaljplaner för utbildningskurser,

ärenden rörande sammanställning och utgåvor av kompendier och andra utbildningshandledningar,

ärenden rörande dispens för företag, som skall anordna verkskydd, att själv handha utbildning av viss hos företaget inskriven verkskyddspersonal,

ärenden rörande inriktningen av civilförvarsskolans inre arbete,
 ärenden rörande avvisande av elever från pågående heltidskurs,
 ärenden angående antagning av instruktörselever och anordnande av
 instruktörskurs,

ärenden rörande lärarpersonal, administrativ personal m. fl.,

ärenden angående beräkningar av medelsbehov för utbildningsverksamheten,

ärenden angående nyanskaffning m. m. av utbildningsmateriel, inspelning av utbildningsfilm m. m.

Till denna exemplifiering vill utredningen anknyta följande synpunkter.

Utbildningsnämnden måste vid bedömningen av vilka ärenden, som skall underställas densamma, även ta hänsyn till den opinionsbildning, som utbildningsverksamheten i sina detaljer kan föranleda hos de utbildningspliktiga och bland allmänheten. Av väsentlig betydelse för en positiv opinionsbildning är således, att nämnden vakar över utbildningsverksamheten i alla dess nyanser och i den grad som erfordras för att utbildningsverksamheten städse skall omfattas av allmänt förtroende. Det bör dock uppmärksammas, att syftet med en sådan vaksamhet även kan vinnas, om nämndens ledamöter på civilförvarsskolan tar del av pågående utbildningsarbete.

För manskapsutbildningens vidkommande kan motsvarande syfte uppnås genom inspektion av i länen anordnade deltidskurser. Före varje termin eller då särskild anledning senare uppkommer, bör nämnden bestämma inspektionens omfattning och, i förekommande fall, dess särskilda ändamål samt förordna inspektörer, varvid främst civilförvarsskolans direktor, dennes ställföreträdare och skolans övriga fast anställda lärare bör ifrågakomma.

KAPITEL 4

Skolorganisationen

1. Lokalfrågor

En tillbakablick på det som redan antytts i föregående kapitel ger vid handen, att utredningen anser, att civilförsvarets utbildningsverksamhet bör utformas dels såsom heltidsundervisning (heltidskurser) i fråga om ledningspersonal, befäl m. fl., dels såsom deltidsundervisning (deltidskurser) för manskap. Utredningen har också förutsatt, att heltidskurserna till övervägande del skall förläggas till en permanent skolanläggning, benämnd statens civilförvarsskola. Manskapsutbildning skall liksom hittills anordnas av länsstyrelserna, i princip som deltidsundervisning (deltidskurser).

a) Lokaler för civilförvarsskolan och dess fältavdelningar

Den centrala civilförvarsutbildningen har, sedan civilförvarsskolan 1951 utflyttats från civilförvarsstyrelsens ämbetslokaler i Stockholm, anordnats i provisoriska skolförläggningar. Detta provisorium kan icke betraktas såsom tillfredsställande. De använda skolförläggningarna i Gimo och Österskär kan, trots ansträngningar att göra dem ur utbildningssynpunkt mer ändamålsenliga, icke godtagas.

Till civilförvarsskolans avdelning i Gimo har instruktörs- och motsvarande utbildning förlagts. Övriga centrala utbildningskurser, vilka främst avsett utbildning av tjänstegrensbevärl och ledningspersonal, har hållits i civilförvarsskolans avdelning i Österskär.

Frågan om en permanent anläggning för statens civilförvarsskola har bl. a. behandlats i det betänkande, som den 3 juni 1953 avgivits av 1952 års civilförvarsskoleutredning.

I gemensam skrivelse den 4 juni 1956 till vederbörande departementschef anförde de 1953 tillkallade civilförvarsutredningarna bl. a. följande:

»Såvitt utredningarna kunna finna, ingår det ej i deras uppdrag att framlägga förslag i skolfrågan. Det synes emellertid angeläget, att utredning snarast igångsättes beträffande lämpligaste sättet och den beräknliga kostnaden för tillgodo-seende av skolans lokalbehov. Om en dylik utredning får anstå i avvaktan på utredningarnas slutliga förslag i skolfrågan, lärer man nödgas räkna med en väsentlig tidsutdräkt, innan skolfrågan definitivt löses. För civilförvarsutredningen är det jämväl av betydelse att få tillgång till en åtminstone approximativ kostnadsberäkning för bedömning av den totala kostnadsram för civilförsvaret, varom utredningen enligt dess direktiv har uppgift att yttra sig.

Det material, som utredningarna redan nu kunna tillhandahålla till ledning för

den ifrågasatta utredningen i lokalfrågan, torde vara tillräckligt för utredningens igångsättande. Då denna förutsättes komma att ske i direkt samarbete med nu pågående utredningar kan ytterligare erforderligt material tillhandahållas under arbetets gång.»

Skrivelsen utmynnade i en hemställan, att departementschefen ville föranstalta om utredning beträffande lokal för en permanent civilförvarsskola.

Den 31 juli 1956 tillkallades en sakkunnig för att inom departementet biträda med fortsatt utredning av nämnda lokalfråga m. m.

Rörande behovet av en permanent civilförvarsskola vågar utbildningsutredningen förutsätta, att delade meningar härom numera icke föreligger. Utredningen anser sig därför kunna utesluta en redogörelse för de grundläggande motiven för inrättandet av en sådan utbildningsanstalt.

Utredningen vill dock erinra om att tidigare diskussioner i ämnet utgått från att civilförvarsskolans ställning i förhållande till civilförvarsstyrelsen i stort sett skulle bli densamma som under hittillsvarande skolprovisorium. Så blir icke fallet, om utredningens förslag i fråga om utbildningsverksamhetens ledning godtages. I denna kommer nämligen civilförvarsskolan att närmast under den i civilförvarsstyrelsen föreslagna utbildningsnämnden spela en framträdande roll, då det gäller att ge utbildningsverksamheten den allsidiga likformighet och stadga, som blott kan vinnas genom ett samordnande, fast grepp även över utbildningsdetaljer. Vid upprättandet av förslaget rörande utbildningsverksamhetens ledning har det således framstått såsom synnerligen angeläget att ge civilförvarsskolan ett starkare inflytande än hittills framför allt på det egentliga utbildningsarbetet. Ett sådant inflytande har kunnat befästas, dels genom att utbildningen av lednings- och befälspersonal m. fl. koncentrerats till civilförvarsskolan, dels genom att manskapsutbildningen i väsentligare avseenden ställts under skolans insyn och omvårdnad.

Förutnämnde sakkunnige har under hand av utbildningsutredningen erhållit uppgifter beträffande den planerade civilförvarsskolans byggnadsbehov m. m. Vid uppgiftslämnandet har det varit angeläget för utredningen att så nära som möjligt angiva lokalbehoven och de byggnadskrävande utbildningsanordningarna efter i bilaga 2, tabell I redovisad utbildningsvolym. Men det har också varit nödvändigt att ta hänsyn till eventuella framtida förskjutningar i utbildningsvolymen. Dessa båda syften har samtidigt kunnat tillgodoses genom att civilförvarsskolan, som anpassats efter en konstant utbildningsvolym, försetts med i anläggningshänseende fristående fältavdelningar, som kan anpassas efter variabla utbildningsvolymmer.

Civilförvarsskolan har alltså underdimensionerats i förhållande till den i bilaga 2, tabell 1, för en treårsperiod framräknade utbildningsvolymen, vilken inalles kräver 3951 kursdagar. Underdimensioneringen förutsätter

som redan antytts, att utbildningskurser i erforderlig omfattning utflyttas från civilförvarsskolan till på lämpliga orter efter behov upprättade fältavdelningar av denna.

Utbildningsutredningen har föreslagit den sakkunnige att dimensionera civilförvarsskolan för samtidig utbildning av 60 elever fördelade på två avdelningar, av vilka den ena skall kunna uppdelas i två—tre elevgrupper med skilda utbildningsmål. Antalet kursdagar vid civilförvarsskolan under en treårsperiod med 40 undervisningsveckor per år blir då 1680, d. v. s. 2271 kursdagar mindre än utbildningsvolymen under perioden kräver. Utredningen anser, att sistnämnda överskott på kursdagar i förhållande till civilförvarsskolans kursdagskapacitet är tillräckligt stort för att säkerställa full utbildningssysselsättning vid denna, även vid en relativt betydande nedgång av den nu beräknliga utbildningsvolymen. Växlingarna i utbildningsvolymen i den ena eller den andra riktningen kan nämligen inom en ganska vid marginal regleras genom ett elastiskt utnyttjande av fältavdelningarna.

Frågan om den planerade civilförvarsskolans utrustning med fältavdelningar faller utanför nämnda sakkunnigeuppdrag, då fältavdelningarnas lokalbehov m. m. utan större svårighet från fall till fall bör kunna lösas genom hyresavtal eller annan lämplig avtalsform. Utbildningsanordningarna vid fältavdelningarna behöver ej heller vara så fullständiga som vid den permanenta skolanläggningen, då så gott som uteslutande sådan utbildning, som kräver enkla, mindre kostnadskrävande anordningar, t. ex. gruppchefsutbildning, kan överflyttas till dessa. Av bilaga 2, tabell I kan utläsas att gruppchefsutbildningen under en treårsperiod kräver 2 270 kursdagar, d. v. s. ungefär det kursdagsantal, som beräknats för fältavdelningarna.

Fältavdelningarnas årliga kursdagsantal blir då 757. Om läsåret omfattar 280 kursdagar behövs två fältavdelningar under förutsättning att den ena omfattar två utbildningsavdelningar med vardera 30 elever och den andra en utbildningsavdelning med 30 elever. Praktiska skäl talar dock mot en så snäv begränsning av fältavdelningarnas antal. Det måste bland annat framstå såsom önskvärt, att kursdeltagarnas resvägar icke i onödan förlänges.

Om gruppchefernas fördelning på rikets län får bestämma antalet fältavdelningar, visar det sig ändamålsenligt att organisera en fältavdelning för 30 samtidigt närvarande elever inom var och en av de länsgrupper, som anges i bilaga 2, tabell II. Varje grupp omfattar sex län, den fjärde också Stockholms stad.

Vid organiserandet av fyra fältavdelningar blir vid jämn fördelning det årliga kursdagsantalet vid var och en av dessa 190. Detta dagantal motsvarar omkring 27 veckor av läsårets 40, varför gott utrymme även kan anses föreligga för en eventuellt påkallad utvidgning av fältavdelningarnas utbildningsarbete.

Utredningen är väl medveten om att fältavdelningar till civilförsvarsskolan kan utplaceras i andra länscombinationer och antal eller såsom helt fristående i förhållande till länsindelningen. Andra likvärdiga lösningar av frågan är således tänkbara, dock knappast någon, som i princip är annorlunda gestaltad än den av utredningen härledda.

Under hänvisning till det anförda föreslår utredningen, att civilförsvarsskolan kompletteras med fyra fältavdelningar, fördelade på följande länsgrupper;

- I F G H K L M län
- II W X Y Z AC BD län
- III N O P R S T län
- IV A B C D E I U län.

Inom länsgrupp bör fältavdelning, om så befinnes erforderligt, ha mer än en stationeringsort. En fältavdelning bör således kunna ambulera efter ett stationeringsschema, som fastställs av utbildningsnämnden efter samråd med länsstyrelserna i gruppen, helst före början av varje läsår.

I de föreslagna länsgrupperna finns redan av enskild länsstyrelse eller grupper av länsstyrelser inrättade regionala utbildningsanstalter av mer eller mindre provisorisk karaktär. Sålunda har under de senaste åren heltidskurser bl. a. förlagts till Hörby (M), Nyadal (Y), Tylösand (N), och Sundbyholm (D). Utredningen håller före, att det ur rent administrativa synpunkter vore fördelaktigt, om till en början i första hand nuvarande provisoriska utbildningsanstalter på nämnda orter omformades till fältavdelningar av civilförsvarsskolan. En sådan ortsbundenhet behöver icke utesluta tillfällig omstationering av fältavdelning för genomförande av utbildningskurs på annan plats inom länsgruppen.

b) Lokaler m. m. för manskapsutbildning

Utredningen anser, att kommunerna liksom hittills skall åläggas att ställa kommun tillhörig materiel och annan egendom till förfogande för genomförande av manskapsutbildning.

2. Personalfrågor

Med utgångspunkt från den av 1953 års civilförsvarsutredning föreslagna personalorganisationen har utbildningsutredningen tagit ställning till de personalfrågor, som den till civilförsvarsskolan och dess fältavdelningar förlagda verksamheten aktualiserar.

A. Lärarpersonal

a) Behov av lärarpersonal för civilförsvarsskolan och dess fältavdelningar

Vid civilförsvarsskolan och dess fältavdelningar bör behovet av lärarpersonal tillgodoses genom anställande av *civilförsvarslärare*, som har kom-

petens att omhänderha utbildningen av instruktörer och civilförsvarspersonal med kvalificerade uppgifter. Önskemålet om en sådan, helst fast anställd, lärarkår har framförts i olika sammanhang och skälen för detta får betraktas som mycket starka. Utredningen håller för sin del före, att ett mindre antal av civilförsvarlärarna bör fast anställas för att bilda den kärna i utbildningsarbetet, som behövs för att skolarbetet skall få erforderlig stadga och effektivitet. Genom fast anställning av ett mindre antal civilförsvarslärare möjliggöres också den kontinuitet och konsekvens i utbildningsarbetet, som är nödvändig för ernående av ett gott resultat.

Beräkningen av antalet civilförsvarslärare bygger på förutsättningen, att den årliga utbildningskapaciteten vid civilförvarsskolan helt utnyttjas och att utbildningsverksamheten vid skolans fyra fältavdelningar pågår c:a 27 veckor.

För civilförvarsskolans del har utredningen utgått från att utbildningsarbetet årligen pågår under 40 veckor med 33 veckotimmar. Det fördelas på två avdelningar med vardera 30 elever, av vilka den ena avdelningen vid instruktörsutbildning och eljest, då behov härav uppkommer, sammanställs av 2 eller 3 elevgrupper med sinsemellan olika utbildningsmål. Totala antalet veckotimmar vid skolan blir under nämnda förutsättningar maximalt $33 + (3 \times 33) = 132$ veckotimmar. Omfattar varje lärares undervisningsskyldighet genomsnittligt 25 veckotimmar, kräver utbildningsarbetet vid den centrala skolanläggningen maximalt lärarpersonal motsvarande $5 \frac{1}{4}$ lärarkrafter.

Vad beträffar fältavdelningarna anser sig utredningen kunna räkna med att utbildningsarbetet vid var och en av dessa kommer att omfatta en utbildningsavdelning med 30 elever och 33 veckotimmar. Antalet veckotimmar blir då 132. Om varje lärares undervisningsskyldighet utgör 25 veckotimmar, erfordras lärarpersonal motsvarande $5 \frac{1}{4}$ lärarkraft.

Dock kan, enligt utredningens beräkningar, fältavdelningarnas sammanlagda utbildningsvolym åtminstone till en början icke beräknas bli så stor, att utbildningsarbetet vid dessa årligen behöver pågå längre tid än omkring 27 veckor, eller något mer än $\frac{7}{10}$ läsår. Nyss framräknade årsbehov av lärarpersonal kan därför approximativt reduceras till $\frac{7}{10}$ eller till lärarpersonal motsvarande $3 \frac{2}{3}$ lärarkrafter.

Av de beräkningar utredningen i det föregående framlagt rörande detta lärarbehov framgår således, att det — om skolans rektor icke medräknas — totalt utgöres av lärarpersonal motsvarande c:a 9 lärarkrafter.

I dessa beräkningar har hänsyn icke tagits till alla omständigheter, som kan inverka på lärarbehovet. Således har påkallad ämnesfördelning bland lärarna icke beaktats. En dylik är nödvändig men får dock icke leda till en allt för långt driven specialisering, då en sådan kan förorsaka alla de olägenheter för skolans inre arbete, vilka är förknippade med att allt för många lärare endast kan beredas partiell tjänstgöring eller timtjänst. Önsk-

värd stadga och fasthet i skolans arbete förutsätter också lärare, som helt ägnar sig åt skolarbetet.

Det har ej heller varit möjligt att vid beräkningen beakta de förskjutningar i lärarbehovet, som kan förorsakas av de olika utbildningskursernas tidsmässighet i förhållande till varandra och de särskilda anspråk som parallellitet mellan kurser av samma slag kan ställa på viss lärare.

För att motverka en ogynnsam proportion mellan heltidstjänstgörande och andra lärare vid civilförvarsskolan har det visat sig nödvändigt att i viss utsträckning sammanföra två eller flera ämnen till ämneskombinationer. Utredningen är medveten om att de möjliga ämneskombinationerna icke är helt idealiska, bl. a. ur den synpunkten att de framtvingar en breddning av kompetenskraven för de lärare, som skall anställas för heltidstjänstgöring. Denna nackdel kan dock icke undvikas, då ämneskombinationer måste tillgripas, om behovet av heltidstjänstgörande lärarpersonal skall säkerställas.

Frågan om de lämpligaste ämneskombinationerna har övervägts. De ämnen, som kan ifrågakomma i kombination med varandra, är allmän civilförvarskunskap, taktisk ledning av civilförvarsverksamhet, bevakningstjänst, utrymningstjänst, gasskydd, brandtjänst och räddningstjänst.

Av dessa ämnen äger brandtjänsten och räddningstjänsten ett sådant inbördes samband, att en kombination mellan dessa synes given. Under utrymning har bevakningstjänst och utrymningstjänst i varandra ingripande uppgifter, varför en kombination mellan dessa kan anses motiverad. Undervisningen i allmän civilförvarskunskap ligger bäst till för den lärare, som skall undervisa i taktisk ledning av civilförvarsverksamhet, då denne lärare framför de övriga måste äga kunskaper om allt det som rör det krigsorganiserade civilförvaret.

Återstår frågan om hur utbildningen i gasskydd skall inarbetas i någon av de här nämnda ämneskombinationerna. Den synes kunna kombineras antingen med brandtjänst och räddningstjänst eller med bevaknings- och utrymningstjänst. Med hänsyn till ämneskombinationernas bredd anser utredningen, att gasskyddsutbildningen bör ingå i kombinationen bevaknings- och utrymningstjänst. Men även praktiska skäl talar härför, då gasskyddsundervisning skall ingå i gruppchefsutbildningen i utrymningstjänst.

Vid fördelningen av undervisningsskyldigheten vid civilförvarsskolan har utredningen utgått från i bilaga 2, tabell III angiven preliminär fördelning i timmar på olika lärare av kursinnehållen i utkasten till normalplaner. Denna timfördelning har tillämpats på i tabell I gjord sammanställning, utvisande utbildningsunderlaget och kursfrekvenserna under en treårsperiod vid civilförvarsskolan och dess fältavdelningar. Resultatet härav redovisas i tabell IV »Preliminär fördelning i timmar på olika lärare av undervisningsskyldigheten under en treårsperiod». Det kan sammanfattas på följande sätt:

Timbelastningen per läsår för i tabell IV angivna lärare blir i genomsnitt $\frac{1}{3}$ av timbelastningen per lärare under hela treårsperioden eller uttryckt på annat sätt:

för lärare i allmän civilförsvarskunskap och taktisk ledning av civilförsvarsverksamhet	609 t
för lärare i psykologi och pedagogik	312 »
för lärare i bevakningstjänst, utrymningstjänst och gasskydd ..	1 123 »
för lärare i brandtjänst och räddningstjänst	2 434 »
för lärare i sjukvårdstjänst	494 »
för lärare i lufor-, tele- och observationstjänst	73 »
samt för lärare i övriga ämnen	772 »

Underlag för heltidstjänster erhålles alltså, dels för lärare i ämneskombinationer, vilka har tillräckligt högt antal undervisningstimmar per läsår, dels för lärare i ämneskombinationer, i vilka undervisningsskyldigheten blott utgör en del av lärarnas tjänstgöringsskyldighet.

I det föregående har utredningen räknat med 25 veckotimmars genomsnittlig undervisningsskyldighet under 40 veckor, d. v. s. 1 000 undervisningstimmar per läsår. Vid en mer exakt bestämning av de enskilda lärarnas undervisningsskyldighet måste från fall till fall undervisningsskyldigheten regleras, bl. a. med hänsyn till ämnets särskilda krav på förberedelser av olika slag. Dessutom måste de arbetsinsatser, som kräves av lärare vid sidan om undervisningen, uppskattas i tjänstgöringstid. Sådana särskilda åligganden innefattar kansligöromål och andra skolgöromål än vanliga lektionsförberedelser.

För ämnesrepresentant, som får fullt antal undervisningstimmar per läsår, kan de särskilda åliggandena föranleda skälig nedsättning av den årliga undervisningsskyldigheten under förutsättning, att åliggandena är så beskaffade eller omfattande, att de icke helt kan fullgöras under den mellanterminstid eller de kursmellanrum, då lagstadgad semesterledighet icke åtnjutes.

För ämnesrepresentant, som icke kan beredas fullt antal undervisningstimmar per kalenderår, kan, då så är ändamålsenligt ur skolsynpunkt, för undervisning outnyttjat timantal motsvaras av särskilda åligganden, vilka, vid full sysselsättning, kombinerad med mellanterminssysselsättning, regelmässigt skulle ha föranlett nedsatt undervisningsskyldighet i jämförlig omfattning.

Enligt nyss angivna beräkningsgrunder lämnar skolarbetet utrymme för heltidstjänster i följade ämneskombinationer:

- 1) bevakningstjänst, utrymningstjänst och gasskydd
- 2) brandtjänst och räddningstjänst
- 3) psykologi och pedagogik

Heltidstjänsterna i de två första ämneskombinationerna kan motiveras genom hänvisning till de höga antalen rena undervisningstimmar. För den tredje ämneskombinationen lämnar utredningen följande särskilda motivering:

För ämnet psykologi m. m. måste vid bedömningen av förutsättningarna för inrättandet av heltidstjänst hänsyn icke blott tagas till behovet och omfattningen av schemabunden undervisning utan också till andra vid skolan förekommande uppgifter, vilka har en naturlig anknytning till ämnesområdet.

Om höga krav skall ställas på undervisningens kvalitet, bör antalet undervisningstimmar per läsår för en lärare inom ifrågavarande ämnesområde icke överstiga 450. För civilförvarsskolans lärare i psykologi m. m. har den beräknliga undervisningsskyldigheten i det föregående angivits till omkring 300 undervisningstimmar, av vilka ungefär $\frac{2}{3}$ faller på instruktörsutbildning och inkluderar de timmar, som åtgår för lärarens åhörande av elev- och övningslektioner. Skolans övriga kursverksamhet förutsätter emellertid också viss tjänstgöring, som — utan att kunna mätas i undervisningstimmar — tillhör det psykologisk-pedagogisk-metodiska ämnesområdet och därför bör jämföras med undervisningstimmar. Hit hör pedagogisk och metodisk handledning av civilförvarsskolans lärare, åhörande av lärarnas undervisning, anordnande av seminarieövningar m. m. Läraren i psykologi m. m. bör kort sagt fungera såsom civilförvarsskolans huvudhandledare. Särskilt viktigt är, att han i denna egenskap ger tillfälliga lärare råd och anvisningar i allt vad som rör deras andel i utbildningsarbetet.

Ehuru det givetvis vore önskvärt, kan en sådan tjänstgöringsskyldighet som den nyss skisserade icke på samma sätt som i instruktörsutbildningen beräknas till sitt omfång. Intill dess närmare erfarenheter vunnits om den tid, som åtgår härför, måste följaktligen tidsåtgången uppskattas. Utredningen anser, att denna del av pedagogiklärarens tjänstgöringsskyldighet måste jämföras med lägst 100 undervisningstimmar per läsår. Pedagogiklärarens undervisningsskyldighet och därmed jämförbar tjänstgöring kommer således att motsvara lägst 400 undervisningstimmar per läsår.

De särskilda åligganden, vilka därutöver bör åvila läraren i psykologi och pedagogik, kommer att i hög grad påverkas av det förhållandet, att läraren i fråga ur allmänna skolsynpunkter bör anförtros uppgiften att vara ställföreträdare för civilförvarsskolans rektor. En sådan ställning vid skolan innebär — tillsammans med läraruppgiften — så stora krav på arbetsinsatser av skilda slag, att den verkliga tjänstgöringstiden sannolikt visar tendens att överskrida den i statliga verk normalt förekommande arbetstiden. Utan att närmare ingå på denna särskilda arbetsbelastning vill utredningen blott peka på att ett ställföreträdarskap för en skolchef icke kan renodlas med hänsyn till göromålens omfattning och art.

Det är naturligt, att rektors ställföreträdare i egenskap av pedagogiklärare i större utsträckning än skolans övriga lärare anlitas vid inspektion av pågående civilförsvarsutbildning. Vad inspektionsverksamheten beträffar vill utredningen icke underlåta att framhålla, att viss inspektion av utbildningsarbetet hittills förekommit, centralt från civilförsvarsstyrelsen, regionalt från länsstyrelserna och lokalt från civilförsvarsheferna. Även om lovvärda ansträngningar gjorts under denna inspektionsverksamhet i syfte att samordna och berika utbildningsarbetet, anser utredningen, att en av en central utbildningsanstalt anordnad inspektion, som handhas av lärarkrafter, vilka behärskar och företräder i utbildningsarbetet förekommande ämnen, är att föredraga. Härvidlag torde läraren i psykologi och pedagogik ha en synnerligen viktig uppgift att fylla.

En summering av de arbetsuppgifter, som kommer att åvila läraren i psykologi och pedagogik, ger således ett klart utslag till förmån för inrättandet av en heltidstjänst för denne.

Ämneskombinationen allmän civilförvarskunskap och taktisk ledning av civilförsvarsverksamhet har, liksom kombinationen psykologi och pedagogik, en genomgripande betydelse för civilförvarsskolans verksamhet, varför icke heller undervisningen i denna kombination bör anförtros lärare med mindre fast förankring vid skolan. Den uppvisar dock icke så många undervisningstimmar per läsår, att enbart dessa motiverar en heltidstjänst. Praktiska skäl talar emellertid för en förening av denne lärares undervisningsskyldighet vid civilförvarsskolan med tjänstgöring på civilförsvarsstyrelsens civilförvarsspels- och övningssektion. Ur utbildningssynpunkt kan en så tillrättalagd tjänstgöringsfördelning betraktas som ofrånkomlig, enär övningsverksamhetens utveckling i taktiska hänseenden utan omgång bör utnyttjas i skolans arbete.

Frågan om hur många heltidstjänster, som — utöver den som innehas av rektor — behövs för att skapa önskvärd kontinuitet och fasthet i skolans utbildningsarbete och för att skänka erforderlig stadga åt skolans inre arbete kan besvaras med utgångspunkt från olika värderingar. Utredningen föreslår för sin del det antal heltidstjänster, som framgår av nyss redovisade ämneskombinationer och överväganden. Således bör heltidstjänster inrättas för

en lärare i allmän civilförvarskunskap och taktisk ledning av civilförsvarsverksamhet,

en lärare i psykologi och pedagogik,

en lärare i bevakningstjänst, utrymningstjänst och gasskydd,

två lärare i brandtjänst och räddningstjänst.

Härvid förutsättes, att förstnämnde lärares undervisningsskyldighet vid civilförvarsskolan kombineras med tjänstgöring vid civilförsvarsstyrelsens

civiltjänst- och övningssektion. Samtliga dessa heltidstjänster bör ordinarie sättas.

Härefter kvarstående lärarbehov vid civilförsvarsskolan måste täckas av lärare med partiell tjänstgöring eller timtjänstgöring. Partiell tjänstgöring bör främst ifrågakomma då det gäller, dels att tillgodose det ytterligare lärarbehovet i bevakningstjänst m. m. och brandtjänst m. m., dels att tillgodose lärarbehovet i sjukvårdstjänst och i lufor-, tele- och observations-tjänst. Vid anordnandet av partiell tjänstgöring bör ämneskombinationerna kunna förändras eller upplösas, då så erfordras för anskaffande av lärare med särskilda kvalifikationer inom del av ämneskombination.

Timtjänstgöring måste slutligen anordnas i ämnen, vilka kräver ett relativt litet timantal och icke finns representerade bland civilförsvarsskolans heltids- eller partiellt tjänstgörande lärare.

b) Civilförsvarslärarna. Kompetenskrav och kompetenskomplettering

Civilförsvarsskolans *heltidsanställda* undervisningsskyldiga personal kommer enligt utredningens förslag att utgöras av en lärare i psykologi och pedagogik, en lärare i allmän civilförsvarskunskap och taktisk ledning av civilförsvarsverksamhet, en lärare i bevakningstjänst, utrymningstjänst och gasskydd samt två lärare i brandtjänst och räddningstjänst.

Härutöver erfordras lärare med *partiell* tjänstgöringsskyldighet i de två sistnämnda ämneskombinationerna, i sjukvårdstjänst och i lufor-, tele- och observationstjänst samt *timlärare* i ämnen, som icke kan tillgodoses genom anlåtande av civilförsvarsskolans förutnämnda lärarpersonal.

Det är i första hand angeläget, att civilförsvarsskolans *heltidsanställda och partiellt tjänstgörande lärare* fullständigt behärskar sina ämnen och äger undervisningsskicklighet. Dessa lärare måste dessutom ha god allmänbildning och en odiskutabel förmåga till aktiv medverkan i civilförsvarsutbildningens förnyelseprocess. De måste också ha allmänna förutsättningar för en efter skiftande utbildningsbehov anpassad rationell och intresseväckande undervisning. Utbildningens obligatoriska karaktär kan nämligen lätt framkalla utbildningsmotstånd, om icke lärarna har förmåga att i sin undervisning skapa intresse för utbildningens innehåll och förståelse för dess ändamål. De måste också kunna hålla goda och utbildningsstimulerande elevkontakter. I andra hand är det önskvärt, att motsvarande krav i princip ställas på *timlärare*.

För det egentliga undervisningsarbetet vid civilförsvarsskolan har en del av nyss angivna fordringar en djupare innebörd än andra, mer allmänt hållna. Till de förra hör kraven på ämneskunskap och på pedagogisk underbyggnad. Dessa bör omgärdas av kompetensvillkor.

Läraren i psykologi och pedagogik bör således äga behörighet att inneha lärartjänst i psykologi och pedagogik vid lärarutbildningsanstalt. För *övriga lärare* bör i fråga om *ämneskunskaper* följande kompetensvillkor fastställas.

las, nämligen för *läraren i allmän civilförsvarskunskap och taktisk ledning av civilförsvarsverksamhet*:

Goda insikter i allmän civilförsvarskunskap (civilförsvarets organisation och uppgifter, utbildnings- och övningsverksamhet, grunddragen i civilförsvarets krigsverksamhet m. m.). Goda insikter i den taktiska ledningsverksamheten, främst den, som skall förekomma i huvudcentral eller utövas av ledningschef. Goda förutsättningar för kvalificerade arbetsuppgifter i civilförsvarsstyrelsens civilförvarsspels- och övningssektion.

för lärare i bevakningstjänst, utrymningstjänst och gasskydd:

Behörighet att inneha befattning såsom assistent eller högre polisbefäl i poliskår. Goda kunskaper om civilförsvaret, särskilt om bevaknings och utrymningskårens organisation, uppgifter och verksamhet. Goda kunskaper om praktiska gasskyddsåtgärder och om skydd mot radioaktiv strålning.

för lärare i brandtjänst och räddningstjänst:

Behörighet att inneha befattning såsom brandmästare eller högre brandbefäl i yrkesbrandkår av kategori I. Goda kunskaper om civilförsvaret, särskilt om beredskapsbrandkårens och räddningskårens organisation, uppgifter och verksamhet.

för lärare i sjukvårdstjänst:

Sjuksköterskeutbildning och goda kunskaper om civilförsvaret, särskilt sjukvårdskåren, dess organisation, uppgifter, behandlings- och transportenheter, materiel och verksamhet.

för lärare i lufor-, tele- och observationstjänst:

Examen från tekniskt gymnasium eller från teknisk fackskola på tele-teknisk linje. Goda kunskaper om civilförsvaret, särskilt om civilförsvarets lufor-, tele- och observationstjänst.

för timlärare:

Framstående ämneskunskap, förvärvad genom studier eller i samband med tjänsteutövning.

På de *heltidsanställda och partiellt tjänstgörande lärarnas pedagogiska underbyggnad* måste relativt höga kompetensvillkor ställas. Dessa får för lärare, vilka icke redan äger behörighet för läraryrke, under inga förhållanden vara lägre än de som utredningen i kapitel 9 ställer på instruktörerna. Den pedagogiska delen av instruktörsutbildningen kan därför här angivas såsom minimikrav.

För *timläraryrke* torde det vara orimligt att fordra pedagogisk skolning i samma höga grad. De krav, som måste ställas på lärarnas förmåga att på ett pedagogiskt och metodiskt nöjaktigt sätt göra kunskapsstoffet lättillgängligt för eleverna, kan dock icke helt eftersättas. I regel bör detta i försvarlig grad kunna tillgodoses genom den fortlöpande pedagogiska handledning, som läraren i psykologi och pedagogik har att lämna all lärarpersonal vid skolan.

Utredningen anser, att en strikt tillämpning av kompetenskraven på civilförsvarsskolans lärarpersonal bör ske redan vid den första lärartillsättningen trots förhållandet, att fullt kompetenta sökande till vissa lärartjänster icke finns utbildade. En eftergift på mer betydelsefulla kompetenskrav skulle nämligen kunna leda till skada för utbildningsarbetet, icke minst under skolans första och säkerligen också mest ömtåliga verksamhetsår.

Det kan därför bli nödvändigt att i vissa fall uppskjuta en mer definitiv tillsättning av lärarbefattning, som icke funnit fullt kompetent men dock så meriterad sökande, att preliminär anställning kan ifrågakomma under avvaktan på utfyllnad av kompetensbrister.

Sådan kompetenskomplettering kan avse såväl ämneskunskap som pedagogisk underbyggnad. I förekommande fall bör utbildningsnämnden sammanställa härför erforderliga utbildningsprogram. Utbildningsnämnden bör också tillse att av nämnden föreskriven komplettering planlägges och genomföres så, att den helst kan avslutas innan civilförsvarsskolans utbildningsverksamhet enligt den nya utbildningskungörelsen påbörjas.

c) Civilförsvarsskolans rektor och lärarkollegium

Direktorn skall i egenskap av civilförsvarsskolans rektor i stort sett utöva den skolledning, som vanligen tillkommer rektor vid allmän undervisningsanstalt. Han skall således bära huvudansvaret för skolans undervisning och vaka över undervisningsarbetets ändamålsenliga fortgång ävensom över att lärare och övriga befattningshavare vid skolan fullgör sina skyldigheter. Han bör också tillse, att all undervisning är konkret och åskådlig samt avser att ge bestämda kunskaper och färdigheter åt eleverna. Rektor är slutligen ansvarig för de kansligöromål, som har direkt samband med skolverksamheten, t. ex. inpassningen av heltidskurserna i skolans årliga utbildningsprogram, schemaläggning, fördelning av lärarnas tjänstgöringsskyldighet på undervisningstimmar och andra skol- och kansligöromål, insamling och bearbetning av utbildningserfarenheter och utbildningsresultat, förberedelser för utgåvor av kompendier m. m.

Direktorn bör med hänsyn till omfattningen av de till honom sammanstrålande arbetsuppgifterna vara helt befriad från undervisningsskyldighet.

Civilförsvarsskolans lärarkollegium bör i tillämpliga delar ha samma befogenheter och uppgifter som kollegierna vid de allmänna undervisningsanstalterna. Kollegiet bör sammansättas av rektor och heltidstjänstgörande lärare. Övriga lärare bör få deltaga i kollegiets överläggningar och beslut, då frågor förekommer, som angår undervisning och ordning. Även då frågor förekommer, som rör skolans övriga angelägenheter, må rektor, om han därtill finner skäl, tillkalla nämnda lärare att deltaga i överläggningarna — men ej i besluten. Vid omröstning inom kollegiet bör, i händelse av lika

röstetal, rektor, eller i dennes frånvaro rektors ställföreträdare, ha utslagsröst.

d) Löner och arvoden

Utredningen anser, att de fast anställda civilförsvärläroarnas inplacering i lönesystemet icke uteslutande kan grundas på jämförelser med lönesättningen för andra lärargrupper i samhället. Hänsyn måste också tagas till den exklusiva kompetens, som civilförsvärläroarna bör äga, och till de arbetsuppgifter, som föreslagits ävila dem vid sidan av vanliga läraruppgifter. Vidare bör beaktas, att den årliga tjänstgöringsskyldigheten blir längre för civilförsvärskolans fasta lärarpersonal än för läroarna i allmänhet, då arbetsuppgifterna i civilförsvärskolans kansli måste beräknas bli så omfattande, att anledning föreligger att omvandla den fasta lärarpersonalens ferier till lagstadgad semesterledighet.

En jämförelse med den ersättning, som utgår till den provisoriska civilförsvärskolans lärarkrafter, är icke heller genomförbar, då lärarkostnaderna påverkas av svårigheten att ekonomisera läroarnas tjänstgöringsförhållanden i den skola, som nu sammansättes av till skilda orter förlagda utbildningsavdelningar.

Utredningen kan därför icke åberopa några direkta paralleller såsom underlag för de fast anställda civilförsvärläroarnas inplacering i lönesystemet. Utredningens uppfattning i denna lönefråga måste därför anknytas till de allmänna och speciella krav, som i föregående avsnitt av betänkandet angivits såsom vägledande för anställningen av civilförsvärläroare. Under hänsynstagande till dessa krav föreslår utredningen följande inplacering i lönesystemet av vid civilförsvärskolan fast anställd lärarpersonal:

i löneplan A

1 lärare i bevakningstjänst, utrymningstjänst och gasskydd	Ao 19
2 lärare i brandtjänst och räddningstjänst	Ao 19
1 lärare i allmän civilförsvärskunskap och taktisk ledning av civilförsvärsverksamhet	Ao 21
1 lärare i psykologi och pedagogik	Ao 26

i löneplan B

1 rektor	Bo 1
--------------------	------

Arvoden till vid civilförsvärskolan anställda lärare med partiell tjänstgöringsskyldighet bör enligt utredningens åsikt vid full tjänstgöring i princip utgå med belopp, som motsvarar dags- eller månadslön i högst 19 löneklassen i löneplan A. Vid annan tjänstgöring bör arvode för partiellt tjänstgörande lärare beräknas i närmast möjliga anslutning till lämpligt arvodesbelopp i timlärarkungörelsen. (nr 495/1950) Storleken av sådant arvode bör fastställas av Kungl. Maj:t.

Det bör också ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa grunderna för beräkningen av det arvode, som bör utgå till vid civilförsvarsskolan anställd timplärare.

B. Administrationspersonal

Den administrationspersonal, som erfordras för civilförsvarsskolan och inom utbildningsnämndens och civilförsvarsskolans gemensamma kansli, har av utredningen beräknats i samråd under hand med den arbetsgrupp inom statens organisationsnämnd, som under utredningstiden sysslat med frågan om civilförsvarets administration. Vid prövning av behovet av administrationspersonal har utredningen utgått från en normal arbetsbelastning, och således icke tagit hänsyn till den särskilda arbetsanhopning, som av naturliga skäl kan förväntas under den nya utbildningsorganisationens uppbyggnadstid.

Utredningen har redan i andra sammanhang berört en del av de arbetsuppgifter, som skall sysselsätta administrationspersonalen. För överskådlighetens skull upprepas dessa här i den omfattning, som erfordras för att belysa sambandet mellan individuella arbetsuppgifter och föreslagna inplaceringar i lönesystemet och dylikt.

Civilförsvarsskolan är ett internat. Undervisningen pågår under större delen av året. Genomsnittligt löper två kurser samtidigt, vardera med ca 30 elever. Skolan skall utföra rätt mycket skrivarbete, dels för sina egna kurser (i synnerhet för instruktörskurserna), dels för landet i övrigt. Dessutom skall skolans skrivbiträden i förekommande fall hjälpa eleverna med vissa utskrifter. Skolan skall vidare utbetala reseersättningar och traktementen. Vid skolan förlägges i allmänhet de mest materielkrävande kurserna.

På internatet kommer c:a 80 personer att samtidigt äta och bo. Vid måltiderna tillämpas självservering. Eleverna förutsättes bo i enkelrum och erhålla normal skolinternatservice.

Som chef för civilförsvarsskolan skall en rektor finnas. Under honom kan skolans administrativa del uppdelas i en förvaltningsdel och en internatdel.

Förvaltningsdelen

Förvaltningsdelen skall handlägga utrednings- och planläggningsuppgifter, främst avseende tidpunkt för och kostnadsbesparande organisation av viss utbildning. Vidare skall den ombesörja schemaläggning och detaljorganisation av till skolan och dess fältavdelningar förlagda kurser. Den skall dessutom granska länsstyrelsernas förslag om anordnande av manskapsutbildning och ge direktiv, bl. a. för sammanslagning av kurser mellan

länen. Förvaltningsdelen skall även handha budgetberäkningar och uppgöra petitiförslag för den totala utbildningsverksamheten. Sammanställning av kompendier m. fl. tryckta eller stencilerade hjälpmedel för undervisningen skall åvila den liksom förberedelser för framställning av undervisningsfilm och likande hjälpmedel. Elevjournaler och andra erforderliga register skall aktualiseras. Denna del skall även handha tillsynen över skolans arkiv, bibliotek och övningsmateriel samt över den centrala skolanläggningen med tillhörande skolanordningar och övningsområden. Förvaltningsdelen skall i övrigt handha korrespondens och andra vanligen förekommande expeditionsgöromål samt förvalta skolans förskottskassa.

För ett flertal av ovannämnda arbetsuppgifter erfordras specialkunskaper, sådana som lärarpersonalen har, varigenom dylika kunskaper ej erfordras av administrationspersonalen. Lärarpersonalen skall i dylika arbetsuppgifter biträda förvaltningsdelen under för schemabunden undervisning ej ianspråktagen tjänstgöringstid. Härvid skall lärarpersonalen vara underställd chefen för förvaltningsdelen.

Ett flertal av de ärenden, som kommer att handläggas vid skolan, fordrar viss juridisk kunskap. Detta gäller såväl förvaltningsdelen som internatdelen. På grund härav föreslås, att chefen för förvaltningsdelen skall ha juridisk utbildning. Med hänsyn till arbetsuppgifter och ansvar föreslås befattningshavaren placerad såsom *förste byråsekreterare i lönegrad Ae 21*.

Förvaltningsdelen kan lämpligen uppdelas i två grupper, nämligen kansli och förråd.

Kansliet skall biträda med de planläggande uppgifterna och ombesörja utskriftsarbeten m. m. för samtliga organisationsenheter. Vidare skall kansliet ha hand om förskottskassan och biträda vid petitaarbetet. Kansliet skall även handha arbetet med elevanmälningar, föra elevjournaler och övriga erforderliga register, föra viss dispositionsbokföring samt handha diariet, arkivet och biblioteket. Utskrift av elevarbeten skall ombesörjas, i den mån eleverna icke själva utföra detta arbete. Kansliet skall dessutom övervaka kontorsstädning samt skolbyggnadens undervisnings- och administrationslokaler. Kansliet skall föra beställningsliggare över erforderliga biltransporter samt samordna dessa.

Erforderlig personal på kansliet är en *kontorist i lönegrad Ae 9*, tre *skriv- och kontorsbiträden* i reglerad befordringsgång, en *expeditionsvakt*, som tillika är chaufför, i lönegrad Ae 7, samt en *skolvaktmästare*, som även är fastighetsskötare, i lönegrad Ae 7. Denne erhåller ersättning för obekvämt arbetstid samt övertidsersättning, då han ombesörjer eldning o. d. utanför ordinarie arbetstid. Erforderlig arbetskraft för kontorsstädning är en person för c:a 300 m² golvyta.

Förrådet skall svara för skolans utbildnings- och övningsmateriales förvaring, vård och underhåll. Större reparationer skall dock ombesörjas av civilförsvarsstyrelsens centralförråd. Efter direktiv av respektive lärare skall

förrådsgruppen tillse, att erforderlig mängd utbildnings- och övningsmateriel utlämnas för utbildningsverksamheten. I mån av behov skall gruppen även medverka vid distribution av sådan materiel. Uppbörds mannen för civilförsvarsstyrelsens centralförråd förutsättes även vara uppbördsman för skolans utbildnings- och övningsmateriel.

Erforderlig personal i förrådsgruppen är en *förrådsförmann*, som samtidigt är materielredogörare. Denne skall även aktivt deltaga i vården av materielen. Med hänsyn till arbetsuppgifter och ansvar föreslås befattningen placerad i lönegrad Ae 9. För tillsyn och vård av övningsområden och övningsmateriel erfordras normalt en *förrådsman* i lönegrad Ae 7. Denne bör vara körkunnig. Vid tillfälliga arbetstoppar anställs *extra förrådsarbetare* enligt gällande avtal. Dessutom bör förrådsförmannen ha viss direktiv rätt gentemot expeditionsvakten och skolvaktmästaren, vilka i mån av tid och efter chefens för förvaltningsdelen bestämmande, även får biträda med förrådsarbete inklusive iordningställande av övningsområde.

Internatdelen

Internatdelen skall handha skolans internatservice, ombesörja inköp av allt som rör internatrörelsen samt svara för internatets materiel. Som chef för internatdelen föreslås en *husmor* i lönegrad Ae 13, beroende på att hon, förutom vanliga husmorsarbetsuppgifter, även skall planlägga och verkställa inköp för hela internatrörelsen.

För matberedning, matlagning, utportionering, diskning, rengöring av köksutrymmen och matsalar o. dyl. åtgår en *kokerska* i lönegrad Ae 4, ett *köks- och ekonomibitråde* i lönegrad Ae 3 samt två *köks- och ekonomibiträden* i lönegrad Ae 1 eller mot arvode enligt ortens pris. Kokerskan skall även arbeta utanför köket i mån av tid. Vid förfall för henne rycker köksbiträdet i Ae 3 in som kokerska.

För städning och rengöring av internatets utrymmen, såsom elevrum och fritidsrum, åtgår c:a 1/4 timme per rum. I denna tid ingår ej storrengöring, dammsugning o dyl. Vid ett beräknat elevantal av 60 personer åtgår totalt c:a 20 å 25 timmar per dag för städning inklusive storrengöring. Då största delen av arbetet, bäddning m. m., måste göras klart på förmiddagen, kan heltidsanställning för städning endast beräknas för ett *biträde* i lönegrad Ae 1 eller mot arvode enligt ortens pris. Därutöver erfordras för förmiddagsstädning c:a tre halvtidsanställda mot timpenning eller beting.

De på internatdelen heltidsanställda biträdena kommer att i viss utsträckning få alternera mellan köks- och städningsuppgifter, beroende på arbetsbelastningen. Med tyngre arbeten skall skolvaktmästaren biträda.

Civilförsvarsutbildningen i den nya personalorganisationen

1. Allmänna synpunkter på civilförsvarsutbildningens inriktning och innehåll

Civilförsvarsutbildningen måste kontinuerligt anpassas efter civilförsvarets verksamhetsformer och förutsättningarna för dessa. Utbildningen måste alltid få ett klart och angeläget syfte. Den måste hållas fast i form men ha rörlighet i inriktning och innehåll. Nödvändigheten härav framstår tydligt vid en återblick på hur de sista årens krigstekniska utveckling krävt förändringar i civilförsvarets verksamhetsformer och därmed också i civilförsvarsutbildningen.

Civilförsvarsutbildningen måste i princip inriktas på kunskaper och färdigheter, vilka mer allmänt beräknas komma till nytta i krigshändelseförlopp av »normal» karaktär. Sådana kunskaper och färdigheter måste meddelas i den omfattning, som erfordras för att inskriven utbildningspliktig civilförsvarspersonal skall få tillräcklig förtrogenhet med tilldelad krigsuppgift. Utbildningsarbetet måste vidare konsekvent inriktas på att tillgodose väsentliga kunskaps- och färdighetskrav i just den uppgift, som den enskildes inskrivning i civilförsvaret avser. Självfallet måste de största kraven på personliga förberedelser för viss civilförsvarsuppgift ställas på den civilförsvarspersonal, som under beredskap och krig främst skall bära ansvaret för de olika civilförsvarsåtgärdernas genomförande, d. v. s. lednings- och befälspersonalen. Men även en del grupper menig civilförsvarspersonal kommer att få uppgifter, som för sin lösning kräver fackkunskap och färdigheter av speciella slag. Härvid bör dock uppmärksammas, att det icke är möjligt att driva utbildningsarbetet så långt, att det helt täcker även civilförsvarsåtgärder vid fientliga anfall, som avviker från tidstypiska och förutsedda angreppsformer. Civilförsvarspersonalen får därför icke under utbildningsarbetet eller i andra civilförsvarsområden regelbindas så hårt, att improvisationsinitiativet trängs i bakgrunden. Det bör i stället klargöras för envar, som utbildas för en funktion i civilförsvaret, att improvisation är nödvändig, då förutbestämda handlingslinjer icke är framkomliga, och tillåten, då bättre och snabbare resultat härigenom kan utvinna än genom slavisk tillämpning av inlärdas regler.

Under civilförsvarsutbildningen kan emellertid i stort sett endast en individuell funktionsduglighet grundläggas, ehuru givetvis också frågor om samverkan mellan företrädare för olika civilförsvarsuppgifter behand-

las. Anledningen härtill är att en något så när realistiskt gestaltad funktionssamverkan fordrar det organiserade civilförsvarets resurser, såväl i fråga om personaltillgång som i fråga om civilförsvarsanordningar av olika slag. Den individuella funktionsduglighet, som förvärvas på utbildningsstadiet, måste därför under civilförvarsspelt och praktiska övningar intrimmas och utvecklas i sitt större sammanhang inom civilförsvarsområdena. Härtill återkommer utredningen i kapitel 6.

2. Utbildningskategorierna, deras uppgifter

1953 års civilförvarsutredning har i sitt betänkande i huvuddrag angivit den personalutbildning, som på civilförsvarets nuvarande utvecklingsstadium i fredstid bör ifrågakomma inom allmänna civilförsvaret och verkskyddet. Utbildningsutredningen kan helt ansluta sig till det som civilförvarsutredningen härom anfört och föreslår att följande personalgrupper obligatoriskt skall utbildas, nämligen

inom *allmänna civilförsvaret*

i ledningskåren

a) personalgrupper med ledningsuppgifter i huvudcentral eller distriktscentral eller på skadeområde (civilförvarschef, distriktschef, chefsassistent, ledningschef)

b) sambandspersonal (expeditionsföreståndare, lufor- och telegruppchef, telemontör, expeditionsbiträde med krypteringsuppgift),

c) förvaltningspersonal (intendent, depåchef, förrådsförvaltare),
i bevaknings-, beredskapsbrand- och räddningskåren:

kårinspektör, gruppchef, manskap (civilförvarspolis, civilförvarsbrandman och räddningsman),

i sjukvårdskåren:

kårinspektör, syssloman på förbandsstation, gruppchef, samarit,

i utrymningskåren:

kårinspektör, gruppchef,

inom *verkskyddet*: verkskyddschef, verkskyddsassistent, brandgruppchef, räddningsgruppchef, brandman, räddningsman, samarit.

Personalgrupperna inom verkskyddet — utom verkskyddschef och verkskyddsassistent — skall få samma utbildning som motsvarande personalgrupper i allmänna civilförsvaret.

All inskriven personal i allmänna civilförsvaret och verkskyddet skall instrueras i personligt skydd. Utredningen föreslår, att inskriven personal, som i fredstid skall genomgå obligatorisk civilförvarsutbildning, meddelas sådan instruktion i ur kostnadssynpunkt lämplig utbildningskurs,

d. v. s. företrädesvis genom deltagande i kursmomentet i fråga i deltidskurs för manskapsutbildning. För övrig inskriven personal föreslår utredningen, att den obligatoriska instruktionen i personligt skydd uppskjutes intill dess Kungl. Maj:t anbefaller densamma.

Viss i det allmänna civilförsvaret och verkskyddet inskriven personal skall — utöver utbildningen för den huvudsakliga civilförsvarsuppgiften och instruktionen i personligt skydd — utbildas i atomskydd och gasskydd. Inom allmänna civilförsvaret tillkommer dessutom för viss personal utbildning i kryptering.

Utredningen anser, att tidigare civilförvarsutbildning bör tillgodoräknas. Självfallet följer icke härav att tidigare utbildad personal undantages från deltagande i av länsstyrelse anordnade civilförvarsspel och praktiska övningar.

Beträffande de uppgifter, som de i fred utbildningspliktiga personalkategorierna skall fylla, hänvisar utbildningsutredningen till redogörelserna härför i 1953 års civilförvarsutrednings betänkande. I fråga om de speciella uppgifter, som sammanhänger med behovet av *atomskydd och gasskydd, bombröjning och kryptering*, vill utbildningsutredningen härutöver anföra följande.

Atomskydd och gasskydd

Även i sådana katastrofsituationer, som uppkommer vid användning av kärnvapen och giftgaser, kan civilförvarsutbildningens innehåll för större delen av den inskrivna civilförvarspersonalen i stort sett rättas efter de skadeverkningar, som framkallas av konventionella vapen. Det är nämligen främst förutsättningarna för civilförvarspersonalens ingripanden, som ställer sig mer ogynnsamma på för kärnvapen och giftgaser utsatta områden. Inom sådana områden begränsas möjligheterna att bispringa människor genom att de sekundära vapenverkningarna tvingar räddningsmanskap och annan personal till överksamhet, i varje fall i den utsträckning, som tillförlitlig atomskydds- eller gasskyddsutrustning icke står till individuellt förfogande. Under alla förhållanden kan mer omfattande undsättningsåtgärder icke verkställas, förrän de förutsättningar blivit klarlagda, under vilka kvardröjande strålning eller gas kan tolereras av räddningsmanskapet.

Det är sannolikt, att då anledning härtill uppkommer, översiktliga besked om den ungefärliga utbredningen av radioaktiv kontamination m. m. delgives civilförsvaret. Sådana besked måste emellertid av civilförsvaret kompletteras med lokala analyser, för vilka särskild instrumentutrustning erfordras. Instrumentens användning kräver särskild utbildning av viss civilförvarspersonal.

Vad denna utbildning innehållsmässigt kommer att kräva undandragersig provning, så länge som civilförsvarets mer definitiva instrumentutrustning för intensitetsmätning m. m. icke är känd. I tidshänseende kan viss ledning erhållas, då enligt vad utredningen inhämtat hittills framställda och i civilförsvaret användbara, ehuru icke slutligt utexperimenterade, instrument kräver följande utbildningstider i timmar: intensimeter 5, arbetsdosimeter 3—6, dosavläsare 5 och kontamineringsmätare 15.

Vilka personalgrupper, som skall utbildas i instrumentens handhavande, kan icke slutligt bestämmas, förrän kännedom vunnits om instrumentutrustningens omfattning och fördelning på de olika personalgrupperna. Preliminärt anser sig utbildningsutredningen dock kunna utgå ifrån, att instrument av nyssnämnda slag i varje fall kommer att anskaffas för personalgrupper, vilka planenligt avdelas för förstahandsuppgifter på skadeområden, d. v. s. räddnings- och sjukvårdsgrupper. Det är därför sannolikt, att åtminstone personal i räddnings- och sjukvårdsgrupp måste utbildas i användning av dessa instrument. Denna utbildning synes i fråga om arbetsdosimeter böra avse all personal i nämnda grupper, i fråga om intensimeter gruppcheferna i räddningsgrupperna och i fråga om dosmätare och kontamineringsmätare gruppcheferna i sjukvårdsgrupperna.

I utkasten till normalplaner för räddnings- och sjukvårdskårerna har utbildningsutredningen med utgångspunkt från det nyss anförda beräknat viss tid för nämnda utbildning. All inskriven civilförsvarspersonal skall dessutom under den obligatoriska instruktionen i personligt skydd bibringas elementär insikt i atomskydd.

Utbildning i gasskyddsåtgärder meddelas gruppcheferna i utrymningskåren. Dessutom behandlas gasskyddsåtgärder i den obligatoriska instruktionen i personligt skydd.

Bombröjning

1953 års civilförvarsutredning har i sitt betänkande angivit i vilken omfattning och under vilka förutsättningar oskadliggörande av icke exploderade bomber och dylikt bör bibehållas såsom uppgift för civilförsvaret. Ehuru utbildningsutredningen principiellt anser, att uppgiften i fråga till övervägande del har militär karaktär, kan utredningen ansluta sig till civilförvarsutredningens förslag i ämnet. Detta förutsätter nämligen, att uppgiftens anknytning till civilförsvaret i huvudsak får organisatorisk innebörd. Från militärt håll kommer nämligen enligt preliminär överenskommelse värnpliktig i bombröjning m. m. färdigutbildad personal, såväl befäl som manskap, att i erforderlig utsträckning ställas till civilförsvarets disposition genom krigsplacering (motsvarande).

Civilförsvarets utbildningsnämnd behöver härigenom icke ta befatt-

ning med utbildning av bombröjningspersonal utöver det samråd, som kan bli erforderligt för fastställande av utbildningsplaner och dylikt.

Angående bombröjningsutbildningen efterföljande övningsverksamhet och bestridandet av kostnaderna för denna ansluter sig utbildningsutredningen till 1953 års civilförvarsutrednings förslag härom.

Kryptering

1953 års civilförvarsutredning har i sitt betänkande lämnat en redogörelse för hur viss krypteringsverksamhet skall inpassas i civilförsvaret.

Av redogörelsen framgår, att kryptoverksamheten i huvudcentral tillhörig civilförsvaret skall ledas av expeditionsföreståndaren i egenskap av kryptochef och av luforgruppchefen i egenskap av biträdande kryptochef. Det rutinmässiga krypteringsarbetet skall utföras av expeditionsbiträden i egenskap av kryptomedhjälpare. I huvudcentral behövs en, i vissa fall två, kryptomedhjälpare.

Utöver nämnda civilförvarspersonal erfordras i ett antal huvudcentraler kryptogrupperchefer, vilka enbart skall sysselsättas i krypteringsverksamhet.

I huvudcentral fordras slutligen, att civilförvarschef, chefsassistent och ledningschef är täcktabellskunniga.

Distriktschef skall tillika vara kryptochef och till sitt förfogande ha ett kryptokunnigt expeditionsbiträde.

Utredningen angående vissa sambandsfrågor har avgivit förslag dels om hur kryptoutbildning och övning av ifrågavarande personal skall anordnas, dels om kryptoutbildningens tidsanspråk m. m. Det framgår, att civilförsvarets utbildningsnämnd icke behöver ta befattning med denna utbildningsanordnande och genomförande. Utbildningsutredningen har icke någon erinran häremot, ej heller mot kryptoutbildningens föreslagna omfattning i tids- och andra hänseenden.

Utbildningsutredningen anser emellertid, att — oavsett sättet för kryptoutbildningens anordnande och genomförande — den inskrivna civilförvarspersonal, som skall delta i kryptoarbete, bör ha obligatorisk skyldighet att genomgå kryptoutbildning under den tid och i den omfattning, som utredningen angående vissa sambandsfrågor ansett nödvändig. Av praktiska skäl har i förslaget till ny utbildningskungörelse sådan tid inräknats — eller beträffande civilförvarspersonal, som i övrigt icke skall civilförvarsutbildas — särskilt upptagits i den obligatoriska utbildningsskyldigheten. Hänsyn har härvid icke tagits till möjligheten att i vissa fall till en del anordna kryptoutbildning såsom korrespondensundervisning.

För kryptopersonalens övning (träning) erforderlig tid förutsättes möjlig disponera inom ramen för den tidsmarginal, som i utbildningskungörelsen angivits för länsstyrelsernas civilförvarsspels- och övningsverksamhet.

3. Verkskyddsutbildningen

a) Hittillsvarande verkskyddsutbildning

Verkskyddspersonal har under utredningstiden utbildats på sätt, som motsvarar utbildningen i det allmänna civilförsvaret, ehuru enligt utbildningsplaner med reducerade timantal. Högsta timantalet för kalenderår för utbildning av inskriven befälspersonal utgör nämligen enligt nu gällande utbildningskungörelse 50 timmar i det allmänna civilförsvaret och 40 timmar i verkskyddet. För övrig inskriven personal är utbildningstiderna i det allmänna civilförsvaret 40 timmar och i verkskyddet 30 timmar.

I verkskyddsplan namneligen upptagen men icke inskriven personal får för kalenderår utbildas i högst 12 timmar. Verkskyddspersonal får repetitionsutbildas högst 12 timmar årligen (enligt civilförsvarsstyrelsens anvisningar vartannat eller vart tredje år).

Verkskyddsledare utbildas vid kurser, anordnade antingen av civilförsvarsstyrelsen eller länsstyrelse eller av organisation eller enskild på dessa myndigheters uppdrag eller av verkskydden själva eller av organisation eller enskild på verkskyddets uppdrag.

Utbildningen av annat befäl än verkskyddsledare sker i regel vid vederbörlig anläggning (företag) eller i för flera anläggningar (företag) gemensamma kurser. Manskap utbildas vid kurser, anordnade av verkskydden själva eller av organisation på deras uppdrag.

Kursplan för verkskyddsutbildning prövas av vederbörande civilförsvarsmyndighet (i länen länsstyrelse eller civilförsvarschef), vilken också har att kontrollera utbildningen.

Som instruktörer för utbildning inom verkskydd får endast anlitas personer, vilka innehar civilförsvarsstyrelsens instruktörsbevis. Vid utbildning inom eget företag må dock utnyttjas sådan personal i företaget, som utan att inneha instruktörsbevis äger tillräckliga fackkunskaper och tillfredsställande undervisningsförmåga.

Det bör uppmärksammas, att skyldighet att deltaga i någon som helst verkskyddsutbildning icke stadgats för anläggnings- eller företagschef, vilken icke såsom verkskyddsledare eller i annan befattning tillhör verkskyddets personal. Av allt att döma synes det dock önskvärt, att chef för anläggning eller företag, där skyldighet att anordna verkskydd föreligger, icke står främmande för bl. a. verkskyddsåtgärdernas innebörd. Härom har civilförsvarsstyrelsen uttalat följande (se AVsk 47: 2), dock utan att beröra frågan om chef för anläggning eller företag i princip bör inordnas i verkskyddets personalorganisation. »Det är emellertid av synnerlig betydelse, att chefen för en anläggning förvärvar sådan orientering om det mo-

derna kriget, att han någorlunda kan bedöma dess inverkan på anläggningen och driften vid densamma. Endast om chefen känner den moderna krigföringens mål och medel och vill taga hänsyn härtill, kan verkskyddsledaren erhålla den förståelse och det stöd, utan vilket ett fullgott civilförsvar vid anläggningen icke är möjligt att upprätta och vidmakthålla.»

Civildömsstyrelsens från och med utbildningsåret 1955/56 allmänt giltiga normalplaner för utbildning av verkskyddspersonal avser (i timmar).

Grundläggande utbildning av verkskyddsledare vid verkskydd av kategori I—II (sammanslagen tjänste- och befälsutbildning).....	34	
Utbildning i taktik av d:o.....	32	66
Utbildning av verkskyddsledare vid verkskydd av kategori III (sammanslagen tjänste- och befälsutbildning).....		35
Utbildning av tjänstegrensledare vid verkskydd av kategori I—II (förutsättning: genomgången tjänste- och gruppleadareutbildning).....		15
Tjänsteutbildning i ordnings- och bevakningstjänst (avser all i verkskyddets ordnings- och bevakningstjänst inskriven personal).....		30
Fackutbildning i ordnings- och bevakningstjänst.....		22
Tjänsteutbildning i observations- och förbindelsetjänst. Avser expeditionspersonal i verkskyddscentral, observatörer, telefonister (larmposter), luforpersonal (för mottagning av radiolufor).....		20
Fackutbildning av manskap i verkskyddscentral.....		12
Tjänsteutbildning i brandtjänst.....		26
Fackutbildning av motorsprutskötare.....		18
Tjänsteutbildning i räddningstjänst.....		30
Tjänsteutbildning i sjukvårdstjänst.....		30
Repetitionsutbildning av manskap i ordnings- och bevakningstjänst, observations- och förbindelsetjänst, brandtjänst, räddningstjänst och sjukvårdstjänst.....		12

Normalplanerna för fackutbildning innehåller endast de ämnen, som är nödvändiga att vederbörande behärskar för att kunna utföra en speciell arbetsuppgift, t. ex. som motorsprutskötare. Ämnen avseende orientering om civilförsvarets uppgifter och organisation, personligt skydd o. dyl. har således icke medtagits.

Normalplanerna har emellertid hittills icke fått en genomgående tillämpning, då skyldigheten att anordna verkskyddsutbildning av civilförsvarsstyrelsen begränsats från och med utbildningsåret 1955/56. Intill budgetåret 1957/58 gällde utbildningsskyldigheten tjänste- och befälsutbildning av verkskyddsledare i verkskydd kat. I—III, befäl i verkskydd kat. I—II (dock ej i gasskyddstjänst, utrymnings- och socialtjänst samt undanförsel- och förstörelsetjänst) samt i bevakningstjänst jämväl vid verkskydd kat. III. Manskapsutbildningen inskränktes till tjänsteutbildning av ett manskap i varje enhet vid verkskydd kat. I—II (dock ej i gasskyddstjänst, utrymnings- och socialtjänst samt undanförsel och förstörelsetjänst). Enbart fackutbildning påfordrades för manskap i verkskyddscentral vid verkskydd kat. I—II (dock icke ordonnanser), bevakningsmän och tillsynsmän utöver nyss avsedda inom samtliga verkskydd, samt motorsprutskötare i samtliga verkskydd.

En speciell inskränkning i utbildningsskyldigheten utgjordes dessutom

av att verkskyddsutbildning med vissa undantag icke fick påfordras i verkskydd kat. III—IV i ett antal angivna civilförvarsområden (orter).

Från och med budgetåret 1957/58 bestämdes, att utbildningsskyldigheten för verkskyddspersonal tills vidare under utbildningsperioden allenast skulle omfatta tjänste- och befälsutbildning av verkskyddsledare och ersättare för verkskydd kat. I, II eller III, ävensom tjänste- och befälsutbildning av befäl och ersättare inom ordnings- och bevakningstjänsten samt fackutbildning av bevakningsmän och tillsynsmän. Nämnade personal skulle därjämte repetitionsutbildas.

Kostnaderna för verkskyddspersonalens utbildning bestrides av ägare eller i vissa fall av nyttjanderättshavare till anläggning eller byggnad, där verkskydd skall vara organiserat. Dock bekostar statsverket central utbildning av verkskyddsledare, huvudsakligen tillhörande kat. I och II, utom i vad dessa kostnader avser ersättning för mistade löneförmåner, resor och traktementen.

Enär 1953 års civilförvarsutredning föreslagit så genomgripande förändringar i verkskyddets organisation m. m., att verkskyddsutbildningen under de senaste åren endast i ringa grad bildar underlag för utbildningsutredningens förslag i ämnet, har en mer detaljerad utbildningsredogörelse utelämnats.

Utredningen övergår härefter till frågan om den framtida verkskyddsutbildningen, dess mål och medel och härav föranledda utbildningsförslag.

b) Den framtida verkskyddsutbildningen

Civilförvarsutredningarna anser, att alla företag, som har skyldighet att anordna verkskydd, skall säkerställa verkskyddets uppbyggnad i fred och ledning i krig genom att företagets chef eller, om denne har förhinder i krig, annan person i chefsställning inom företaget, åtager sig uppgiften att i egenskap av verkskyddschef stå i spetsen för företagets verkskydd. För verkskyddets omedelbara ledning skall finnas 1—2 verkskyddsassistenter.

Verkskyddschef hör i princip ha skyldighet att under högst två dagar under ett begynnelseår och därefter förslagsvis med tre års tidsintervaller delta i av civilförvarsskolan i samråd med vederbörande länsstyrelse(r) anordnad central eller regional konferens, vilken åsyftar verkskyddschefs orientering i väsentligare frågor angående verkskyddschefs och företags skyldigheter m. m. i fredsmässiga verkskyddsangelägenheter och verkskyddschefs uppgifter under beredskap och krig. Verkskyddschef, som

avser att själv åtaga sig verkskyddsassistentens uppgifter, samt verkskyddsassistent skall underkastas obligatorisk verkskyddsutbildning enligt särskild normalplan för utbildning av verkskyddsassistenter.

Övrig i verkskydd inskriven personal skall enligt 1953 års civilförvarsutredning utgöras av brandgruppchefer, räddningsgruppchefer och manskap i brandgrupper och räddningsgrupper, verkskyddssamariter och i förekommande fall också radio- och andra specialister. All denna personal skall utbildas enligt tillämpliga för allmänna civilförsvaret utfärdade normalplaner.

Röda korsets arbetsplatssamaritutbildning bör dock godtagas såsom tillräcklig samaritutbildning för verkskydd, varför verkskyddssamarit, som genomgått arbetsplatssamaritutbildning, icke skall ha obligatorisk skyldighet att delta i civilförvarssamaritutbildning.

Brandgrupper organiseras endast vid verkskydd, som har tung brandmateriel. Gruppchefer och manskap i industribrandkår, som ingår i verkskydd, må av vederbörande länsstyrelse befrias från skyldighet att genomgå fackutbildning, som ingår i normalplan.

I de fall verkskydd undantagsvis anordnas vid företag med mindre än 100 anställda, bör vederbörande länsstyrelse kunna meddela dispens från gruppcheferutbildning, därest behovet av gruppchefer kan täckas genom anlitande av arbetsledare eller andra i företaget varaktigt sysselsatta och för uppgiften lämpliga personer.

Verkskyddsutbildningen har såväl ett statligt som ett företagsintresse. En strikt gränsdragning emellan dessa intressen kan i de enskilda fallen svårigen åstadkommas och torde icke heller behövas, om statens krav på verkskyddsutbildning icke ställes för högt. Med hänsyn till intressesynpunkterna har utredningen icke velat driva den obligatoriska verkskyddsutbildningen så långt, att jämväl alla företagsintressen tillgodoses genom denna.

Verkskyddsutbildningen får härigenom karaktär av minimiutbildning, och detta kan medföra, att vissa företag på grund av särskilda företagsförhållanden önskar driva verkskyddsutbildningen längre än som kräves i den obligatoriska verkskyddsutbildningen. Självfallet bör det stå fritt för företag att på eget initiativ och genom egna åtgärder låta fördjupa och vidareutveckla den kunnighet och de färdigheter, som förvärvats av företagets verkskyddspersonal under obligatorisk verkskyddsutbildning.

Genom den av 1953 års civilförvarsutredning föreslagna nedskärningen av verkskyddens antal och begränsningen av verkskyddens personalorganisation har den totala verkskyddsutbildningsvolymen minskat på ett sätt, som gör det möjligt för den statliga utbildningsmyndigheten att helt ta hand om all obligatorisk verkskyddsutbildning. Den obligatoriska verk-

skyddsutbildningen behöver därför icke längre ställas i beroende av enskilda företags förutsättningar och förmåga att anordna densamma. All obligatorisk verkskyddsutbildning kan också härigenom anordnas och genomföras i huvudsaklig överensstämmelse med grundprinciperna för utbildningsverksamheten i det allmänna civilförsvaret. I stort sett blir den praktiska konsekvensen härav, att även verkskyddsutbildningen skall ledas och övervakas av civilförsvarets utbildningsnämnd under viss medverkan från länsstyrelsehåll. Länsstyrelsernas befattning med verkskyddsutbildningen inskränkes alltså på motsvarande sätt som vid utbildning i allmänna civilförsvaret. Detta innebär bl. a., att konferenser för orientering av verkskyddschefer och heltidskurser för utbildning av verkskyddsassistenter och gruppchefer i verkskydd på utbildningsnämndens tillskyndan anordnas och genomföres av civilförvarsskolan. Utbildning av övrig verkskyddspersonal, som i princip skall ske i deltidskurser, anordnas och genomföres av länsstyrelserna i enlighet med gällande normalplaner och övriga av utbildningsnämnden utfärdade föreskrifter och anvisningar.

Från ovannämnda huvudregel för den obligatoriska verkskyddsutbildningens anordnande och genomförande m. m. bör undantag i särskilda fall få ifrågakomma. Civilförsvarets utbildningsnämnd bör ha rätt att efter ansökan, över vilken vederbörande länsstyrelses utlåtande inhämtas, meddela företagsledning tillåtelse att under viss tid, förslagsvis lägst 3 och högst 6 år i taget, själv anordna och genomföra utbildning av företagets verkskyddspersonal, dock icke verkskyddschefer (orientering) och verkskyddsassistenter. Dispensförutsättning bör vara, att företagets verkskyddsutbildning på ett tillfredsställande sätt synes kunna bedrivas enligt samma normal- och detaljplaner och i minst samma timantal, som gäller för verkskyddsutbildning inom den statliga utbildningsorganisationen.

Företag, som efter dispens anordnar verkskyddsutbildning, bör i förväg meddela vederbörande länsstyrelse, när utbildningen tager sin början och huru länge den skall pågå. Länsstyrelse skall på lämpligt sätt genom stickprov kontrollera att utbildningen följer fastställda föreskrifter och anvisningar. Därest länsstyrelsen finner anledning till väsentligare anmärkning mot utbildningen och företaget uraktlåter omedelbar rättelse, skall länsstyrelse underrätta utbildningsnämnden härom. Om sådan anmälan leder till indragning av tillstånd att anordna verkskyddsutbildning, övergår utbildningens anordnande och genomförande automatiskt till den statliga utbildningsorganisationen.

All civilförsvarspliktig personal vid företag, som har skyldighet att anordna verkskydd, skall vara skyldig att delta i av vederbörande länsstyrelse anordnade civilförvarsspel och praktiska övningar. Verkskyddschef och verkskyddsassistent bör dessutom i mån av behov delta i över-

läggningar och samråd, föranledda av dylika. För dessa skyldigheter bör i tillämpliga delar 1 § 2 mom. i förslaget till ny utbildningskungörelse gälla.

1953 års civilförvarsutrednings förslag i fråga om kostnaderna för den framtida verkskyddsutbildningen innebär icke någon principiell förändring i nu gällande regler för kostnadsfördelningen mellan verkskydden och statsverket.

4. Särskilda synpunkter på behovet av utbildning i taktisk ledning av civilförvarsverksamhet

Det är självfallet, att civilförsvarets verksamhet måste ledas på ett ur taktiska synpunkter riktigt sätt. Härvid får dock icke taktiska spekulationer tas såsom intäkt för ett överdrivet teoretiserande kring spörsmål, vilka i ett verklighetsbetonat sammanhang i regel utlöser vanliga förnuftsmässiga handlingssätt.

Utbildningen i taktisk ledningsverksamhet bör således så långt sig göra låter avgränsas bl. a. från ledningsverksamhet av till övervägande del teknisk natur. Den bör ha en realistisk bakgrund och företrädesvis omfatta huvudgrunderna för utformningen av den taktiska ledningsverksamhet, som kan förekomma i ett civilförvarsområde.

Den taktiska ledningsverksamheten i ett civilförvarsområde skall, enligt vad 1953 års civilförvarsutredning föreslagit angående personalorganisationen, utövas av civilförvarschefen med biträde av en eller flera chefsassistenter. I förekommande fall kan dessutom taktisk ledningsverksamhet av begränsad omfattning överlåtas åt chef för ledningsavdelning eller åt distriktschef, som har chefsassistent till förfogande. Inom verkskydd blir ledningsverksamheten i stort sett av teknisk natur.

Civilförvarskårerna, vilka i utredningens förslag i stort sett motsvarar hittillsvarande tjänstegrenar, måste regelmässigt bindas vid de taktiska förhållningsorder, som utgår från huvudcentral eller chef för ledningsavdelning eller i förekommande fall från distriktscentral. Inom orderramen skall främst en teknisk ledning av kårverksamheten utövas. Kårinspektörerna har därför icke något markerat behov av taktiska kunskaper.

Mot denna bakgrund bör egentlig utbildning i taktisk ledningsverksamhet förbehållas civilförvarscheferna, chefsassistenterna och cheferna för ledningsavdelningarna.

Enligt 1953 års civilförvarsutredning är det emellertid av olika anledningar önskvärt, att civilförvarscheferna icke belastas med en alltför omfattande och tidskrävande utbildning. Hänsyn härtill har tagits i utkastet till normalplan för utbildning av civilförvarschefer, i vilket åtskillig detaljkunskap uteslutits. Uppenbarligen måste emellertid då från utbildningen uteslutet kunskapsstoff på annat sätt än genom egen utbildning göras lätt tillgängligt för civilförvarscheferna. Chefsassistenterna, som

bl. a. skall fungera som civilförsvarschefens experter i allt vad som rör civilförsvaret, har därför i utredningens utbildningsförslag förelagts en utbildning, som på ett ingående sätt avhandlar allt som rör det lokala civilförsvaret och dess ledning såväl i taktiska som i andra hänseenden.

Det synes därför ej heller nödvändigt att utbilda civilförsvarscheferna för en mera självständig taktisk ledningsverksamhet, då motiverade taktiska ledningsförslag regelmässigt kommer att utformas och föredragas av chefsassistenterna. Den bedömning, som civilförsvarschef måste göra, innan han tar ställning till ett taktiskt ärende, bör i så fall främst grunda sig på personliga överväganden, vilka kompletterar chefsassistenternas expertbetonade förslag till taktiska åtgärder.

Chef för ledningsavdelning skall inom ramen för av civilförsvarschefen lämnade direktiv tillse, att de personella och materiella resurser, som tilldelats honom för lösningen av viss uppgift, utnyttjas bl. a. på ett ur taktiska synpunkter försvarligt sätt. Utbildningen av cheferna för ledningsavdelningarna har därför föreslagits omfatta även viss utbildning i taktisk ledning av civilförsvarsverksamhet.

Distriktschef, som har uppehållsplats i distriktscentral, skall i förekommande fall utöva en taktisk ledningsverksamhet med biträde av chefsassistent. Sådan distriktschef har därför ansetts böra få samma utbildning som civilförsvarschef.

Övriga distriktschefer och kårinspektörerna orienteras om grundprinciperna för civilförsvarschefs och chefs för ledningsavdelning taktiska utformning av den lokala civilförsvarsverksamheten.

I verkskydd kommer, som redan omnämnts, ur civilförsvarssynpunkt ledningsverksamheten att i stort sett få teknisk karaktär. De taktiska överväganden, som kan ifrågakomma, utgöres nämligen i regel av bedömningar, som har ett mer eller mindre direkt samband med den produktiva eller övriga verksamhet verkskyddet avser att skydda. Utredningen anser därför, att det för verkskyddets del kan vara tillräckligt, om verkskyddschefer och verkskyddsassistenter genom en orientering om grundprinciperna för den taktiska ledningsverksamhet, som utövas inom civilförsvarsområdet allmänna civilförsvaret, får en inblick i hur en taktisk ledningsverksamhet utformas.

5. Utkast till normalplaner

a) Allmänna synpunkter

Utredningens utkast till normalplaner för den obligatoriska civilförsvarsutbildningen återspeglar utredningens uppfattning om utbildningsverksamhetens önskvärda innehåll m. m. vid tidpunkten för utredningsarbetets avslutande. Den snabba utvecklingen på civilförsvarsområdet tillåter nämligen icke ett mer definitivt ställningstagande i alla utbildnings-

detaljer förrän tiden är inne för normalplanernas tillämpning. Det bör därför åvila utbildningsnämnden att vid en senare tidpunkt låta överarbeta dessa. Även därefter bör givetvis utbildningsnämnden ha frihet att exempelvis införa de nya moment i undervisningen, som föranledes av fortsatta rön och framsteg, eller att förbigå detaljer, som passerats av utvecklingen. Förutom en sådan successiv anpassning av undervisningens innehåll och tyngdfördelning måste sannolikt tid efter annan mer genomgripande omläggningar och moderniseringar av normalplanerna vidtagas. Även härvidlag bör utbildningsnämnden ha handlingsfrihet, dock endast inom ramen för i utbildningskungörelsen angivna utbildningstider. Utbildningsförändring, vilken kräver längre kurstid än utbildningskungörelsen anger, bör nämligen enligt utredningens uppfattning underställas Kungl. Maj:t.

I utkastet till normalplaner har utredningen eftersträvat att åstadkomma kongruens mellan planernas innehåll och utformningen av den civilförsvarsverksamhet, som genom utbildning skall förberedas. Härvid har utredningen bl. a. utnyttjat resultaten av de genom 1953 års civilförsvarsutrednings försorg genomförda analyserna m. m. av civilförsvarets krigsverksamhet. Den skadeavhjälpande verksamheten i de anfallssituationer, som analyserats, har på ett realistiskt sätt å ena sidan ställts i relation till skadornas natur och omfattning och de faktiska möjligheterna till livräddande ingripanden inom skadeområde, å andra sidan till tillgången på inskriven civilförsvarspersonal, civilförsvarspliktig personal i övrigt, materiel m. m. Analyserna har genom denna utformning gett utbildningsutredningen möjlighet att i väsentliga drag med högre säkerhetsgrad bedöma utbildningsbehoven från personalgrupp till personalgrupp.

Utredningen har i annat sammanhang framhållit, att utbildningsarbetet konsekvent måste inriktas på att tillgodose väsentliga kunskaps- och färdighetskrav i »just den uppgift, som den enskildes inskrivning i civilförsvaret avser». I enlighet härmed har utredningen i utkastet till normalplaner begränsat planernas innehåll främst till civilförsvarskunskaper och färdigheter, vilka syns äga ett stabilt värde, även där utföringsformer och detaljer snabbt förändras. En del sådana i och för sig relevanta teoretiska och praktiska kunskapsdetaljer har dock uteslutits i de fall dessa antingen måste förutsättas vara mer allmänt spridda (hemsjukvård, matlagning, utspisning m. m.) eller kan utföras på direkt order (viss utrymnings- och inkvarteringsverksamhet m. m.) eller fordrar oproportionerligt lång utbildningstid (knopslagning). Trots uteslutningen i normalplanerna av nyss omnämnda kunskapsdetaljer blir emellertid de viktigaste av dessa representerade i civilförsvarets verksamhet. Inskrivning i civilförsvaret förutsättes nämligen ske bland civilförsvarspliktiga, vilka i sin civila yrkesutövning i åtskilligt tillämplar kunskaper och färdigheter, som utan omgång kan nyttiggöras i civilförsvaret. Men även militära orienteringar samt

redogörelser för civilförsvarets organisation, verksamhet o. dyl. har utelämnats i de delar sådana frågor antingen behandlas i till allmänheten riktade broschyrer o. dyl. eller kan anses som mer allmänt presenterade i dagspressen och i den upplysningsverksamhet, som bedrivs kring civilförsvaret.

Den effektivisering och rationalisering av utbildningsverksamheten, som kan åstadkommas i den nya utbildningsorganisationen, har icke tidsmässigt föregripits i utredningens utkast till normalplaner. Härigenom döljer dessa en viss tidsmarginal, som tillåter att på normalplanerna grundade timplaner undan för undan rättas efter vunna erfarenheter om de olika kursmomentens inbördes tidskrav.

b) Anvisningar för instruktion i personligt skydd. (Instruktionstid 5 timmar.)

Instruktion i personligt skydd skall i princip meddelas all i allmänna civilförsvaret och verkskyddet inskriven personal. Den skall dock tills vidare endast meddelas personal, som genomgår utbildning enligt 1 § i förslaget till ny utbildningskungörelse. Tid för instruktionen har anslagits i utkasten till normalplaner. Övrig inskriven civilförsvarspersonal meddelas instruktion i personligt skydd först sedan Kungl. Maj:t framdeles beslutat härom.

Instruktionens ändamål är att göra civilförsvarspersonalen förtrogen med vissa individuella skyddsåtgärder, vilka i olika avseenden motverkar eller minskar risken för personskador vid vistelse i för fientliga angrepp utsatt område.

Angreppen kan i detta sammanhang schematiskt uppdelas i 1) anfall med konventionella vapen, 2) gasbeläggning och 3) anfall med atomvapen och robotvapen. Givetvis kan också kombinationer av dessa anfallstyper förekomma.

Konventionella vapen åstadkommer direkta personskador genom omedelbar vapenverkan, indirekta personskador genom ras och brand, genom kringflygande splitter (skrot) eller brinnande ämnen, härstammande från kreverande projektiler (bomber) eller från projektilmål (bombmål).

Skyddsåtgärderna vid fiendens insättning av konventionella vapen måste därför rättas efter nyssnämnda, sannolika vapenverkningar. Instruktion i personligt skydd bör till denna del omfatta enkla regler för hur en person på sin uppehållsplats eller i närheten av denna kan utnyttja närmast till hands befintliga skyddsmöjligheter mot primära eller sekundära vapenverkningar. Den bör också omfatta valda exempel på och demonstration av olika sätt att söka skydd och av enkelt anordnade provisoriska skydd mot ras, brand, splitter och beskjutning.

Gasbeläggning kan ske genom utspridning av stridsgaser (luftgaser eller markgaser) från flygplan eller från långskjutande projektiler.

Instruktionen i personligt gasskydd bör inledas med en summarisk redogörelse för de personskador, som stridsgaserna kan förorsaka. Vid denna indelas gaserna efter verknings sätt i nervgaser, allmänförgiftande gaser, hudskadande gaser, lungskadande gaser, näs- och svalgretande gaser och ögonretande gaser.

Härefter bör de allmänna principerna för personligt gasskydd behandlas. Gasmask beskrives, demonstreras och utprovas, på- och avtagning av gasmask inläres och övas. Anvisningar bör också lämnas om gasmaskens förvaring och vård.

I instruktionen skall också ingå genomgång av gasindikering med speciella hjälpmedel, genomgång av indikeringspersonals arbetssätt och genomgång av avgasningsanordningar och avgasningsmetoder. Marksanering och sanering av kläder m. m. bör även genomgå, ehuru sådana åtgärder ej direkt är hänförliga till personligt skydd.

Instruktionen i personligt skydd vid anfall med atomvapen bör dels omfatta råd och anvisningar om vilka åtgärder en enskild person kan vidtaga före, vid och efter atombombskredad för att öka sina möjligheter att överleva, dels anvisningar om huru den enskilde bör uppträda inom radioaktivt område.

c. Normalplaner för allmänna civilförsvaret

1. Ledningskåren (normalplan I: 1—I: 10)

I övervägande antal är den utbildningspliktiga personalen i ledningskår direkt eller indirekt anknuten till lednings- och förvaltningssektionerna i civilförsvarsområdets huvudcentral. Vid sammanställningen av normalplanerna för ledningskår har därför huvudcentralens krigsfunktioner tagits till utgångspunkt vid utredningens bedömning av den civilförsvarsutbildning, som envar av ledningskårens utbildningspliktiga i sin delfunktion ovillkorligen måste äga, för att icke huvudcentralens funktionsduglighet skall äventyras.

Normalplanerna för ledningskåren har ett inbördes sammanhang på så sätt, att planerna tillsammans syfta till att representera all den kunskaper, som bör vara företrädd i huvudcentral för att uppbära civilförsvarschefens ansvar för huvudcentralens funktionsduglighet i krig. I förekommande fall kan dessutom kunnighetsgraden förstärkas genom lämplig bemanning av den expertsektion, som inrymts i huvudcentralen.

Avvägningen av de olika funktionärernas behov av civilförsvarskunskaper har främst skett med tanke på respektive delfunktioners betydelse för huvudcentralens skadeförebyggande uppgifter. Även om alla delfunktioner i och för sig har väsentlig betydelse, måste vid en sådan avvägning viss prioritet ges åt funktioner, som direkt påverkar civilförsvarschefens ställningstaganden och åtgärder i akuta kritiska situationer. Det är därför naturligt,

att civilförsvarschefs närmaste medhjälpare, chefsassistenterna, utbildas på ett sådant sätt, att de får en fullständig utblick över allt som konstituerar huvudcentralens krigsverksamhet.

Civilförsvarschefen och chefsassistenterna bildar i huvudcentralen en sluten grupp med sammanfallande uppgifter — utom i fråga om slutliga ställningstaganden och åtgärder, vilka förbehållits civilförsvarschefen. Då chefsassistenten ur civilförsvarsynpunkt allsidigt skall förbereda civilförsvarschefs beslut, kan det icke vara nödvändigt att belasta civilförsvarschefs utbildning med samma rikedom av detaljkunskaper, som chefsassistenten måste äga.

I kritiska situationer måste arbetet i huvudcentralens *expedition* ovillkorligen synkroniseras med verksamheten i ledningssektionen. Organisatoriskt har detta markerats, genom att expeditionen anslutits till ledningssektionen. Expeditionsföreståndare måste, särskilt vid pådrag, ha ständig kontakt med en av chefsassistenterna, dels för ömsesidig information, dels för expeditionsarbetets fortlöpande anpassning efter lägets krav. Biträdande expeditionsföreståndare bör i regel ha till uppgift att övervaka mer rutinemässiga expeditionsuppgifter, utom sådana som ledes av luforgruppchef och biträdande luforgruppchef. Detaljarbetet på expeditionen är till övervägande del av så enkelt slag, att några förkunskaper utöver viss kontorsvana icke bedömts erforderliga. I normalplanerna för i expeditionen ingående befälspersonal har därför i huvudsak hänsyn tagits till denna personals behov av civilförsvarskunskaper för arbetsledningen inom expeditionen.

Distriktschef, chef för ledningsavdelning och telegruppchef intager en särställning i förhållande till huvudcentralen.

Distriktschef kan betraktas såsom civilförsvarschefens ombud och har endast i undantagsfall, nämligen då han utrustats med chefsassistent, en mer självständig ställning. Endast i sistnämnda fall utbildas han på samma sätt som civilförsvarschef. I normalplanen för utbildning av andra än nyssnämnda distriktschefer har kursinnehållet anpassats efter distriktschefens begränsade civilförsvarsuppgifter.

Chef för ledningsavdelning får en både ansvarstyngd och utsatt ställning såsom ledare för räddningsaktionerna i områden, vilka utsatts för mer eller mindre förödande fientliga angrepp. Dennes uppgift kan bli hur komplicerad som helst, då det gäller att hitta utvägar. Det gäller att finna lösningar, som — med de resurser som stå till förfogande — ger det största möjliga utbytet i form av räddade människoliv. Innehållsmässigt har därför utbildningen av chef för ledningsavdelning koncentrerats kring sådana kunskaper om civilförsvarets organisation, materiella och personella resurser och skadeavhjälpande förutsättningar m. m., vilka är grundläggande för en ledningsverksamhet på skadeområde.

Telegruppchef ansvarar för teleförbindelserna dels mellan huvudcentral och ledningsavdelning på skadeområde, dels mellan ledningsavdelning på skadeområde och på skadeområde insatta enheter. Uppgiften är i vad den avser teleförbindelsernas anordnande och upprätthållande servicebetonad. Den har också ett expeditionellt inslag, nämligen mottagning och avsändning av för ledningsverksamheten erforderliga meddelanden m. m.

Det lokala civilförsvarets utrustnings- och underhållsfrågor skall under beredskap och krig samordnas i huvudcentralens förvaltningssektion och till denna hörande depåer m. fl. utspridda förvaltningsenheter. Utredningen förutsätter, att i fredsplanläggningen av underhållsverksamheten även ingår att sammanställa personalinstruktioner, materieförteckningar och anvisningar om materieluppläggning och materielvård, utrustningslistor, upphandlingsschemata m. m., vilka kan underlätta personalens arbete under åtminstone ett inledande aktivt skede. Utbildningen av intendent och förrådsförvaltare har bl. a. inriktats på materiefrågorna, intendents utbildning har i övrigt koncentrerats kring den ledningsverksamhet intendent skall utöva.

Förrådsförvaltare utbildas också i praktisk användning av civilförsvarets kokmateriel, dock icke i matlagning. Avsikten med detta utbildningsavsnitt är att ge förrådsförvaltare kompetens att i samband med länsstyrelses övningsverksamhet demonstrera användningen av civilförsvarets speciella kokmateriel för utspisningspersonal.

En depå kan vara både materieldepå och personaldepå. I sådant fall får depåchefen icke blott uppgifter, som tillhör förråds- och underhållssidan, utan också vissa i förhållande till ledningssektionen och kårbefälet avgränsande uppgifter, som angår till depån anslutna kårenheter. Hänsyn härtill har tagits i normalplanen för depåchef.

Telemontören har uteslutande serviceuppgifter. Utbildningen avser därför främst att ge denne förtrogenhet med civilförsvarets radiomateriel.

Civilförsvarschef, distriktschef i distriktscentral med chefsassistent

Mom	Ämne	Dagar ¹
	Allmänna litteraturhänvisningar, kompendier o. dyl. tillställes kursdeltagare före kursens början och kompletteras under kursen.	
1	Aktuella perspektiv på modern krigföring. Militär och civil försvarsberedskap. Försvarsåtgärdernas samordning till totalförvar	1/2
2	De civila statliga och kommunala organens och myndigheternas krigsorganisation. Arbetsmarknadsreglerande åtgärder under beredskap och krig.	1/2
3	Det lokala civilförsvarets övergång från beredskap till aktivitet och återgång till beredskap. Efteranfallsproblemen.	1/2
4	Det allmänna civilförsvarets och verkskyddets normala utbyggnad i ett civilförsvarsområde. Civilförsvarsanordningar. Inskrivnen personal. Utrustning.	1/2
5	Civilförsvarschefens fredsmässiga uppgifter. Civilförsvarschefens och chefsassistenternas uppgifter under beredskap och krigstillstånd. Arbetsfördelningen i ledningssektionen.	1/2
6	Distriktschefs och ledningschefs åligganden.	1/2
7	Expertsektionen och förvaltningssektionen.	1/2
8	Verkskyddschef och verkskyddsassistent. Arbetsuppgifter och arbetsfördelning.	1/2
9	Genomgång av ledningssektionens grundläggande utformning av civilförsvarschefens taktiska och övriga ledning av det lokala civilförsvarets verksamhet.	1
10	Synpunkter på civilförsvarschefens lägesbedömning.	1/2
11	Civilförsvarsspel och övningar med tonvikten lagd på civilförsvarschefens och chefsassistenternas samspel i huvudcentral.	2
12	Demonstration av huvudcentral i verksamhet.	1/2
13	Orientering om civilbefälhavares och länsstyrelses civilförsvarsverksamhet i fred, under beredskap och krigstillstånd.	1/2
14	Socialpsykologi. Det psykologiska försvaret under beredskap och krigstillstånd.	1/2
—	Instruktion i personligt skydd ²	1
	Vardagar	10
	Helgdag	1
	Kryptoutbildning	2
	Summa	13

¹ 1 dag = 6 utbildningstimmar, lördag = 1/2 dag.² Fullgöres i anslutning till deltidskurs i hemorten.

Distriktschef i distriktscentral (motsvarande) utan chefsassistent

Mom	Ämne	Dagar ¹
	<i>Förutsättning:</i> Att distriktschef före deltagande i utbildningen genom länsstyrelsens försorg orienterats om civilförsvarets organisation, uppbyggnad och planerade verksamhet inom vederbörligt civilförvarsområde och om den verksamhet distriktschef självständigt eller under civilförsvarschefens ledning skall utöva i sitt distrikt.	
1	Civilförvarsåtgärder i civilförvarsdistrikt. 1) Förebyggande åtgärder. 2) Skadeavhjälpande åtgärder.	1
2	Civilförsvarschefens ledning av civilförvarsverksamheten. 1) Huvudcentralen i arbete vid fientligt anfall. 2) Ledningsavdelningar och ledningsgrupper. 3) Underhållsfrågor.	1
3	Distriktschefens åligganden under beredskap och krig. 1) Såsom ombud för civilförsvarschefen. 2) Såsom inkvarteringsledare.	2
—	Instruktion i personligt skydd ²	1
	Vardagar	5
	Kryptoutbildning	4
	Helgdag	1
	Summa	10

¹ 1 dag = 6 utbildningstimmar, lördag = $\frac{1}{2}$ dag.

² Fullgöres i anslutning till deltidskurs i hemorten.

Förste chefsassistent, chefsassistent

Mom	Ämne	Dagar ¹
	Allmänna litteraturhänvisningar, kompendier o. dyl. tillställas kursdeltagare före kursens början och kompletteras under kursen.	
1	Aktuella perspektiv på modern krigföring. Militär och civil försvarsberedskap. Försvarsåtgärdernas samordning till totalförsvar	1/2
2	De civila statliga och kommunala organens och myndigheternas krigsorganisation. Arbetsmarknadsreglerande åtgärder under beredskap och krig.	1/2
3	Det psykologiska försvaret under beredskap och krig	1/2
4	Författningsbestämmelser och tillämpningsföreskrifter, som gäller civilförsvaret (inklusive verkskyddet) eller berör civilförsvarsverksamheten i civilförsvarsområde, Översikt av civilförsvarsstyrelsens och länsstyrelsernas allmänna befogenheter och uppgifter i fråga om civilförsvarets utformning i civilförsvarsområde. Kontakterna mellan länsstyrelses civilförsvarsavdelning och civilförsvarsområdes ledning. Övningsverksamheten i civilförsvarsområde. Civilförsvarets utbildningsorganisation.	2
5	Översiktlig genomgång av civilförsvarsområdes distriktsindelning, kärindelning, materielutrustning, särskilda civilförsvarsanordningar i huvudcentral (ev. distriktscentral), på depåer, på uppehållsplatser för ledningschefer, på övriga uppehållsplatser, utrustningsplatser m. m.	2
6	<i>Civilförsvarskårerna. Verkskyddet</i> Uppgifter, organisation, verksamhet. Genomgång av befälets åligganden. Civilförsvarsspel och praktiska övningar avseende valda moment i den civilförsvarsutbildning, som föreskrivits för respektive kårer. 1) Ledningskåren 2) Bevakningskåren 3) Beredskapsbrandkåren 4) Räddningskåren 5) Sjukvårdskåren 6) Utrymningskåren 7) Verkskyddet	2 2 2 2 2 2 1
7	Civilförsvarsområdets skyddsåtgärder vid gas- eller radioaktiv beläggning. Indikering. Avgasning. Sanering. Förutsättningar för en utrymnings- eller skadeavhjälpande verksamhet i belagda områden.	4
8	Civilförsvarsområdes sambandsnät. Telefon och radioanläggningar. Alarmeringsanordningar. Tråd- och radiolufor. Observation och observationsanordningar. Övningar avseende valda moment av sambands-, alarmerings- och observationsverksamheten	2
9	Planläggningen för beredskaps- och krigsverksamhet i civilförsvarsområde	2
10	<i>Verksamheten i huvudcentral.</i> 1) Civilförsvarschefens verksamhet	6

¹ 1 dag = 6 utbildningstimmar, lördag = 1/2 dag.

Mom	Ämne	Dagar ¹
	2) Verksamheten i ledningssektionen Arbetsuppgifter och arbetsfördelning. Taktisk ledning av civilförsvsverksamhet. Arbetsuppgifter och arbetsfördel- ning i ledningssektionens expedition	
	3) Verksamheten i expertsektionen	
	4) Verksamheten i förvaltningssektionen och i depåer. Arbetsupp- gifter och arbetsfördelning	
	5) Ledningschefernas ställning i förhållande till huvudcentralen. Taktisk ledning av styrkor, som ställes till ledningschefs för- fogande	
	6) Distriktschefernas ställning i förhållande till huvudcentralen	
11	Övningar avseende verksamheten i huvudcentral	4
12	<i>Verksamheten inom skadeområde</i>	3
	Förloppet vid insättning av ledningsavdelning eller ledningsgrupp jämta kårenheter. Taktisk orientering från huvudcentral, under- hållsfrågor m. m. Civilförsvarspel	
13	<i>Verksamheten utanför skadeområde</i>	2
	Trafikreglering, ordningshållning, vattenförsörjning m. m. Anord- ningar för mottagning och vidaretransport av skadade till för- bandsstationer m. m., anordnande av samaritställen, uppsam- lingsplatser och uppsamlingsstråk, omhändertagande av oskadade, anordnande av härbärgen och tillfällig inkvartering m. m. Om- händertagande av döda.	
14	Det lokala civilförsvarets övergång från beredskap till aktivitet och återgång till beredskap. Efteranfallsproblemen	1/2
15	Socialpsykologi i anslutning till krigsförhållanden	1
—	Instruktion i personligt skydd ²	1
	Vardagar	49
	Helgdagar	9
	Kryptoutbildning	2
	Summa	60

¹ 1 dag = 6 utbildningstimmar, lördag = 1/2 dag.

² Fullgöres i anslutning till deltidskurs i hemorten.

Expeditionsföreståndare, biträdande expeditionsföreståndare

Mom	Ämne	Dagar ¹
	Allmänna litteraturhänvisningar, kompendier o. dyl. tillställs kursdeltagare före kursens början och kompletteras under kursen.	
1	Huvudcentralen och dess funktioner	1/2
2	Expeditionens uppgifter i samband med civilförsvarets, ledningssektionens, expertsektionens och förvaltningssektionens verksamhet	1
3	Expeditionens sambandsmateriel a) telefonmateriel, även för mottagning av trådlufor, b) radiomateriel, även för mottagning av radiolufor, c) materiel för alarmerings- och markeringsändamål, d) trafikhjälpmedel i övrigt (trafikkartor- och skisser, signal- tabläer och telefonlistor, förkortnings- och täckordstabeller, trafikblanketter m. m.)	2
4	Val av sambandsvägar. Nödförbindelser. Trafikbestämmelser . . .	1/2
5	Expeditionens behandling av inkommande telemeddelanden, (även trådlufor och radiolufor, skriftliga meddelanden och muntliga meddelanden)	1/2
6	Expeditionens behandling av utgående tele- och andra meddelanden. Sekretesskydd	1/2
7	Expeditionens arbetsfördelningsfrågor	1/2
8	Övningar i ledning av expeditionsarbetet under olika förutsättningar	3
—	Instruktion i personligt skydd ²	1
	Vardagar	10
	Helgdag	1
	Summa	11
	För expeditionsföreståndare men icke för biträdande expeditionsföreståndare tillkommer kryptoutbildning 18, 9 eller 4 dagar.	
	Kryptoutbildning högst	18
	Total utbildningstid högst	29

¹ 1 dag = 6 utbildningstimmar, lördag = 1/2 dag.² Fullgöres i anslutning till deltidskurs i hemorten.

a) *Luforgruppchef i huvudcentral, biträdande luforgruppchef.* b) *Telegruppchef i ledningsavdelning.* c) *Telemontör*

Mom.	Ämne	Dagar ¹
	Allmänna litteraturhänvisningar, kompendier o. dyl. tillställes kursdeltagare före kursens början och kompletteras under kursen.	
	—	
	a) <i>Luforgruppchef i huvudcentral, biträdande luforgruppchef.</i>	
1	Orientering om luforgruppens arbetsuppgifter m. m.	1/3
2	Luforanordningar i huvudcentral	1/3
3	Luftförsvorsorienteringens organisation och uppgifter	1/3
4	Gruppchefens ledning av luforgruppens arbete. Arbetets organisation under luforberedskap och vid fullt pådrag	2/3
5	Luforgruppens »mellantidssysselsättning» i på expeditionen förekommande göromål	1/3
6	Övning i mottagning av lufomeddelanden, kartmarkeringar o. dyl. Gruppchefens och luforpersonalens övriga åtgärder vid lufomeddelanden	1
7	Övningar i ledning av luforgrupparbetet under olika förutsättningar	1
	—	
—	Instruktion i personligt skydd ²	1
	Vardagar	5
	För luforgruppchef men icke för biträdande luforgruppchef tillkommer kryptoutbildning 9 eller 4 dagar.	
	Kryptoutbildning högst	9
	Total utbildningstid högst	14
	b) <i>Telegruppchef i ledningsavdelning.</i>	
1	Orientering om telegruppens arbetsuppgifter m. m.	} 1 1/2
2	Telegruppens materielutrustning. Materielens användning	
3	Ledningsavdelnings- och ledningsgrupps behov av teleförbindelser	1/2
4	Gruppchefens ledning av telegruppens arbete	1/2
5	Övningar i anordnandet av fältförbindelser	1 1/2
	—	
—	Instruktion i personligt skydd ²	1
	Vardagar	5
	c) <i>Telemontör.</i>	
	<i>Utbildningsförutsättning:</i> Teleteknisk yrkeskunskap och praktik.	
1	Orientering om telemontörens arbetsuppgifter m. m.	1/6
2	Civiltjänstens radioförbindelsenät	1/3

¹ 1 dag = 6 utbildningstimmar, lördag = 1/2 dag.

² Fullgöres i anslutning till deltidskurs i hemorten.

Mom.	Ämne	Dagar ¹
3	Civildförsvarets radiomateriel	1½
4	Trimning av radioanläggning	½
5	Felsökning och felavhjälpning	1
6	Obligatorisk radioanläggningskontroll under beredskap och krig	⅙
7	Civildförsvarets alarmeringsapparater. Kontroll och skötsel under beredskap och krig	⅓
—	Instruktion i personligt skydd ²	1
	Vardagar	5

¹ 1 dag = 6 utbildningstimmar, lördag = ½ dag.

² Fullgöres i anslutning till deltidskurs i hemorten.

Normalplan I:6

Intendent, biträdande intendent

Mom.	Ämne	Dagar ¹
	<i>Förutsättning:</i> Utbildning enligt normalplan I:8	10
	Allmänna litteraturhänvisningar, kompendier o. dyl. tillställas kursdeltagare före kursens början och kompletteras under kursen.	
1	Översiktlig genomgång av civilförsvarkärernas organisation och uppgifter. Särskilda civilförsvaranordningar, utrustningsplatser m. m.	½
2	Ledningssektionen och intendentens ställning och uppgifter i denna	1½
3	Depåorganisation, depåuppgifter	½
4	Arbetsfördelningen mellan intendent och biträdande intendent . .	½
5	Författningsbestämmelser, tillämpningsföreskrifter och anvisningar, som angår intendentens verksamhetsområden	1
	Vardagar	14
	Helgdagar	2
	Summa	16

¹ 1 dag = 6 utbildningstimmar, lördag = ½ dag.

Depåchef, biträdande depåchef

Mom.	Ämne	Dagar ¹
	Allmänna litteraturhänvisningar, kompendier o. dyl. tillställs kursdeltagare före kursens början och kompletteras under kursen.	
1	Översiktlig genomgång av civilförsvarkårens organisation och uppgifter. Särskilda civilförsvaranordningar, utrustnings- och förlägningsplatser m. m.	1/2
2	Översiktlig genomgång av ledningssektionens och förvaltningssektionens arbetsuppgifter.	1/2
3	Depåchefens ställning och uppgifter i depåorganisationen.	2
4	Arbetsfördelningen mellan depåchef och biträdande depåchef.	1/2
5	Depåchefens ställning till i depå förlagda civilförsvarenheter.	1/2
6	Översikt av förrådshållningen på depå och förrådsförvaltarens arbetsuppgifter.	2
7	Depåexpeditionens arbetsuppgifter.	1/2
8	Författningsbestämmelser, tillämpningsföreskrifter och anvisningar, som angår depåchefens verksamhet.	1
9	Social psykologi.	1/2
—	Instruktion i personligt skydd ²	1
	Vardagar	10
	Helgdag	1
	Summa	11

¹ 1 dag = 6 utbildningstimmar, lördag = 1/2 dag.

² Fullgöres i anslutning till deltidskurs i hemorten.

Förrådsförvaltare

Mom.	Ämne	Dagar ¹
	Allmänna litteraturhänvisningar, kompendier o. dyl. tillställas kursdeltagare före kursens början och kompletteras under kursen.	
1	Orientering om det lokala civilförsvarets organisation och uppgifter	1/6
2	Civilförsvarets materielbehov och materieltillgång	1/3
3	Förrådsorganisation	1/2
4	Materielkännedom	3 1/2
5	Materielredovisning	1/2
6	Materieluppläggning och materieldistribution	} 1/2
7	Materielreparation	
8	Drivmedelsförsörjning	
9	Livsmedelsförsörjning och livsmedelsdistribution	1/2
10	Civilförsvarets kokmateriel. Genomgång med anvisning om dess användning	1
11	Allmän förrådsverksamhet. Praktiska övningar i civilförvarsskolans materieförråd	1 1/2
—	Instruktion i personligt skydd ²	1
	Vardagar	10
	Helgdag	1
	Summa	11

¹ 1 dag = 6 utbildningstimmar, lördag = 1/2 dag.

² Fullgöres i anslutning till deltidskurs i hemorten.

Ledningschef, biträdande ledningschef

Mom.	Ämne	Dagar ¹
	Allmänna litteraturhänvisningar, kompendier o. dyl. tillställas kursdeltagare före kursens början och kompletteras under kursen.	
1	Aktuella perspektiv på modern krigföring. Militär och civil försvarsberedskap. Försvarsåtgärdernas samordning till totalförsvar	1/2
2	Översiktlig genomgång av civilförsvarsområdes distriktindelning, kårindelning, materielutrustning, särskilda civilförsvarsanordningar i huvudcentral (ev. distriktscentral), på depåer, på uppehållsplatser för ledningschefer, på övriga uppehållsplatser, utrustningsplatser m. m.	2
3	<i>Civilförsvarskåren. Verkskyddet</i> Uppgifter, organisation, verksamhet. Genomgång av befällets åligganden. Civilförsvarsspel och praktiska övningar avseende valda moment i den civilförsvarsutbildning, som föreskrivits för respektive kårer. 1) Ledningskåren 2) Bevakningskåren 3) Beredskapsbrandkåren 4) Räddningskåren 5) Sjukvårdskåren 6) Utrymningskåren 7) Verkskyddet	2 2 2 2 2 2 1
4	Civilförsvarsområdets skyddsåtgärder vid gas- eller radioaktiv beläggning. Indikering. Avgasning. Sanering. Förutsättningar för en utrymnings- eller skadeavhjälpande verksamhet i belagda områden.	4
5	<i>Verksamheten i huvudcentral, företrädesvis den verksamhet, som föregår insättning av ledningsavdelning på skadeområde.</i> 1) Civilförsvarschefens uppgifter och verksamhet. 2) Ledningssektionens uppgifter och verksamhet. Orientering om ledningssektionens grundläggande utformning av civilförsvarschefens taktiska och övriga ledning av det lokala civilförsvarsrets verksamhet. 3) Expertsektionens uppgifter. 4) Förvaltningssektionens och depåernas uppgifter och verksamhet 5) Ledningschefernas ställning till huvudcentralen innan ledningsavdelning insättes och deras ställning till huvudcentralen, sedan ledningsavdelning utgått.	2
6	Valda exempel på verksamheten i huvudcentral. <i>Verksamheten inom skadeområde.</i>	1
7	Ledningsavdelning och ledningsgrupp. Personalsammansättning. Personlig utrustning. Materiel- och fordonsutrustning. Principen för ledningsavdelnings- och ledningsgrupps komplettering med kårenheter	1

¹ 1 dag = 6 utbildningstimmar, lördag = 1/2 dag.

Mom.	Ämne	Dagar ¹
8	Ledningschefens förberedande åtgärder för sin verksamhet på skadeområde.....	1/2
9	Ledningsavdelningens förflyttning till skadeområdet, rekognoscering av framkomstmöjligheter, val av ledningsplats, anordnandet av erforderliga teleföbindelser, förberedelser för kårenheternas insättande m. m.....	1
10	Ledningschefens åtgärder för att snabbt klarlägga situationen på skadeområdet och skadegörelsens omfattning. Faran för skadeområdets utbredning genom brand. Andra risker, som innebär livshot för i skadeområdet kvarvarande människor och därför kräver omedelbara räddningsåtgärder.....	1/2
11	Översikt av de förebyggande åtgärder, som vidtagits eller kan vidtagas i tättbebyggda områden för att minska livsriskerna vid fiendliga anfall.....	1/2
12	Översikt över skadeverkningarna dels vid anfall med konventionella vapen dels vid anfall med atomvapen, giftgaser o. dyl. Förutsättningarna för en skadeavhjälpande verksamhet.....	1
13	Riktlinjer för ledningschefens organisation av den skadeavhjälpande verksamheten efter den omedelbara preliminära bedömningen av läget i skadeområdet. Taktisk dirigering av räddningsarbetet med hänsyn till risken för katastrofbränder och andra överhängande risker, vilka snabbt minskar möjligheten för räddningsarbetets genomförande inom olika avsnitt av skadeområdet. Räddningsarbetets förstärkning med räddningsgrupper från oskadade områden och tillstädeskommande personer.....	4
14	Riktlinjer för ledningschefens organisation av den skadeavhjälpande verksamheten sedan en totalbild erhållits av skadeverkningarnas omfattning och natur. Taktisk och övrig ledning av denna verksamhet.....	2
15	Riktlinjer för ledningschefens kontakt med huvudcentralen. Huvudcentralens åtgärder för att öka ledningschefens skadeavhjälpande resurser.....	1/2
	<i>Verksamheten utanför skadeområdet.</i>	
16	Trafikreglering, ordningshållning, vattenförsörjning m. m. Anordningar för vidaretransport av skadade till förbandsstationer m. m., anordnande av samaritställen, uppsamlingsplatser och uppsamlingsstråk, omhändertagande av oskadade, anordnande av härbärgen och tillfällig inkvartering m. m., omhändertagande av döda	2
17	Civilt försvarsverksamhetens avveckling på skadeområde. Ledningsavdelningens och insatta styrkors återgång till beredskap...	1/2
18	Civilt försvarsspel avseende ledningschefens bedömning av olika skadelägen och härav föranledd verksamhet på skadeområde....	3
19	Huvudgrunderna för ett gott ledarskap.....	1/2
20	Socialpsykologi i anslutning till krigsförhållanden.....	1/2
—	Instruktion i personligt skydd ²	1
	Vardagar	45
	Helgdagar	8
	Kryptoutbildning	2
	Summa	55

¹ 1 dag = 6 utbildningstimmar, lördag = 1/2 dag.

² Fullgöres i anslutning till deltidskurs i hemorten.

Kryptogruppchef, expeditionsbiträde i huvudcentral, expeditionsbiträde i distriktscentral

Ämne	Personalkategori och utbildningstid i dagar		
	Krypto- gruppchef	Expeditions- biträde i huvud- central	Expeditions- biträde i distriktscentral
Kryptoutbildning	14	9	3
Instruktion i personligt skydd ¹	1	1	1
Summa dagar	15	10	4

¹ Fullgöres i anslutning till deltidskurs i hemorten.

2. Bevakningskåren (normalplan II:1—II:3)

Enligt 1953 års civilförsvarsutredning kommer bevakningskåren att i stort sett övertaga de uppgifter, som hittills åvilat civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst. Ordningssuppgifterna skall inom bevakningskåren ombesörjas av yrkespolis och civilförsvarspolis, medan bevakningssuppgifterna helt skall åvila civilförsvarspolisen, som utgörs av civilförsvarspliktiga män. Den yrkespolispersonal, som kan ställas till civilförsvarets förfogande, är nämligen icke tillräckligt stor för att i alla situationer kunna bemästra ordningsproblemen. Civilförsvarsutredningen förutsätter därför, att då så erfordras, yrkespolispersonal i sina ordningssuppgifter skall kunna få förstärkning från civilförsvarspolisen.

I bevakningskåren erfordras icke någon civilförsvarsutbildning av yrkespolispersonal utöver den som kårinspektör och biträdande kårinspektör skall genomgå. I undervisningen vid statens polisskola ingår nämligen ämnet »civilförvarstjänst» i polischefs-, kommissarie-, assistent- och konstapelklasserna med respektive 11, 7, 16 och 8 timmar. Däremot erfordras civilförsvarsutbildning av civilförsvarspolis och av gruppchefer för bevakningsgrupper. Sistnämnda gruppchefer måste i regel hämtas ur civilförsvarspolisens led.

Utbildningsbehovet i bevakningskåren kommer således att omfatta av *yrkespolispersonal*: kårinspektör och biträdande kårinspektör, av *civilförsvarspolis*: gruppchefer för bevakningsgrupper och manskap.

Kårinspektör, biträdande kårinspektör i bevakningskår

Mom.	Ämne	Dagar ¹
	Allmänna litteraturhänvisningar, kompendier o. dyl. tillställs kursdeltagare före kursens början och kompletteras under kursen.	
1	Aktuella perspektiv på modern krigföring. Militär och civil försvarsberedskap. Försvarsåtgärdernas samordning till totalförsvaret	1/2
2	Huvudprincipen och exempel på utgångslägen för ledningen av civilförsvarsverksamheten i civilförsvarsområde	1/2
3	Kårinspektörens uppgifter i bevakningskåren, i huvudcentralen (expertsektionen) och i övrigt	1/2
4	Översikt av ordnings- och bevakningsåtgärder i civilförsvarsområde. Riktlinjer för bevakningskårens verksamhet t. ex. i samband med anfall, utrymning m. m. Allmän ordningshållning, trafikreglering, vägvisning, avspärrning, fasta och rörliga bevakningsuppgifter vid bevakningsställen och bevakningsföremål, säkerhetstjänst, personalkontroll, sekretesskontroll och teknisk skyddstjänst	1
5	Bevakningskårens instruktioner. Förläggning, gruppering, utrustning och materiel, avlösning. Reservpersonal	1/2
6	Bevakningskårens samverkan med civilförsvaret i övrigt, med lokalförsvarsförband och andra militära enheter. Bevakningskårens ställning till krigspolisen	1/2
7	Demonstration av skyddsvärn och skyddsgropar, hinder och larmanordningar m. m.	1/2
8	Socialpsykologi. Den enskildes och folkmassans psykiska reaktioner i samband med krigshändelser. Bevakningskårens ingripande för att hindra eller stävja panikutbrott	1/2
9	Civilförsvarsspel med bevakningskårens verksamhet i förgrunden	1
—	Instruktion i personligt skydd ²	1
	Vardagar	7

¹ 1 dag = 6 utbildningstimmar, lördag = 1/2 dag.² Fullgöres i anslutning till deltidskurs i hemorten.

Gruppchef i bevakningskår

Mom.	Ämne	Dagar ¹
	<i>Förutsättning:</i> Utbildning enligt normalplan II:3.	
1	Översiktlig sammanfattning av civilförsvarets organisation och uppgifter i civilförvarsområde. Redogörelse för bevakningskårens ställning i det lokala civilförsvaret, dess förhållande till krigspoliserna och det militära försvaret.	1/2
2	Allmän orientering om det ledarskap, som gruppchef enligt instruktion skall utöva efter närmare anvisningar av kårinspektör eller på ett självständigt sätt. Synpunkter på ett gott ledarskap. .	1/2
3	Gruppchefs befogenheter.	1/2
4	Översiktliga exempel på bevakningsverksamhetens utformning. Övningar avseende allmän ordningshållning, trafikreglering, vägvisning, avspärning, fasta och rörliga bevakningsuppgifter på bevakningsställen och bevakningsföremål, säkerhetstjänst, personkontroll, sekretesskontroll och teknisk skyddstjänst.	2 1/2
5	Redogörelse för civilförsvarets utrymnings- och inkvarteringsverksamhet m. m. Bevakningskårens medverkan härvid under olika utrymningsförutsättningar.	1
6	Vapentjänst. Skjutning med kpist. Bevakningsövningar.	3
7	Praktiska övningar i skyddsarbeten såsom hinder och larmanordningar, skyddsvärn och skyddsgröpar m. m.	1
8	Social psykologi. Den enskildes och folkmassans psykiska reaktioner i samband med krigshändelser. Formationer och uppträdande i olika situationer.	1/2
	Vardagar	10
	Helgdag	1
	Summa	11

¹ 1 dag = 6 utbildningstimmar, lördag = 1/2 dag.

Civilförsvarspolis

Mom.	Ämne	Timmar
1	Översikt av civilförsvarets organisation och uppgifter i civilförsvarsområde.....	1
2	Bevakningskårens uppgifter. Ordningsverksamhet, tillämplig i civilförsvaret.....	4
3	Redogörelse för civilförsvarets utrymnings- och inkvarteringsverksamhet m. m. och bevakningskårens medverkan i denna under olika utrymningsförutsättningar.....	3
4	Instruktion i personligt skydd.....	5
5	Elementär eldsläckning.....	2
6	Omhändertagande av skadade.....	4
7	Social psykologi. Den enskildes och folkmassans psykiska reaktioner i samband med krigshändelser.....	3
8	Formationer och uppträdande i olika situationer.....	2
9	Trafikdirigering.....	1
10	Bevakning samt in- och utpasseringskontroll.....	2
11	Vaktposts uppträdande.....	4
12	Skyddsanordningar, larmanordningar m. m.....	5
13	Vapentjänst.....	16
	Vapenkännedom och vård, kpist m 45. Handgranat m 45 konstruktion. Ladda, patron ur, riktningsovnningar, avståndsbedömning samt val av riktpunkt. Kast med övningshandgranat (icke stridsladdad). Skolskjutning med kpist. Besättande av eldställning, terrängbemanning, målangivning, måluppfattning, målspaning och kommandoord. Tillämpningsövningar.	
	Summa timmar	52 ¹

¹ Utbildning i heltidskurs kräver 10 dagar.

3. Beredskapsbrandkåren (normalplan III:1—III:3)

Från och med 1948 utgör utbildning vid statens brandskola ett obligatoriskt kompetenskrav vid nyanställning av befäl vid yrkesbrandkår (kategori I), befäl vid större borgarbrandkår (kategori II) och befäl vid mindre borgarbrandkår, frivillig brandkår eller industribrandkår (kategori III). Kompetensvillkoret gäller dock icke för person, som före år 1948 anställts i brandbefälsbefattning.

Utbildningstiden är i kategori I för brandchefer 18 månader, för brandmästare omkring 4 månader och för brandförmän omkring 3½ månader, i kategori II för brandchefer 3 månader, för brandmästare och brandförmän omkring 5 veckor och i kategori III för industribrandchefer omkring 2 veckor, för övriga brandchefer omkring 3 veckor. Dessutom anordnas repetitions- och kompletteringskurser för brandchefer i kategorierna II—III samt för brandmästare och brandförmän i kategori II. För tillträde till brandbefälskurserna i kategorierna I—II finnes vissa kompetenskrav angivna.

För brandmän erforderlig teoretisk och praktisk utbildning meddelas under anställningstiden.

Intill år 1956 har, enligt uppgift från brandskolan, genom brandskolans försorg utbildats i kategori I 81 brandchefer, 229 brandmästare och 546 brandförmän, i kategori II 316 brandchefer, 302 brandmästare och brandförmän samt i kategori III 540 industribrandchefer och 4 573 brandchefer vid mindre borgarbrandkårer och frivilliga brandkårer.

Genom brandskolans försorg har dessutom 7 505 skogsbrandchefer utbildats under 2—3 kursdagar.

Den 31 december 1956 fanns enligt uppgift från Svenska brandkårernas riksförbund 60 yrkesbrandkårer, 1 233 borgarbrandkårer, 269 frivilliga brandkårer, 663 industribrandkårer och 87 reservbrandstyrkor.

I vissa av brandskolans utbildningsplaner ingår ämnet »civilförsvaret». Det omfattar i tidshänseende i kategori I i brandchefskurs 35 timmar, i brandmästarekurs 20 timmar och i brandförmanskurs 13 timmar, i kategori II i brandchefskurs 11 timmar och i brandmästare- och brandförmanskurs 2 timmar.

Såvitt utredningen kan finna måste all i civilförsvaret inskriven brandpersonal, som tillhör fredsbrandkår, anses äga en även ur civilförsvarssynpunkt godtagbar fackutbildning. Detsamma gäller om de vapenfria värnpliktiga, vilka efter utbildning till brandmän inskrives i civilförsvaret.

I fredsbrandkårernas befälsgrupper ingår visserligen alltjämt personer, vilka erhållit befälsbefattning på grundval av annan kompetens än den, som brandskolan avser att ge. Även om utbildningen vid brandskolan har ett högre genomsnittligt kompetensvärde än tidigare utbildningsvägar för brandbefäl gett, anser sig utredningen kunna bortse från detta förhållande, då i

fredsbrandkårerna andelen av vid brandskolan utbildade befäl årligen tillväxer.

Ur utbildningssynpunkt ligger det således närmast till hands, att befälet i fredsbrandkårerna tilldelas motsvarande eller högre befälsuppgift i beredskapsbrandkåren. Härigenom kan i princip civilförsvarsutbildningen av på så sätt rekryterade befälsgrupper begränsas till en för civilförsvarsändamål kompletterande utbildning av det yrkesbrandbefäl, som inskrives i civilförsvaret i kårinspektörs och biträdande kårinspektörs ställning (normalplan II: 1).

Lämpliga och erfarna brandmän i yrkesbrandkår samt omkring 800 brandmän i borgarbrandkårer i tätorter med mer än 5 000 invånare bör utbildas till gruppchefer (normalplan II: 2).

Manskapsbehovet i beredskapsbrandkårerna måste kompletteras genom inskrivning och utbildning av civilförsvarsbrandmän. Till förfogande såsom civilförsvarsbrandmän står för närvarande huvudsakligen civilförsvarsppliktiga män, som överskridit värnpliktsåldern. En inskrivning i beredskapsbrandkåren av män, som ännu icke nått värnpliktsåldern, fyller icke någon uppgift.

Vid sammanställningen av utkastet till normalplan för utbildning av civilförsvarsbrandmän (II: 3) har den genomsnittliga prestationsförmåga i tungt arbete, som kan förväntas hos kroppsarbetande män omkring femtioårsåldern, fått bli vägledande.

Kårinspektör, biträdande kårinspektör i beredskapsbrandkår

Mom.	Ämne	Dagar ¹
	Allmänna litteraturhänvisningar, kompendier o. dyl. tillställas kursdeltagare före kursens början och kompletteras under kursen.	
1	Aktuella perspektiv på modern krigföring. Militär och civil försvarsberedskap. Försvarsåtgärdernas samordning till totalförsvar	1/2
2	Huvudprinciperna för och exempel på olika utgångslägen för civilförsvarschefens ledning av civilförsvarsverksamheten.....	1/2
3	Kårinspektörens uppgifter i beredskapsbrandkåren, i huvudcentralen (expertsektionen) och i övrigt.....	1/2
4	Civilförsvarets förebyggande brandskyddsåtgärder.....	1/2
5	Storbrandsproblemen under krigsförhållanden. Allmänna riktlinjer för begränsning och bekämpning av omfattande bränder. Civilförsvarets vattenförsörjningsfråga. Specialrisker. Teknisk ledning av större brandenheter, vari civilförsvarsbrandmän ingår. Underhållsfrågor. Förflyttning av brandenheter i skadeområde. Medverkan vid utrymning.....	1 1/2
6	Den skadeavhjälpande verksamhetens ledning på skadeområde. Ledningschefens befogenheter och uppgifter. Riktlinjer för ledningschefens taktiska överväganden och beslut. Kårinspektörens ställning i förhållande till ledningschef.....	1/2
7	Socialpsykologi. Psykiska reaktioners inverkan på individuella och kollektiva beteenden och arbetsprestationer under pressande förhållanden.....	1/2
8	Civilförsvarsspel med tonvikten lagd på teknisk ledning av brandverksamhet vid storbrand.....	1
—	Instruktion i personligt skydd ²	1
	Vardagar	7

¹ 1 dag = 6 utbildningstimmar, lördag = 1/2 dag.² Fullgöres i anslutning till deltidskurs i hemorten.

Gruppchef i beredskapsbrandkår

Mom.	Ämne	Dagar ¹
1	Översiktlig sammanfattning av civilförsvarets organisation och uppgifter i civilförvarsområde, särskilt beredskapsbrandkårens organisation och uppgifter.....	1/2
2	Praktiska råd och anvisningar för gruppchefs ledarskap. Orientering om psykiska reaktioner. Genomgång av för gruppchef utfärdad instruktion.....	1
3	Brandgrupps vattenförsörjning, däribland vattentryck, pumpkraft, slang, armatur, strålrör, grenrör, skarv och utskjutningsstegar, m. m. Snabbkopplingsrör, lastning och lossning av transportkärra, utläggning och koppling av rör på både plan och ojämn mark.....	1 1/2
4	Specialrisker. Eldfarliga oljor, sprängämnen, gas, radioaktivitet. Skyddsåtgärder för brandgrupp i arbete.	2/3
5	Samverkan på gruppchefsplanet mellan brandgrupper och andra civilförvarsenheter. Särskilda uppgifter vid utrymning.....	1/2
6	Anvisning för körning under anfallsrisk. Flygskydd.....	1/3
7	Storbrandsproblemen under krigsförhållanden.....	1
8	Demonstrationer och praktiska övningar.....	3
—	Instruktion i personligt skydd ²	1
	Vardagar	10
	Helgdag	1
	Summa	11

¹ 1 dag = 6 utbildningstimmar, lördag = 1/2 dag.

² Fullgöres i anslutning till deltidskurs i hemorten.

Civilförsvarsbrandman, motorsprutskötare

Mom.	Ämne	Civilförsvarsbrandman	
		Motor-sprutskötare	Övriga
		Timmar	Timmar
1	Civilförsvarsbrandkårens organisation och uppgifter. Eldsläckningsmedel, släckningsmetoder, typbränder, eldens spridnings-sätt, eldbegränsning, bekämpning av vanligen i krig använda brandanstiftande medel. Brandmannarisker vid eldbekämpning och arbete på brandplats.	—	6
2	Handeldsläckningsmateriel, övrig brandmateriel och livräddningsmateriel, bl. a. syrgasapparat, i praktisk användning. Övning i slangutläggning, slangkoppling.	—	10
3	Orientering om hemortsförhållandena i fråga om vattenförsörjning och reservvattentillgångar. Avstängningsanordningar i vattenledningsnät m. m. Snabbkopplingsrör och rörkärra. Rörtransport.	3	3
4	Arbetsfördelning i brandgrupp och mellan brandgrupper, t. ex. vid vattentransport, vattenridå, släckning, livräddning, och mellan brandgrupp och andra grupper civilförsvarspersonal.	3	3
5	Eldsläckningsövningar. Rökskyddsövningar i övningshus.	15	15
6	Instruktion i personligt skydd.	5	5
7	Motorsprutans konstruktion och arbetssätt. Pump. Evakueringsanordningar. Uppställning och angörande av motorspruta. Körning av motorspruta. Motorsprutans dagliga tillsyn och vård. Felsökning (enklare fel i tändningssystem, bränsletillförsel m. m.)	16	—
	Summa	42 ¹	42 ¹

¹ Utbildning i heltidskurs kräver 9 dagar.

4. Räddningskåren (normalplan IV:1—IV:3)

Även om icke räddningskåren på samma sätt som civilförsvarets bevakningskår och beredskapsbrandkår kan rekryteras från i fred verksamma specialkårer, finns dock en praktisk möjlighet att utvälja personal för räddningskåren bland yrkeskårer och grupper av yrkesutövare, vilka i sitt arbete använder sig av arbetsmetoder och arbetsredskap m. m. av det slag, räddningskårens krigsverksamhet kräver. Även den tekniskt skolade personal, som planlägger och leder dessa yrkesutövaras arbeten, bör ha goda förutsättningar för motsvarande ledarskap i räddningskåren.

Utredningen har således vid sammanställningen av normalplanerna för räddningskåren ansett sig kunna förutsätta, att till övervägande del den i

räddningskåren inskrivna personalen icke står främmande för räddningskårens elementära arbetsmetoder eller för vid grov- och liknande arbeten förekommande anordningar och arbetsredskap. Från denna utgångspunkt har utredningen eftersträvat att på ett realistiskt sätt anpassa civilförsvarsutbildningen i räddningskåren efter kårens mest brådskande uppgift, d. v. s. uppgiften att snabbt omhänderta skadade människor och människor, som försatts i livsfara.

Normalplan IV:1

Kårinspektör, biträdande kårinspektör i räddningskår

Mom.	Ämne	Dagar ¹
	Allmänna litteraturhänvisningar, kompendier o. dyl. tillställes kursdeltagare före kursens början och kompletteras under kursen.	
1	Aktuella perspektiv på modern krigföring. Militär och civil försvarsberedskap. Försvarsåtgärdernas samordning till totalförsvar	1/2
2	Huvudprinciperna för och exempel på olika utgångslägen för civilförsvarschefens ledning av civilförsvarsverksamheten.....	1/2
3	Kårinspektörens uppgifter i räddningskåren, i huvudcentralen (expertsektionen) och i övrigt.....	1/2
4	Riktlinjer för den tekniska utformningen av räddningsgruppernas verksamhet. Gruppernas medverkan vid utrymning.....	1/2
5	Krigsskador på byggnader, uppförda enligt vanliga byggnadsprinciper. Motståndskraften vid normalt förekommande byggnadskonstruktioner och byggnadsmateriel. Framkomligheten i krigsskadade byggnader och rasmassor, bl. a. till skyddsrum och andra byggnadsutrymmen, som kan ha ianspråktagits av människor. Arbetsrisker och risker för inestängda.....	1/2
6	De omedelbara förberedelserna för räddningsarbetet. Grupps uppehållsplatser, förflyttning och insättande. Den skadeavhjälpan- de verksamhetens ledning på skadeområde. Ledningschefens be- fogenheter och uppgifter. Riktlinjer för ledningschefens taktiska överväganden och beslut. Kårinspektörens ställning i förhållande till ledningschef.....	1
7	Räddningskårens medverkan för att bereda framkomlighet till och från samt genom skadeområden. Den lokala tillgången på bemannad tung materiel och dess ianspråktagande.....	1/2
8	Socialpsykologi. Psykiska reaktioners inverkan på individuella och kollektiva beteenden och arbetsprestationer under pressande förhållanden.....	1/2
9	Civilförsvarsspel med tonvikten lagd på teknisk ledning av räddningsverksamhet vid bebyggelseskador av större omfattning....	1
—	Instruktion i personligt skydd ²	1
	Vardagar	7

¹ 1 dag = 6 utbildningstimmar, lördag = 1/2 dag.

² Fullgöres i anslutning till deltidskurs i hemorten.

Gruppchef i räddningskår

Mom.	Ämne	Dagar ¹
1	Översiktlig framställning av civilförsvarets organisation och uppgifter i civilförvarsområde, särskilt räddningskårens organisation och uppgifter	1/2
2	Praktiska råd och anvisningar rörande gruppchefs ledarskap. Psykiska reaktioners inverkan på individuella och kollektiva beteenden och arbetsprestationer under pressande förhållanden . . .	1
3	Elementär eldsläckning. Övning utan föregående teoretisk genomgång i inträngande och uppträdande i rök, dämpning och släckning av brandbomb och släckning av mindre byggnadsbrand	1/3
4	Omhändertagande av skadade Civilförsvarets bår. Provisoriska bårtyper (tält-, rock- och säckbår). Lyftning av bår. Svårare moment övas, t. ex. nedfirning och upphissning av skadade. Orientering om livsfarliga blödningar och blodstillning. Chock och inledande chockbehandling före och under transport. Skillnaden mellan chock och medvetlöshet. Skillnaden mellan andningsstillestånd, som kräver och sådana, som icke tillåter konstgjord andning. Konstgjord andning demonstreras. Första förband, skyddsförband och stödförband demonstreras. Mitellans rika användbarhet exemplifieras.	2/3
5	Riktlinjer för den tekniska utformningen av räddningsgruppens verksamhet. Gruppens medverkan vid utrymning	5/6
6	Krigsskador på byggnader, uppförda enligt vanliga byggnadsprinciper. Motståndskraften vid normalt förekommande byggnadskonstruktioner och byggnadsmaterial. Framkomligheten i krigsskadade byggnader och rasmassor, bl. a. till skyddsrum och andra byggnadsutrymmen, som kan ha ianspråktagits av människor. Arbetsrisker och risker för innestängda	1/2
7	De omedelbara förberedelserna för räddningsarbets igångsättande. Förläggning, förflyttning och insättande av räddningsgrupp. Den skadeavhjälpande verksamhetens ledning på skadeområde. Samverkan mellan räddningsgrupper och andra civilförvarsenheter	1
8	Demonstration och övning med speciell materiel	1
9	Anvisning för körning under anfallsrisk. Flygskydd	1/6
10	Övningar bl. a. i murgenombrott med handverktyg. Sned, horisontell och vertikal stöttning (även fönster och dörrstötning) m. fl. tillvägagångssätt för att bereda tillträde till slutna utrymmen i krigsskadad byggnad	1
11	Användning av arbetsdosimeter och intensimeter	1 1/2
—	Instruktion i personligt skydd ²	1
	Vardagar	10
	Helgdag	1
	Summa	11

¹ 1 dag = 6 utbildningstimmar, lördag = 1/2 dag² Fullgöres i anslutning till deltidskurs i hemorten.

Räddningsman i räddningskår

Mom.	Ämne	Timmar
1	Räddningskårens uppgifter. Arbetsfördelning och samverkan inom räddningsgrupp	1
2	Orientering om de vanliga krigsskadorna i bebyggelse av de slag, som förekommer i civilförvarsområde	1
3	Demonstration och övning med speciell materiel, såsom skäraggregat, tryckluftsbormmaskin, kompressor, belysningsaggregat, bärbar motorspruta m. m. Elementär eldsläckning. Övning utan föregående teoretisk genomgång i inträngande och uppträdande i rök, släckning av eld i kläder, dämpning och släckning av brandbomb och släckning av mindre byggnadsbrand	7
4	Omhändertagande av skadade Civilförsvarets bår. Provisoriska bårtyper (filt-, rock- och säckbår). Lyftning av bår. Svårare moment övas, t. ex. nedfirning och upphissning av skadade. Orientering om livsfarliga blödningar och blodstillning. Chock, inledande chockbehandling före och under transport. Skillnaden mellan chock och medvetlöshet. Skillnaden mellan andningsstillestånd, som kräver och sådana, som icke tillåter konstgjord andning. Konstgjord andning demonstreras. Första förband. skyddsförband och stödförband demonstreras. Mitellans rika användbarhet exemplifieras.	4
5	Övningar bl. a. i murgenombrott med handverktyg. Sned, horisontell och vertikal stöttning (även fönster- och dörrstöttning) m. fl. tillvägagångssätt för att bereda tillträde till slutna utrymmen i krigsskadad byggnad	9
6	Användning av arbetsdosimeter	3
7	Instruktion i personligt skydd	5
	Summa	30 ¹

¹ Utbildning i heltidskurs kräver 5 dagar.

5. Sjukvårdskåren (normalplan V:1—V:4)

Civilförsvarets sjukvårdskår uppbygges kring en stomme av medicinalpersonal. Med medicinalpersonal avses personal, som anges i 43 § krigssjukvårdskungörelsen (nr 442/1955).

Till civilförsvarets förfogande ställd legitimerad medicinalpersonal skall i fortsättningen endast ianspråktagas för läkekonstens utövande. Härigenom bortfaller för legitimerad medicinalpersonal det behov av civilförvarsutbildning, som hittills ur ledningssynpunkt ansetts föreligga. Läkare har i viss utsträckning utbildats såsom tjänstegrenschefer i sjukvårdstjänst. Det kan också erinras om att medicinalpersonal, som ställts till civilförsvarets förfogande eller avdelats för läkartjänstgöring på beredskapssjukhus, underkastats sjukvårdsbefälsutbildning i 12 timmar. Denna har omfattat 1 t all-

män försvarsorientering, 1 t civilförsvarets organisation och verksamhet, 3 t civilförsvarets sjukvårdstjänst, 1 t sjukvården i krig, 4 t sjukvårdsbefällets verksamhet och 2 t samverkan.

Ur läkekonstsynpunkt kan emellertid ifrågasättas om icke med hänsyn till de läkargöromål och sjuksköterskeuppgifter, som väntar i sjukvårdskåren, åtminstone de läkare och sjuksköterskor, som under längre tid varit verksamma inom medicinska områden av speciell och för sjukvårdskåren mindre relevant karaktär, borde beredas tillfälle till viss förkovran i sjukvårdskårens mest fordrande behandlings- och vårduppgifter. Behovet av en dylik kompletterande medicinsk fackutbildning av läkare och sjuksköterskor lär endast kunna bedömas av medicinalstyrelsen. Därest enligt medicinalstyrelsens uppfattning läkare eller sjuksköterska, som avdelats för civilförsvaret, icke kan anses äga tillräcklig förtrogenhet med inom sjukvårdskåren förekommande behandlings- och vårduppgifter, bör det därför närmast ankomma på medicinalstyrelsen att föranstalta om kompletterande utbildning.

Utredningen anser, att tandläkarna, näst läkare och sjuksköterskor, utan särskild civilförvarsutbildning har goda förutsättningar för en aktiv medicinsk insats i sjukvårdskåren. Det synes dock önskvärt att vidga de till civilförsvaret överförda tandläkarnas kunskaper och förmåga att på ett mera självständigt sätt behandla exempelvis ytliga och lättare sårskador m. m. Även i detta fall torde det närmast ankomma på medicinalstyrelsen att ta initiativ till, planlägga och anordna exempelvis viss klinisk eller annan tjänstgöring avsedd såsom fortbildning av tandläkare, som skall ingå i sjukvårdskår.

Förutom medicinalpersonal ingår i sjukvårdskår befäl med företrädesvis sjukvårdsorganisatoriska uppgifter och civilförvarssamariter. Den obligatoriska civilförvarsutbildningen av denna personal skall omfatta kårinspektörer, biträdande kårinspektörer, sysslomän på förbandsstationer, gruppchefer samt civilförvarssamariter.

Av kårinspektör bör krävas god organisationsförmåga och erfarenheter från arbetsledning, helst också transportledning. Däremot är samarit- eller annan sjukvårdsutbildning ej erforderlig, ej heller gruppchefsutbildning.

Syssloman vid förbandsstation bör ha god organisatorisk och administrativ förmåga och erfarenhet från arbetsledning. Ej heller för denna funktion bör samarit- eller annan sjukvårdsutbildning eller gruppchefsutbildning vara obligatorisk.

Gruppchefsutbildningen avser ledningsuppgifter i större sjukvårdsenheter och i tillfälligt sammanställda sjukvårdsenheter. Dessutom erfordras den för ledning av hjälpinsatser från allmänhetens sida. De samariter, som utbildas till gruppchefer, bör sysselsättas med samaritgöromål, då de ej ianspråktagas i ledningsuppgift.

Civilförsvvarssamariternas utbildning har hittills differentierats med hänsyn till samariternas placering på olika behandlings- eller transportenheter. Denna differentiering bör enligt 1953 års civilförsvvarsutredning upphöra, enär den dels ökar behoven av samariter och den dels sannolikt icke kan upprätthållas i krig. Alla civilförsvvarssamariter bör därför framdeles utbildas enligt samma utbildningsprogram.

Normalplan V:1

Kårinspektör, biträdande kårinspektör i sjukvårdskår

Mom.	Ämne	Dagar ¹
	Allmänna litteraturhänvisningar, kompendier o. dyl. tillställas kursdeltagare före kursens början och kompletteras under kursen.	
1	Aktuella perspektiv på modern krigföring. Militär och civil försvarsberedskap. Försvarsåtgärdernas samordning till totalförsvvar	1/2
2	Huvudprinciperna för och exempel på olika utgångslägen för civilförsvvarschefens ledning av civilförsvvarverksamheten.....	1/2
3	Kårinspektörens uppgifter i sjukvårdskåren, i huvudcentralen (expertsektionen) och i övrigt.....	1/2
4	Sjukvårdskårens behandlings- och transportenheter. Riktlinjer för utformningen av sjukvårdskårens verksamhet och arbetsfördelningen i denna.....	1/2
5	De omedelbara förberedelserna för sjukvårdsarbetet. Sjukvårdsenheternas uppehållsplatser, förflyttning och insättande. Den skadeavhjälpanande verksamhetens ledning på skadeområde. Ledningschefens befogenheter och uppgifter. Riktlinjer för ledningschefens taktiska övervägande och beslut. Kårinspektörens ställning i förhållande till ledningschef.....	1
6	Verksamheten på uppsamlingsstråk, uppsamlingsplats, förbandsstation och samaritställe. Transportkapacitet, transportberäkningar.....	2/3
7	Sjukvårdskårens omhändertagande av skadade på verkskydds-uppsamlingsplats.....	1/3
8	Orientering om lagar, förordningar och i övrigt gällande bestämmelser, vilka är tillämpliga i sjukvårdskårs verksamhet.....	1/2
9	Civilförsvvarsspel med tonvikten lagd på sjukvårdskårsverksamhet	1
—	Instruktion i personligt skydd ²	1
	Vardagar	7

¹ 1 1/2 dag = 6 utbildningstimmar, lördag = 1/2 dag.

² Fullgöres i anslutning till deltidskurs i hemorten.

Syssloman vid förbandsstation

Mom.	Ämne	Dagar ¹
	Allmänna litteraturhänvisningar, kompendier o. dyl. tillställs kursdeltagare före kursens början och kompletteras under kursen.	
1	Sjukvårdskårens behandlings- och transportenheter. Förläggning, förflyttning och insättande av sjukvårdsenhet. Förbandsstationens uppgifter	1/2
2	Förbandsstationens personalorganisation. Exempel på arbetsfördelning och utrymmesdisposition vid förbandsstationens upprättande. Exempel på arbetsfördelning och arbetsledning i den färdigställda förbandsstationen. Medicinalpersonalens andel i arbetsledningen	1
3	Förbandsstationens sjukvårdsutrustning. Förpackningsenheternas uppmärkning och innehåll, fördelning på fordon. Uppacknings- och nedpackningsschema. Förpackningsenheternas fördelning i förbandsstationsutrymmet	2
	Förpackningsenheter, som innehåller kirurgiska instrument och läkarutrustning sammanföres till operations- och läkarbehandlingsutrymmet, där de skall omhändertagas av i läkarlag ingående eller annan tillgänglig sjuksköterska, vilken också svarar för instrumentens uppläggning och sterilisering m. m.	
4	Demonstration av innehållet i varje förpackningsenhet. Redogörelse för användning och i förekommande fall också montering av utrustning (t. ex. makrodexflaskor, infusionsaggregat, infusionsstativ, operationslampor, stormlyktor osv.)	3
5	Anvisningar beträffande daglig materielvård, materielltillsyn och komplettering av förbrukningsmateriel	1/2
6	Förbandsstationens kapacitet. Huvudprinciperna för patientbeläggningen och personalomsättningen. Mottagning, behandling, annan vård, hänvisning till samaritställe, vidarebefordran av transportabla patienter till beredskapssjukhus eller annan sjukvårdsinrättning. Patientregistrering. Anordningar för döende patienter. Förvaring och borttransport av döda	2 1/2
7	Civilförsvarsspel med tonvikten lagd på verksamheten i förbandsstation	2
8	Praktiska övningar i ilastning, transport, upprättande och brytande av förbandsstation	4
9	Socialpsykologi. Psykiska reaktioners inverkan på individuella och kollektiva beteenden och arbetsprestationer under pressande förhållanden	1/2
10	Praktiska råd och anvisningar rörande sysslomannens arbetsledning i förbandsstationen	1/2
—	Instruktion i personligt skydd ²	1
	Vardagar	19
	Helgdagar	2
	Summa	21

¹ 1 dag = 6 utbildningstimmar, lördag = 1/2 dag.² Fullgöres i anslutning till deltidskurs i hemorten.

Gruppchef i sjukvårdskår

Mom.	Ämne	Dagar ¹
	<i>Förutsättningar:</i> Utbildning enligt normalplan V:4. Allmänna litteraturhänvisningar, kompendier o. dyl. tillställs kursdeltagare före kursens början och kompletteras under kursen.	
1	Översiktlig sammanfattning av civilförsvarets organisation och uppgifter i civilförvarsområde, särskilt sjukvårdskårens organisation och uppgifter	1/2
2	Praktiska råd och anvisningar rörande sjukvårdsguppchefs ledarskap. Psykiska reaktioners inverkan på individuella och kollektiva beteenden och arbetsprestationer under pressande förhållanden	5/6
3	Sjukvårdskårens behandlings- och transportenheter. Förläggning, förflyttning och insättande av sjukvårdsenhet. Verksamheten på uppsamlingsstråk (-platser), samaritställen och förbandsstationer	1
4	Riktlinjer för gruppchefs detaljorganisation av samaritverksamhet vid anhopning av vårdbehövande. Ex. på organisationsalternativ. Gruppchefs kontakt med huvudcentral, kårinspektör och ledningschef	1
5	Anvisningar för körning under anfallsrisk. Flygskydd	1/6
6	Civilförvarsspel omfattande exempel på detaljorganisation av samaritverksamhet vid samlad eller spridd anhopning av vårdbehövande	2
7	Användande av arbetsdosimeter, dosavläsare och kontamineringsmätare	4
	Vardagar	10
	Helgdag	1
	Summa	11

¹ 1 dag = 6 utbildningstimmar, lördag = 1/3 dag.

Civilförvarssamarit

Mom.	Ämne	Timmar
	Allmänna sjuk- och olycksfallsvårdsanvisningar o. dyl. tillställs kursdeltagare för självstudier före kursens början.	
1	Översiktlig sammanfattning av det lokala civilförsvarets organisation och verksamhet, särskilt i fråga om sjukvårdskåren.	1
2	Omhändertagande av skadade	2
3	Sårskador	5
4	Blödningar, ben-, led- och muskelskador, brännskador, köldskador	5
5	Gas-, fosfor- och radiologiska skador	1
6	Andningsstillstånd, konstgjord andning	4
7	Lyftning av skadade, bårtyper, bårbäddning och fastbindning på bår, bårbäring, lastning och lossning av sjuktransportfordon. . . .	5
8	Desinfektion och injektioner	2
9	Elementär eldsläckning. Övning utan föregående genomgång i inträngande och uppträdande i rök, släckning av eld i kläder, dämpning och släckning av mindre brandbomb och släckning av mindre byggnadsbrand.	2
10	Användning av arbetsdosimeter	3
11	Övningar i samaritverksamhet	8
12	Instruktion i personligt skydd	5
	Summa	43 ¹

¹ Utbildning i heltidskurs kräver 9 dagar.

6. Utrymningskåren (normalplan VI:1—VI:2)

Utbildningsbehovet i utrymningskåren omfattar kårinspektörer, biträdande kårinspektörer och gruppchefer. Någon manskapsutbildning har icke bedömts vara erforderlig, då de uppgifter, som kårens manskap kommer att ställas inför, regelmässigt bör kunna lösas endast med hjälp av kårbefällets direktiv och anvisningar.

Utredningen har förutsatt, att kårens befälspersonal så långt sig göra låter rekryteras bland personer, vilka i sin yrkesutövning fått vana och erfarenhet att handskas med människor och viss förtrogenhet med sociala hjälpåtgärder av olika slag. Härigenom har civilförvarsutbildningen för denna befälspersonal direkt kunnat inriktas på de särskilda arbetsuppgifter, som uppkommer i utrymningsssammanhang.

Kårinspektör, biträdande kårinspektör i utrymningskår

Mom.	Ämne	Dagar ¹
	Allmänna litteraturhänvisningar, kompendier o. dyl. tillställs kursdeltagare före kursens början och kompletteras under kursen.	
1	Aktuella perspektiv på modern krigföring. Militär och civil försvarsberedskap. Försvarsåtgärdernas samordning till totalförsvar	1/2
2	Huvudprinciperna för och exempel på olika utgångslägen för civilförsvarschefens ledning av civilförsvarsverksamheten.	1/2
3	Kårinspektörens uppgifter i utrymningskåren, i huvudcentralen (expertsektionen) och i övrigt.	1/2
4	Socialpsykologi. Psykiska reaktioners inverkan på individuella och kollektiva beteenden och arbetsprestationer under pressande förhållanden.	1/2
5	Grundprinciperna för utrymningskårens medverkan vid utrymning och inkvartering. Utrymnings- och inkvarteringsplanläggning. Transporthjälp och transporthandräckning. Övrig stödverksamhet.	1
6	Civilförsvarschefens förstärkning av utrymnings- och inkvarteringsverksamheten med personal från andra civilförsvarskårer. Exempel på personaldispositioner i olika utrymningslägen.	1/2
7	Samverkan med fredssamhällets socialorgan efter verkställd utrymning i fråga om utrustningshjälp m. m. åt utrymd befolkning, hemlösa m. fl. Gränsdragningen mellan extraordinär och normalt betingad hjälpverksamhet. Arbetsmarknadsorganens uppgift att bereda arbetstillfällen åt personer, som blivit arbetslösa genom utrymningsåtgärder.	1
8	Civilförsvarsspel med tonvikten lagd på utrymningskårsverksamhet.	1
—	Instruktion i personligt skydd ²	1
	Vardagar	7

¹ 1 dag = 6 utbildningsdagar, lördag = 1/2 dag.² Fullgöres i anslutning till deltidskurs i hemorten.

Gruppchef i utrymningskår

Mom.	Ämne	Dagar ¹
	Allmänna litteraturhänvisningar, kompendier o. dyl. tillställas kursdeltagare före kursens början och kompletteras under kursen.	
1	Aktuella perspektiv på modern krigföring. Militär och civil försvarsberedskap. Försvarsåtgärdernas samordning till totalförsvar	1/2
2	Huvudprinciperna för och exempel på olika utgångslägen för civilförsvarschefens ledning av civilförsvarsverksamheten.	1/2
3	Kårinspektörens och gruppchefernas uppgifter i utrymningskåren	1/2
4	Grundprinciperna för gruppverksamheten vid utrymning och inkvartering. Utrymnings- och inkvarteringsplanläggningen i stort. Transporthjälp och transporthandräckning. Övrig stödverksamhet.	1
5	Civilförsvarschefens förstärkning av utrymnings- och inkvarteringsverksamheten med personal från andra civilförsvarskärer. Exempel på personaldispositioner och verksamhetsformer vid a) av fientliga anfall ostörd utrymning och inkvartering. b) av fientliga anfall störd utrymning och inkvartering samt c) vid fientligt anfall på ofullständigt utrymt område.	1
6	Praktiska råd och anvisningar rörande gruppchefs ledning och instruktion av underställd personal.	1/2
7	Gasskyddsuppgifter. Andra skyddsåtgärder för människor under utrymning.	1 2/3
8	Elementär eldsläckning. Övning utan föregående teoretisk genomgång i inträngande och uppträdande i rök, släckning av eld i kläder dämpning och släckning av mindre brandbomb och släckning av mindre byggnadsbrand.	2/3
9	Omhändertagande av skadade Civilförsvarets bår. Provisoriska bårtyper (filt-, rock och säckbår). Lyftning av bår. Svårare moment övas, t. ex. nedfirning och upphissning av skadade. Orientering om livsfarliga blödningar och blodstillning. Chock och inledande chockbehandling före och under transport. Skillnaden mellan chock och medvetlöshet. Skillnaden mellan andningsstillestånd som kräver och sådana som icke tillåter konstgjord andning. Konstgjord andning demonstreras. Mitellans rika användbarhet exemplifieras.	2/3
10	Social psykologi. Psykiska reaktioners inverkan på individuella och kollektiva beteenden och arbetsprestationer under pressande förhållanden.	1/2
11	Civilförsvarsspel med tonvikten lagd på utrymning.	1
—	Instruktion i personligt skydd ²	1
	Vardagar	10
	Helgdag	1
	Summa	11

¹ 1 dag = 6 utbildningstimmar, lördag = 1/2 dag.² Fullgöres i anslutning till deltidskurs i hemorten.

d. Normalplaner för verkskyddet (VII:1—VII:2)**1. Verkskyddschef**

Orienterande konferens under civilförvarsskolans ledning. Konferenstid 1—2 dagar vart tredje år. Instruktion i personligt skydd förutsättes genomgången i anslutning till deltidskurs i hemorten.

*Normalplan VII:1**Konferens för verkskyddschefer. Exempel på konferensinnehåll*

1. Moderna stridsmedel och deras effekt.
2. Krav på verkskydd i fråga om organisation, personalutbildning, materielanskaffning m. m. Verkskyddets samverkan med allmänna civilförsvaret och militära försvaret.
3. Civilförvarsstyrelsens och länsstyrelses befattning med verkskydd.
4. Arbetsfördelningen mellan verkskyddschef och verkskyddsassistent.
5. Valda verkskyddsfrågor.
6. Översikt av litteratur, broschyrer m. m. om verkskydd och verkskyddsanordningar av olika slag.

2. Verkskyddsassistent*Normalplan VII:2**Verkskyddsassistent*

Mom.	Ämne	Dagar ¹
	Allmänna litteraturhänvisningar, kompendier o. dyl. tillställes kursdeltagare före kursens början och kompletteras under kursens förlopp.	
1	Aktuella perspektiv på modern krigföring. Militär och civil försvarsberedskap. Försvarsåtgärdernas samordning till totalförvar	1/2
2	Arbetsmarknadsreglerande åtgärder under beredskaps- och krigstillstånd.....	1/2
3	Det psykologiska försvaret under beredskaps- och krigstillstånd.	1/2
4	Författningsbestämmelser, tillämpningsföreskrifter och anvisningar, som gäller verkskydd och civilförvarsverksamheten i vad den avser verkskydden i civilförvarsområde. Översikt över civilförvarsstyrelsens och länsstyrelsens allmänna befogenheter och uppgifter i fråga om civilförvarsverksamhetens utformning i civilförvarsområde. Civilförvarets utbildningsorganisation. Övningsverksamheten i civilförvarsområde.	3
5	Civilförvarschefens och chefsassistenternas uppgifter i civilförvarsområdets huvudcentral.....	1
6	Översikt av civilförvarskårernas organisation, uppgifter och verksamhet i vad som har intresse ur verkskyddssynpunkt.....	1

¹ dag = 6 utbildningstimmar, lördag = 1/2 dag.

Mom.	Ämne	Dagar ¹
7	Skadeförebyggande åtgärder, där verkskydd anordnas	1½
8	Civildövsvarsområdets och verkskyddens skyddsåtgärder vid gas eller radioaktiv beläggning. Förutsättningarna för och tillvägagångssättet vid utrymning av eller skadeavhjälpande verksamhet i belagt område	2
9	Verkskyddets brandgrupper och räddningsgrupper Organisation, uppgifter, materielutrustning Gruppchefs åligganden.	1
10	Krigsskador på byggnader, uppförda enligt vanliga byggnadsprinciper. Motståndskraften vid normalt förekommande byggnadskonstruktioner och byggnadsmateriel. Framkomligheten i krigsskadade byggnader och rasmassor, bl. a. till skyddsrum och andra byggnadsutrymmen, som kan ha ianspråktagits av människor. Arbetsrisker och risker för inestängda under räddningsarbete	2½
11	Brandproblemen. Allmänna riktlinjer för begränsning och bekämpning av mera omfattande bränder. Vattenförsörjningsfrågan. Olika släckningsmedels effektivitet	1½
12	Huvudprinciperna för verkskyddschefens och verkskyddsassistentens ledning av verkskyddet. De tekniska resursernas och personalresursernas utnyttjande i olika skadesituationer. Verkskyddets möjligheter till personal- och materieförstärkning, då de egna resurserna uttömts. Samverkan med hemvärn	3
13	Verkskyddets förbindelsenät	1/3
14	Ledarskap. Socialpsykologi. Psykiska reaktioners inverkan på individuella och kollektiva beteenden och arbetsprestationer under pressande förhållanden	2/3
15	Verkskyddsspel med tonvikten lagd på brand- och räddningsgruppernas verksamhet och samverkan med allmänna civilförsvaret	3
—	Instruktion i personligt skydd ²	1
	Vardagar	24
	Helgdagar	3
	Summa	27

¹ 1 dag = 6 utbildningstimmar, lördag = ½ dag.

² Fullgöres i anslutning till deltidskurs i hemorten.

3. Övrig verkskyddspersonal

Övrig i verkskydd inskriven personal skall utbildas på samma sätt som motsvarande personalgrupp i allmänna civilförsvaret. Således skall exempelvis verkskyddets brandgruppchef utbildas enligt normalplan III: 2, räddningsgruppchef enligt normalplan IV: 2, manskap i brandgrupp enligt normalplan III: 3 och manskap i räddningsgrupp enligt normalplan IV: 3.

6. Behov av repetitionsutbildning

Civildövsvarsstyrelsens i bilaga 1 till detta betänkande refererade nya riktlinjer för repetitionsutbildning visar, att repetitionsutbildningens syfte vidgats till att omfatta vissa avsnitt av den praktiska användbarhet i krigs-

organiserade enheter, som tjänstegrensfunktionen i det lokala civilförsvaret kräver. Härigenom har till en del i anvisningarna för utbildning och övning i civilförsvartjänst (AUÖ, 1948) omnämnda övningar i civilförvarsområde överförts till ett utbildningsled på skolplanet.

Utredningen har föreslagit en gränsdragning mellan utbildningsverksamhet på skolplanet och övningsverksamhet i civilförvarsområde (kap. 6). I enlighet härmed bör därför i repetitionsutbildning nu ingående övningar med krigsorganiserade enheter återföras till den övningsverksamhet, som skall bedrivas i civilförvarsområde. Till denna övningsverksamhet måste enligt utredningens mening också höra, att till övning kallad civilförvarspersonal genom övningsledningens försorg underrättas om viktigare förändringar i civilförsvarets organisation och uppgifter och instrueras i användningen av nytillkommen materiel m. m.

Frågan om huruvida repetitionsutbildning med vissa tidsintervaller bör anordnas såsom särskilt utbildningsled enbart i syfte att uppfriska under den nyordnade civilförvarsutbildningen meddelade kunskaper och färdigheter, måste bedömas mot bakgrunden av de förbättrade utbildningsförutsättningarna. Till dessa hör bl. a. att civilförvarspliktig vid inskrivningsförrättning icke skall inskrivas i befattning, som fordrar utbildning enligt utbildningskungörelsen, därest det förefaller vara osannolikt, att den civilförvarspliktige kan följa och tillgodogöra sig avsedd utbildning.

Genom detta stränga urval av utbildningspliktig personal skapas ett bättre utgångsläge än det tidigare för en rationell och effektiv utbildningsverksamhet. Härtill kommer, att den relativt kraftiga förstärkningen av civilförvarslärarnas och instruktörernas kompetens, i kombination med förbättrade organisatoriska och andra utbildningsanordningar och en realistisk och intresseväckande utformning av utbildningens innehåll, också måste förminska behovet av repetitionsutbildning i hittills vedertagen form.

Enligt utredningens bedömning måste även en i modifierad form bibehållen repetitionsutbildning kunna undvaras. Länsstyrelsernas övningsverksamhet kommer nämligen också att innefatta presentation av efter utbildningstiden inträffade förändringar i fråga om civilförsvarets organisation, uppgifter och materiel. Under övningsverksamheten kommer också kunskaper och färdigheter att förnyas.

Av allt att döma står följaktligen frågan om behovet av repetitionsutbildning i ett direkt samband med de förväntningar, som kan anknytas både till utfallet av den nyordnade utbildningsverksamheten och till länsstyrelsernas övningsverksamhet. Svikas dessa förväntningar, är det icke alldeles säkert, att iakttagna brister på längre sikt kan kompenseras genom repetitionsutbildning på skolplanet. Det är möjligt att andra utvägar då bör prövas, t. ex. en förstärkning av grundutbildningen i förening med en utvidgad övningsverksamhet. Utredningen saknar emellertid anledning att närmare ingå på spörsmålet, som i varje fall tills vidare saknar aktualitet.

Såvitt utredningen kan överblicka, finns således icke tillräckliga skäl för framläggande av förslag om särskild repetitionsutbildning.

7. Vidareutbildning och fortbildning

Ehuru den civilförsvarsutbildning, som meddelas i det föregående nämnd personal i och för sig kan betecknas såsom tillräcklig, bör såväl *vidareutbildning* som *fortbildning* kunna ifrågakomma i de fall behov härav gör sig gällande.

Med vidareutbildning avser utredningen utbildning för annan enligt förslaget till ny utbildningskungörelse utbildningskrävande civilförsvarsuppgift än den, som inskrivningen i civilförsvaret och därpå följande obligatorisk utbildning ursprungligen avsett. Den som ursprungligen inskrivits och utbildats såsom manskap, kan således exempelvis vidareutbildas till gruppchef och kårinspektör i samma kår. Vidareutbildning kan också, då särskilda skäl föreligger, avse uppgift i annan kår än den, som den ursprungliga inskrivningen avsett. Det bör dock uppmärksammas, att utbildningen för den ursprungliga civilförsvarsuppgiften jämte vidareutbildning endast efter frivilligt åtagande får ta civilförsvarspliktigs tid i anspråk utöver vad civilförsvarslagen tillåter.

Det bör icke uteslutas, att det kan förekomma civilförsvarspliktiga, vilka — utöver vad åtnjuten utbildning och deltagandet i länsstyrelsernas civilförsvarsspels- och övningsverksamhet gett — känner behov av viss fortbildning, d. v. s. en utbildning, som åsyftar att ytterligare dugliggöra vederbörande i tilldelad uppgift.

Individuella önskemål om sådan fortbildning bör enligt utredningens åsikt inom rimliga gränser tillfredsställas. Ett tillmötesgående häruti vore lyckligt ur psykologisk synpunkt och skulle också stå i samklang med civilförsvarets intresse av att på ett riktigt sätt kanalisera och nyttiggöra värdefull enskild ambition. Utredningen anser följaktligen, att utbildningsnämnden i den omfattning förutsättning och behov härav uppkommer, bör bemyndigas att anordna fortbildningskurser för inskriven färdigutbildad civilförsvarspersonal, vilken deltagit i civilförsvarsspels- och övningsverksamhet. Skäl talar för att fortbildningskurs anordnas av civilförsvarskolan.

I fortbildningskurs skall deltagandet uteslutande vara frivilligt.

KAPITEL 6

Civildförvarsspel och praktiska övningar inom civildförvarsområdena

Enligt av civildförvarsstyrelsen med stöd av 4 § utbildningskungörelsen utfärdade anvisningar m. m. kan civildförvarsövning och försvarsspel anordnas inom civildförvarsområde (distrikt, ort) för hela civildförsvaret (totalövning) eller del därav (tjänstegrensövning). Av olika skäl har dock sådana övningar och försvarsspel endast förekommit i begränsad omfattning.

Ur beredskapssynpunkt är det önskvärt, att civildförsvarets funktionsduglighet hålles på en relativt jämn och trygghetsskapande nivå. Utredningen har därför bl. a. föreslagit dels ett strängare urval särskilt vid inskrivningen av utbildningspliktig civildförvarspersonal och dels en viss förstärkning av den obligatoriska civildförvarsutbildningen. Härutöver måste emellertid den individuella funktionsduglighet, som grundlagts under utbildningstiden eller under yrkesutövning, inpassas i ett verklighetstroget sammanhang i det lokala civildförsvaret.

Utredningen anser, att en sådan aklimatisering av under civildförvarsutbildningen eller eljest förberedd funktionsförmåga bäst kan åstadkommas genom en till civildförvarsområdena förlagd övningsverksamhet, bestående av civildförvarsspel och praktiska övningar. Denna civildförvarsspels- och övningsverksamhet, som appliceras på de enskilda civildförvarsområdena, medger en utformning, som tar hänsyn till det lokala utgångsläget och de lokala förutsättningarna. Deltagarnas inpassning blir färgad av ortens speciella förhållanden. Det finns då anledning att anta, att de utbildningspliktiga bättre än hittills kan acceptera meningen med sin skolmässiga utbildning, när ändamålet på detta sätt blir konkretiserat med sikte på hemorten. Med denna utbyggda verksamhet blir det också möjligt att från kursutbildning utesluta vissa grupper med elementära civildförvarsuppgifter. För dessa grupper del blir övningsverksamheten tillräcklig för den uppgift, som skall fyllas. Dessutom kan för viss personal härigenom en del kursmoment i den hittillsvarande skolutbildningen utgå eller nedtonas. I den mån dessa tas upp i övningsverksamheten, kommer de att få en mer konkret och målbunden utformning än den som är möjlig att åstadkomma i en mer eller mindre konstlad skolmiljö.

Civildförvarsspelen hör företrädesvis avse träning av allmänna civildförsvarets och verkskyddets lednings- och befälspersonal. Övningarna hör i

princip kunna omfatta all inskriven civilförsvars- och verkskyddspersonal och, då övningsändamålet så kräver, även andra civilförsvarspliktiga.

Utredningen anser vidare, att övningsverksamheten i fråga bör ledas av civilförsvarsstyrelsen och genomföras av länsstyrelserna. Det torde nämligen icke vara rationellt att tillföra civilförvarsskolan och den av skolan ledda utbildningsverksamheten en uppgift, som i sina huvuddrag icke utgör ett utbildningsinslag av skolkaraktär, och som därför icke gärna kan lösas på skolplanet. Självfallet bör dock civilförvarsskolan, efter civilförsvarsstyrelsens anmodan, så långt sig göra låter medverka både vid planläggning och vid genomförande av civilförvarsspelt eller praktisk övning, som tillika avser en mer ingående kunskaps- och färdighetskontroll.

Det ligger i sakens natur, att övningsverksamheten måste uppbyggas från grunden. Den ger icke mycket av värde, om den hålles på ett högre plan än det, som motsvarar civilförvarets utvecklingsstadium och den inskrivna eller i övrigt ianspråktaga personalens beräknade förmåga att klara förelagda uppgifter. Större övningar, som fordrar insatser från flera civilförvarsområden eller från civilförvarsområden i olika län, bör underkastas Kungl. Maj:ts prövning.

Övningsverksamheten i länen måste särskiljas från civilförsvarsstyrelsens försöksverksamhet, vilken har till uppgift att pröva nya organisations- och verksamhetsformer, användningen av ny materiel m. m. Gränsdragningen behöver dock icke hindra, att lokalt civilförvar på civilförsvarsstyrelsens tillskyndan ianspråktagas för försöksverksamhet, som utan större olägenheter kan inpassas såsom fristående moment i länsstyrelses program för civilförvarsspelt och praktiska övningar. I försöksverksamhet, som inkluderar utbildningsfrågor, bör civilförvarsskolan inkopplas.

Det är nödvändigt, att den nydanade övningsverksamheten utformas så, att den verkligen fyller uppgiften att successivt öka civilförvarets slagkraft. Det är därför som övningsverksamheten fordrar civilförsvarsstyrelsens centrala ledning och kontroll. Härmed avser utredningen, att det bör tillkomma styrelsen att utfärda såväl generella som speciella direktiv och anvisningar om hur länsstyrelserna skall bedriva övningsverksamheten under viss tidsperiod. Övningsprogram, som upprättats av länsstyrelserna, bör granskas och godkännas av styrelsen. Länsstyrelses bearbetning av övningsresultat m. m. bör underlättas genom särskilda av styrelsen tillhanda-hållna mallar, frågeformulär o. dyl.

Utredningen vill emellertid betona, att övningsverksamhetens tyngdpunkt — oavsett civilförsvarsstyrelsens centrala ledning av densamma — bör ligga på länsstyrelserna. Således måste erforderliga förberedelsearbeten, inklusive detaljplanering, övningarnas genomförande och övningsresultatens preliminära bearbetning tillkomma länsstyrelserna, då dessa bäst känner övningsförutsättningarna inom sina civilförvarsområden.

Det är viktigt, att övningsverksamheten på ett rationellt och effektivt sätt

infogas såsom ett slutligt led i det lokala civilförsvarets uppbyggnad. Garantier måste skapas för att så verkligen sker. En sådan garanti kan erhållas, om antalet övningar fixeras för en viss tidsperiod. Utredningen föreslår därför, att under treårsperioder varje länsstyrelse skall genomföra dels 12 praktiska övningar, dels civilförsvarsspel i lämpligt antal. Därest förhållandena så påkallar och resurserna tillåter, kan givetvis antalet övningar få överskridas.

Beträffande behovet av befattningshavare på civilförsvarsstyrelsen och länsstyrelserna för övningsverksamhetens planläggning och genomförande hänvisas till det betänkande, som avgivits av 1953 års civilförvarsutredning. Utbildningsutredningen vill endast tillägga, att dylik befattningshavare på länsstyrelse bör beredas tillfälle att genomgå chefsassistentskurs (utkast till normalplan I: 3). I chefsassistentskurs ingår nämligen också för övningsledning anpassad undervisning, varför särskilda kurser för övningsledare framdeles icke blir erforderliga.

För att i personellt hänseende möjliggöra en övningsverksamhet av här skisserad karaktär har utredningen i sitt förslag till ny utbildningskungörelse intagit, att skyldighet stadgas för såväl utbildad civilförvars- och verksskyddspersonal som för övriga civilförvarspliktiga att delta i av civilförvarsstyrelsen eller av vederbörande länsstyrelse anordnade civilförsvarsspel och praktiska övningar. Högre ledningspersonal och befäl bör dessutom, i mån av behov, närvara vid överläggningar och samråd, föranledda av dylika. Dessa skyldigheter har dock under treårsperioder föreslagits begränsade till högst 60 timmar för inskriven lednings- och befälspersonal, till högst 30 timmar för inskrivet manskap och till högst 10 timmar för andra civilförvarspliktiga.

För övningsverksamhet anslagen tid bör av härför ansvariga civilförvarsmyndigheter utnyttjas på ett sådant sätt, att de ur lokal civilförsvarssynpunkt viktigaste övningsbehoven i första hand tillgodoses. För civilförvarspolis bör under alla förhållanden årligen 5 timmar av övningstiden användas för skjutövning med kpist.

Men även om utredningarna anser, att den obligatoriska övningsverksamheten, i förekommande fall efter föregående utbildning för viss civilförvarsuppgift, i och för sig skall utgöra en tillräcklig förberedelse för den planerade civilförvarsverksamheten i hemortens civilförvarsområde, måste dock vid planläggning av övningsverksamhet hänsyn tas till, att inskriven civilförvarspersonal i viss utsträckning kan ha eller få intresse för egen förkovran i civilförvarsuppgift utöver den, som inrymmer i anbefallt deltagande i obligatoriska övningar. Ett sådant intresse kan nämligen icke rimligen tillgodoses på annan väg än genom i civilförvarsområdena anordnade frivilliga civilförvarsövningar eller genom ett organiserat frivilligt deltagande i lämpliga avsnitt av obligatoriska civilförvarsövningar, vilka på grund av redan fullgjord obligatorisk övningskyldighet icke berör persona-

len i fråga. Samma resurser erfordras, oavsett om deltagandet i övningsverksamheten baseras på frivillighet eller tvång. Det ligger då närmast till hands, att länsstyrelserna, vilka i egenskap av organ för den obligatoriska övningsverksamheten kommer att förfoga över erforderliga resurser, också i förekommande fall anordnar och genomför en på frivilligt deltagande helt eller delvis grundad övningsverksamhet. Härför talar också förhållandet, att länsstyrelserna på genaste väg kan kanalisera den inskrivna personalens frivilliga ansträngningar jämväl med hänsyn till den planlagda krigsverksamheten och dess särskilda förutsättningar.

KAPITEL 7

Skolornas undervisning i brandskydd och i olycksfallsvård

Utredningen anser det vara synnerligen värdefullt för fredssamhället och för civilförsvarsverksamheten i krig, om alla medborgare redan under skol-åren bibringas elementära kunskaper och färdigheter i brandskydd och i olycksfallsvård. Utredningen har således i stort sett samma uppfattning som 1945 års civilförsvarsutredning gjort sig till tolk för i sitt betänkande (SOU 1947: 10). Häri uttalade utredningen bl. a. följande (s. 141).

»I denna fråga har utredningen för sin del funnit, att de ökade skadeverkningarna av moderna anfallsmedel måste anses understryka vikten av att medborgarna i gemen äger sådan kännedom om de enklare grunderna för eldsläckning och sjukvård — vilkas bibringande utgör den grundläggande utbildningens huvuduppgift — att åtminstone viss förmåga till självhjälp föreligger. Även med en ökad utrymningsverksamhet samt utbyggnad och förbättring av skyddsrummen lär icke kunna i ett framtida krig undvikas, att ett betydande antal personskador uppstår. Skadegörelsen på bebyggelsen genom brand kan likaledes förutsättas bli omfattande. De hjälpenheter, som organiseras i form av allmänt civilförsvar, kunna icke göras tillräckliga för bekämpande av alla enskilda skador som uppstår i samband med ett omfattande anfall. Det totala kriget förutsätter därför att envar, efter förmåga, bidrager till avhjälpande av de skador, som drabba civilbefolkning och egendom.»

Sistnämnda utrednings överväganden i ämnet har lett till, att Kungl. Maj:t i cirkulär till skolöverstyrelsen, direktionen över Gymnastiska Centralinstitutet och civilförsvarsstyrelsen den 5 juni 1953 (nr 384/1953) utfärdat bestämmelser angående skolundervisning i brandskydd och i olycksfallsvård.

Enligt bestämmelserna skall vid folkskola och nomadskola undervisningen i brandskydd och i olycksfall äga rum i den högsta obligatoriska klassen eller i fortsättningsskolan. Det ankommer på den lokala skolmyndigheten att fatta beslut, om undervisningen skall äga rum i folkskolans avslutningsklass eller i fortsättningsskolan. Vid allmänt läroverk, högre kommunal skola och motsvarande enskild skola skall undervisningen förläggas till klasserna 3^a, 4^a, 3° och 4°. I enhetsskolan bör den förläggas till motsvarande åldersstadium, d. v. s. klass 8.

Cirkuläret trädde i kraft den 1 juli 1953, varvid samtidigt cirkuläret den 13 april 1939 (nr 139) rörande undervisning i luftskydd upphörde att gälla. Enligt skolöverstyrelsen innebär det nya cirkuläret icke, att den undervis-

ning i brandskydd och i olycksfallsvård, som meddelas under skolornas friluftsdagar och i samband med undervisning i vissa ämnen, skall upphöra.

Av de anvisningar, som skolöverstyrelsen i samråd med civilförsvarsstyrelsen den 2 mars 1954 utfärdat i anslutning till bestämmelserna i Kungl. Maj:ts ovannämnda cirkulär, vill utredningen återgiva följande.

»Undervisningen skall ha till syfte att bibringa skolornas elever de enklare grunderna för eldsläckning och förebyggande brandskydd samt olycksfallsvård. Den skall omfatta 10 timmar och förläggas till tid för det ordinarie skolarbetet. I de skolor, där friluftsdagar förekommer, bör två dylika dagar utnyttjas för undervisningen. Tiden bör fördelas så, att 4 timmar ägnas åt brandskydd och eldsläckning och 6 timmar åt olycksfallsvård. — — —

Undervisningen bör bedrivas på sådant sätt, att eleverna stimuleras att deltaga i av olika organisationer anordnade frivilliga kurser i brandskydd och olycksfallsvård.

I folkskola och nomadskola skall klasslärare leda undervisningen. Under senare år har ett stort antal folkskollärare deltagit i av skolöverstyrelsen och Sveriges civilförsvarsförbund anordnade kurser i brandskydd och olycksfallsvård. I skolor och skoldistrikt, där sålunda utbildade lärare finnas, skall det främst anförtros åt dem att planera och handha undervisningen. Skolöverstyrelsen förutsätter att behövliga lärarbyten göres under den tid undervisningen pågår. Vid andra skolor än folkskolor och nomadskolor skall gymnastiklärare leda undervisningen.

I de fall, då för ändamålet kompetenta lärare saknas, må *fackutbildade instruktörer* anlitas såsom ledare av undervisningen. Sådana instruktörer kan erhållas efter hänvändelse till brandkårer, civilförsvarsföreningar eller röda korsorganisationer. Som instruktörer i olycksfallsvård kan även efter eget åtagande skol-sköterskor medverka. Om fackutbildad instruktör anlitas, skall dock vederbörande lärare närvara och i mån av förmåga medverka vid undervisningen.

Skolöverstyrelsen har gjort framställning om att personal ur brandkårerna skall medverka som instruktörer i så stor utsträckning som möjligt och utan kostnad för skolorna. Med anledning härav utgår överstyrelsen från att undervisningen, där så kan ske, genomföres i samråd med brandkårerna.

De lokala skolmyndigheterna skall tillse, att för undervisningen erforderliga hjälpmedel står till förfogande. I första hand bör vid skolorna befintlig brandskydds- och sjukvårdsmateriel användas. Därjämte torde materiel i viss utsträckning kunna erhållas som lån från brandkårer, civilförsvarschefer, civilförsvarsföreningar och röda korsorganisationer. Därest nyanskaffningar behöver göras, skall kostnaderna härför bestridas av de kassor eller anslagsmedel, som äro avsedda för undervisningsmateriel. — — —»

Skolöverstyrelsens cirkulär innehåller i övrigt vissa bestämmelser om statsbidrag till materielanskaffning och till fackutbildade instruktörer.

I anslutning till de bestämmelser, som sålunda gälla för undervisning på skolstadiet i brandskydd och i olycksfallsvård, vill utredningen anföra följande.

Medborgarnas under skoltiden förvärvade insikter i brandskydd och i olycksfallsvård förväntas komma till nytta icke blott under samhällets fredliga utveckling utan även under orös- och krigstid. Skolornas undervisning

i brandskydd och i olycksfallsvård bör därför utformas på ett sådant sätt, att såväl allmänna samhällssynpunkter som civilförsvarsynpunkter på undervisningen tillgodoses.

Härvid bör uppmärksammas, att utbildningens framtida betydelse kommer att stå i viss relation till den bredd, som skolan inom ramen för ett givet timantal förmår att skänka densamma. Detta timantal måste därför rättas efter utbildningsarbetets önskvärda och möjliga omfång m. m.

I samband med översynen av civilförvarsutbildningen har utredningen funnit, att den nuvarande brandskydds- och olycksfallsvårdsutbildningen i skolorna något bör utvidgas för att den på ett fullständigare sätt skall motsvara de kunskaps- och färdighetskrav, som ur civilförsvarsynpunkt bör ställas på medborgarna. Om så sker, länder detta även fredssamhället tillgodo, eftersom det här är fråga om kunskaper och färdigheter, vilka eleverna direkt har nytta av i de allvarliga situationer, som de som barn eller vuxna när som helst kan bli försatta uti.

Således bör i brandskyddsutbildningen ytterligare tid anslås för upprepad övning av grundläggande eldsläckningsmoment. För uppnående av ett tillfredsställande resultat räcker det inte med inhämtandet av vissa elementära kunskaper och deltagande i en eller annan demonstration och övning. Den upprepade övningen ger deltagarna den säkerhet och snabbhet, som är av väsentlig betydelse i dessa sammanhang. Utbildningen bör dessutom omfatta undervisning i enkla individuella skyddsåtgärder vid olyckshändelser av olika slag eller tillbud till dylika.

För nämnda komplettering av brandskyddsutbildningen erfordras en ökning av utbildningstiden med 4 timmar.

Det torde icke behöva råda någon tvekan om, att utvecklingstendenserna i samhället tyder på att alla medborgare vid vuxen ålder bör äga minst de kunskaper i olycksfallsvård, som röda korsets grundkurs omfattar. Detta önskemål kan på längre sikt förverkligas, om skolornas utbildning i olycksfallsvård göres så omfattande, att den i princip motsvarar timmarna 1—16 i nämnda grundkurs. Underlåtes denna utvidgning av kursinnehållet, kvarstår bland medborgarna ett med tiden allt mer påträngande behov av utbildningskomplettering. Icke minst ur civilförsvarsynpunkt är det av stor betydelse, att en komplettering sker. Det moderna kriget innebär risker för civilbefolkningen på ett helt annat sätt än tidigare. I en krigssituation kommer det därför att ställas stora krav på den enskildes förmåga både att kunna hjälpa sig själv och bispringa andra. Han må vara ung eller gammal, utbildningen i olycksfallsvård blir dock för honom en betydelsefull fråga.

I teorin är det möjligt att utanför skolans ram anordna obligatoriska kompletteringskurser i olycksfallsvård. I praktiken kan dock denna utväg icke rekommenderas, enär den bl. a. i kostnadshänseende ställer alltför stora krav på det allmänna.

En realistisk lösning av detta utbildningsproblem synes följaktligen blott kunna åstadkommas i samband med undervisningen i de allmänna sko-

lorna. Det är därför högeligen önskvärt, att skolornas utbildning i olycksfallsvård snarast bringas i huvudsaklig överensstämmelse med förut nämnda avsnitt av röda korsets grundkurs.

Denna utvidgning av lärostoffet betyder emellertid icke, att utbildningstiden behöver utökas från 6 till 16 timmar. Vissa avsnitt av grundkursens innehåll ingår nämligen redan i skolans kursplaner, och kan därför i detta sammanhang uteslutas. Som exempel härpå kan nämnas, att människokroppens anatomi behandlas under biologiundervisningen och konstgjord andning i samband med simundervisning. Utan att kravet på anpassning till röda korsets grundkurs eftersättes, bör därför, med hänsyn till i annan ordning meddelad utbildning, timantalet för det utökade kursinnehållet kunna begränsas till 6 timmar.

Genom utvidgningen av olycksfallsvårdens kursinnehåll i skolorna blir den hittillsvarande obligatoriska sjukvårdsutbildningen av inom vissa orter bosatta 18-åriga kvinnor efter en kortare övergångsperiod överflödig.

I anslutning till det anförda föreslår utredningen, att skolornas undervisning i brandskydd och i olycksfallsvård ökas från 10 till 20 timmar, av vilka 8 bör omfatta brandskydd och vissa individuella skyddsåtgärder och 12 olycksfallsvård.

Utredningen anser det ej vara nödvändigt, att denna utbildning koncentreras till ett läsår. Lämpligen bör den kunna fördelas på två läsår på så sätt, att hälften av utbildningsarbetet förlägges till klassen närmast under den klass, i vilken utbildningen nu skall bedrivas.

I Kungl. Maj:ts cirkulär till skolöverstyrelsen m. fl. angående undervisning i brandskydd och i olycksfallsvård har Kungl. Maj:t också anbefallt, att undervisning i brandskydd och i olycksfallsvård skall meddelas eleverna i folk- och småskoleseminarier (18 timmar), och att undervisning i brandskydd skall meddelas eleverna vid gymnastiska centralinstitutets gymnastikavdelning (7 timmar). Närmare bestämmelser om undervisningen vid seminarierna har utfärdats av skolöverstyrelsen i cirkulär den 2 mars 1954. Enligt dessa skall undervisningen vid seminarierna omfatta 18 timmar fördelade på tre dagar i näst högsta klassen och förläggas till tiden för inträdesprövningarna vid läsårets början eller slut. Tiden bör fördelas så, att 8 timmar ägnas åt brandskydd och 10 timmar åt olycksfallsvård.

Utredningen saknar anledning att närmare ingå på den undervisning, som enligt ovannämnda cirkulär skall anordnas vid seminarierna och centralinstitutet i syfte att bibringa de blivande lärarna sådana kunskaper och färdigheter, att de kan handha skolornas undervisning i brandskydd och i olycksfallsvård. Om den av utredningen föreslagna utökningen av skolornas undervisning i dessa ämnen vinner beaktande, bör nämligen seminariernas och centralinstitutets lärarutbildning anpassas härefter.

Emellertid kommer den vid dessa läroanstalter anordnade lärarutbildningen i brandskydd m. m. endast successivt skolorna till godo, nämligen allt eftersom nyexaminerade lärare tillföres dessa. Under en övergångs-

period kommer följaktligen ett behov av kompletteringskurser i dessa ämnen att föreligga för lärare, vilka icke tidigare åtnjutit sådan undervisning. Utredningen anser det angeläget, att flertalet av dessa tidigare examinerade klasslärare och gymnastiklärare snarast möjligt beredes tillfälle att bevista dylika kurser.

I anslutning till folkskolestadgans 43 §, 5 mom., vilken medger, att lärare kan beredas tillfälle att under pågående termin delta i kurser eller möten, som är av betydelse för hans lärarverksamhet, kan för folkskolans del frågan lösas på det sättet, att skoldistrikt ensamt eller i samarbete anordnar korta kurser, som ger en tillfredsställande utbildning i brandskydd och olycksfallsvård. Det bör ankomma på skolöverstyrelsen att fastställa kursprogram och övervaka utbildningen.

Skulle skolöverstyrelsens nu framlagda förslag beträffande lärarnas fortbildning vinna beaktande, ökar möjligheterna för därav berörda lärargrupper att bevista fortbildningskurser.

Det kan erinras om att skolöverstyrelsen redan anordnat kurser för gymnastiklärare, i vilka kurser såväl brandskydd som olycksfallsvård ingått.

Utredningen anser slutligen, att med hänsyn till den allmänna karaktär, som utbildningen i brandskydd och olycksfallsvård enligt utredningens uppfattning äger, kostnaderna härför helt bör bestridas av anslag under VIII:e huvudtiteln.

KAPITEL 8

Sjukvårdsutbildningen av 18-åriga kvinnor

Enligt 3 § utbildningskungörelsen skall civilförsvarspliktig kvinna, som har stadigvarande bostad eller sysselsättning inom anläggning eller byggnad, för vilken särskilt civilförsvaret skall vara organiserat, vara pliktig att under det kalenderår hon uppnår 18 års ålder undergå sjukvårdsutbildning under högst tio timmar. Under vissa, i kungörelsen närmare angivna förhållanden, kan skyldigheten att genomgå denna utbildning i stället gälla under det nästkommande kalenderåret.

Om röda korsets grundkurs (20 timmar) genomåtts senast året före det år, som utbildningsskyldighet föreligger, må befrielse från utbildning enligt ovan kunna medgivas.

Plan och detaljanvisningar för sjukvårdsutbildning av 18-åriga kvinnor (AUÖ 7) utfärdades av civilförsvarsstyrelsen i juli 1949. Nu gällande plan, UÖ-S 59, fastställdes av civilförsvarsstyrelsen den 30 augusti 1957. Enligt sistnämnda plan omfattar utbildningen

omhändertagande av skadade	1 timme
sårskador	4 timmar
benbrott	1 timme
konstgjord andning	1 timme
lyftning av skadade och bårtjänst	1 ¹ / ₂ timme
och sjukvårdsövning	1 ¹ / ₂ timme

Under budgetåren 1953/54—1956/57 genomfördes följande utbildning av 18-åriga kvinnor:

1953/54 802 kurser	17 714 deltagare
1954/55 909 »	19 086 »
1955/56 785 »	17 326 »
1956/57 721 »	17 854 »

1. Förslag

Sjukvårdsutbildningen av 18-åriga kvinnor framstår för utredningen som ett provisorium, enär det ur allmänna synpunkter är önskvärt, att minst motsvarande sjukvårdskunskaper och -färdigheter redan på skolstadiet bringas all uppväxande ungdom.

Även i nuvarande begränsade omfattning fyller denna sjukvårdsutbildning emellertid en viktig uppgift, varför den tills vidare bör bibehållas och fortgå, intill dess skolornas utökade undervisning i olycksfallsvård hunnit

tränga igenom åldersklasserna intill 18 år. Utbildningen anordnas och genomföres av vederbörande länsstyrelse.

Nuvarande utbildningstid för 18-åriga kvinnor är emellertid något för knäppt tilltagen för att medge nöjaktig övning och innötning av kursmomenten. I konsekvens med vad utredningen föreslagit i fråga om timantalet för skolornas utbildning i olycksfallsvård, bör sjukvårdsutbildningen av 18-åriga kvinnor under den övergångstid, varom här är fråga, utökas från 10 till 12 timmar.

Det bör slutligen uppmärksammas, att sjukvårdsutbildningsskyldigheten för 18-åriga kvinnor av organisatoriska skäl icke framdeles kan bindas vid det särskilda civilförsvaret. I förslaget till ny utbildningskungörelse har utredningen därför föreslagit, att denna utbildningsplikt tills vidare i princip skall åvila 18-åriga kvinnor, som har stadigvarande bostad inom område eller å plats där enligt förordnande jämlikt 24 § civilförsvarlagen enskilda skyddsrum skola anordnas.

Även i fortsättningen bör genomgång av röda korsets grundkurs befria kvinnlig ungdom från deltagande i här avsedd sjukvårdsutbildning. Samma bör gälla i fråga om kvinnor, som i allmän undervisningsanstalt eller i annan utbildningsverksamhet tillägnat sig likvärdiga sjukvårdskunskaper och färdigheter.

2. Utkast till normalplan för sjukvårdsutbildning av 18-åriga kvinnor

Ämne	Antal tim.
1. Omhändertagande av skadade.....	1
2. Sårskador.....	5
3. Benbrott.....	1
4. Konstgjord andning.....	2
5. Lyftningar och hårtjänst.....	1½
6. Sjukvårdsövning.....	1½
Summa	12 tim.

KAPITEL 9

Instruktörsutbildningen

1 a. Utbildningen av instruktörer, avdelningslärare m. fl. under tiden 2/12 1953—16/6 1955

Instruktörs-, avdelningslärare- och kursledareutbildningen grundar sig på av civilförsvarsstyrelsen den 7 april 1953 utfärdade tryckta föreskrifter rörande utbildning av instruktörer inom civilförsvaret («Utbildning av instruktörer», FUI). Utbildningen anordnas i följande kurser:

- Preparandkurs (förberedande instruktörskurs)
- Instruktörskurs
- Högre instruktörskurs
- Kurs för avdelningslärare och kursledare
- Kurs för blocktjänstinstruktörer
- Kurs för verkskyddsinstruktörer
- Konferenser och kompletteringskurser.

Före genomgången av nämnda kurser bör den blivande instruktören ha deltagit i följande utbildning, nämligen allmän utbildning i civilförsvartjänst 12 timmar och tjänsteutbildning (genomsnittligt) 30 timmar.

Kurserna anordnas av statens civilförvarsskola eller, på uppdrag av civilförsvarsstyrelsen, av länsstyrelse eller Sveriges civilförsvarsförbund, i regel såsom internatkurser.

I en tryckt »Orientering om civilförsvarets instruktörsutbildning» (Sthlm 1953) har civilförsvarsstyrelsen angivit sina synpunkter på de fordringar, som bör ställas på blivande instruktörer i civilförsvaret.

»För att kunna anmälas till instruktörsutbildning fordras icke att man genomgått någon pedagogisk utbildning eller avlagt särskilda prov. Elev måste dock äga förutsättningar för att bedriva undervisning med vad detta innebär av förmåga att uttrycka sig, att ta och bedöma folk samt av att äga gott omdöme och tålmod — med andra ord förutsättningar för ett gott ledarskap. Dessa egenskaper äro hos många medfödda men kunna också förvärfvas eller förbättras genom övning, t. ex. vid praktisk verksamhet som biträde åt erfaren instruktör.

Av fackliga förkunskaper, d. v. s. kännedom om civilförsvaret, fordras allmän utbildning samt den tjänsteutbildning, som man som instruktör vill ägna sig åt.»

Den blivande instruktören måste också ha nödvändiga fysiska förutsättningar för den tjänstegren eller det fack, som instruktörsverksamheten avses att omfatta. Instruktören måste själv kunna »demonstrera» utbildningsdetaljerna och deltaga i övningarna.

Övre åldersgränsen för tillträde till instruktörsutbildning anges till 56 år, Personer i ålder kring femtiotalet uppmanas dock att »noga överväga sin lämplighet för ett så pass krävande arbete och ej av för stark ambition överskatta sina krafter».

I det följande refererar utredningen huvuddragen av de i FUI intagna föreskrifter och anvisningar, som gäller *a) preparand-, b) instruktörs- och c) högre instruktörskurserna.*

I anslutning till referaten lämnar utredningen — förutom översikter över anordnade kurser (bilaga 2, tabellerna V, VI, VII) och ämnena i instruktörs- och högre instruktörskurserna (tabellerna VIII, IX) — vissa synpunkter på preparand- och instruktörskursernas innehåll m. m.

Utbildningen av *d) avdelningslärare och kursledare* har refererats i ett nästa avsnitt.

Härefter följer en redogörelse för behovet av instruktörer samt utredningens förslag i fråga om instruktörsutbildningen, vilket ersätter de hittills anordnade preparand- och instruktörskurserna. Utbildningen av högre instruktörer och avdelningslärare upphör.

De hittillsvarande utbildningsprogrammen för *blocktjänstinstruktörer och verksamhetsinstruktörer* har förbigåtts, enär sådan instruktörspersonal ej längre blir erforderlig.

Behovet av instruktörskonferenser och kompletteringskurser för instruktörer sammanhänger dels med instruktörsutbildningens kvalitet, dels med mer betydelsefulla utbildningsförändringar. Även efter en kvalitetsförbättring av instruktörsutbildningen är det med hänsyn till den hastiga utvecklingen på civilförvarsområdet sannolikt, att även framdeles behov av instruktörskonferenser och kompletteringskurser för instruktörer kommer att föreligga — om än i mindre omfattning än hittills. Utan att i det följande närmare ingå på denna fråga vill utredningen framhålla önskvärdheten av att civilförsvarets utbildningsnämnd beredes ekonomisk möjlighet att anordna instruktörskonferenser och kompletteringskurser för instruktörer, då angelägna behov av sådana uppkommer.

a. Preparandkurs (förberedande instruktörskurs)

En preparandkurs utgör en förberedande instruktörsutbildning, under vilken deltagarnas förutsättningar för instruktörsverksamhet bedömes. Preparandkurs anordnas av civilförvarsstyrelsen, länsstyrelse eller Sveriges civilförvarsförbund.

Kursledare skall ha genomgått kurs för avdelningslärare. Avdelningslärare bör ha genomgått kurs för avdelningslärare och skall ha förvärvat A-bevis såsom instruktör.

För tillträde till preparandkurs erfordras

»att efter länsstyrelses eller civilförsvarschefs bedömande äga förutsättningar att kunna utbildas till instruktör,

att ha genomgått tjänstutbildning eller äga mot denna svarande kunskaper och färdigheter,

att besitta sådana fysiska egenskaper att vederbörande själv kan utföra inom tjänstegrenen förekommande utbildningsmoment, samt att icke ha fyllt 56 år.

Utbildningsmålet är att ge eleverna

sådana kunskaper och färdigheter som äro erforderliga för att kunna tjänstgöra som biträdande instruktör, dels vid allmän civilförsvarsutbildning, dels vid utbildning i viss tjänstegren samt grundläggande allmän pedagogisk utbildning och kännedom om för civilförsvaret lämpliga utbildningsmetoder.»

Utbildningen uppdelas på följande sätt:

En första del består av utbildning *motsvarande tjänstegrenschefs* i instruktörsaspirantens tjänstegren. Denna utbildning skall genomföras enligt giltig normalplan under iakttagande av bl. a. i AUÖ intagna utbildningsbestämmelser och anvisningar.

En andra del utgöres av grundläggande pedagogisk utbildning m. m. enligt följande normalplan (UÖ 73, 1952).

	tim.
1. Allmän orientering om instruktörs inom civilförsvaret verksamhet	1
2. Utbildningsbestämmelser	2
3. Undervisningslära	2
Detaljplanläggning av en lärarledd lektion (genomgång)	1
Genomförande av i föregående moment planlagd lektion	1
4. Utbildningsmateriel	2
5. Grundläggande övningar	2
Genomförande av i föregående moment planlagda övningar	2
6. Elevuppgifter	
a) Lektioner	10
b) Grundläggande övningar	10
7. Till förfogande	1
	Summa timmar 34

Till denna normalplan har civilförsvarsstyrelsen fogat följande särskilda anvisningar.

»Antalet deltagare vid preparandkurs bör icke överstiga 30. Kursen uppdelas i två eller tre avdelningar, vardera omfattande 8—10 elever. Normalplanen är uppgjord med hänsyn till utbildningsavdelning om 10 elever. Den tid, som blir ledig genom mindre antal deltagare, skall i första hand utnyttjas för ytterligare lärarledda övningar eller för att avhjälpa eventuella brister i fackutbildningen.

Av elevuppgifterna — en lektion och en grundläggande övning — utdelas de, som avse lektioner, en vecka före och de, som gälla övningar, i början av preparandkursens andra (pedagogiska) del. Elevuppgift planlägges av vederbörande elev, som skall inlämna planen (dispositionen) i två exemplar till avdelningsläraren för granskning, i regel senast två dagar före genomförandet av uppgiften. Dagen före genomförandet återlämnar avdelningsläraren det ena exemplaret med erforderliga kommentarer. Granskningen skall i främsta rummet taga sikte på

ämnets uppläggning i stort, så att denna icke skall behöva bli föremål för rättelse vid framförandet. Under elevens genomförande av sin uppgift bör läraren (instruktören) — om så ur undervisningssynpunkt anses befogat och utan att mer än nödvändigt störa eleven — avbryta lektionen eller övningen för att förklara och rätta till särskilt framträdande undervisningstekniska fel och misstag.

Den länsstyrelse, som anordnar kursen, utväljer och formulerar elevuppgifterna i anslutning till vederbörande tjänstegrens normalplan för tjänstutbildning. Formuleringen skall ske så, att uppgiften blir entydig och klart avgränsad, varjämte det tydligt skall anges vad som förut anses vara genomgången med övningsavdelningen.

Som kursledare och avdelningslärare må endast utnyttjas personer, som av civilförsvarsstyrelsen tillerkänts behörighet att utöva regional och lokal instruktörsverksamhet (A-bevis). Utbildningen i undervisningslära bör om möjligt meddelas av yrkespedagog.

Avdelningslärare och timplärare bedöma elevernas prestationer varvid fordringarna sättas något lägre än vid instruktörskurs. Varje elevuppgift bedömes främst med hänsyn till elevens förmåga att meddela avsedd undervisning eller anlag härför samt hans personliga uppträdande. Särskild vikt lägges vid förmågan att »ta folk». För att underlätta bedömningen gör läraren erforderliga minnesanteckningar i anslutning till de synpunkter på bedömningen som framgå av särskild blankett, UÖ 38, vilken tillhandahålles av civilförsvarsstyrelsen. Anteckningarna sammanställas till ett slutomdöme avseende vederbörandes lämplighet för fortsatt utbildning till instruktör (L) eller icke (0).

Slutomdömet om elevens sätt att lösa de två elevuppgifterna jämte det allmänna intryck av honom, som vunnits under preparandkursen, lägges till grund för det slutliga utlåtandet om elevens lämplighet för fortsatt utbildning. Utlåtandet skall tillställas den civilförsvarsmyndighet, som anordnar kursen. Vid avgivandet av detta utlåtande skall bl. a. beaktas, att ett mycket gott resultat i ett ämne skall väga tyngre än ett knappt misslyckande i ett annat.»

Kursens första del kan antingen genomföras vid obligatorisk kurs för tjänstegrenschefer utan att denna kurs omedelbart följes av kursens andra (pedagogiska) del (delad preparandkurs) eller vid särskilt anordnad kurs i direkt anslutning till preparandkursens efterföljande andra del (sammanslagen preparandkurs). Den som tidigare genomgått tjänstegrenschefsutbildning eller på annat sätt förvärvat motsvarande kunskaper befrias från deltagande i denna del av preparandkurs.

Instruktörsaspirant, som genomgått preparandkurs och under denna bedömts vara lämplig för vidareutbildning till instruktör, kan av länsstyrelsen anmälas till instruktörskurs. I avvaktan på fortsatt utbildning framhålles lämpligheten av att instruktörsaspirant utnyttjas såsom biträdande instruktör.

Instruktörsaspirant, som underkänts vid preparandkurs, kan efter tjänstgöring som biträdande instruktör och om länsstyrelsen så finner särskilt motiverat, tillåtas att ånyo genomgå dylik.

Länsstyrelsen må utfärda intyg om genomgången preparandkurs och lämplighet som biträdande instruktör.

I bilaga 2 tabell V lämnas en översikt över de preparandkurser, vilka av länsstyrelse regionalt anordnats under tiden 1/7 1953—31/12 1954.

Enligt utredningens förslag skall preparandkurser icke ifrågakomma såsom utbildningsled i den nya instruktörsutbildningen. De har haft en viktig uppgift att fylla, vilken emellertid i fortsättningen blir tillgodosedd på annat sätt. Denna uppgift har dock i hög grad förfelats genom att inträdeskraven till preparandkurserna av olika anledningar icke kunnat upprätthållas. Framför allt har förhållandet, att instruktörsaspiranterna i betydande omfattning fått tillträde till preparandkurs utan föregående tjänsteutbildning, förryckt utbildningsarbetet i preparandkurserna och menligt återverkat på utbildningsarbetet i instruktörs- och högre instruktörskurserna. Instruktörsaspiranter, vilka saknat tjänsteutbildning (motsvarande), har nämligen icke under det korta fackutbildningsavsnittet i preparandkursen kunnat inhämta såväl tjänsteutbildning som i preparandkursen inlagd tjänstegrenscheferutbildning.

Som exempel på nyss påtalade svaghet i hittillsvarande instruktörsutbildning vill utredningen lämna en redogörelse för instruktörsaspiranternas föregående civilförsvarsutbildning i de preparandkurser, vilka anordnats på Sundbyholms slott den 28 februari—13 mars 1954.

Kurs 13 A. Ordnings- och bevakningstjänst. 12 deltagare

Samtliga deltagare saknade tjänsteutbildning i ordnings- och bevakningstjänst.

4 saknade helt föregående civilförsvarsutbildning

1 hade genomgått allmän utbildning och en administrationskurs (7 dagar) 1953

1 hade genomgått tjänstegrenscheferutbildning 1954

1 hade genomgått allmän utbildning, administrationskurs (7 dagar) 1953 och planläggningskurs för tjänstegrenschefer i observations- och förbindelsetjänst 1953

1 hade genomgått civilförsvarskurs 1948 och taktikkurs 1950

1 hade genomgått planläggningskurs för tjänstegrenschefer i ordnings- och bevakningstjänst 1953 och tjänstegrenscheferutbildning 1954

1 hade genomgått kurs för tjänstegrenschefer i observations- och förbindelsetjänst 1951, och i ordnings- och bevakningstjänst 1954

1 hade genomgått instruktörskurs i observations- och förbindelsetjänst 1951

1 hade genomgått allmän utbildning, fackkurs och provningskurs gas, högre instruktörskurs i gasskyddstjänst och kurs för blocktjänstinstruktör.

Innehade A-bevis för instruktörsverksamhet.

Kurs 13 B. Observations- och förbindelsetjänst. 13 deltagare

5 deltagare hade genomgått tjänsteutbildning i observations- och förbindelsetjänst. Av dessa hade 1 genomgått allmän utbildning och 1 preparandkurs i utrymnings- och socialtjänst.

Av övriga 8 deltagare hade

- 3 icke någon föregående civilförsvarsutbildning
- 1 hade genomgått allmän utbildning
- 1 hade genomgått tjänsteutbildning i verkskydd
- 1 hade genomgått kurs för verkskydds- och hemskyddsinspektörer
- 1 hade genomgått kurs för civilförsvarfogdar 1952 och planläggningskurs i observations- och förbindelsetjänst 1953
- 1 hade genomgått kurs för tjänstegrenschefer i utrymnings- och socialtjänst 1948, instruktörskurs i utrymnings- och socialtjänst 1949, 1950, planläggningskurs för tjänstegrenschefer i observations- och förbindelsetjänst 1953, högre instruktörskurs 1953 och kurs för byråföreståndare 1954.

Kurs 13 C. Gasskyddstjänst. 12 deltagare

Samtliga deltagare saknade tjänsteutbildning i gasskyddstjänst.

- 5 saknade helt föregående civilförsvarsutbildning
- 1 hade genomgått civilförsvarskurs för lärare 1948
- 1 hade genomgått gasskyddskurs i verkskydd 1952
- 1 hade genomgått instruktörskurs block- och hemskydd 1949, preparandkurs block- och hemskydd 1952
- 1 hade genomgått militär gasskyddsutbildning samt allmän kurs i gasskydd 1954
- 1 hade genomgått militär gasskyddsutbildning och dessutom verkskyddsledarekurs 1950
- 1 hade genomgått hemskyddsledarekurs 1949, blockchefskurs 1950, kurs för tjänstegrenschefer i utrymnings- och socialtjänst 1951 och hemskyddsinstruktörskurs 1953
- 1 var yrkeskemist och tjänstegrensledare gas i ett industriföretag.

På en preparandkurs i brandtjänst i Filipstad 3/5—15/5 1954 hade däremot, enligt skolchefens uppgift, samtliga 18 kursdeltagare genomgått tjänsteutbildning i brandtjänst (motsvarande). Bland dessa kursdeltagare fanns emellertid 12 yrkesbrandmän.

Den omfattande befrielsen från föreskriven tjänsteutbildning (motsvarande), som förekommit vid nyssnämnda preparandkurser i Sundbyholm, utgör icke undantagsfall. Detta framgår klart av följande uttalande av civilförsvarsstyrelsens utbildningsinspektör i inspektionsrapporten nr 1/1954,

i vilken också orsakerna till befrielseförfarandet antydes och nackdelarna av detta påtalas.

»Vad angår sammanslagning av tjänsteutbildning med preparandkursernas första del (tjänstegrenscheftsb.) må följande anföras. I FUI mom. 20, 2 stycket står 'att för tillträde till preparandkurs fordras att ha genomgått tjänsteutbildning eller äga mot denna svarande kunskaper och färdigheter'.

Erfarenheterna från preparandkurserna ute i landet visa att det över lag varit svårt att få denna fordran uppfylld. Som exempel må nämnas att vid de preparandkurser, som avhöllos på Sundbyholm under tiden mitten av januari—slutet av mars var medeltalet av dem, som hade genomgått fullständig tjänsteutbildning innan de kommo till preparandkursen endast omkring 20 %. Att länsstyrelserna trots detta sänt dessa elever till preparandkurserna torde främst bero på att de varit i tvångsläge och haft att välja mellan att sända dessa mindre väl förberedda elever eller inga alls.

Orsaken till svårigheterna för de blivande instruktörerna att skaffa sig tjänsteutbildning beror ofta därpå, att det för många icke går att erhålla tjänsteutbildningen inom rimlig tid före preparandkursen. När en person väl förmåtts att börja ägna sig åt utbildning som instruktör, vill han i regel taga itu med detta omedelbart. Skall han vänta och genomgå en ordinarie tjänsteutbildningskurs, kan det dröja lång tid innan sådan anordnas på den plats där han är bosatt och då förefinnes risk för att han icke längre bryr sig om instruktörsutbildningen.

Nackdelarna med att eleverna komma till preparandkurserna utan föregående utbildning äro givetvis mycket stora. Det medför att den grundläggande utbildningen i facket måste ske huvudsakligen på fritid under preparandkursens första del. Härigenom blir arbetstakten från början allt för uppdriven och det är också givet att de kunskaper och färdigheter, som förvärvats på detta sätt icke bli så grundliga som önskvärt vore. Detta inverkar i sin tur på resultatet både på preparandkursens andra del och även på instruktörskursen.

Det torde därför vara nödvändigt att utfärda sådana föreskrifter att tjänsteutbildning får ske såsom regional utbildning och troligen lämpligast i omedelbar anslutning till preparandkursens första del. Om en lämplig kursplan upplägges för en sålunda sammanslagen tjänste- och befälsutbildning bör tiden för tjänsteutbildningen kunna pressas ganska avsevärt med tanke på att det blir ju elit-elever man har att göra med, som frivilligt gått in för denna utbildning.»

b. Instruktörskurs

Ändamålet med instruktörskurs är att utbilda instruktörer för allmän civilförsvarsutbildning samt tjänste- och lägre befälsutbildning (i regel gruppchef eller motsvarande) i viss tjänstegren, oavsett vilken myndighet, som anordnar utbildningen.

Kursledare och avdelningslärare skall ha genomgått civilförsvarsstyrelsens kurs för avdelningslärare och kursledare och vara särskilt lämpade för ifrågavarande befattningar. Som lärare och ledare vid den allmänna pedagogiska utbildningen anlitas företrädesvis yrkespedagog eller annan person med god vana vid utbildning. Speciallärare anlitas i vissa ämnen, där så erfordras.

För tillträde till instruktörskurs fordras i regel att elev högst ett år före kursens början har genomgått preparandkursens pedagogiska del och vid

dennas avslutning förklarats lämplig för vidareutbildning till instruktör. Efter prövning i varje särskilt fall kan civilförsvarsstyrelsen även tillåta annan person att genomgå instruktörskurs.

Utbildningsmålet är att ge eleverna sådana kunskaper och färdigheter att de

»a) ha förmåga att självständigt planlägga och leda utbildningspass för allmän civilförvarsutbildning samt tjänste- och lägre befälsutbildning i viss tjänstegren och härvid tillämpa för civilförsvaret lämpliga utbildningsmetoder, samt att

b) under nämnda utbildning kunna taga erforderlig hänsyn till samverkan med andra tjänstegrenar.»

Utbildningen skall bedrivas enligt giltig normalplan för instruktörskurs.

I början av kurs håller varje elev i presenterande syfte ett kort anförande över självvalt ämne.

Övriga elevuppgifter är i regel fyra till antalet för varje deltagare, två lektioner och två övningar. Ämnet för den första lektionen får elev en vecka före kursens början, medan övriga elevuppgifter i regel utdelas först under pågående kurs.

Bedömning av eleverna sker enligt anvisningar i FUI (mom. 10). Av slutligt utlåtande skall framgå om elev dels tillgodogjort sig utbildningen och visat tillfredsställande förmåga att leda avsedd utbildning, dels anses lämpad att genomgå högre instruktörskurs.

Godkänd elev får av civilförsvarsstyrelsen utfärdat instruktörsbevis (B-bevis), som berättigar till instruktörsverksamhet i viss tjänstegren.

Behörighet att instruera i ytterligare en eller flera tjänstegrenar kan av länsstyrelsen meddelas instruktör med B-bevis, som i vederbörlig tjänstegren genomgått tjänste- och befälsutbildning — eller på annat sätt förvärvat motsvarande kunskaper och personliga färdigheter — och deltagit i preparandkursens pedagogiska del, i vad denna avser lösandet av elevuppgifter.

Regionala instruktörskurser 1/7 1953—31/12 1954:

Regionala instruktörskurser har enligt från länsstyrelserna inhämtade uppgifter under tiden 1/7 1953—31/12 1954 endast anordnats hösten 1953, nämligen i *sjukvårdstjänst* i Göteborgs och Bohus län samt Värmlands län och i *utrymnings- och socialtjänst* i Göteborgs och Bohus län.

Centrala instruktörskurser 2/12 1953—16/6 1955:

I bilaga 2, tabell VI lämnas en översikt över instruktörsutbildningen vid civilförsvvarsskolans avdelning i Gimo under tiden 2/12 1953—16/6 1955. Tabellen utvisar även kursdeltagarnas fördelning länsvis.

I bilaga 2, tabell VIII lämnas en översikt över kursinnehållet vid dessa instruktörskurser, dock icke för kurserna i blocktjänst.

Från början av tidsperioden omfattade instruktörskurserna, om man bortser från de två fack- och instruktörskurserna i teknisk tjänst, omkring

65 utbildningstimmar (2 veckor). Från och med år 1955 utökades antalet utbildningstimmar till omkring 85 (2½ veckor). Härom uttalade civilförsvarsstyrelsen följande i skrivelse till länsstyrelserna den 18 november 1954 (Dnr 9693).

»Civilförsvarsstyrelsen är medveten om önskvärdheten av att kursdeltagarna tagas i anspråk så kort tid som möjligt men har dock ansett sig böra vidtaga denna åtgärd, dels för att skapa lugnare arbetsförhållanden under kurserna, dels ock för att kunna komplettera vissa ämnen, som nu icke blir tillräckligt behandlade.»

I samtliga normalplaner för instruktörsutbildningen har kursinnehållet uppdelats i fackutbildning och pedagogisk utbildning.

Fackutbildningen har i regel pågått 7—10 timmar och bestått av militärpolitisk orientering, orientering om moderna stridsmedel och deras verkningar, utbildning i allmän civilförvarstaktik och i tjänstegrenstaktik.

De militära orienteringarna har grundats på krigspolitiska och strategiska militära bedömanden och på kända fakta om den tekniska vapenutvecklingen. Den taktiska utbildningen har haft ett diffust underlag, då tillräckligt fasta normer för en »civilförvarstaktik» icke utkristalliserats vare sig före eller under den tidsperiod, varom här är fråga. Ur innehållsynpunkt kan därför taktikutbildningen under denna tid endast tillmätas värde som utbildningsexperiment.

I de första instruktörskurserna under tidsperioden baserades den taktiska utbildningen på ett inom civilförsvarsstyrelsen utarbetat »Förslag till handledning i allmän civilförvarstaktik» (HACT). Överarbetning av detta förslag har pågått under hela tidsperioden. Allt eftersom de preliminära överarbetsresultaten blivit kända, har på civilförvarsskolan en successiv glidning i den taktiska utbildningen skett i riktning mot de bebådade nya taktiska anvisningarna. Skolan har lämnat redogörelser för »den gamla taktiken» och för »den nya taktiken» och gjort kombinationer av dessa, dock med kraftiga reservationer för de slutresultat, till vilka överarbetningen kunde leda. Avsaknaden av ett fastare underlag för taktikutbildningen har givetvis förorsakat, att skolans bemödanden i fråga om densamma kommit att präglas av alltför höggradig osäkerhet.

Det bör omnämnas, att frågan om civilförsvarets ledning först i september 1956 avancerat så långt i civilförsvarsstyrelsen, att vissa kapital av ett arbetsutkast till »Anvisningar för civilförsvarets lokala ledning (ACf. Lok Ledn)» kunde ställas till civilförvarsskolans förfogande i utbildningsarbetet.

Den pedagogiska utbildningen tog intill 1955 omkring 50 timmar i anspråk, våren 1955 omkring 70. Huvudparten av tiden upptogs av undervisning om lektioners och övningars planläggning och genomförande, av förebildliga lektioner och övningar samt av av elever planlagda och genomförda lektioner och övningar (i regel två lektioner och två övningar per

elev). Dessutom förekom undervisning i ledarskap, befälsföring och undervisningslära, demonstrationer av lektions- och övningsmateriel samt pyroteknisk materiel, varjämte orienteringar lämnades om instruktörskursen och instruktörsverksamheten, brevkurser, gruppstudier m. m.

Vid de elevledda lektionerna och övningarna uppdelades kurs på avdelningar med högst 10 elever i varje. Arbetet i varje sådan avdelning leddes av en avdelningslärare.

För tillträde till instruktörskurserna har, liksom vid preparandkurserna, eftergifter gjorts ifråga om kompetenskraven. Att detta icke varit så lyckligt framgår av civilförsvarsstyrelsens skrivelse till länsstyrelserna den 24 juni 1954 (Dnr 5971). I denna gör nämligen styrelsen följande uttalande:

»Beträffande elever, som på grund av särskild framställning medgivits viss dispens från fastställda kompetenskrav har erfarenheten visat, att de i regel ha svårt att följa utbildningen och på den grund nå ett mindre tillfredsställande resultat. Eftergifter i fråga om i FUI angivna fordringar komma därför endast att göras undantagsvis och efter motiverad framställning i varje särskilt fall.»

Utredningen delar styrelsens uppfattning, att kompetenskraven i princip strängt måste upprätthållas, om instruktörskurserna skall motsvara sitt utbildningsmål. Emellertid är utredningen icke övertygad om att i de nuvarande instruktörskurserna ett strikt upprätthållande av kompetenskraven i och för sig hade förbättrat skolans utbildningsresultat i det enskilda fallet i sådan grad, att detta också återspeglats i den av instruktören sedermera bedrivna utbildningsverksamheten. Under större delen av den tid instruktörsutbildning pågått har nämligen massutbildningstanken varit den förhärskande i civilförsvaret. Instruktören har som en följd härav i sitt utbildningsarbete mötts av de flesta av de särskilda svårigheter, som framträder, då en obligatorisk utbildningsplikt utsträcker så långt, att en betydande del av instruktörens elevmateriel intager en negativ eller likgiltig inställning till vad utbildningen avser att ge. Det måste betraktas såsom en mycket svår uppgift — t. o. m. för en driven yrkespedagog — att tvångsmata vuxna, ofta äldre människor med kunskaper och färdigheter, som de icke räknar med att få bruk för. Med hänsyn till dessa omständigheter har framför allt den pedagogiska utbildningen i de hittillsvarande instruktörskurserna förefallit vara alltför summarisk.

Enligt utredningens förslag till ny instruktörsutbildning skall instruktörerna alltfört sysselsättas med utbildning av menig civilförsvarspersonal. Det blir dock icke längre fråga om en massutbildning av manskap utan om en utbildning av vid särskilda inskrivningsförrättningar utvald personal, vilken på grund av yrkestillhörighet eller annan lämplighet bedömes ha goda förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningens innehåll. Trots en på så sätt åstadkommen allmän förbättring av elevmaterialet måste instruktörernas pedagogiska förmåga att aktivera eleverna och hos dem väcka intresse för utbildningen upprustas. Utredningen har därför funnit sig för-

anlåten att i de nya instruktörskurserna i icke obetydlig grad förstärka den pedagogiska undervisningen.

c. Högre instruktörskurs

I civilförvarsskolans högre instruktörskurs utbildas instruktörer, som skall omhänderha utbildning av högre befäl m. fl. Kursledare, avdelningslärare och andra lärare vid högre instruktörskurs skall ha den kompetens, som föreskrivits för lärare vid instruktörskurs.

För tillträde till högre instruktörskurs fordras antingen att vid genomgången instruktörskurs ha förklarats lämplig att genomgå högre instruktörskurs eller att ha tjänstgjort som instruktör i minst omkring 100 timmar under de närmast föregående två åren och av länsstyrelsen bedömts lämplig att genomgå högre instruktörskurs.

Utbildningsmålet är

- »att befästa och öka kunskaperna i civilförvarstaktik,
- att öka kännedomen om de förhållanden, som inverka på civilförvarets verksamhet i fred och krig,
- att öka deltagarnas allmänna pedagogiska förmåga som instruktörer, samt att lära deltagarna
- använda gruppstudier, diskussion och brevcirkel i utbildningen,
- planlägga och leda förvarsspel, muntliga befälsövningar inom ramen av viss tjänstegren, samt biträda vid ledandet av allmänt förvarsspel (samverkan) och tillämpningsövningar inom ett civilförvarsområdes ram.»

Utbildningen skall bedrivas enligt giltig normalplan för högre instruktörskurs. Bedömningen av elevernas prestationer m. m. sker i princip på samma sätt som vid instruktörskurs dock med skärpta krav. Av det slutliga utlåtandet beträffande elev skall framgå, om denne dels tillgodogjort sig den högre instruktörsutbildningen och visat tillfredsställande förmåga att omhänderha befälsutbildning, dels anses lämplig att genomgå kurs för avdelningslärare och kursledare.

De godkända eleverna får av civilförvarsstyrelsen utfärdade kompetensbevis (A-bevis). Bevis avser samtliga de tjänstegrenar, i vilka instruktör tidigare förvärvat kompetens (B-bevis, med eventuell av länsstyrelse gjord komplettering). Om högre instruktör sedermera får B-behörighet i ytterligare någon tjänstegren gäller A-beviset även för utbildningsverksamhet i denna.

I bilaga 2, tabell VII lämnas en översikt över den högre instruktörsutbildningen vid civilförvarsskolans avdelning i Gimo under tiden 2/12 1953—16/6 1955. Tabellen åskådliggör även kursdeltagarnas fördelning länsvis.

I bilaga 2, tabell IX lämnas en översikt över de ämnen, som under nyssnämnda tid förekommit i de högre instruktörskurserna.

De högre instruktörskurserna har främst inriktats på allmän civilförsvartaktik och tjänstegrenstaktik, civilförvarsspel, ledningsövningar och muntliga befälsövningar inom ramen för viss tjänstegren samt på ledandet av allmänt civilförvarsspel (samverkan) och tillämpningsövningar inom ett civilförvarsområdes ram. Den hittillsvarande utbildningen av högre instruktörer har således icke blott avsett utbildning av högre befäls- och ledningspersonal för civilförvarsverksamhet i egna befattningar utan även utbildning av ledningspersonal för genomförande av viss övningsverksamhet inom ett civilförvarsområdes ram.

De högre instruktörskurserna kommer att bli överflödiga, då dels utbildningen av högre befäls- och ledningspersonal för civilförvarsverksamhet i egna befattningar föreslagits att bli helt överförd till civilförvarsskolan och dess lärarpersonal, dels övningsverksamheten inom ett civilförvarsområdes ram icke längre behöver kräva någon som helst medverkan från instruktörshåll. Den övningsverksamhet, som framdeles skall förekomma inom ett civilförvarsområde, har nämligen föreslagits organiserad under civilförvarsstyrelsens och länsstyrelsernas ledning på ett i förhållande till civilförvarets utbildningsnämnd fristående sätt (kap. 6).

d. Kurs för avdelningslärare och kursledare

Ändamålet med kurs för avdelningslärare och kursledare anges vara att utbilda avdelningslärare vid instruktörskurser och kurser för högre befäl samt kursledare.

Kurs bedrivs och anordnas av civilförvarsstyrelsen. För kurslärarnas kompetens gäller samma bestämmelser som för lärare vid instruktörskurs.

Tillträde till kurs medges åt personer, som genomgått högre instruktörskurs och som av civilförvarsstyrelsen anses lämpliga.

Utbildningsmålet är att bibringa kursdeltagarna

ökad pedagogisk förmåga, varvid för civilförvarsutbildningen lämpliga metoder ägnas särskild uppmärksamhet,

ökade kunskaper om civilförvaret i allmänhet och vederbörlig tjänstegren,

ökad kännedom om förhållanden som inverka på civilförvarets verksamhet i fred och krig,

kunskap om vad en kursledare bör veta angående anordnandet och ledandet av kurser, samt

kunskap om bedömningsgrunder av elever vid preparand- och instruktörskurser.

För utbildningen finnes en normalplan. Intyg avseende lämplighet såsom avdelningslärare utfärdas av civilförvarsstyrelsen.

Under tidsperioden har vid civilförvarsskolans avdelning i Gimo en kurs för avdelningslärare anordnats under tiden 23/4—29/4 1954. Se bilaga 2, tabell VII.

Förslag till en viss omläggning av utbildningen av avdelningslärare framlades av en kursdeltagare vid avslutningen av sistnämnda kurs. Förslaget vann gehör i civilförvarsstyrelsen, som härefter från och med våren 1955 tills vidare icke anordnat särskilda kurser för avdelningslärare utan i stället uttagit avdelningsläraraspiranter i särskild ordning, vilka beretts tillfälle att närvara vid och följa en avdelnings arbete under en instruktörskurs. Under en sådan aspiranttjänstgöring, som ersätter avdelningslärarkurser, beräknas aspiranten få »en mera uttömmande orientering av avdelningslärarnas uppgifter». Civilförvarsskolan kan under instruktörskursens förlopp »mera ingående än hittills pröva deltagarnas lämplighet som avdelningslärare».

Enligt uppgift från civilförvarsskolan i november 1957 har hittills 10 avdelningslärare utbildats enligt sistnämnda metod.

1 b. Utbildningen av instruktörer m. fl. 1/7 1955—30/6 1957

Utredningen har efter våren 1955 för fullgörandet av sitt uppdrag icke ansett sig haft behov av att göra så ingående studier av instruktörsutbildningen, att de kan redovisas på samma utförliga sätt som i tabellerna V—IX i bilaga 2. Utredningen vill dock i bilaga 2, tabell X redovisa den instruktörsutbildning, som förekommit från och med hösten 1955 till och med våren 1957.

2. Behovet av instruktörer för manskapsutbildning

Civilförvarsutbildningen har, som den hittills planlagts och bedrivits, fordrat instruktörer i betydande antal. 1953 års civilförvarsutredning har i sitt betänkande redogjort för de senaste årens framräknade behov av instruktörer och tillgången på dylika. Den har också undersökt, i vilken omfattning instruktörerna individuellt anlitas i civilförvarets utbildningsarbete. Dessa frågor har därför förbigåtts av utbildningsutredningen. Frågan om instruktörsbehovet i den nya utbildningsorganisationen har däremot tagits upp till prövning i detta sammanhang.

Såsom redan antytts i det föregående, anser utbildningsutredningen, att instruktörerna huvudsakligen bör sysselsättas med manskapsutbildning. De bör också anförtros den sjukvårdsutbildning av kvinnor i 18 års åldern, som av utredningen i annat sammanhang föreslås bli bibehållen t. v.

Instruktörer erfordras i bevakningstjänst, brandtjänst, räddningstjänst och sjukvårdstjänst för den manskapsutbildning som skall förekomma i bevakningskåren, beredskapsbrandkåren, räddningskåren och sjukvårdskåren.

Den årliga avgången i kårerna och verkskydden av utbildat manskap, beräknad till 10 %, utgör den genomsnittliga årliga utbildningsvolymen.

Till denna står antalet erforderliga instruktörer i viss relation. Men antalsberäkningen måste också grundas på den årliga undervisningsskyldighet m. m., som bör åvila instruktör.

Utredningen har till en början undersökt möjligheten att tillgodose till utredningen framförda önskemål om att åtminstone ett mindre antal instruktörer skulle beredas fast och full sysselsättning inom civilförsvarets utbildningsverksamhet. Detta låter sig dock icke göra. Då manskapsutbildningen endast i undantagsfall skall anordnas i heltidskurser, kommer nämligen förutsättning att saknas för instruktörs ianspråktagande i den utsträckning, som heltidstjänst i utbildningsarbete vanligen kräver, d. v. s. 25—30 veckotimmar. Instruktörerna kan därför icke påräkna heltidsbefattningar inom utbildningsverksamheten. Däremot kan och bör instruktör kunna räkna med en viss minimitjänstgöring. Instruktörsantalet bör således anpassas dels efter den årliga utbildningsvolymen, dels efter en viss minimitjänstgöringsskyldighet för varje instruktör.

Frågan om behovet av en dylik lägsta tjänstgöringsskyldighet och dess omfattning kan naturligtvis vara föremål för olika bedömningar. Problemet har först en viktig pedagogisk aspekt. En instruktör, som fått en utbildning för viss uppgift och som inte får tillfälle att i erforderlig utsträckning utöva sin verksamhet, förlorar i effektivitet. Den undervisningsförmåga, som civilförvarsskolan lagt grunden till, måste få utvecklas till en undervisningsvana, och det kan inte ske genom att instruktören endast sporadiskt tages i anspråk. Hans fackkunskaper behöver också aktualiseras i utbildningssammanhang med ej alltför stora mellanrum. Det torde inte råda någon tvekan om att dessa omständigheter för instruktören har stor betydelse vid skapandet av det intresse för utbildningsverksamhet, som är nödvändigt, om han ska bli en god undervisare och helhjärtat kunna gå in för sin uppgift.

Tjänstgöringsskyldigheten bör således bestämmas till ett årligt timantal, som är tillräckligt högt, för att instruktören skall kunna bevara och vidareutveckla undervisningsvana, fackkunskaper m. m. Utredningen anser, att tjänstgöringsskyldigheten ur dessa synpunkter bör omfatta lägst 100 undervisningstimmar under ett läsår.

Men även ur såväl allmänna ekonomiska som ur instruktörernas egna intressen är en reglering av tjänstgöringsskyldigheten starkt påkallad. En för samhället kostsam och även ur andra synpunkter olycklig överdimensionering av instruktörsantalet, som påkallas av osäkerhet om och i vilken omfattning utbildade instruktörer verkligen kommer att ställa sig till förfogande i utbildningsarbetet, måste sålunda undvikas. En viss tjänstgöringsskyldighet är alltså även ur dessa synpunkter synnerligen påkallad. Härigenom blir det möjligt att lägga denna till grund för en åtminstone ungefärlig beräkning av det erforderliga instruktörsantalet. En förutsättning är dock, att tjänstgöringsskyldigheten respekteras av instruktörerna.

Det är därför nödvändigt att på lämpligt sätt binda instruktörerna vid en viss minimitjänstgöringsskyldighet, som enligt utredningens mening kan anknyta till de ovan nämnda 100 timmarna per läsår. Detta kan ske genom att tjänstgöringsavtal träffas avseende en viss tidsperiod, exempelvis 3 år, med en genomsnittlig tjänstgöringsskyldighet av 100 timmar per läsår. Alternativt kan övervägas en avtalsbindning med någon form av »stimulansbidrag» av lämplig storlek, som skulle utgå till instruktör, som under perioden fullgjort överenskommen tjänstgöringsskyldighet. Vilken form härför som än väljes, anser utredningen, att instruktörsaspirant före tillträde till instruktörskurs noga underrättas om de krav, som kommer att ställas på honom i egenskap av instruktör.

Han bör också avgiva preliminär försäkran om sin villighet att rätta sig efter kraven, förslagsvis under den treårsperiod som omedelbart följer efter instruktörsbehörighetens förvärvande.

Instruktörerna bör i största möjliga utsträckning vara bosatta i de befolkningssentra, för vilka en mer kontinuerlig deltidundervisning planlägges. Av instruktörerna kommer att fordras en större geografisk rörlighet än vad som hittills varit fallet, då det icke lär bli möjligt att ge dem en sådan geografisk spridning, att utbildningsverksamheten på alla orter kan tillgodoses genom på respektive orter bosatta instruktörer. Ur allmänna ekonomiska synpunkter kan det icke anses försvarligt, att instruktörer utbildas i ett sådant antal, att flertalet av dem endast i begränsad omfattning kan utnyttjas. Otillfredsställande sysselsättningsmöjligheter leder också sannolikt till att instruktörsrekryteringen försvåras. Mindre civilförsvarsorter kommer att få så små utbildningsunderlag, att årligen återkommande utbildning knappt kan genomföras på dessa. I en del fall kan utbildningspliktiga på dylika orter hänvisas till planerad deltidskurs i närbelägen ort, därest kommunikationerna mellan orterna är goda och icke alltför tidskrävande. I andra fall måste utbildningen uppskjutas eller, om uppskov med utbildningen med hänsyn till utbildningsunderlagets litenhet synes meningslös, anordnas som heltidskurs å lämplig ort.

Vid beräkning av det erforderliga antalet instruktörer måste hänsyn också tagas till de tillfälliga instruktörsbehov, vilka kan förorsakas av sjukledigheter och andra förhinder. Det måste vidare förutsättas, att instruktörer möjligen behöver anlitas i de fall gruppchefsutbildning förlägges till civilförsvarsskolans fältavdelningar.

Det är givetvis svårt att säga, i vilken omfattning alla här nämnda förhållanden kommer att påverka instruktörsbehovet. I och för sig synes emellertid ledigheter av olika slag icke behöva förorsaka en större utökning av antalet instruktörer. Genom att den årliga undervisningsskyldigheten icke överstiger 100 timmar, är nämligen instruktörernas egen tjänstgöring ej hårdare, än att deras tid bör kunna medge vikariatstjänstgöring för varandra. Villigheten att fullgöra egen undervisningsskyldighet i full om-

fattning och dessutom åtaga sig vikariat sammanhänger givetvis med den trivsel och tillfredsställelse, som instruktören kan utvinna av sina arbetsuppgifter. Det är viktigt, att manskapsutbildningens planläggning också sker så, att instruktörernas arbetsförhållanden blir trivselskapande. Det förefaller nämligen vara troligt, att den omsorg, som nedlägges på att skapa goda och stimulerande arbetsförhållanden, kommer utbildningsverksamheten till godo också på det sättet, att instruktörerna icke gärna försakar sina utbildningstimmar. Detta leder i sin tur till ett minskat behov av en kostnadskrävande nyutbildning av instruktörer. Under beaktande av de synpunkter som här framlagts, har utredningen stannat för en preliminär uppräknig av instruktörsantalet med 15 %.

Utredningen har slutligen vid beräkandet av instruktörsantalet utgått från det sifferunderlag, som i fråga om manskapsbehoven angivits i 1953 års civilförvarsutrednings betänkande. Enligt detta erfordras i allmänna civilförsvaret omkring 31 200 civilförvarspoliser och i allmänna civilförsvaret och verkskyddet omkring 34 000 civilförvarsbrandmän, 63 000 räddningsmän och 42 000 samariter. I nyss angivna antal civilförvarspoliser och samariter har emellertid utbildningsutredningen inräknat gruppcheferna för bevakningsuppgifter, respektive gruppcheferna i sjukvårdskåren, vilka före gruppchefsutbildningen skall ha genomgått manskapsutbildning. Vidare har utbildningsutredningen med hänsyn till att i verkskydd arbetsplatssamaritutbildning skall godtagas som sjukvårdsutbildning reducerat det utbildningspliktiga antalet samariter i verkskydd från omkring 17 000 till 4 300. Totala antalet samariter, som skall utbildas, blir då omkring 30 000.

Vid beräkningen av behovet av instruktörer i sjukvård har full hänsyn icke tagits till den under en övergångstid bibehållna sjukvårdsutbildningen av 18-åriga kvinnor. Anledningen härtill är, att behovet av instruktörer för sistnämnda ändamål på grund av övergångstidens korta varaktighet i stort sett måste tillfredsställas genom ett dispensförfarande, som åsyftar att för nämnda utbildning främst utnyttja tidigare utbildade sjukvårdsinstruktörer och andra personer med lämplig behörighet. Utbildningen av 18-åriga kvinnor kan emellertid övertagas av sjukvårdsinstruktörer, som utbildats enligt den nya ordningen för instruktörsutbildning, därest utbildningsbehovet av samariter i verkskydd visar sig understiga det av utbildningsutredningen beräknade.

Det årliga utbildningsunderlaget för manskapskategorierna har uppskattats till 10 % av antalet inskrivna, som skall genomgå manskapsutbildning, eller 3 120 civilförvarspoliser, 3 400 civilförvarsbrandmän, 6 300 räddningsmän och 3 000 samariter.

Under förutsättning att elevantalet i varje utbildningskurs är 30, erfordras årligen 104 kurser för civilförvarspolis, 114 kurser för civilförvarsbrandmän, 210 kurser för räddningsmän och 100 kurser för samariter.

Då kurserna för nämnda manskapsgrupper omfattar respektive 52, 42, 30 och 43 utbildningstimmar, blir det totala antalet årliga utbildningstimmar för civilförsvarspolis 5 408, för civilförsvarsbrandmän 4788, för räddningsmän 6 300 och för samariter 4 300. Därest varje instruktör skall undervisa 100 timmar årligen, blir instruktörsbehovet för bevakningskåren 54, för beredskapsbrandkåren 48, för räddningskåren 63 och för sjukvårdskåren 43. I följande sammanställning har nyss redovisade instruktörsbehov uppräknats med 15 % och fördelats på i tidigare sammanhang angivna länsgrupper.

Länsgrupper	Instruktörsbehov i				
	Bevakningskåren	Brandkåren	Räddningskåren	Sjukvårdskåren	Totalt
I F G H K L M . . .	10	13	14	10	47
II W X Y Z A C B D	16	8	11	11	46
III N O P R S T . . .	18	17	24	14	73
IV A B C D E I U . .	18	17	24	15	74
Summa	62	55	73	50	240

Instruktörsbehovet under uppbyggnadstiden synes endast kunna tillgodoses genom ett dispensförfarande. Dispens bör meddelas av utbildningsnämnden. Härvid bör främst ifrågakomma personer, som under de sista åren förvärvat instruktörsbehörighet och bedömes vara skickade för uppgiften.

3. Instruktörsutbildningen i den nya utbildningsorganisationen

a. Allmänna synpunkter, rekrytering m. m.

Instruktörsutbildningen i den av utredningen förordade nya utbildningsorganisationen kommer att i vissa avseenden bygga på förändrade förutsättningar. Såsom framgått av vad tidigare föreslagits kommer utbildningen av ledningspersonal och befäl att ske vid civilförsvarskolan och dess fältavdelningar. Undervisningen meddelas av särskilda civilförsvarslärare. Härigenom har instruktörernas verksamhet i princip kunnat begränsas till manskapsutbildning. Härav följer, att instruktörskurserna innehållsmässigt också kan begränsas till för den uppgiften erforderliga kunskaper och färdigheter. Således kommer i fortsättningen endast ett slags instruktörsbehörighet att bli behövlig. Den hittillsvarande differentieringen av instruktörerna i instruktörer med A-behörighet och instruktörer med B-behörighet kan följaktligen upphöra.

Instruktörernas relativt blygsamma antal i den nya utbildningsorganisationen tillåter, att all instruktörsutbildning kan förläggas till civilförsvars-

skolan. Härigenom blir det möjligt att genomgående bedriva instruktörsutbildningen efter enhetliga normer. Genom att civilförvarsskolan utrustas med fast anställd lärarpersonal skapas också gynnsamma förutsättningar för en likformig värdering av de blivande instruktörernas prestationer under utbildningstiden.

Mot bakgrunden av dessa nya perspektiv har utredningen anpassat kompetensvillkoren för civilförvarsskolans lärarpersonal också efter instruktörsutbildningens krav. Utredningen har vidare förutsatt, att såväl moderna tekniska hjälpmedel för undervisningen (kapitel 10) som i civilförsvaret ingående materielutrustningar anskaffas och ställes till civilförvarsskolans förfogande i den utsträckning, som skolans instruktörs- och övriga utbildningsverksamhet påfordrar.

På en i nämnda hänseenden väl rustad civilförvarsskola kan stora krav ställas på undervisningens allmänna halt. Under förutsättning att ett för instruktörsverksamhet intresserat och lämpligt elevmaterial står till förfogande borde följaktligen goda resultat kunna utvinnas i instruktörsutbildningen.

Utredningen anser, att goda förutsättningar föreligger för att till den nya utbildningsorganisationen utvälja instruktörsaspiranter, som har en för instruktörsutbildning tillräckligt hög elevstandard. Rekryteringen av dessa bör av naturliga skäl alltjämt ske på frivillighetens väg. Instruktörerna kan i utbildningsarbetet i åtskilligt beredas bättre villkor än tidigare. Deras samsättning har, såsom tidigare omnämnts, fått ett bestämt tidsmässigt minimiomfång, varigenom också det årliga ekonomiska utbytet av instruktörsverksamheten blivit mer beräknligt än tidigare. Till de bättre villkoren bör också räknas, att denna verksamhet i högre grad än tidigare under instruktörsutbildningen förberedes genom direkt inriktning på just de kunskaper och den undervisningsförmåga, som krävs för ett korrekt genomförande av manskapsutbildning, baserad på av utbildningsnämnden fastställda riksgiltiga kursplaner och särskilda anvisningar.

Fackbetonade grundläggande kunskaper har i princip ansetts böra vara inhämtade före instruktörsutbildningens början. Sådana förkunskaper bör utgöras av goda yrkeskunskaper, motsvarande instruktörsaspiranternas linjeval.

Ansökan om deltagande i instruktörskurs bör i regel av utbildningsnämnden remitteras till vederbörande länsstyrelse i och för utlåtande om sökandes lämplighet som instruktör och allmänna förutsättningar att tillgodogöra sig instruktörsutbildning.

Stor vikt har lagts vid instruktörsaspiranternas pedagogiska utbildning. Några pedagogiska förkunskaper kan ej förutsättas. Instruktörsaspiranternas förmåga att meddela kunskaper åt vuxna personer måste byggas upp från grunden.

b. Förslag till utbildning

Med utgångspunkt från dessa huvudsynpunkter på instruktörsutbildningens framtida utformning har utredningen sammanställt följande *utkast till normalplan för civilförsvarets instruktörsutbildning*. I denna har utbildningen uppdelats i tvenne avsnitt, det första (I Psykologi och pedagogik) omfattande psykologisk-pedagogisk skolning, det andra (II Fackkunskaper m. m.) övriga för instruktörer nödvändiga fackkunskaper och orienteringar m. m. samt dessas tillämpning i utbildningsarbetet.

Utkast till normalplan för civilförsvarets instruktörsutbildning (240 timmar)

I. Psykologi och pedagogik (112 timmar)

1) Människokunskap och människobehandling	25
a) differentiell psykologi	
b) dynamisk psykologi	
c) socialpsykologi	
2) Undervisningslära	25
a) inlärningspsykologiska problem	
b) allmänna metodiska riktlinjer	
c) speciella undervisningsproblem	
3) Övningslektioner*	52
a) förebildliga lektioner	
b) egentliga övningslektioner	
4) Lektionstid till disposition	5
5) Slutförhör (skriftlig tentamen)	5
	Summa 112

* Utredningen använder begreppet lektion i vidsträckt bemärkelse.

II. Fackkunskaper m. m. (128 timmar)

A. Utan linjeuppdelning

1) Allmänna orienterings- och översiktsämnen	15
2) Allmän materielmetodik	10
3) Utbildningsorganisation och utbildningsbestämmelser	3
4) Demonstration av huvudförloppet vid civilförvarsspel och ledningsövningar i huvudcentral	6
5) Handledning i instruktion i personligt skydd	9

B. Med linjeuppdelning

1) Förebildliga lektioner och övningslektioner, motsvarande i normalplan för utbildning av manskap förekommande lektioner och lektionsmoment	75
2) Speciell materielmetodik	5
<i>C. Lektionstid till disposition</i>	<i>5</i>

Summa 128

I. Psykologi och pedagogik

Det *psykologisk-pedagogiska kursavsnittet* har som sitt främsta syfte att ge de pedagogiska *grundvalarna för en fortsatt fackutbildning*. Dessutom har kursen ännu ett mycket väsentligt syfte. Under kursens förlopp bör lärarna, framför allt läraren i psykologi och pedagogik men även de olika

facklärarna, bilda sig en uppfattning om elevernas lämplighet för vidare utbildning. Under kursens lopp bör direkt olämpliga instruktörsaspiranter gallras bort. En fortsatt utbildning av dessa torde vara direkt bortkastad för att icke säga skadlig.

En lärares och instruktörs uppgift är att påverka andra människor, få dem att tillägna sig de kunskaper han vill lära ut. Oavsett hur denna mycket invecklade och ännu i stort sett utforskade process sker, beror de resultat en lärare eller instruktör uppnår, i hög grad på deras förmåga att undervisa. Lika viktigt är emellertid, att läraren-instruktören har förmåga att studera och lära känna sina elever och anpassa sin undervisning efter deras förutsättningar.

En lärare har den stora förmånen att arbeta med levande material, men det innebär också, att det ställes stora krav på hans förmåga att snabbt lära känna sina elever. För att kunna undervisa på ett fängslande och intressant sätt behöver läraren ingående kunskaper om människors beteenden och reaktioner, om deras intressen och attityder. Det innebär, att läraren måste ha goda kunskaper i *människokänedom och människobehandling*. Men han måste också ha goda kunskaper i den speciella teknik, som undervisningen fordrar, både i fråga om de mer allmänna principerna för hur en god lektion planeras och upplägges för att klart och koncist meddela kunskaper, och i den speciella metodik, som bör användas för olika ämnesgrenar. En instruktör bör alltså ha en grundlig kännedom om *effektiva undervisningsmetoder*. I detta sammanhang bör särskilt vuxenpedagogiska synpunkter beaktas. Detta är av största vikt med hänsyn till åldersstadierna hos de elever, som instruktören skall undervisa och handleda. Härvid kommer en självständig insats att erfordras av läraren i psykologi och pedagogik, eftersom undervisning av vuxna är ett i stort sett obearbetat forskningsfält.

Detta utgör de båda teoretiska grundförutsättningarna, men till dessa måste alltid komma en viss *praktisk tillämpning*, där den blivande instruktören själv kan få träning för sin kommande uppgift.

En pedagogisk utbildning av instruktörer bör alltså innefatta följande *tre moment*:

1. Människokunskap och människobehandling
2. Undervisningslära
3. Tillämpningsövningar (lektioner)

1. *Människokunskap och människobehandling*

Denna första del av utbildningen utgöres av en kortfattad kurs i praktisk psykologi. De problem som här upptagas till behandling, bör vara sådana som har en omedelbar relevans till instruktörens uppgift som utbildare. Det är mer värdefullt än en fullständig behandling av ämnets olika aspekter.

Enligt utredningens mening bör denna del omfatta följande huvudmoment.

A. *Differentiell psykologi*. Här behandlas de olikheter, som olika indivi-

der uppvisar sinsemellan eller i förhållande till en viss norm. Med utgångspunkt från olika *människotyper* kommer sedan problem om *individuella olikheter* i begåvning, minne, psykisk energi och temperament att ingående behandlas.

B. *Dynamisk psykologi*. Här behandlas beteendets dynamiska karaktär med utgångspunkt från *behov* och *motiv* och deras framträdande i olika *konfliktsituationer*. I detta sammanhang studeras *personlighetens enhet*, det för individen karakteristiska samspelet mellan hans olika egenskaper.

C. *Social psykologi*. Här behandlas beteendet beroende av den sociala miljön. Speciellt viktigt är här *massans* och *gruppens psykologi*, uppkomsten av *sociala normer* och *värderingar*, *ledarskapets psykologi*, *suggestion* och *propaganda* samt *disciplin*.

Denna del bör omfattar 25 timmar, som antingen kan disponeras som föreläsningar eller mer ha karaktären av seminarieövningar, allt eftersom det är lämpligt för det ämne som behandlas.

2. Undervisningslära

A. *Inlärningspsykologiska problem*. Här meddelas huvuddragen av den pedagogiska psykologin med huvudvikten lagd på *motivationens betydelse*, olika *inlärningsmöjligheter* och *inlärningsprinciper* samt *övningens betydelse* vid inläring av kunskaper och färdigheter.

B. *Allmänna metodiska riktlinjer*. Här genomgås huvuddragen av den allmänna metodiken med huvudvikten lagd på *aktivitetens* och *åskådlighetens* betydelse för inlärandet.

C. *Speciella undervisningsproblem*. Här behandlas problem i samband med *lektionernas planläggning* (urval av stoff, koncentration, sammanhang och helhet). Till de speciella undervisningsproblemen hör även lektionens framförande, instruktörens allmänna uppträdande, talteknik och framställningskonst, undervisningens olika *arbetsformer*, såsom klassundervisning, frågemetoder, undervisningssamtal, individualiserad undervisning och grupparbete. Om möjligt bör några specialföreläsningar om tal- och röstvård ingå i varje kurs.

Dessa avsnitt beräknas omfatta 25 timmar. Även här disponeras tiden antingen för föreläsningar eller för seminarieövningar med studiecirkels-teknik.

3. Övningslektioner

Övningslektionerna bör vara av två slag:

A. *Förebildliga lektioner* — lärarlektioner — hålles av någon av skolans facklärare. Till dessa lektioner anslås 12 timmar. I varje lektion bör ingå god tid för frågor och diskussion av metodiska problem kring lektionens uppläggning. Vid de förebildliga lektionerna bör läraren i psykologi och pedagogik vara närvarande.

B. *Egentliga övningslektioner* — elevlektioner — hålles av instruktörsaspiranterna. För sådana lektioner anslås 40 timmar av utbildningstiden. Varje lektion — liksom också den tid som efter lektionen ägnas åt diskussion och kritik — bör vara kort. Detta minskar icke lärarens grund för bedömning men ökar varje elevs möjlighet att få framträda vid flera tillfällen.

De egentliga övningslektionerna ledes av läraren i psykologi och pedagogik. Någon av skolans facklärare bör vara medbedömare.

Övningslektionerna kan lämpligen börja redan under andra kursveckan, även om den teoretiska delen av kursen inte är helt avslutad. Övningslektionerna ger nämligen ökad aktualitet åt de rent teoretiska problemen, och därigenom skapas ett större behov att erhålla en klarläggande bakgrund till de praktiska övningarna.

Den psykologisk-pedagogiska kursdelen bör således enligt utredningens förslag omfatta 112 timmar, varav 25 timmar ägnas åt människokunskap och människobehandling, 25 timmar åt undervisningslära och 52 timmar åt övningslektioner. Kursen bör avslutas med en *skriftlig tentamen* för bedömning av elevernas kunskap och förmåga. Detta förhör bör även omfatta rent praktiska uppgifter, såsom planläggning och utformning av en serie lektioner.

Utredningen vill slutligen framhålla, att det är önskvärt att instruktörsaspiranterna före den psykologisk-pedagogiska kursen tager del av någon *grundläggande lärobok i psykologi*, så att de inte står fullständigt främmande för de problem, som kommer att möta dem. Detta bör icke vara ett absolut krav för deltagarna, men skulle komma att i hög grad underlätta det egentliga kursarbetet.

För de instruktörsaspiranter, som med godkända vitsord genomgått den psykologisk-pedagogiska kursdelen (del I) följer härefter fackutbildningsdelen (del II).

Instruktörsaspirant bör förbereda fackutbildningsdelen genom att på egen hand inlära ett kompendium, som behandlar grunddragen av samtliga civilförsvarskårers och verkskyddets organisation, uppgifter och verksamhet.

II. Fackuskaper m. m.

Instruktörskursens fackutbildningsdel har till huvudsaklig uppgift att på den psykologisk-pedagogiska kursens och tidigare fackuskapers grund vidareutveckla den metodisk-pedagogiska skicklighet och den speciella kunighet, som måste krävas av instruktör i de olika kursmomenten i normalplanen för utbildning av manskap i viss civilförsvarskår. Fackutbildningsdelen måste således med hänsyn till instruktörsaspiranternas olika utbildningsmål differentieras i

- 1) en bevakningslinje
- 2) en brandlinje

- 3) en räddningslinje och
- 4) en sjukvårdslinje.

Differentieringen i utbildningslinjer behöver emellertid icke genomföras i hela fackutbildningsdelen. I kursmoment, som är gemensamma för samtliga utbildningslinjer, kan utbildningen sammanföras till en, eller om elevernas självverksamhet så fordrar, till högst två avdelningar.

Utredningen anser, att differentieringen på utbildningslinjen icke bör drivas längre än instruktörsaspiranternas specialisering på olika fack oundgängligen fordrar. En sådan huvudprincip leder till att i fackutbildningsdelen ingående allmänna orienterings- och översiktsämnen, allmän materielmetodik, genomgång av utbildningsorganisation och utbildningsbestämmelser, demonstration av huvudförloppet vid civilförsvarsspel och ledningsövningar i huvudcentral och handledning i instruktion i personligt skydd icke kräver någon linjeuppdelning, medan exempelvis de fackbetonade träningslektionerna och övningarna kräver en sådan. Övningar, som avser samverkan mellan grupper i olika civilförsvarskårer, bör dock i förekommande fall kunna anordnas som för två eller flera utbildningslinjer gemensamma utbildningsmoment.

A. Kursmoment utan linjeuppdelning

1) Allmänna orienterings- och översiktsämnen

Orienterings- och översiktsämnena har till uppgift att vidga instruktörsaspiranternas kunskapsunderlag inom vissa ämnesområden, som har ett till övervägande del indirekt samband med utbildningsverksamheten i civilförsvaret.

Instruktörerna bör nämligen icke stå främmande för övriga grenar av det totala försvaret och civilförsvarets infattning m. m. i dessa, även om kunskap härom i stort sett faller utanför instruktörernas egentliga utbildningsverksamhet. Instruktörsaspiranterna behöver därför få översikter och orienteringar om främst sådan verksamhet i det totala försvaret, som bl. a. har betydelse för förståelsen av i utbildningsarbetet framträdande avgränsningar av civilförsvarets uppgifter.

Instruktörerna bör också ha någon kännedom om stats- och kommunalförvaltningens ställning i förhållande till det totala försvaret, särskilt till civilförsvaret, under beredskaps- och krigsförhållanden.

Till orienterings- och översiktsämnena bör också räknas en sammanfattande genomgång av civilförsvarets organisation, civilförsvarskårernas och verkskyddets uppbyggnad och huvudsakliga uppgifter. I samband härmed bör orientering lämnas om den taktiska ledningsverksamhet, som kan ifrågakomma inom civilförsvaret.

2) *Allmän materielmetodik*

Modern utbildningsmetodik fordrar i allt större omfattning tekniska hjälpmedel i utbildningsarbetet. Självfallet bör alla instruktörer äga full förtrogenhet med hur sådana hjälpmedel kan utnyttjas för att förenkla och underlätta utbildningsarbetet och för att göra undervisningen levande. Detta får instruktörsaspiranterna lära sig i instruktörskursens psykologisk-pedagogiska del. Men instruktörerna måste också på ett tekniskt riktigt sätt kunna använda åtminstone de vanligaste tekniska hjälpmedel, som demonstrerats för dem under den psykologisk-pedagogiska utbildningen. Denna allmänna materielmetodik har av praktiska skäl ansetts böra ingå i fackutbildningsavsnittet.

Allmän materielmetodik bör omfatta de tekniska hjälpmedlens konstruktion, handhavande och vård, felsökning och avhjälpande av fel, handhavande av film o. dyl., filmskarvning och lagning samt övningar i användningen av förekommande tekniska hjälpmedel.

Genom att instruktörsaspiranterna utbildas i allmän materielmetodik, blir nuvarande utbildning av projektorskötare överflödig.

3) *Utbildningsorganisation och utbildningsbestämmelser*

Genomgång av civilförsvarets utbildningsorganisation och gällande utbildningsbestämmelser.

4) *Demonstration av huvudförloppet vid civilförvarsspel och ledningsövningar i huvudcentral*

Avsikten härmed är att ge instruktörsaspiranterna en inblick i det lokala civilförsvarets aktivitet i samband med fientligt anfall.

5) *Handledning i instruktion i personligt skydd*

Instruktion i personligt skydd skall förekomma i all obligatorisk civilförvarsutbildning. Alla instruktörer måste därför kunna instruera kursdeltagare i personligt skydd.

B. Kursmoment med linjeuppdelning

1) *Förebildliga lektioner och övningslektioner motsvarande i normalplan för utbildning av manskap förekommande lektioner eller lektionsavsnitt*

Varje instruktörsaspirant bör för att få tillräcklig säkerhet i undervisningen beredas tillfälle att hålla övningslektioner i ämnen, som tillhör respektive normalplaner.

Avsikten med lektionerna är att låta instruktörsaspiranterna med tillämpning på det egna facket utveckla tidigare förvärvad metodisk-pedagogisk kunnsighet och fackkunskap m. m. i den lektionsform, som bäst passar för olika i normalplanen för manskapsutbildning ingående lektioner. Dessa

övningslektioner kan vara av mer teoretiskt slag eller bestå i praktiska övningar. De praktiska övningarna utgör ett led i strävandena att på ett metodiskt tillfredsställande sätt uppbygga de särskilda färdigheter, som erfordras vid skadeavhjälpande insatser.

Av vederbörande civilförsvarslärare hållna förebildliga lektioner bör strös in i övningslektionsprogrammet som typexempel.

Aspiranternas prestationer under övningslektionerna bör fackligt bedömas av vederbörande ämnesrepresentant bland civilförsvarslärarna.

2) *Speciell materielmetodik*

Ämnet speciell materielmetodik har till uppgift att i metodiskt hänseende utveckla instruktörsaspiranternas förmåga att i utbildningssyfte demonstrera och redogöra för och i förekommande fall instruera i användning av i vederbörlig civilförsvarskår eller i verkskydd förekommande materiel, vilken kan förväntas stå till manskaps förfogande i en skadeavhjälpande civilförsvarsuppgift.

Varje aspirant bör beredas tillfälle att göra några mycket korta materieldemonstrationer.

För de instruktörer, som med godkända vitsord genomgått fullständig instruktörskurs, utfärdas behörighetsbevis.

4. *Instruktörsutbildning av militär befälspersonal*

1953 års civilförsvarsutredning förutsätter i sitt betänkande att i krig viss samverkan skall bli möjlig mellan det militära försvaret och civilförsvaret. I samband härmed har civilförsvarsutredningen också aktualiserat frågan om den civilförsvarskunskap, som värnpliktig och annan militär personal behöver äga för att möjligheterna till samverkan effektivt skall utnyttjas.

På militärt håll har åtgärder redan vidtagits i syfte att tillgodose nyssnämnda utbildningsbehov. Överbefälhavaren har nämligen i februari 1956 i skrivelse till försvarsgrenscheferna gett följande utbildningsdirektiv.

»Alla värnpliktiga orienteras under 1. tjänstgöringen om civilförsvarets organisation och uppgifter samt om samarbetet mellan armén, marinen, flygvapnet och civilförsvaret. Vid (fortsatt) befälsutbildning bibringas därutöver den ytterligare kunskap, som erfordras för att god samverkan med civilförsvarsmyndigheter (-enheter) skall möjliggöras.

Då så är lämpligt behandlas militära förbands och civilförsvarsenheters ömsesidiga behov av och möjligheter till bistånd vid stabstjänstövningar och fältövningar samt beaktas dessa samverkansproblem vid tillämpningsövningar i bataljon (motsv.) och högre förband.

Särskild utbildning avseende militärt förbands bistånd till civilförsvaret äger rum enligt försvarsgrenschefs bestämmande.

Utbildningen genomförs främst i form av kaderövningar, men bör i anslutning till större civilförsvarsövning om möjligt äga rum såsom förbandsövning.

För denna utbildning, som kan avse t. ex. militärt förbands bistånd vid utrymning eller efter omfattande skadegörelse, böra i första hand ifrågakomma lokalförsvarsförband med uppgifter i anslutning till tätortsbebyggelse.

Vid uppläggning och genomförande av angiven utbildning skall erforderlig samverkan ske med länsstyrelsens civilförsvarssektion och/eller lokala civilförsvarsmyndigheter.»

Av överbefälhavarens skrivelse framgår, att de värnpliktigas m. fl. utbildning i civilförsvarskunskap och samverkan med civilförsvaret helt kommer att inpassas i det militära utbildnings- och övningsprogrammet. Civilförsvarets utbildnings- och övningsverksamhet kommer således icke att beröras av nämnda verksamhet i vidare mån än samövningar organiseras.

Från militärt håll har emellertid enligt 1953 års civilförsvarsutredning framförts såsom önskemål att årligen 10 militära befäl beredes tillfälle till för sådant befäl anpassad instruktörsutbildning. Med hänsyn till betydelsen för civilförsvaret av att årligen ett antal militära befäl bibringas bl. a. för trupputbildning i civilförsvaret erforderliga instruktörskunskaper anser utbildningsutredningen det vara av största vikt, att önskemålet i fråga tillgodoses. Den ifrågasatta utbildningen bör därför komma till stånd, särskilt som förutsättningarna härför på civilförsvarsskolan är gynnsamma.

Civilförsvarsskolans utbildningsverksamhet har nämligen föreslagits bli organiserad på ett sådant sätt, att instruktörsutbildning av militära befäl i angivet årligt antal utan svårighet kan inpassas i skolans utbildningsprogram. Den bör i tillämpliga delar anknytas till i övrigt planlagd instruktörsutbildning.

I fråga om kursplaner och andra med den militära instruktörsutbildningen vid civilförsvarsskolan sammanhängande problem bör samråd ske mellan försvarsstaben och civilförsvarets utbildningsnämnd.

KAPITEL 10

Tekniska hjälpmedel i utbildningsarbetet

I direktiven för utredningen framhålles bl. a. angelägenheten av att civilförsvarsutbildningen bedrivs på ett sätt, som omedelbart väcker intresse. »Från denna synpunkt bör t. ex. undersökas, huruvida filmer och andra tekniska anordningar lämpligen kunna komma till ökad användning som utbildningsmedel.»

I all utbildningsverksamhet spelar olika tekniska hjälpmedel allt större roll. Ett huvudsyfte med användningen av dessa hjälpmedel är att komplettera eller ersätta lärarens framställningskonst i sådana utbildningsavsnitt, vilka hos eleverna kräver en högre grad av uppfattningsförmåga eller stegrad uppmärksamhet. Regelmässigt eftersträvas i modern undervisning att tekniska hjälpmedel utnyttjas så, att kunskapsstoffet genom dessa göres mer levande och lättillgängligt för eleverna.

En ökad användning av tekniska hjälpmedel i civilförsvarsutbildningen utgör otvivelaktigt ett viktigt led i strävandena att rationalisera och effektivisera densamma. Även andra synpunkter härpå kan anläggas, men utredningen avstår härifrån, då de tekniska hjälpmedlens allmänna betydelse för utbildningsverksamhet sedan långt tillbaka står utom all diskussion.

Utredningen saknar anledning att ingå på de vanliga i praktiskt taget all undervisningsverksamhet förekommande olika tekniska hjälpmedel, vilka också allmänt användes inom civilförsvarsutbildningen. Särskilt stor betydelse har emellertid sådana tekniska hjälpmedel som film, bildband och andra ljusbilder, grammofoner och bandinspelare, varav särskilt filmen spelar en viktig roll.

Civilförsvarsstyrelsens filmförteckning omfattar för närvarande 34 filmer. Av dessa har 23 inspelats genom styrelsens försorg under tiden 1949—1957. Två filmer utgör »klippfilmer», som för styrelsens räkning gjorts på grundval av urvalsmaterial från ovan nämnda 23 filmer. Förteckningen rymmer vidare två engelska filmer, som försetts med svenskt tal, två filmer inspelade för civilförsvarets och militära och andra intressenters gemensamma räkning, tre rent militära filmer, en av arméns filmdetalj i samråd med bl. a. civilförsvarsstyrelsen framtagen »klippfilm» samt slutligen en civilförsvarsförbundet tillhörig sådan film.

Av de 30 filmer, som inspelats för civilförsvarsstyrelsens räkning eller med dess medverkan eller av styrelsen redigerats för civilförsvarsändamål, är

många rätt föråldrade på grund av krigsteknikens utveckling och därav föranledda förändringar i civilförsvarsverksamhetens utformning. Mot bakgrunden härav har nyligen en granskning av filmminnehavet gjorts inom civilförsvarsstyrelsen. Granskningen har lett till att inte mindre än 10 filmer har kasserats som utbildningsfilm. Av de återstående 20 filmerna kan enligt samma granskning en del bibehållas. De övriga måste korrigeras.

Civilförsvarsstyrelsen har också vid flera tillfällen redovisat ett stort behov av nyinspelning av film, däribland ett ersättningsbehov för redan kasserad film.

Självfallet har civilförsvarsstyrelsen vid granskningen och ståndpunkts-tagandet till behovet av ny film ej kunnat ta hänsyn till de behov av korrigerering och nyinspelning, som kan förorsakas av civilförsvarsutredningarnas förslag i olika hänseenden.

Det är utan tvivel så, att utbildningsutredningens förslag i fråga om civilförsvarsutbildningen måste leda till en ny översyn av nuvarande filmbestånd. Filmerna måste granskas mot bakgrunden av de nya utbildningsplanerna. Filmer, som fortfarande är användbara, bör underkastas erforderliga korrigeringar. Om filmens möjligheter såsom hjälpmedel i utbildningsarbetet på ett effektivt sätt skall tillvaratagas, lär därutöver föreligga ett icke obetydligt behov av nyinspelning av undervisningsfilm.

Det är nödvändigt, att nyssnämnda filmgranskning och filmkorrigerering sker i anslutning till de nya utbildningsplanernas tillämpning. Härvid bör även nyinspelningsbehovet klarläggas och angelägenhetsgraderas, främst ur utbildningsmetodiska synpunkter.

Angelägnast synes vara att sådan undervisningsfilm, som kan få en mer vidsträckt användning i utbildningsarbetet, inspelas före film, som endast avser att berika utbildningen av en mer exklusiv krets civilförsvarspersonal. Inspelningen av en film av typen »Vätskeöverföring» (nr 27 i civilförsvarsstyrelsens filmförteckning, avsedd att visas för medicinalpersonal, som tilldelats civilförsvaret) bör icke förekomma, förrän alla andra angelägnare inspelningsbehov tillgodosetts. Exemplet innesluter självfallet icke någon bedömning av nämnda films innehåll och värde för den personal, till vilken den riktar sig.

Då filmframställning kräver relativt höga kostnader, finns anledning att begränsa användningen av undervisningsfilm till händelseförlopp, som fordrar en rörlig framställning och till kunskaps- och övningsmoment, vilka icke med fördel kan åskådliggöras på annat sätt. Användningen av undervisningsfilm måste därför i utbildningsarbetet samordnas med andra billigare tekniska hjälpmedel med motsvarande värde i förhållande till bl. a. den åskådlighet, som eftersträvas.

Utredningens starkt positiva inställning till undervisningsfilmens metodiska värde utesluter självfallet icke helt filmer med till övervägande del propaganda- eller upplysningsinnehåll från alla utbildningssammanhang.

Dylik film bör emellertid i utbildningsarbetet användas mer sparsamt, emedan filmminnehållet har mindre betydelse för utbildningens syftemål.

I den hittillsvarande civilförvarsutbildningen har propaganda- och upplysningsfilmer många gånger fått ett ur utbildningssynpunkt opåkallat utrymme i utbildningsarbetet. En bidragande orsak härtill kan vara att vid filminspelningarna ofta icke någon klar gränsdragning skett mellan film med propaganda- och upplysnings syften och undervisningsfilm.

Det föreligger ett behov av upplysningsfilm, som tar sikte på den stora allmänhet, som ej är utbildningspliktig. Dessa upplysningsfilmer kan exempelvis ingå som förspel på biograferna. Särskilt angeläget är att inspela instruktiv film, som åsyftar att ge allmänheten en vägledning i personligt skydd. Tillsammans med den broschyr, som utredningen föreslagit i kapitel 2, kommer en sådan film att fylla en viktig uppgift.

Men det är inte bara filmen, som har betydelse i utbildningsarbetet. Användningen av bildband och diabilder bör väsentligt utökas i civilförvarsutbildningen. Bildband med tillhörande text bör sammanställas och på ett metodiskt och pedagogiskt riktigt sätt infogas i utbildningen. Sistnämnda förutsättning måste ovillkorligen vara för handen, då bildbandens utbildningsvärde i motsatt fall kan gå förlorat. Diabilder kan på ett utmärkt sätt illustrera detaljer i anslutning till den muntliga framställningen. Om medhjälpare vid bildvisningen erfordras, bör denne hämtas bland kursdeltagarna.

Instruktörerna bör givetvis vara väl förtrogna med de tekniska hjälpmedlen och dessas användning. Denna fråga är betydelsefull, och utredningen har därför såsom framgått av föregående kapitel, i instruktörsutbildningen föreslagit särskilda timmar i allmän materielmetodik och speciell materielmetodik.

Vad filmen beträffar är det av stor betydelse för instruktören att ha tillgång till anvisningar om hur de tillgängliga filmerna lämpligen metodiskt skall inpassas i utbildningen. I avsaknad av sådana anvisningar kan filmförevisningen komma att tjäna mer som utfyllnad av utbildningsprogrammen än som ett led i utbildningen.

Instruktören bör före en filmförevisning rikta deltagarnas uppmärksamhet på vissa betydelsefulla moment i filmen. Särskilt påkallat är detta, när filmlektionen behandlar ett invecklat ämne. En noggrann förberedelse är alltid nödvändig. Icke minst är detta fallet, när på grund av lokalsvårigheter flera undervisningsavdelningar måste sammanföras till filmvisning, och någon av dessa icke får filmen i rätt utbildningssammanhang. Under pågående visning bör instruktören undvika analyser av filmen. Sådana bör ske efteråt, varigenom kunskaperna ytterligare befastes.

Det bör ingå i civilförvarsskolans uppgifter att göra den nödvändiga översynen av hittills inspelade filmer och bildband mot bakgrunden av de nya utbildningsplanerna. Likaså bör civilförsvarets utbildningsnämnd föranstalta

om korrigerig och nyinspelning av undervisningsfilm och utfärda erforderliga anvisningar om dess användning i utbildningsarbetet. Detsamma gäller om bildbanden.

För dessa ändamål bör utbildningsnämnden tilldelas ett nyanskaffningsanslag och därefter ett årligt anslag för komplettering och underhåll av utbildningsmateriel, däribland undervisningsfilm och bildband.

Särskilda medel synes böra anvisas för korrigerig och nyinspelning av upplysningsfilm, avsedd för allmänheten. Framställning av dylik film bör planläggas och ombesörjas av civilförsvarsstyrelsen och dess utbildningsnämnd.

Frågan om storleken av här nämnda medelsbehov kan först bedömas, sedan på förut angivet sätt en inventering skett av för civilförsvarsutbildningen redan tillgängliga tekniska hjälpmedel av de slag, varom här är fråga.

För att undvika en alltför stor eftersläpning i fråga om filmmaterialet bör civilförsvarsstyrelsen beredas möjlighet att förbereda den nya utbildningsverksamheten genom en preliminär översyn av befintligt filmmateriel, varvid hänsyn tages till av civilförsvarsutredningarnas förslag betingade förändringar i filmernas innehåll. Möjlighet bör också beredas civilförsvarsstyrelsen till viss nyinspelning av undervisningsfilm av särskild angelägenhetsgrad för det kommande utbildningsarbetet.

För den filmkorrigerig och nyinspelning, som måste äga rum, innan civilförsvarets utbildningsnämnd och civilförsvarskolan organiserats, bör därför beräknas ett icke alltför snävt tilltaget årligt anslag, förslagsvis 100 000 kronor.

KAPITEL 11

Övriga frågor

1. Civilförvarsutbildningen i de av 1953 års civilförvarsutredning föreslagna undsättningskårerna

1953 års civilförvarsutredning har föreslagit, att enhetligt sammansatta, utbildade och utrustade undsättningskårer skall ingå i civilförsvaret. Undsättningskårens utbildningsfråga har behandlats i samråd mellan de båda civilförvarsutredningarna. De gemensamma ställningstagandena har redovisats i 12 kapitlet i civilförvarsutredningens betänkande. Utbildningsutredningen vill, utöver vad där anförts, därest undsättningskårer organiseras i överensstämmelse med civilförvarsutredningens förslag, anlägga följande synpunkter på utbildningen av den värnpliktiga personal, som i särskild ordning föreslås bli överförd till undsättningskårerna.

Utbildningsutredningen anser, att denna utbildningsfråga i princip bör lösas i anslutning till de riktlinjer, vilka uppdragits för den obligatoriska civilförvarsutbildningen och för den praktiska övningsverksamheten i civilförvarsområdena. Från denna utgångspunkt synes det bli mest rationellt, att utbildningsverksamheten i undsättningskårerna på ett med utbildningsverksamheten inom det allmänna civilförsvaret analogt sätt ställes under ledning av civilförvarsstyrelsens utbildningsnämnd och anordnas och genomföres av civilförvarsskolan. Övningsverksamheten för undsättningskårerna bör ledas av civilförvarsstyrelsen och anordnas och genomföras av de länsstyrelser, som disponerar undsättningskår.

Utbildningsverksamheten i undsättningskårerna kan i vad det gäller kårchefer genomföras vid civilförvarsskolan antingen på så sätt, att kårchef genomgår tillämplig befälsutbildning enligt normalplaner, som gäller för det allmänna civilförsvaret, eller genomgår särskild för kårchef i undsättningskår anordnad utbildningskurs. I den mån så ur utbildningssynpunkt är ändamålsenligt, bör utbildningsnämnden ha möjlighet att helt eller delvis förlägga kårchefsutbildning till annan utbildningsanstalt än civilförvarsskolan.

Gruppchef skall efter manskapsutbildning genomgå särskild gruppchefsutbildning under 10 dagar. Då gruppcheferna tidigare genomgått militär befälsutbildning, kan gruppchefsutbildningen koncentreras till de ledningsproblem, som väntas uppkomma på skadeområde. Vidare kan under manskapsutbildningen erhållna kunskaper något fördjupas.

För gruppchefsutbildningen bör kursplan fastställas av utbildningsnämnden.

den. Gruppchefsutbildningen bör av utbildningsnämnden kunna förläggas antingen till någon av civilförsvvarsskolans fältavdelningar eller till samma ställe som manskapsutbildningen.

Manskapsutbildningen i undsättningskår bör däremot icke förläggas till civilförsvvarsskolan eller dess fältavdelningar. Den manskapsutbildning, som skall förekomma i det allmänna civilförsvaret och verkskyddet, anordnas nämligen i princip såsom lokal deltidsutbildning i civilförsvvarsområdena. I konsekvens härmed bör undsättningskårens manskapsutbildning hållas skild från den utbildningsverksamhet, som förlagts till civilförsvvarsskolan och dess fältavdelningar. Det måste emellertid förutsättas, att undsättningskårens manskapsutbildning sker i heltidskurser och sammandrages till lämpliga orter (eller till lämplig ort), helst till ort där möjlighet föreligger att under utbildningstiden få utnyttja erforderligt utrymme i militär anläggning.

Manskapsutbildningens innehåll bör baseras på manskapsutbildningen i allmänna civilförsvarets beredskapsbrandkår, räddningskår och sjukvårdskår. Vid utbildningsnämndens sammanställning av en kursplan för manskapsutbildning i undsättningskår kan följaktligen vägledning erhållas i de utkast till normalplaner, som av utbildningsutredningen utarbetats för utbildningen av civilförsvvarsbrandmän, räddningsmän och samariter.

Under den månadslånga utbildningstiden bör eftersträvas att undsättningskårens brand-, räddnings- och samarituppgifter utbildningsmässigt tillgodoses allt efter beräknelig svårighetsgrad. Viktigt är också att tillräckligt tidsutrymme finns för att innöta kunskaper och trimma färdigheter. Härigenom kan hos undsättningskårens en högre grad av effektivitet grundläggas under utbildningstiden för att sedermera befästas under efterföljande övningsperioder.

Vid kombinationen av ifrågavarande utkast till normalplaner kommer önskvärt tidsutrymme för i vissa fall nödvändig utbildningsförstärkning och för innötning av kunskaper och för trimning av färdigheter att stå till buds. Åtskilliga utbildningstimmar i normalplanerna frigöras nämligen genom att vissa ämnen återkommer i två, ibland i alla tre normalplanerna. Exempelvis ingår omhändertagande av skadade såväl i räddningsmännens som i samariternas utbildning. Därutöver föreligger möjlighet att till förman för i undsättningskår mer krävande uppgift reducera i normalplan anslagen utbildningstid för uppgift, som är mindre betydelsefull för undsättningskår.

Manskapsutbildningen i undsättningskår kan beräknas omfatta lägst 144 timmar. Den sammanlagda utbildningen enligt ifrågavarande tre utkast till normalplaner är 115 timmar. Sistnämnda timantal kan vid kombination av utkasten och reduktion av viss utbildning nedbringas till ca 85 timmar. För förstärkning av vissa utbildningsavsnitt och för extra innötning av kunskaper m. m. kommer således ca 60 timmar att stå till för-

fogande. Utbildningsutredningen anser, att detta tidsutrymme bör vara tillräckligt för att grundlägga den särskilda effektivitet, som förväntas av undsättningskår.

Den lärarpersonal, som erfordras för undsättningskårernas manskapsutbildning, bör inräknas i civilförsvarskolans läraruppsättning. Tjänstgöringsskyldigheten för civilförsvarskolans lärare bör således utvidgas till att också omfatta obligatorisk utbildning av manskap i undsättningskår.

2. Kostnadsberäkning

Beträffande beräkningen av de årliga kostnaderna för den av utbildningsutredningen föreslagna obligatoriska civilförsvarsutbildningen och frivilliga instruktörsutbildningen hänvisas till kapitel 15 i 1953 års civilförsvarsutrednings betänkande. Till denna utredning har utbildningsutredningen, som, så vitt av direktiven framgår, icke har i uppdrag att framlägga någon beräkning av utbildningskostnaderna, lämnat en tablå över de årskostnader, som direkt hänför sig till av utbildningsutredningen framlagda förslag.

KAPITEL 12

Sammanfattning

Civildförsvarets problemlösningar är i hög grad utvecklingsbetingade. Under utredningstiden har därför den iakttagbara utvecklingen på civildförsvarsområdet ägnats full uppmärksamhet. Frågan om civildförsvarsutbildningen har fått nya aspekter. Även om den bärande huvudtanken vid civildförsvarets tillblivelse — att skydda och rädda människoliv — är av oföränderlig karaktär, har förutsättningarna för att i önskvärd grad realisera densamma radikalt försämrats genom den tekniska utvecklingen på anfallsvapnens område. Frågan om civilbefolkningens utsikt att överleva under krigshändelser har därför nyligen omprövats av statsmakterna och resulterat i att en kraftig utvidgning av utrymningsåtgärderna anbefallts. Härav föranledd uttunning av fredssamhällets befolkningskoncentrationer och härav eller av andra orsaker betingade förändringar i civildförsvarets uppbyggnad kommer att återspeglas i civildförsvarets utbildningsverksamhet.

Mot bakgrunden av de organisationsförslag m. m., som framläggs av 1953 års civildförsvarsutredning beträffande allmänna civildförsvaret och verkskyddet, har utbildningsutredningen, under beaktande i tillämpliga delar av den hittillsvarande civildförsvarsutbildningens ledning, organisation, omfattning och innehåll, ingående prövat behovet av civildförsvarsutbildning såsom ett led i ett nyordnat och i väsentliga avseenden upprustat civildförsvaret. Härvid har utredningen funnit, att civildförsvarsutbildning i särskild ordning ovillkorligen erfordras för personalkategori, som icke redan äger för fundamental civildförsvarsuppgift godtagbar kunskap och färdighet. Sådan personalkategori skall, enligt utredningens förslag, underkastas obligatorisk civildförsvarsutbildning och därutöver ha skyldighet att delta i av civildförsvarsstyrelsen eller länsstyrelse i civildförsvarsområde anordnade civildförsvarsspel och praktiska övningar. Repetitionsutbildning föreslås upphöra.

Den verkskyddsutbildning, som skall ifrågakomma, är identisk med utbildningen i allmänna civildförsvaret, utom beträffande verkskyddschefer och verkskyddsassistenter.

Övriga personalkategorier och i civildförsvaret icke inskrivna civildförsvarspliktiga skall ha skyldighet att delta i nyssnämnda civildförsvarsspel och praktiska övningar. Sjukvårdsutbildningen av 18-åriga kvinnor har föreslagits bibehållen under en övergångstid. Den ersättes härefter med i de

allmänna skolorna förstärkt undervisning i brandskydd och olycksfallsvård.

All föreslagen obligatorisk civilförsvarsutbildning är en engångsutbildning. Vidareutbildning kan ifrågakomma, liksom också fortbildning.

Utbildningen skall på skolplanet bedrivas i heltidskurser eller i deltidskurser. De senare är avsedda för manskapsutbildning i hemortens civilförsvarsområde. Under vissa förutsättningar kan även manskapsutbildning anordnas i heltidskurser. För utbildningen på skolplanet har upprättats utkast till normalplaner.

Utredningen föreslår ett höjt anslag för korrigerering och nyinspelning av utbildningsfilm.

För varje utbildningspliktig personalkategori har utbildningstidens längsta tillåtna varaktighet i dagar eller utbildningstimmar angivits i utredningens förslag till ny utbildningskungörelse. I utbildningskungörelsen har vidare skyldigheten att delta i civilförsvarsspel och praktiska övningar angivits i timmar per treårsperiod för olika kategorier civilförsvarspliktiga.

Civilförsvarets utbildningsverksamhet skall enligt utredningens förslag ledas och genomföras av en utbildningsnämnd inom civilförsvarsstyrelsen. Denna styrelses generaldirektör skall vara självskriven ordförande i nämnden, som i övrigt sammansättes dels av självskrivna ledamöter, dels av ledamöter, utsedda av K. M:t. Nämndens beslut fattas kollegialt.

Utbildningsnämnden föreslås övertaga den centrala ledningen m. m. av utbildningsverksamheten, i princip dock icke med utbildningsverksamheten sammanhängande kamerala uppgifter. Detta innebär för civilförsvarsstyrelsens del en överflyttning inom styrelsen av det omedelbara ansvaret för civilförsvarsutbildningen och den inspektionsverksamhet, som sammanhänger med densamma. Genom till utbildningsnämnden överförda uppgifter reduceras i stort sett länsstyrelsernas befattning med denna utbildning till sådana administrativa och kamerala göromål, som äger samband med manskapsutbildning eller avser uttagning av inskrivna civilförsvarspliktiga för utbildning på civilförsvarsskolan. Civilförsvarsheferna befrias från de utbildningsuppgifter, som hittills åvilat dem.

Den egentliga utbildningsverksamheten förlägges till en nyorganiserad civilförsvarsskola med tillhörande fältavdelningar och till lämpliga orter i civilförsvarsområdena. Utbildningsnämnden och civilförsvarsskolan föreslås få ett till skolan förlagt gemensamt kansli, som ställes under ledning av nämndens verkställande ledamot, vilken tillika är skolans rektor. Lärarpersonalen vid civilförsvarsskolan och dess fältavdelningar utgöres av *civilförsvarslärare*, av vilka ett mindre antal med heltidstjänstgöring beredes fast anställning. Vid sidan av undervisningsarbetet skall civilförsvarslärarna fullgöra vissa kvalificerade uppgifter inom det gemensamma kansliet. Lärarpersonalen för den manskapsutbildning, som skall förekomma i

civildörsvarsområdena, utgöres av vid civildörsvarsskolan utbildade *instruktörer*. Instruktörsutbildningen åsyftar främst att ge de blivande instruktörerna kunskaper och färdigheter, som erfordras för manskapsutbildning. Den omfattar en särskild psykologisk-pedagogisk del, vilken förutsättes inhämtad med godkända vitsord före tillträde till instruktörskursens fackbetonade del. För instruktörerna föreslår utredningen en viss årlig minimi-tjänstgöring.

Utredningen har slutligen anlagt vissa synpunkter på utbildningen av de undsättningskårer, som 1953 års civildörsvarsutredning föreslagit och närmare behandlat i sitt betänkande.

Författningsförslag

Förslag till ny utbildningskungörelse

Kungl. Maj:t har, med stöd av 12 § 3 mom. civilförsvarlagen, funnit gott att i fråga om omfattningen av civilförsvarsplikt för utbildnings- och övningsändamål förordna som följer.

1 §.

1 mom. Inskreven civilförsvarspliktig skall vara skyldig att genomgå instruktion i personligt skydd, kryptoutbildning och annan civilförsvarsutbildning under högst det dagantal och timantal, som för olika personal-kategorier anges i härvid fogad förteckning.

2 mom. Envar civilförsvarspliktig har, utöver vad i 1 mom. sägs, skyldighet att deltaga i av civilförsvarsstyrelsen eller länsstyrelse anordnade civilförsvarsspel och praktiska övningar. Denna skyldighet skall vara begränsad till högst 60 timmar för inskriven lednings- och befälspersonal, till högst 30 timmar för inskrivet manskap och till högst 10 timmar för andra civilförsvarspliktiga, allt under varje följd av tre kalenderår.

2 §.

Den i 1 § omnämnda civilförsvarsutbildningen skall genomföras under ledning av civilförsvarsstyrelsens utbildningsnämnd i enlighet med av nämnden fastställda normal- och detaljplaner och i övrigt lämnade föreskrifter och anvisningar.

3 §.

Den som före denna kungörelses ikraftträdande genomgått honom ålagd civilförsvarskurs och därom erhållit bevis äger att vid beräkning av utbildningstid enligt bifogad förteckning tillgodoräkna sig den för den genomgångna kursen bestämda utbildningstiden.

Civilförsvarspliktig som besitter kunskaper och färdigheter för avsedd verksamhet inom civilförsvaret skall av länsstyrelse befrias från skyldighet att undergå utbildning eller del därav.

4 §.

Anstånd med deltagande i utbildning och övning kan av länsstyrelse meddelas civilförsvarspliktig som är i tvingande behov härav.

5 §.

Beträffande utbildning av civilförsvarspersonal vid sådana anläggningar och byggnader, som avses i 88 § civilförsvarskungörelsen, skall gälla vad därom särskilt stadgas.

6 §.

Civilförsvarspliktig kvinna som har stadigvarande bostad inom område eller å plats, där enligt förordnande jämlikt 24 § civilförsvarslagen enskilda skyddsrum skola anordnas, är pliktig att under det kalenderår, varunder hon uppnår 18 års ålder genomgå sjukvårdsutbildning under 12 timmar.

Har i första stycket omförmäld kvinna icke undergått henne åliggande sjukvårdsutbildning under det kalenderår, varunder hon uppnått 18 års ålder, skall skyldigheten att genomgå sådan utbildning i stället gälla under det nästkommande kalenderåret.

Utbildningen anordnas och genomföres av vederbörande länsstyrelse i enlighet med normalplan, som fastställles av utbildningsnämnden.

Befrielse från denna sjukvårdsutbildning skall av länsstyrelsen meddelas kvinna, som på annat sätt tillägnat sig likvärdiga sjukvårdskunskaper och färdigheter.

7 §.

Civilförsvarsstyrelsens utbildningsnämnd äger meddela närmare föreskrifter rörande tillämpningen av denna kungörelse.

Denna kungörelse träder i kraft den

Genom denna kungörelse upphäves utbildningskungörelsen den 18 september 1948, nr 662.

Bilaga till utbildningskungörelsen

Förteckning över utbildningspliktiga personalkategorier i civilförsvaret

A. Utbildning i heltidskurs

Personalkategori	Krypto- utbildning	Annan civilför- svarsutbildning, inklusive instruktion i personligt skydd	Summa dagantal för civilförsvars- utbildningen (inklusive helg- dagar), högst
	Dagar		
1	2	3	4
Civilförsvarschef. Distriktschef i di- striktscentral med chefsassistent	2	10	13
Distriktschef i distriktscentral (motsva- rande), utan chefsassistent.	4	5	10
Förste chefsassistent. Chefsassistent	2	49	60
Expeditionsföreståndare.	18, 9 eller 4	10	29
Biträdande expeditionsföreståndare. . . .		10	11
Luforgruppchef i huvudcentral.	9 eller 4	5	14
Telegruppchef i ledningsavdelning		5	5
Telemontör.		5	5
Intendent. Biträdande intendent.		14	16
Depåchef. Biträdande depåchef		10	11
Förrådsförvaltare.		10	11
Ledningschef. Biträdande ledningschef	2	45	55
Kryptogruppchef.	14	1	15
Expeditionsbiträde i huvudcentral.	9	1	10
Expeditionsbiträde i distriktscentral. . . .	3	1	4
Kårinspektör. Biträdande kårinspektör i bevakningskåren.		7	7
i beredskapsbrandkåren.		7	7
i räddningskåren.		7	7
i sjukvårdskåren.		7	7
i utrymningskåren.		7	7
Syssloman på förbandsstation.		19	21
Verkskyddschef.		1—2 dagar vart tredje år	
Verkskyddsassistent.		24	27
Gruppchef			
i bevakningskåren.		10	11
i beredskapsbrandkåren.		10	11
i räddningskåren.		10	11
i sjukvårdskåren.		10	11
i utrymningskåren.		10	11

B. Utbildning i deltidskurs, alternativt i heltidskurs

Personalkategori	Civilförsvarsutbildning, inklusive instruktion i personligt skydd.	
	Deltidskurs i timmar	Heltidskurs i dagar
1	2	3
Civilförsvarspolis	52	10
Civilförsvarsbrandman	42	9
Räddningsman.	30	5
Civilförsvarsamarit.	43	9
18-åriga kvinnor.	12	—

Översikt över utbildningsverksamheten i allmänna civilförsvaret och hemskyddet

1. Inledning

Civilförsvarets utbildningsverksamhet vilar på 12 § 2 mom. civilförsvarlagen och den av Kungl. Maj:t på grund av bemyndigande i 12 § 3 mom. samma lag utfärdade utbildningskungörelsen av den 18 september 1948, nr 662. Förstnämnda lagparagraf och huvudinnehållet i utbildningskungörelsen har återgivits i utredningens direktiv (sid. 00), varför de ej här behöver upprepas.

Utredningen har, som redan i kapitel 1 omnämnts, från överståthållarämbetet och länsstyrelserna inhämtat uppgifter om den utbildningsverksamhet, som pågått under tiden 1/7 1953—31/12 1954. Under samma tid bedrev utredningen även fältstudier av utbildningsverksamheten.

Efterföljande översikt av utbildningsverksamheten under denna del av utredningstiden har med ledning av dessa underlag utformats som en summarisk redogörelse för utbildningens omfattning och ändamål m. m., i vilken även tillämpade kursplaner för utbildningen angivits. Redogörelsen visar bl. a., att talrika avvikelser har förekommit från den i civilförsvarsstyrelsens »Anvisningar för utbildning och övning i civilförvarstjänst (AUÖ)» intagna bestämmelsen, att kursplanerna skall grundas på av civilförsvarsstyrelsen utfärdade normalplaner (11:1).

I översikten avser *lokal utbildning* (L) huvudsakligen kvällsutbildning, anordnad i civilförvarsområde, *regional utbildning* (R) dagutbildning i provisorisk civilförvars-skola, underställd länsstyrelserna i civilområde eller enskild länsstyrelse och *central utbildning* (C) dagutbildning, anordnad vid civilförvars-skolan i Gimo och Österskår.

För senare delen av utredningstiden (tiden efter 1/1 1955) avviker översikten från nyss angivna schema. Utredningen har nämligen, som i kap. 1 angivits, icke bedömt det vara erforderligt att för uppdragets slutförande inhämta detaljerade uppgifter om den utbildningsverksamhet, som pågått efter år 1954. Under tiden i fråga har ej heller sammanhängande fältstudier bedömts erforderliga. Översikten för senare delen av utredningstiden har sålunda begränsats till en refererande sammanställning av huvudinnehållet i av civilförsvarsstyrelsen utfärdade utbildningsföreskrifter för tidsperioden i fråga. Dessa belyser bl. a. vidtagna utbildningsförändringar.

2. Tiden 1/7 1953—31/12 1954

A. Allmän utbildning

(L) Allmän utbildning har bedrivits dels enligt civilförsvarsstyrelsens provisoriska normalplan för allmän utbildning i civilförvarstjänst (Prov. AUÖ 19, II uppl., 1952), dels efter civilförsvarsstyrelsens förslag till plan för allmän utbildning i civilförvarstjänst (8/12 1953). Utbildningstid 12 timmar.

Förkortad allmän utbildning (6 timmar) enligt provisorisk normalplan har

förekommit i Kopparbergs och Gävleborgs län vid utbildning av ensligt boende civilförsvarspliktiga personer, avsedda att ianspråktagas som inkvarteringsombud, rapportombud, skogsbrandförmän, skogsbranduppbådare och telefonister i kontraktväxelstationer m. m. På grundval av en skrivelse från civilförsvarsstyrelsen den 27 november 1952 har förkortad allmän utbildning av personal på kontraktväxelstationer anordnats i Jönköpings, Kronobergs och Kristianstads län (3½ eller 4 timmar).

Allmän utbildning anordnades 1953/54 i 1 992 kurser med 45 936 deltagare och senare halvåret 1954 i 1 028 kurser med 23 385 deltagare. Utbildningsåret 1952/53 var motsvarande tal 2 600, respektive 66 243. Hela antalet »allmänutbildade» utgjorde således under tiden 1/7 1952—31/12 1954 135 564 personer, fördelade på 5 620 kurser.

B. Utbildning av ledningspersonal

(R) I Kristianstads län har anordnats en kurs för *civilförsvarschefer, ställföreträdare för dessa och instruktörer i mobiliseringsplanläggning m. m.* (15 timmar). Tjänste- och befälsutbildning av *ställföreträdande civilförsvarschefer och distriktschefer* (48 timmar) och *tjänstutbildning av ledningen i huvudcentral och distriktscentral* (35 timmar) har anordnats i Örebro län. I Västerbottens län har dels förekommit utbildning av *civilförsvarschefer och ställföreträdare för dessa, distriktschefer och vägtrafikombud* (18½ timmar), dels en *taktikkurs för civilförsvarschefer och ställföreträdare för dessa samt distriktschefer* (14 timmar). I Norrbottens län har *civilförsvarschefer och ställföreträdare för dessa* utbildats (37 timmar). Utbildning av *civilförsvarsfogdar* har skett i Gotlands län (38 timmar), Värmlands län (36 timmar), Kopparbergs län (38 timmar), Gävleborgs län (33 timmar) och Jämtlands län (40 timmar). *Repetitionsutbildning av civilförsvarsfogdar* har ägt rum i Hallands län (30 timmar), Kopparbergs län (19 timmar) och i Gävleborgs län (15 timmar).

Fjärrhjälpstyrkechefer har utbildats i Östergötlands län (43 timmar). I Blekinge län har anordnats en kurs för *styrke- och sektionschefer i fjärrhjälpstyrkor* (18 timmar). I Kopparbergs län har *gruppstationschefer, samstyrkechefer och fjärrhjälpchefer* utbildats (50, 55 timmar). Normalplan för utbildning av befäl (styrke- och sektionschefer) vid fjärrhjälpstyrkor utfärdades av civilförsvarsstyrelsen 1949 (AUÖ 3:1, 13 timmar). Den ersattes i april 1951 med en provisorisk normalplan med samma beteckning men med 5 timmars längre utbildningstid.

Skadeområdesbefälhavare har utbildats i Malmöhus län (35 timmar). *Repetitionskurs för skadeområdesbefälhavare* har anordnats i Kopparbergs län (14 timmar).

Hemskyddsinspektörer har utbildats i Stockholms cfo (48 timmar), Södermanlands län (40 timmar), Malmöhus län (36, 37 timmar) och Kopparbergs län (50 timmar).

(C) På statens civilförsvarsskolas avdelning i Österskär har bl. a. följande utbildning ägt rum.

Kurs för civilförsvarschefer i områden med orter om högst 12 000 invånare (Ö 66, 34 timmar).

Grundläggande kurs för civilförsvarschefer (Ö 77, 36 timmar).

Kurs för övningsledare (Ö 79, 36 timmar).

Kurs för civilförsvarschefer (Ö 83 och 84, 57 timmar).

Kurs för chefer för sambandscentral (Ö 87 och 88, 42 timmar, Ö 93, 35 timmar).

Taktikkurs för civilförsvarschefer (Ö 89, 48 timmar).

C. Tjänstegrensutbildning

I. Ordnings- och bevakningstjänst

(L) Kombinerad allmän- och tjänsteutbildning har förekommit i Stockholms cfo, i Malmöhus och Örebro län. Tjänsteutbildning har anordnats i 17 län. I Hallands och Älvsborgs län har tjänsteutbildningen i viss utsträckning grundats på ett i civilförsvarsstyrelsen upprättat förslag till ny normalplan 47, respektive 40 timmar. I Kopparbergs län har utbildning skett enligt en av länsstyrelsen utfärdad kursplan (30 timmar).

I Göteborgs och Bohus län har ett antal *kommunala poliser* och f. d. poliser tjänsteutbildats enligt en av länsstyrelsen fastställd kursplan (15 timmar). I samma län tjänsteutbildades *ordningsmän i skyddsrum* (9 timmar).

I Uppsala och Västmanlands län har tjänsteutbildning av ordningspersonal samordnats med tjänsteutbildning av bevakningspersonal på så sätt, att ordnings- och bevakningspersonal i stort sett fått en enhetlig och gemensam tjänsteutbildning.

Befälsutbildning av *avdelningschefer och gruppchefer* har anordnats i Stockholms cfo (36 timmar), Södermanlands län (33 timmar), Malmöhus och Västerbottens län (30 timmar). Civilförsvarschefen i Stockholm uppger, att utbildningen grundades på civilförsvarschefens detaljanvisningar 03:2, maj 1954. För utbildningen i Södermanlands län meddelar länsstyrelsen, att utbildningen byggde på »civilförsvarsstyrelsens plan för befälsutbildning i allmänna civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst, inkommen till länsstyrelsen den 15 februari 1954». Kurserna i Malmöhus och Västerbottens län grundades »på civilförsvarsstyrelsens normalplan».

Repetitionsutbildning har anordnats

1) enligt civilförsvarsstyrelsens normalplan för repetitionsutbildning av befälsgrupp I samt befälsgrupp II (1948, 12 timmar) i Uppsala län (13 timmar) och i Örebro län (12 timmar),

2) enligt »normalplan för repetitionsutbildning av befäl och manskap i allmänna civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst» i Östergötlands län (15 timmar),

3) enligt av vederbörande länsstyrelse utfärdad kursplan i Uppsala, Kalmar, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Norrbottens län (15 timmar).

I bevakningstjänst har kombinerad allmän- och tjänsteutbildning ägt rum i Stockholms cfo, Malmöhus och Jämtlands län (50 timmar). Tjänsteutbildning har anordnats i Jönköpings, Kronobergs och Kristianstads län, i sistnämnda län med starkt reducerat timantal.

I Hallands län har *fyllnadskurs* anordnats för personal, som överförts från ordningstjänst till bevakningstjänst (20 timmar). Kursplan fastställd av länsstyrelsen.

Befälsutbildning av *avdelningschefer och gruppchefer* i bevakningspolisen har anordnats i Stockholms cfo och i Göteborgs och Bohus län (32½, respektive 30 timmar). Utbildningen i Stockholm baserades på civilförsvarschefens detaljanvisningar 03:1, november 1953. För utbildningen i Göteborg gällde en av länsstyrelsen utfärdad kursplan.

Repetitionsutbildning av befäl i *bevakningssektionen* har ägt rum i Göteborgs och Bohus län. Kursplan utfärdad av länsstyrelsen (15 timmar).

Repetitionsutbildning av *bevakningspolis* har anordnats

1) enligt civilförsvarschefens plan 04:1, april 1953, i Stockholms cfo (1½ timmar),

2) enligt civilförsvartsstyrelsens normalplan år 1953 för repetitionsutbildning av befäl och manskap i allmänna civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst i Östergötlands, Kristianstads och Hallands län (15 timmar) och i Uppsala län (8 eller 10 timmar),

3) enligt civilförsvartsstyrelsens normalplan för tjänsteutbildning av ordningshållningspersonal inom allmänna civilförsvaret (AUÖ 9) i Västmanlands län (7 timmar),

4) enligt av länsstyrelserna fastställda kursplaner i kronobergs län ($7\frac{1}{2}$, 7 eller $3\frac{1}{2}$ timmar), Malmöhus län 12, 13 eller 15 timmar), Hallands län (10 timmar), Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Kopparbergs län (15 timmar), Gävleborgs län (8 timmar) och Norrbottens län (7, 8, 10, 12 eller 15 timmar).

(R) Tjänsteutbildning i ordningstjänst har anordnats i Jämtlands län (36, i ett fall 46 timmar). Kursplan fastställd av civilförsvartsstyrelsen den 30 mars 1954.

Befälsutbildning av *avdelningschefer och gruppchefer* i ordningstjänst har ägt rum i Västerbottens län (38 timmar) och i Norrbottens län (39 timmar). Kursplaner fastställda av respektive länsstyrelser.

Kombinerad allmän- och tjänsteutbildning i bevakningstjänst har förekommit i Värmlands län och Norrbottens län (50 timmar) och i Västmanlands län (45 timmar). I Värmlands och i Västmanlands län byggde kursplanerna på civilförsvartsstyrelsens förslag till normalplan för allmän utbildning år 1953 och på normalplanen 2: 2 (12 resp. 40 timmar). I Norrbottens län hade kursplan fastställts av länsstyrelsen.

Tjänsteutbildning i bevakningstjänst har anordnats

1) enligt normalplan 2: 2 (40 timmar) i Uppsala, Blekinge, Skaraborgs, Kopparbergs och Västernorrlands län,

2) enligt normalplan 2: 2 (39 timmar) i Gävleborgs län,

3) enligt normalplan 2: 2 (35 timmar) i Västmanlands län,

4) enligt normalplan 2: 2 (40 timmar), utökad med 10 timmar, i Göteborgs och Bohus län,

5) enligt civilförsvartsstyrelsens plan i februari 1954 (50 timmar) i Göteborgs och Bohus län,

6) enligt en av civilförsvartsstyrelsen den 30 mars 1954 godkänd plan (50 timmar) i Jämtlands län,,

7) enligt en av vederbörande länsstyrelse fastställd plan i Östergötlands län (42 timmar), Gotlands län (40 timmar), Älvsborgs län 50 timmar), Örebro län (50 timmar), Västmanlands län (35 timmar), Kopparbergs län (40 timmar) och Västerbottens län (35 timmar).

Befälsutbildning av *avdelningschefer och gruppchefer* i bevakningstjänst har anordnats

1) enligt civilförsvartsstyrelsens provisoriska plan 1953 (32 timmar) i Hallands län,

2) enligt en av civilförsvartsstyrelsen granskad plan (36 timmar eller 38 timmar) i Värmlands län,

3) enligt en av civilförsvartsstyrelsen den 26 februari 1954 godkänd plan (30 timmar) i Västernorrlands län,

4) enligt en av civilförsvartsstyrelsen den 30 mars 1954 godkänd plan (33 timmar) i Jämtlands län,

5) enligt av vederbörande länsstyrelse fastställd plan, i Älvsborgs län (31 timmar), i Kopparbergs län (25 timmar) och i Västerbottens län (35 timmar).

Repetitionsutbildning av *bevakningspolis* har anordnats i Västernorrlands län

(15 timmar) enligt en av civilförsvarsstyrelsen godkänd kursplan, och i Värmlands län (3 timmar) enligt en av länsstyrelsen fastställd kursplan.

Utbildning av *tjänstegrenschefer* har ägt rum

1) enligt civilförsvarsstyrelsens provisoriska plan den 2 november 1953, i Hallands län (60 timmar), Västernorrlands län (50 timmar) och Gävleborgs län (49 timmar),

2) enligt till civilförsvarsstyrelsen översänd kursplan, i Södermanlands län (40 timmar),

3) enligt civilförsvarsstyrelsens plan den 14 april 1954, i Gävleborgs län (43 eller 45 timmar),

4) enligt av vederbörande länsstyrelser fastställda kursplaner i Malmöhus län (37 eller 48 timmar), Göteborgs och Bohus län (38 timmar), Värmlands län (36 timmar) och Norrbottens län (37 timmar).

Utbildning av *biträdande tjänstegrenschefer* har skett i Kopparbergs län (34 timmar). Kursplan fastställd av länsstyrelsen.

Repetitionsutbildning av *tjänstegrenschefer* har anordnats i Västernorrlands län (15 timmar). Kursplan godkänd av civilförsvarsstyrelsen den 26 februari 1954.

C) Vid civilförsvarskolans avdelning i Österskär anordnades år 1954 två kurser för *tjänstegrenschefer* i ordnings- och bevakningstjänst (59 timmar).

II. Observations- och förbindelsetjänst

(L) Kombinerad *allmän- och tjänsteutbildning* har anordnats

1) för *trådtelefonister* i Stockholms cfo (32 timmar), i Stockholms län (36 timmar) och Uppsala län (30 eller 32 timmar),

2) för *fälttelefonister* i Uppsala län (32 timmar). Större delen av utbildningstiden gemensam med kurs för trådtelefonister,

3) för *radiotelefonister* i Stockholms cfo (35 timmar),

4) för *ordonnanser* i Uppsala län (21 timmar) och i Malmöhus län (16 timmar),

5) för *tornobservatörer* i Uppsala län (24 timmar),

6) för *larmposter* i Uppsala län (15 timmar),

7) för *signalgrupper* och *expeditionsbiträden* i Göteborgs och Bohus län (37 timmar).

Utbildningsarbetet i fråga har i Stockholm bedrivits enligt civilförsvarschefens anvisningar och på övriga håll efter provisoriska normalplanen för allmän utbildning AUÖ 19 (eller förslaget till ny dylik år 1953) och provisoriska normalplanen för tjänsteutbildning i observations- och förbindelsetjänst (AUÖ 27, dec. 1950) med av respektive länsstyrelser föreskrivna avvikelser från desamma.

Tjänsteutbildning på grundval av normalplan AUÖ 27 har förekommit över hela landet (19—27 timmar). *Tornobservatörer* har tjänsteutbildats i nio län (18—19 timmar) och *ordonnanser* i åtta län (12—14 timmar). *Alarmeringspersonal* och *rapportombud* har tjänsteutbildats i tre län (6—7 timmar). *Luförpersonal* och *markörer* har tjänsteutbildats i ett fåtal län.

För utbildning av *rapportombud* och *skogsbranduppbådare* har länsstyrelsen i Kopparbergs län fastställt en normalplan för gemensam tjänsteutbildning. Som förkunskap för utbildning enligt denna normalplan fordrades genomgången allmän utbildning, eventuellt förkortad dylik.

Befälsutbildning enligt civilförsvarsstyrelsens provisoriska normalplan för befälsutbildning i observations- och förbindelsetjänst (AUÖ 26, juli 1952) har förekommit i Blekinge län (36 timmar), Västerbottens län (18 timmar) och Norrbottens län (12, 13 eller 15 timmar).

Repetitionsutbildning har anordnats

- 1) enligt civilförsvaretschefens anvisningar i Stockholms cfo (15 timmar),
- 2) enligt en sammanställning ur normalplanen AUÖ 27 i Uppsala län (10 timmar),
- 3) enligt normalplanen 4:1 i Södermanlands län (15 timmar),
- 4) enligt av vederbörande länsstyrelser fastställda kursplaner i Hallands län och Göteborgs och Bohus län (10 timmar), Malmöhus län (12—17 timmar), Älvsborgs län (14—14½ timmar), Kopparbergs län (15 timmar) och Västerbottens län (12 timmar).

I några län har repetitionsutbildning med mindre timantal förekommit för t. ex. *tornobservatörer* (8 timmar).

(R) Tjänsteutbildning av *radioservicemän* har skett i Stockholms cfo och Kopparbergs län (40 timmar) och i Kronobergs län (38 timmar) samt Gävleborgs län (37 timmar). Såvitt utredningen kunnat finna hade icke normalplan eller motsvarande anvisningar för utbildningen i fråga utfärdats av civilförsvaretsstyrelsen.

Tjänsteutbildning av *luftpersonal* enligt av vederbörande länsstyrelser fastställda kursplaner har skett i Kalmar län (8 timmar), Blekinge län (13 timmar) och Västmanlands län (19 timmar).

Tjänsteutbildning av *kryptopersonal* har anordnats i Östergötlands län (18 timmar), Kristianstads län (11 eller 15 timmar), Älvsborgs län (30 timmar), Västmanlands län (18 timmar) och Kopparbergs län (24 timmar).

I Kopparbergs län har *kryptoutbildning av civilförsvaretschefer* förekommit i två tredagars »specialkurser» för civilförsvaretschefer.

På grund av lokala förhållanden har i Norrbottens län *gruppchefer i huvudcentral och tjänstegrenschefer* meddelats kryptoutbildning under 4 timmar. Dessutom har i länet utbildning i signal- och kryptotjänst meddelats *sambandschefer jämte ställföreträdare* inom civilförsvaretsområden, som innehar i länsnätet ingående radio (21 timmar).

Befälsutbildning av *gruppchefer (avdelningschefer, sektionschefer)* har skett

- 1) enligt av civilförsvaretsstyrelsen fastställd kursplan, i Örebro län (39 timmar),
- 2) enligt av vederbörande länsstyrelse fastställd kursplan, i Kopparbergs län (41 eller 25 timmar) och Norrbottens län (36 timmar).

Tjänste- och befälsutbildning av *tjänstegrenschefer* har samordnats i Gävleborgs län (40 timmar) enligt kursplan, uppbyggd på civilförsvaretsstyrelsens normalplaner. Motsvarande utbildning har förekommit i Jämtlands län (77 timmar).

Befälsutbildning av *tjänstegrenschefer* har förekommit i Södermanlands län (40 timmar), Jönköpings län (38 timmar), Kronobergs län (39 timmar), Blekinge län (40 timmar), Malmöhus län (37 timmar), Hallands län (38 timmar), Göteborgs och Bohus län (38 timmar), Värmlands län (36 timmar), Västernorrlands län (36 timmar) och Norrbottens län (26 timmar). I allmänhet har utbildningen baserats på av länsstyrelserna upprättade kursplaner. I en del län har normalplan AUÖ 26 lagts till grund för utbildningen, dock med vissa avvikelser.

Utbildning av *biträdande tjänstegrenschefer* på småorter (25 timmar) har ägt rum i Kopparbergs län enligt en av länsstyrelsen utfärdad kursplan.

Repetitionsutbildning av *kryptobiträden* har anordnats i Östergötlands län (6 timmar).

Repetitionsutbildning av *tjänstegrenschefer* har förekommit i Västernorrlands län (15 timmar) och Västerbottens län (17 timmar). I Västernorrlands län hade kursplanen godkänts av civilförsvaretsstyrelsen, i Västerbottens län av länsstyrelsen.

(C) Vid civilförvarsskolans avdelning i Österskär anordnades år 1954 två kurser för *tjänstegrenschefer* (61, respektive 60 timmar).

III. Brandtjänst

(L) Kombinerad *allmän och tjänsteutbildning* har ägt rum i Stockholms cfo (38 timmar), Uppsala län (30—31 timmar), Södermanlands län (32½ timmar), Hallands län (36 timmar), Kopparbergs län (40 timmar) och Västerbottens län (24 timmar). I Jönköping har kombinerad allmän- och tjänsteutbildning anordnats för Jönköpings brandkårers yrkespersonal (39 timmar, varav 11 timmar allmän utbildning och 28 timmar utbildning enligt brandkårens övningsprogram).

Tjänsteutbildningen har i regel grundats på civilförvarsstyrelsens provisoriska normalplan för tjänsteutbildning i brandtjänst, december 1950, jämte detaljplan till do. (30 timmar). Sålunda har över hela landet tjänsteutbildning ägt rum enligt denna normalplan. Iakttaga variationer i timantalet har legat mellan 24 och 31 timmar, i några få kurser mellan 15 och 23 timmar. Tjänsteutbildning av 16-åringar har förekommit i mindre omfattning.

Befälsutbildning av *avdelningschefer och gruppchefer (motsvarande)* har förekommit i Stockholms län (21 eller 14 timmar), Malmöhus län (32 eller 27 timmar), Hallands län (30 timmar), Göteborgs och Bohus län (14 timmar) och Västerorrlands län (32 eller 14 timmar).

Utbildningsarbetet har byggt på civilförvarsstyrelsens provisoriska normalplan för befälsutbildning i brandtjänst, december 1950, jämte detaljplan till do. (för tjänstegrenschefer och avdelningschefer 32 timmar, för gruppchefer 14 timmar).

På grundval av nämnda planer, vilka kombinerats och reducerats från 62 till 50 timmar, har dessutom *tjänste- och befälsutbildning* ägt rum i Värmlands län.

Repetitionsutbildning har anordnats i 16 län, i allmänhet i enlighet med av vederbörande länsstyrelser fastställda kursplaner. Repetitionsutbildning enligt civilförvarsstyrelsens normalplan 4:1 har endast förekommit i Södermanlands län. Utbildningstiden har varierat från 10—15 timmar utom i ett undantagsfall, då 17 timmar ianspråktagits (i Uppsala län).

(R) Den regionala utbildningen har i flesta fall omfattat *befälsutbildning av tjänstegrenschefer och avdelningschefer*. Utbildningstiden har visat talrika variationer, från 30 till 42 timmar. *Kombinerad tjänste- och befälsutbildning* har ägt rum i Jämtlands län (77 timmar).

Tjänste- och befälsutbildning av *lägre befäl* har förekommit i Jämtlands län (43 timmar), Västerbottens län (38 timmar) och Kopparbergs län (25 timmar). På Borlänge brandstation i Kopparbergs län anordnades den 29 september 1954 avkortad befälsutbildning för yrkesbrandmän (7 timmar).

Repetitionsutbildning av *tjänstegrenschefer* har anordnats i Västerorrlands län enligt en av civilförvarsstyrelsens godkänd kursplan (15 timmar) och i Västerbottens län enligt en av länsstyrelsen upprättad kursplan (17 timmar).

(C) Vid civilförvarsskolans avdelning i Österskär anordnades år 1954 en kurs för *tjänstegrenschefer* (53 timmar).

IV. Teknisk tjänst

(L) I Stockholms cfo har anordnats *kombinerad allmän- och tjänsteutbildning* i teknisk tjänst, nämligen i röjning (16 timmar) och i byggnadstjänst (13½ timmar), enligt kursplaner, vilka fastställts av civilförvarschefen.

I Göteborgs och Bohus län har *kombinerad allmän- och tjänsteutbildning* i tek-

nisk tjänst (räddningssekt) anordnats enligt en av länsstyrelsen fastställd kursplan (34 timmar).

Tjänsteutbildning har anordnats

1) enligt ett inom civilförsvarsstyrelsen utarbetat utkast, daterat 5/11 1953 (35 timmar), i Stockholms län (33 timmar), Jönköpings län (35 timmar) och Gotlands län (25 timmar),

2) enligt av vederbörande länsstyrelse fastställd kursplan i Malmöhus län (*manskap röjnings-räddningsgrupper*, 30 timmar), Örebro län (*sektions- och avdelningschefer och ersättare*, 36 timmar) och Kopparbergs län (i Borlänge 27 timmar, i Falun 28 timmar, i Grangårde och Ludvika 30 timmar).

I Kopparbergs län anordnades hösten 1954 sex kurser för *mörkläggning av motorfordon*, enligt en av länsstyrelsen fastställd kursplan (4 timmar, inalles 26 deltagare).

(R) Utbildning av *tjänstegrenschefer* har anordnats

1) enligt en av länsstyrelserna i IV civilområdet fastställd kursplan, vilken »underställts civilförsvarsstyrelsen för granskning», i IV civilområdet (72 timmar),

2) enligt »en av civilförsvarsstyrelsen utfärdad normalplan» i Malmöhus län (36 timmar),

3) enligt kursplan fastställd av länsstyrelsen »efter civilförsvarsstyrelsens granskning», i Värmlands län (36 timmar).

Utbildning av *chefer för räddningsavdelningar* har anordnats i Östergötlands län (43 timmar) enligt en av länsstyrelsen fastställd kursplan.

Befäl i *räddnings-, respektive röjningsavdelningar* har utbildats i Kopparbergs län i enlighet med en av länsstyrelsen fastställd kursplan (27 timmar).

Repetitionsutbildning av *tjänstegrenschefer* har anordnats i Västernorrlands län, enligt kursplan, godkänd av civilförsvarsstyrelsen (15 timmar).

(C) Vid statens civilförvarsskolas avdelning i Gimo anordnades år 1954 en *fackkurs i räddningstjänst* (56 timmar).

V. Gasskyddstjänst

(L) *Kombinerad allmän- och tjänsteutbildning* har ägt rum

1) enligt en av civilförsvarschefen upprättad kursplan i Stockholms cfo (30½ timmar),

2) enligt civilförsvarsstyrelsens provisoriska normalplaner för allmän utbildning (12 timmar) och provisoriska normalplan för tjänsteutbildning i gasskyddstjänst, december 1950 (24 timmar för indikerings- eller saneringspersonal, 26 timmar för avgasningspersonal), i Uppsala län (31 timmar) och Södermanlands län (32½ timmar).

Tjänsteutbildning har förekommit i hela landet utom i Kronobergs, Kalmar och Kristianstads län. Utbildningen har i regel omfattat de timantal, som anges i normalplanen. I Västmanlands län har tjänsteutbildning även skett efter en av civilförsvarsstyrelsen godkänd försöksplan (28 timmar).

Befälsutbildning av *gruppchefer* har skett i Stockholms cfo (19½ timmar), Göteborgs och Bohus län (22 timmar), Västerbottens län (15 timmar) och Norrbottens län (17 timmar). Utbildningen har baserats på civilförsvarsstyrelsens provisoriska normalplan för befälsutbildning i gasskyddstjänst, december 1950 (38 timmar för tjänstegrenschefer och avdelningschefer, 16 timmar för gruppchefer).

Repetitionsutbildning av *avdelningschefer och gruppchefer* har förekommit i

Stockholms cfo (15 timmar). Detaljanvisningar för utbildningsarbetet har utfärdats av civilförsvarschefen.

Repetitionsutbildning av *manskap* har anordnats i Stockholms cfo (15 timmar) och Skaraborgs län (14 timmar).

(R) *Tjänstegrenschefer* har utbildats i Södermanlands län (40 timmar), Blekinge län (41 timmar), Malmöhus län (38 eller 37 timmar) och Göteborgs och Bohus län (38 timmar).

Avdelningschefer och gruppchefer har utbildats i Norrbottens län (38 timmar) och *gruppchefer* i Västerbottens län (17 timmar).

Repetitionsutbildning av *tjänstegrenschefer* har anordnats i Kopparbergs län enligt en av länsstyrelsen fastställd kursplan (14 timmar).

(C) Vid civilförvarsskolans avdelning i Österskär har två kurser för utbildning av *tjänstegrenschefer* anordnats (69 respektive 62 timmar).

VI. Sjukvårdstjänst

(L) Kombinerad *allmän- och tjänsteutbildning* har anordnats i Stockholms cfo, Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Örebro, Kopparbergs och Norrbottens län. Utbildningen har i Stockholms cfo baserats på civilförsvarschefens anvisningar, i Stockholms, Uppsala, Örebro och Kopparbergs län på civilförsvarsstyrelsens normalplan Prov. AUÖ 19 och provisoriska normalplan för tjänsteutbildning i sjukvårdstjänst, AUÖ 23, juni 1952, i Södermanlands län på civilförsvarsstyrelsens förslag till normalplan för allmän utbildning år 1953 och förslag till utbildning i sjukvårdstjänst 23/9 1953 och i Norrbottens län på av länsstyrelsen fastställd kursplan. Utbildningstiden har varit lägst 33½ timmar (Örebro län) och högst 42 timmar (Stockholms län).

Tjänsteutbildning har förekommit i hela landet. Den har grundats på civilförsvarsstyrelsens provisoriska normalplan AUÖ 23, eller civilförsvarsstyrelsens förslag till normalplan för utbildning i sjukvårdstjänst den 23/9 1953 eller på av länsstyrelse fastställd kursplan. Även inom samma län har vissa, ibland påfallande variationer i timantalet för kurser av samma slag kunnat iakttagas.

Tilläggsutbildning för samariter enligt civilförsvarsstyrelsens förslag till normalplaner i mars 1950 för tjänsteutbildning (tilläggsutbildning) för samariter vid motoriserade sjuktransportgrupper, läkarambulanser och förbandsplatser har ägt rum i Malmöhus län (5 eller 9 timmar), i Hallands, Skaraborgs, Värmlands och Norrbottens län (5 timmar).

Specialutbildning av samariter enligt civilförsvarsstyrelsens förslag till normalplan den 28/9 1953 har förekommit i Stockholms, Blekinge, Kristianstads och Gävleborgs län.

Utöver nyssnämnda utbildning har våren 1954 i Stockholms cfo anordnats två kurser avseende allmän- och tjänsteutbildning av *bårbärare*. Civilförsvarschefen i Stockholm har meddelat, att denna utbildning grundade sig på civilförsvarschefens detaljanvisningar S 1:2 i december 1953 och tillägger: »Civilförsvarsstyrelsen har ej utfärdat någon särskild plan för utbildning av denna personalkategori. Anvisningarna har tillkommit efter kontakt med civilförsvarsöverläkaren. Ytterligare några timmar kommer att uttagas efter det materiel till förbandsstation erhållits. Det beräknades, att sådan materiel skulle ha varit disponibel under våren 1954, vilket dock ej blev fallet.»

Gruppchefer har utbildats i Södermanlands, Gotlands, Malmöhus och Gävleborgs län. Utbildningen har baserats på civilförsvarsstyrelsens förslag till normalplan för utbildning i sjukvårdstjänst den 30/9 1952, 12/8 eller 23/9 1953. Utbild-

ningstiden har varit lägst 18 timmar (Gotlands län) och högst 35 timmar (Gävleborgs län).

Repetitionsutbildning av *gruppchefer eller samariter* har förekommit i Stockholms cfo, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Västmanlands, Kopparbergs och Norrbottens län. Utbildningstiden har i regel varit 15 timmar. I Södermanlands län har denna tid i ett fall utökats med 5 timmar under motivering att tidigare genomgången tjänsteutbildning skett enligt äldre normalplan.

(R) *Tjänstegrenschefer* har utbildats

1) enligt en av länsstyrelserna i IV civilområdet fastställd, civilförsvarsstyrelsen underställd kursplan; i IV civilområdet (40 timmar),

2) enligt civilförsvarsstyrelsens normalplan i november 1951, i Blekinge län (39 timmar), Malmöhus län (37, 38 timmar),

3) enligt civilförsvarsstyrelsens normalplan den 30/9 1952, i Göteborgs och Bohus län (37, 38 timmar),

4) enligt civilförsvarsstyrelsens förslag till normalplan den 28/9 1953, i Hallands län (44 timmar).

I Jämtlands län har *kombinerad tjänste- och befälsutbildning* av *tjänstegrenschefer* anordnats enligt civilförsvarsstyrelsens förslag till normalplan den 28/9 1953 (77 timmar).

Biträdande tjänstegrenschefer har utbildats i Kopparbergs län enligt en av länsstyrelsen fastställd kursplan (40 timmar).

Föreståndare för förbandsstationer har utbildats i Södermanlands län (42 timmar), Kopparbergs län (26 timmar) och Norrbottens län (41 timmar). Kursplanerna har fastställts av länsstyrelserna. I Södermanlands län har kursplanen även underställts civilförsvarsstyrelsen för granskning.

Samaritgruppchefer har utbildats i Norrbottens län (38 timmar).

Gruppchefer för ambulansgrupper har utbildats i Örebro län (39 timmar).

Gruppchefer för släpambulanser har utbildats i Örebro län (39 timmar) och Norrbottens län (38 timmar).

Gruppchefer för transportheter har utbildats i Örebro län (antalet timmar okänt för utredningen) och Kopparbergs län (25 timmar).

Gruppchefer för förbandsplatser har utbildats i Norrbottens län (33 timmar).

Gruppchefsutbildningen grundades på av vederbörande länsstyrelser fastställda kursplaner.

Utbildning av *medicinalpersonal* enligt civilförsvarsstyrelsens normalplan AUÖ 25 (12 timmar) har anordnats i Stockholms cfo, Hallands, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands och Norrbottens län. Motsvarande utbildning enligt civilförsvarsstyrelsens förslag till normalplaner för sjukvårdsutbildning den 23/9 1953 har förekommit i Uppsala län.

Repetitionsutbildning av *tjänstegrenschefer* har ägt rum i Hallands län (14 timmar) och Västernorrlands län (15 timmar). I Hallands län har länsstyrelsen fastställt kursplanen, i Västernorrlands län har civilförsvarsstyrelsen godkänt densamma.

(C) Hösten 1953 anordnades i civilförvarsskolans avdelning i Österskär en kurs för *tjänstegrenschefer*. Under år 1954 har där anordnats två kurser för *tjänstegrenschefer* (62 och 61 timmar) samt en kurs för *läkare* (37 timmar).

Beträffande sistnämnda kurs har civilförsvarsstyrelsen föreskrivit, »att läkare skola uttagas med hänsyn till lämpligheten att handha medicinalpersonalens regionala utbildning».

VII. Utrymnings- och socialtjänst

(L) I Stockholms cfo har anordnats allmän- och tjänsteutbildning av *samarit å härbärke* (35 timmar), *internatpersonal* (17 timmar), *kokvagnspersonal* (20 timmar) och *socialtjänstgruppspersonal* (25 timmar).

Utbildningen har skett i enlighet med av civilförsvarschefen utfärdade detaljplaner U 1:4—U 1:7.

Den lokala utbildningen av personal för utrymnings- och socialtjänsten i landet i övrigt, utom i Västernorrlands län, där dylik utbildning icke förekommit under tiden 1/7 1953—31/12 1954, har enligt länsstyrelsernas uppgifter baserats på civilförsvarsstyrelsens normalplaner, även om inom några län mer eller mindre betydelsefulla avvikelser från dessa uppmärksammats.

Utbildning enligt den provisoriska normalplanen AUÖ 22 för tjänsteutbildning i utrymnings- och socialtjänst i område med planläggning för socialtjänst I, maj 1952 (15 timmar) har anordnats i Uppsala, Jönköpings, Kronobergs, Kristianstads, Hallands, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs och Västerbottens län.

Den provisoriska normalplanen för sammanslagen tjänste- och befälsutbildning inom utrymnings- och socialtjänsten i område med planläggning för socialtjänst I, juni 1951, har legat till grund för utbildning i Kronobergs, Kristianstads och Kopparbergs län. Utbildningstiden enligt normalplanen var 44 timmar för tjänstegrenschefer och 37 timmar för inkvarteringsledare och sektionschefer.

Den samtidigt utfärdade provisoriska normalplanen för utbildning av inkvarteringsombud m. fl. (30 timmar) har utnyttjats vid utbildning i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Blekinge, Kristianstads, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Örebro, Kopparbergs och Norrbottens län.

Utbildning enligt den provisoriska normalplanen för tjänsteutbildning i utrymnings- och socialtjänst i område med planläggning för utrymnings- och/eller socialtjänst II, mars 1952 (AUÖ 20) har förekommit i alla län utom i Kronobergs, Örebro och Västernorrlands län. Enligt normalplanen var utbildningstiden för väntplats- och vänthempersonal, härbärgespersional och kanslipersonal 16 timmar, för färdpersonal 14 timmar.

Den provisoriska normalplanen för tjänsteutbildning av internatpersonal (Prov. AUÖ 21, maj 1952, 9 timmar) har tillämpats vid utbildning av internatpersonal i Stockholms, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands och Västerbottens län.

Normalplanen för tjänsteutbildning av fältkökspersonal (fältkökschefer, kokvagnschefer och kockar) AUÖ 6 (18 timmar) har legat till grund för utbildning av fältkökspersonal i Uppsala, Hallands och Kopparbergs län. I sistnämnda län hade dock utbildningstiden reducerats till 12 kurstimmar.

I viss omfattning har en del länsstyrelser upprättat egna kursplaner för utbildningen inom tjänstegrenen. Som exempel härpå kan nämnas kursplaner för utbildning av *internatchefer (lärare)* och *internatchefer (icke lärare)* i Malmöhus och Göteborgs och Bohus län, för utbildning av *skolutrymningsledare* i Norrbottens län, för utbildning av *utrymnings- och byaombud* i Norrbottens län, för utbildning av *samariter å härbärke* i Malmöhus län och *samariter i socialgrupp* i Göteborgs och Bohus län. Civilförsvarsstyrelsens riktlinjer våren 1954 för organiserande av socialtjänstgrupper föranledde utbildning eller fyllnadsutbildning av personal, ingående i sådana grupper, i Jönköpings, Blekinge, Malmöhus, Hallands, Örebro och Kopparbergs län. Någon normalplan för utbildning av personal i socialtjänstgrupper förelåg icke vid tidpunkten för dessa kurser.

I Stockholms cfo har anordnats allmän-, tjänste- och befälsutbildning av *inter-*

natchefer, utrymningsledare m. fl. (19½ timmar) av *manliga färdledare* (22 timmar), av *internatchefer-lärare* (12 timmar) av *härbärgeschefer-socialtjänstgruppchefer* (försöskurs 32 timmar).

För utbildningen gällde av civilförsvarschefen utfärdade kursplaner U 2: 2, U 5: 1, U 2: 4 och U 2: 5.

Enbart befälsutbildning för *socialtjänstgruppchefer* har pågått i Stockholms cfo enligt sistnämnda kursplan i omarbetad upplaga (23½ timmar).

I Stockholms cfo har anordnats repetitionsutbildning av *socialtjänstgruppersonal* (13 timmar). Av civilförsvarschefen utfärdad kursplan åsyftade omskolning enligt civilförsvarsstyrelsens nya riktlinjer i februari 1954 för utrymnings- och socialtjänst.

Repetitionsutbildning enligt av vederbörande länsstyrelse fastställd kursplan har förekommit i Uppsala, Södermanlands, Örebro, Kopparbergs och Norrbottens län.

(R) Sammanslagen *tjänste-* och befälsutbildning av *tjänstegrenschefer* har anordnats

1) enligt kursplan fastställd av länsstyrelserna i IV civilområdet och underställd civilförsvarsstyrelsen för granskning, i IV civilområdet (40 timmar, en utrymningslinje och en inkvarteringslinje),

2) enligt kursplan fastställd av vederbörande länsstyrelse, i Kronobergs län (35 timmar), Hallands län (37 timmar) och Norrbottens län (37 timmar),

3) enligt civilförsvarsstyrelsens provisoriska normalplan i juni 1951, i Malmöhus län (40 timmar, utbildningen omfattade även inkvarteringsledare), Gävleborgs län (40 timmar, inkvarteringslinjen, utbildningen omfattade även inkvarteringsledare och sektionschefer), Västernorrlands län (44 timmar) och Västerbottens län (38 timmar).

Enbart befälsutbildning av *tjänstegrenschefer* enligt av länsstyrelsen fastställd kursplan (33 timmar) har förekommit i Göteborgs och Bohus län.

Sammanslagen *tjänste-* och befälsutbildning av *inkvarteringsledare och sektionschefer* har anordnats i IV civilområdet enligt en av länsstyrelserna i IV civilområdet fastställd kursplan, vilken underställts civilförsvarsstyrelsen för granskning (37 timmar) och i Västernorrlands län i enlighet med civilförsvarsstyrelsens provisoriska normalplan i juni 1951 (37 timmar).

Sammanslagen *tjänste-* och befälsutbildning av *inkvarteringsledare, sektionschefer* och *detaljchefer* har anordnats i Västerbottens län (38 timmar), av *inkvarteringsledare* i Hallands och Älvsborgs län (37 timmar). Till grund för utbildningen låg civilförsvarsstyrelsens provisoriska normalplan i juni 1951.

Sammanslagen *tjänste-* och befälsutbildning av *inkvarteringsombud och chefer för mottagningsplatser* har anordnats

1) enligt civilförsvarsstyrelsens provisoriska normalplan i juni 1951 i Örebro län (30 timmar) och i Västernorrlands län (30 timmar, endast chefer för mottagningsplatser),

2) enligt av länsstyrelsen fastställd kursplan i Kopparbergs län (24 timmar, varav 6 timmar förkortad allmän utbildning),

3) enligt en den 23 december 1953 till civilförsvarsstyrelsen översänd kursplan, i Västerbottens län (37 timmar).

Utbildning av *sektionschefer för utspisningssektion* (25 timmar) av *chefer för utspisningsgrupp* (20 timmar) av *skolutrymningsledare* (37 timmar) och av befäl för socialtjänstgrupper (38 timmar) har anordnats i Kopparbergs län i enlighet med av länsstyrelsen fastställda kursplaner.

I Värmlands län har tjänste- och befälsutbildning skett av *sektionschefer för utspisningssektion* i områden med planläggning för sotj I, i enlighet med av länsstyrelsen fastställd kursplan (36 timmar). I Kronobergs län har förekommit kurser för *fällkökspersonal* enligt civilförsvarsstyrelsens normalplan AU 6 (24 timmar, varav 6 timmar tillämpningsövning).

Repetitionsutbildning av *högre befäl* har ägt rum i Stockholms cfo enligt kursplan, som godkänts av överståthållarämbetet (18 timmar).

Repetitionsutbildning av *tjänstegrenschefer* (17 timmar) har i Västerbottens län skett enligt en av länsstyrelsen fastställd kursplan. *Tjänstegrenschefer och inkvarteringsledare* har repetitionsutbildats (15 timmar) i Gävleborgs län enligt en av civilförsvarsstyrelsen godkänd kursplan. *Inkvarteringsledare* har repetitionsutbildats (18 timmar) i Kopparbergs län enligt en av länsstyrelsen fastställd kursplan.

(C) En kurs för *inkvarteringschefer* har anordnats på civilförsvarskolans avdelning i Österskär (35 timmar).

VIII. Undanförel- och förstöringstjänst

(C) En kurs för *tjänstegrenschefer i undanförel- och förstöringstjänst* har anordnats vid civilförsvarskolans avdelning i Österskär (34 timmar).

IX. Blocktjänst

(L) Under tiden 1/7 1953—31/12 1954 har, såvitt utredningen kunnat finna, utbildning i blocktjänst icke förekommit i Uppsala, Södermanlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Västmanlands, Västernorrlands och Jämtlands län.

I Stockholms cfo har följande utbildning anordnats i enlighet med av civilförsvarschefen utfärdade detaljanvisningar.

1) Kombinerad allmän- och tjänsteutbildning av *blocksamariter* (38½ timmar), av *blockbrandmän* (29 timmar) och av *personal å rapportställe* (telefonister, 31½ timmar),

2) Kombinerad allmän-, tjänste- och påbörjad befälsutbildning (hemskyddsledareutbildning) av *rapportområdeschefer* och *blockchefer* (25 timmar).

I landet i övrigt har *blockstyrkepersonal* fått enhetlig utbildning i Göteborgs och Bohus län (24 timmar), Älvsborgs län (40 timmar) och Norrbottens län (28 timmar). Kursplanerna har fastställts av vederbörande länsstyrelse. *Personal för räddningsgrupper* har utbildats i Göteborgs och Bohus län (25 timmar) och Kopparbergs län (21 timmar). *Blockbrandmän* har utbildats i Östergötlands län (24 timmar), Malmöhus län (25 timmar), Göteborgs och Bohus län (24 timmar), Skaraborgs län (18 timmar), Värmlands län (24 timmar) och Kopparbergs län (18 timmar). *Samariter i cykelbårlag (blocksamariter)* har utbildats i Malmöhus län (28 timmar), Hallands län (32 timmar), Göteborgs och Bohus län (24 timmar), Älvsborgs län (26 timmar), Skaraborgs län (28 timmar) och Värmlands län (25 timmar). I viss omfattning har tjänsteutbildningen av *blockbrandmän* och *samariter i cykelbårlag* förenats med allmän utbildning.

Kombinerad tjänste- och befälsutbildning av *blockchefer* enligt civilförsvarsstyrelsens normalplan AUÖ 11 har förekommit i Stockholms, Gotlands, Kristianstads, Malmöhus, Örebro, Kopparbergs, Gävleborgs och Västerbottens län. Befälsutbildning av *blockstyrkechefer* har anordnats i Stockholms cfo i enlighet med av civilförsvarschefen utfärdade detaljanvisningar (29½ timmar). Utbildningen har föregåtts av tjänsteutbildning för blockbrandmän.

Repetitionsutbildning av *blocksamariter* (15 timmar) har förekommit i Stockholms cfo. Kursplan utfärdad av civilförsvaretschefen. *Blockchefer* (*blockgruppschefer*) har repetitionsutbildats enligt civilförsvaretsstyrelsens normalplan AUÖ 1 i Östergötlands, Blekinge, Kristianstads, Göteborgs och Bohus, Värmlands och Örebro län. *Samariter i cykelbårlag* har repetitionsutbildats i Malmöhus, Örebro och Kopparbergs län (15 timmar). Repetitionsutbildning av enhetligt tjänsteutbildad *blockstyrkepersonal* har förekommit i Norrbottens län (15 timmar).

X. Hemsydd

(L) För utbildningen av *hemsyddsledare* har civilförsvaretsstyrelsen utfärdat en normalplan för *sammanslagen tjänste- och befälsutbildning (AUÖ 10, 1949)*, 25 timmar, samt *en normalplan för repetitionsutbildning (AUÖ 1)* högst 10 timmar.

Utbildningen av hemsyddsledare har under tiden 1/7 1953—31/12 1954 enligt länsstyrelsernas uppgifter haft den omfattning, som tabell 1 utvisar.

D. Övrig utbildning

Utöver i det föregående nämnd utbildning har på skilda håll anordnats kurser för *förrädspersonal* och *projektorskötare*. Till ledning vid utbildningen har civil-

Tabell. 1. Hemsyddsledarutbildning

Län	Utbildn. enl. AUÖ 10			Utbildn. enl. AUÖ 1		
	Ht 53	VT 54	HT 54	HT 53	VT 54	HT 54
A	—	¹ 615	² 1 218	4 507	—	—
B	—	201	231	—	136	39
C	—	—	—	—	—	—
D	142	260	410	—	—	—
E	650	340	153	—	—	42
F	346	442	304	—	—	—
G	141	—	123	—	—	—
H	—	30	—	—	—	—
I	79	—	—	—	—	—
K	58	36	21	—	—	—
L	24	—	96	1 020	—	—
M	132	604	236	—	—	442
N	78	131	33	—	304	64
O	³ 2 027	⁴ 3 055	2 608	1 445	65	898
P	264	681	42	—	—	161
R	—	126	145	—	—	—
S	125	80	55	—	342	139
T	246	229	165	—	—	—
U	—	—	⁵ 109	—	—	—
W	47	338	93	—	—	—
X	—	⁶ 258	⁶ 165	—	—	—
Y	—	—	—	—	—	—
Z	—	22	—	—	—	—
AC	—	—	38	120	18	—
BD	—	223	218	23	61	—

¹ Allmän-, tjänste- och påbörjad befälsutbildning 595, tjänste- och påbörjad befälsutbildning 20.

² Allmän, tjänste- och påbörjad befälsutbildning.

³ Därav kompl. utbildning 18 timmar för 974.

⁴ 7 timmar utbildning 1952 för 203.

⁵ Utbildning enligt AUÖ 10 och 11, (11 timmar).

⁶ 10 timmars utbildning kvarstår för 163 resp. 117.

försvarsstyrelsen utfärdat en provisorisk normalplan för tjänste- och befälsutbildning i underhållstjänst (för civilområdes- och distriktsförvaltare) (UÖ 89/1954, 38 timmar) samt en normalplan för utbildning av projektorskötare (för handhavandet av civilförsvarets stillbilds- och smalfilmsprojektorer) 20/10 1953, 16 timmar).

Kurser för förrådspersonal (uppbördsmän, förrådsförvaltare m. fl.) har anordnats i Stockholms län (22, 38 timmar), Östergötlands län (38 timmar), Jönköpings län (32 timmar), Kronobergs län (38 timmar), Kristianstads län (38 timmar), Göteborgs och Bohus län (15 timmar), Värmlands län (36 timmar), Västmanlands län (38 timmar), Kopparbergs län (38 timmar), Gävleborgs län (38 timmar), Västernorrlands län (38 timmar), Jämtlands län (40 timmar) och Norrbottens län (38 timmar).

Kurser för filmmaskinister eller projektorskötare har anordnats i Stockholms län (22 timmar), Uppsala län (16 timmar), Blekinge län (16 timmar), Hallands län (16 timmar), Göteborgs och Bohus län (15 timmar), Värmlands län (16 timmar), Västmanlands län (7 timmar) och Kopparbergs län (11 timmar).

Sedan civilförsvartsstyrelsen den 22 mars 1954 utarbetat ett förslag till normalplan för tjänsteutbildning av *bilförare* i civilförsvaret, har en försökskurs, avseende dylik utbildning bl. a. anordnats i Stockholms cfo.

Utbildning av *byråföreståndare och administrativ personal* har på sina håll anordnats. Byråföreståndare m. fl. har således utbildats i Stockholms län, (21, 24 timmar), Kalmar län (10 timmar), Hallands län (29 timmar), Värmlands län (7, 12 timmar), Kopparbergs län (24 timmar) och i Norrbottens län (44 timmar).

En *kurs för civilförvarstekniker* (Ö 78, 21 timmar) och *två kurser för skademinkörer* (Ö 90 och 91, 33 timmar) har anordnats på statens civilförvarsskolas avdelning i österskär.

3. Tiden 1/1 1955—30/6 1957

A. Våren 1955

Den 29 oktober 1954 hemställde utredningen, att Kungl. Maj:t måtte förordna, att den allmänna utbildningen av civilförsvarspersonal skulle upphöra.

Med anledning av denna hemställan meddelade civilförsvartsstyrelsen den 5 november 1954 i skrivelse till överståthållarämbetet och länsstyrelserna, att den allmänna utbildningen under tiden 1/1—30/6 1955 tills vidare skulle inställas. Utbildningsverksamheten skulle i stället under nämnda tid koncentreras på

tjänsteutbildning av personal, som tidigare genomgått allmän utbildning, befälsutbildning samt repetitionsutbildning av befäl och manskap.

Allmänna riktlinjer för bedrivande av repetitionsutbildning tillställdes överståthållarämbetet och länsstyrelserna den 20 december 1954.

Repetitionsutbildningens syfte angavs vara

»att göra personalen förtrogen med inträffade förändringar i civilförsvarets, främst i vederbörlig tjänstegren, uppgifter och organisation samt med utvecklingen beträffande materielen och i taktiskt avseende inom vederbörande verksamhetsområde,

att vidmakthålla manskapets förmåga att handha förefintlig materiel och att i övrigt underhålla vunna kunskaper och färdigheter samt

att befästa och förkovra befälets förmåga att utöva befäl och rätt utnyttja underställda enheter även i samverkan med andra enheter».

Enligt civilförsvartsstyrelsen fordrade syftet med repetitionsutbildningen, att personalen under denna övar sig att arbeta under så verklighetsbetonade förhål-

landen som möjligt, i organiserade enheter och om möjligt under avsett befäl. Repetitionsutbildningen inriktades därför på övning i uppträdande i tilldelad befattning på den verksamhetsplats och i den enhet, där vederbörande ingår i krig.

I riktlinjerna framhölls i övrigt bl. a., att repetitionsutbildningen skulle bedrivas samtidigt för befäl och manskap för att möjliggöra en sammanslagning av utbildningen under gemensamma övningsmoment. Utbildningen skulle — utom i vad den avsåg specialister — genom byten av befattningar inom enheten göras så allsidig, att personalen i möjligaste mån kunde ersätta varandra. Utbildningen skulle vidare i princip ske lokalt för att ge tillfälle till övning på den verksamhetsplats, där deltagarna skall tjänstgöra i krig. Repetitionsutbildning av sådant högre befäl, som icke tjänstgör i enhet, kunde dock ske regionalt. Likaledes kunde, då utbildning bedömes ej böra ske lokalt, t. ex. på grund av för få deltagare, länsstyrelse för särskilt fall medge regional utbildning, om dylik syntes vara ekonomiskt försvarbar och kravet på utbildning i enheter därmed icke efterattes.

Repetitionsutbildningen uppdelades i två avsnitt, nämligen i 1) enskild utbildning och 2) utbildning i enheter.

För menig personal avsåg enskild utbildning främst repetition och kontroll av sådana under tidigare utbildning förvärvade kunskaper och färdigheter, som den enskilde måste behärska för att fylla sin uppgift. För befäl avsåg enskild utbildning huvudsakligen övning i befälsföring samt i att bedöma situationer, planlägga åtgärder samt leda underställda enheter.

Utbildningen i enheter fördelades på grundläggande utbildning och tillämpad utbildning. Den förra avsåg repetition av enhetens uppträdande i korta moment, typiska för verksamheten, med särskild uppmärksamhet ägnad åt samarbetet inom enheten. Den senare omfattade tillämpningsövningar med typexempel på enhetens uppträdande under olika förhållanden, även under samverkan med andra enheter. Särskild uppmärksamhet skulle ägnas åt befällets planläggande och ledande förmåga såväl beträffande underställd enhet som med avseende på effektiv samverkan.

Tills vidare och till dess ytterligare erfarenheter vunnits om repetitionsutbildningens omfattning och om länsstyrelsernas möjligheter att medhinna densamma, skulle repetitionsutbildning meddelas den, som erhållit »första utbildning», vart tredje år.

I anslutning till riktlinjerna utfärdade civilförsvarsstyrelsen ett antal nya provisoriska normalplaner för bl. a. 15 timmars repetitionsutbildning i allmänna civilförsvaret. Dessa ersattes från och med den 1 september 1955 med ett antal fastställda normalplaner för repetitionsutbildning bl. a. i det allmänna civilförsvaret.¹ Dessa normalplaner, som också avsågo 15 timmars utbildning, byggde vidare på de huvudprinciper, som angivits i nyssnämnda riktlinjer.

Den 22 december 1954 meddelade civilförsvarsstyrelsen, att utbildning av taktisk ledningspersonal under våren 1955 skulle begränsas till försöksutbildning, anordnad av civilförsvarsstyrelsen och vissa länsstyrelser.

I skrivelse den 14 februari 1955 till överståthållarämbetet och länsstyrelserna återkom civilförsvarsstyrelsen till utbildningsverksamhetens inriktning, denna gång med hänsyn till eventuella förändringar av civilförsvarets organisation. Oklarheten under tiden för utredningsarbetet i fråga om den framtida civilför-

¹ UÖ S 37 för befäl och manskap i ordnings- och bevakningstjänst

S 29 för manskap i brandtjänst (dock ej motorsprutskötare).

S 30 för befäl i brandtjänst (avdelningschefer och gruppchefer).

S 41 för samariter och gruppchefer på rörliga förbandsgrupper och transportenheter.

S 34 för manskap och befäl i socialtjänstgrupper.

svarsorganisationen föranledde styrelsen att föreskriva, att tillgängliga resurser i första hand skulle insättas för utbildning av personal, som med största sannolikhet kunde förväntas förbli i organisationen eller anknytas till densamma. I avslutning härtill utfärdade styrelsen vissa utbildningsdirektiv att gälla tills vidare för första utbildning. Dessa innebar

att utbildningen av befäl i huvudcentral, basområdes- och gruppstationschefer och skadeområdesbefälhavare tills vidare skulle anstå,

att utbildningen i observations- och förbindelsetjänst begränsades till torn-, lufor-, krypto- och radiopersonal och trådtelefonister i huvudcentral med linjetagareanläggning,

att utbildningen i ordnings- och bevakningstjänst bibehölls i den omfattning gällande planer angav utom i fråga om ordningspolispersonal i kommuner med mindre än 10 polismän i konstapelsgraden, i vilka kommuner utbildningen skulle begränsas till hälften av personalbehovet, räknat efter 1953 års organisationsplaner,

att utbildningen i brandtjänst tills vidare icke skulle avse skogsbrandpersonal av någon kategori,

att utbildningen i gasskyddstjänst tills vidare skulle upphöra,

att utbildningen i sjukvårdstjänst skulle bedrivas utan annan inskränkning än den, som betingades av leveransförsening av viss sjukvårdsmateriel,

att utbildningen i teknisk tjänst skulle begränsas till personal i räddningssektionen,

att utbildning i utrymnings- och socialtjänst tills vidare endast skulle ske i utrymningsorter och avse sektionschefer och befäl för utspisningsgrupper, $\frac{3}{4}$ av socialtjänstgruppernas personal och $\frac{1}{3}$ av övrig personal samt

att utbildningen i blocktjänst och hemskydd tills vidare skulle inställas.

Tiden 1/1 1955—30/6 1957

Skrivelserna av den 22 december 1954 och 14 februari 1955 upphävdes av civilförsvarsstyrelsen, sedan Kungl. Maj:t den 6 maj 1955 utfärdat föreskrifter rörande den allmänna utbildningens upphörande.

I stället utfärdade civilförsvarsstyrelsen den 26 maj 1955 följande riktlinjer för utbildningens bedrivande i allmänna civilförsvaret under utbildningsperioden 1955/56.

»Normalplaner för första utbildning»

Upphörandet av den »allmänna utbildningen» som en inom ramen för första utbildningen särskild sammanhållen utbildning innebär ett slopande av väsentliga delar av den för utbildning i självskydd avsedda tiden. Vissa ämnen måste dock enligt civilförsvarsstyrelsens uppfattning inarbetas i normalplanerna för första utbildningen. För detta ändamål har civilförsvarsstyrelsen hemställt att få tillkalla sakkunniga, såväl pedagoger som fackmän, och är det styrelsens förhoppning att normalplaner för förstautbildning i åtminstone de mest aktuella tjänstegrenarna skall föreligga färdiga i mitten av juli. Som framgår av Kungl. Maj:ts ovannämnda skrivelse skall tiden för första utbildningen överensstämma med den tid som enligt nuvarande normalplaner gäller i fråga om »tjänsteutbildning». Endast efter Kungl. Maj:ts medgivande kan tiden utökas. I vad mån civilförsvarsstyrelsen finner anledning hemställa om sådan förlängd utbildningstid blir beroende av resultatet av ovan nämnd överarbetning.

I den mån normalplaner saknas för på grund av pågående omorganisation av civilförsvaret m. m. nytillkomna personalkategorier komma sådana planer att utarbetas jämsides med ovan nämnd omarbetning.

Planerna komma att utsändas alltefter som de färdigställas.

Särskilda föreskrifter.

1. *Ledningen*. Taktiska anvisningar komma att färdigställas under sommaren, likaså anvisningar för tjänsten i hc o. d. På grund härav skall utbildningen av taktisk ledningspersonal samt specialbefäl i hc återupptagas eller påbörjas fr. o. m. i höst.

Civiltjänststyrelsens skrivelse den 22/12 1954, nr III: 913, upphäves.

2. *I observations- och förbindelsetjänsten* utbildas endast torn-, lufor- och radiopersonalen samt trådtelefonister för hc.

3. *I ordnings- och bevakningstjänsten samt sjukvårdstjänsten* utbildas all personal.

4. *I brandtjänsten* utbildas all personal utom skogsbrandpersonal.

5. *I gasskyddstjänsten* skall ingen utbildning äga rum.

6. *I teknisk tjänst* utbildas tjänstegrens- och sektionschefer samt personalen i räddningssektionen.

7. *I utrymnings- och socialtjänsten* utbildas tjänstegrens- och sektionschefer. I cfo där utrymning och sotj II planlägges utbildas därjämte befäl för utspisningsgrupper, all personal i socialtjänstgrupper samt $\frac{1}{3}$ av all övrig personal. I cfo där sotj I planlägges utbildas jämväl inkvarteringsledare.

8. *I undanförel- och förstöringstjänsten* utbildas tjänstegrenschefer.

9. *I blocktjänsten* utbildas all personal utom i de cfo (orter), som angives i civiltjänststyrelsens skrivelse den 24 maj 1955, dnr 3613, Ba: 402, angående fortsatta åtgärder för organiserande av vsk.

10. *Hemskyddsledare* utbildas i samma omfattning som ovan sagts angående blocktjänsten.

----->

Dessa riktlinjer för bedrivande av första utbildning under utbildningsperioden 1955/56 kompletterades i en senare skrivelse den 10 juni 1955. Denna skrivelse innehöll bl. a. följande.

»Utöver i nämnda skrivelse angivna utbildningskategorier må första utbildning planläggas jämväl för sådana kategorier, som tidigare bibringats utbildning inom civiltjänststyrelsen utan att direkt vara knutna till någon tjänstegren, såsom förrådspersonal, filmmaskinister, bilförare m. fl. samt 18-åriga kvinnor. Därutöver må utbildning icke äga rum utan civiltjänststyrelsens medgivande. Beträffande eventuellt nya personalkategorier såsom sambandschefer, basområdeschefer m. fl. komma utbildningsföreskrifter att utfärdas i samband med anvisningar för vederbörandes verksamhet.

Vad angår repetitionsutbildningen må dylik bedrivas enligt gällande bestämmelser (jfr civiltjänststyrelsens skrivelse den 20/12 1954 — III: 906) för all personal, alltså även inom sådana tjänstegrenar eller motsvarande, där första utbildning tills vidare är tillräcklig för att möjliggöra uppträdande i enheter.

Som i skrivelsen den 26 maj nämnts pågår överarbetning av normalplanerna för de utbildningskategorier, som enligt ovan må utbildas under följande utbildningsperiod. I avvaktan på dessa planers färdigställande må ingen utbildning äga rum innan vederbörlig utbildningsplan i varje särskilt fall underställts civiltjänststyrelsen.

I samband härmed får civiltjänststyrelsen fästa länsstyrelsens uppmärksamhet på styrelsens skrivelse den 22/12 1954, nr III: 909, angående insändande av uppgifter om regional utbildning samt insändande av kurshandlingar. Av särskild vikt är, att kursplan insändes i så god tid att kontroll kan ske och beslut med anledning av eventuella ändringsförslag hinner fattas innan deltagare kallas och andra förberedelser för kursen vidtagas.

Vad slutligen länsstyrelsens planläggning av utbildningen under hösten 1955 och våren 1956 beträffar vill civiltjänststyrelsen erinra om Kungl. Maj:ts beslut angående förstautbildningens längd. Denna får endast med Kungl. Maj:ts medgivande överskrida de tider som hittills gällt för tjänstutbildning, resp. befälsutbildning. Vidare vill civiltjänststyrelsen framhålla att styrelsen av praktiska skäl strävar efter att såvitt möjligt göra normalplanerna allmängiltiga, d. v. s. oberoende av lokala förhållanden. Ur utbildningssynpunkt är det en fördel att kunna samla större, likvärdiga kurser och att kunna följa centralt utgjorda detaljplaner. Ekonomiskt sett är det viktigt att personalen efter t. ex. ombyte av vistelseort kan utnyttjas i samma slags tjänst med så liten omskolning som möjligt. Dessutom är det av betydelse att personalen utbildas på sådant sätt, att den

kan utnyttjas vid fjärrhjälp till andra orter och att utbildningen i den mån så är möjligt även tar sikte härpå. Vad här framhållits utesluter naturligtvis icke att utbildningsplanerna i viss mån kunna anpassas till förhållanden i utbildningsorten genom att enstaka ämnen kunna ökas eller minskas, men för att nå utbildningsmålet få icke utan särskilt medgivande ämnen uteslutas eller planen mera avsevärt minskas. En utökning av planernas totaltider får, som ovan nämnts, i nuläget icke ske, och icke heller bör en minskning äga rum med mer än ca 10 %.»

Frågan om en angelägenhetsgradering av utbildningsuppgifterna blev aktuell, sedan civilförsvartsstyrelsen tagit del av regleringsbrevet för budgetåret 1955/56. Civilförsvartsstyrelsen skrev bl. a. härom *den 21 juni 1955*.

»Med hänsyn till den begränsade medelstilledningen måste utbildningsuppgifterna angelägenhetsgraderas.

Fremsta målet skall vara att tillräcklig personal utbildas för det minimibehov av enheter (motsvarande), som länsstyrelsen bedömer ofrånkomligt för lösande av förstahandsuppgifter, så att dessa enheter bli fullt funktionsdugliga. Till denna kategori hänförs även personal inom ledningen och annan personal som, ehuru icke organiserad i enheter, är nödvändig för verksamhetens bedrivande.

I andra hand skall utbildning ske av det befäl, som icke ingår i de enheter, som avses i föregående stycke. Avsikten härmed är att befälet under ett kritiskt skede själv även skall kunna medverka vid organiserandet av enheterna och kunna instruera tilldelat manskap, även om detta tidigare icke är utbildat eller ej erhållit erforderlig repetitionsutbildning.

Först sedan kostnadsberäkningar givit vid handen att ovan angivna båda utbildningsbehov kunna tillgodoses, må utbildning planeras för ytterligare personal

Under nuvarande förhållanden är det viktigt att utbildningen genomföres så rationellt och kostnadsbesparande som möjligt. De mest kostnadskrävande kurserna äro otvivelaktigt de regionala, där ersättning utgår för förlorad arbetsförtjänst, traktamenten och resor. Innan dylika kurser beslutas måste kostnadsberäkningar uppgöras och avvägning ske, huruvida det icke går att ordna kursen lokalt. Det kan under vissa omständigheter bli billigare om instruktörer resa ut till respektive orter än att eleverna sammandragas regionalt. Även måste övervägas, om icke vissa kurser kunna och böra delas upp på en regional och en lokal del. Man får nämligen icke bortse från betydelsen av, att all personal erhåller tillräcklig kännedom även om den lokala organisationen och ortens speciella förhållanden. Tills vidare må regional utbildning anordnas endast där förstahandsbehov enligt vad ovan i denna skrivelse anförts föreligger och där det av utförda beräkningar klart framgår att dylik utbildning är ekonomiskt fördelaktigare än lokal eller eljest med hänsyn till ändamålsenlighet är nödvändig. Ej heller må regional utbildning utan civilförsvartsstyrelsens medgivande bedrivas för manskap med undantag för bevakningspolis.»

I skrivelse *den 5 september 1955* meddelade civilförsvartsstyrelsen, att den funnit erforderligt, att viss begränsning av utbildningens omfattning tills vidare genomföres, i avsikt att ytterligare höja utbildningens kvalitet.

»Denna begränsning skall så utformas att funktionsduglighet hos personalorganisationen uppnås eller bibehålles. I överensstämmelse härmed föreskriver styrelsen — med upphävande av tidigare meddelade bestämmelser i ämnet — att utbildningen under perioden 1955/56 skall äga rum efter följande riktlinjer. Utbildningen skall i första hand koncentreras på första utbildning av befäl samt fackutbildning av vissa manskapsgrupper med speciella arbetsuppgifter. Dessutom skall i vissa tjänstegrenar en man per grupp bibringas tjänsteutbildning, varigenom gruppen tillförsäkras en föregångsman, som vid behov kan tjänstgöra som gruppchefens ersättare. Repetitionsutbildning må, där länsstyrelsen så finner lämpligt och erforderligt, äga rum.»

I skrivelsen framhölls också, att repetitionsutbildning skulle bedrivas enligt de tidigare, den 20 december 1954, utfärdade riktlinjerna.

»Vid bedömandet av i vilken omfattning repetitionsutbildning skall anordnas har länsstyrelsen att beakta funktionsdugligheten inom tjänstegrenarna. I princip bör någon eller några enheter inom varje tjänstegren vara praktiskt användbara även i nuläget. Även om utbildningen sålunda tillmättes stor betydelse synes den

dock under nuvarande förhållanden icke böra hindra genomförandet av första utbildning enligt ovan. När repetitionsutbildning anordnas bör hänsyn tagas till att personalen utväljes från olika gruppstationer (motsvarande) så att möjligheten att upprätta vältränade enheter fördelas på olika uppehållsplatser.»

Inom block och hemskydd avsågs ingen utbildning. Utbildning av 18-åriga kvinnor skulle fortgå enligt gällande bestämmelser.

Till grund för utbildningen under utbildningsperioden skulle ligga av civilförsvarsstyrelsen efter den 1 september 1955 utfärdade eller anvisade *utbildningsplaner*. Härom anförde styrelsen följande.

»Enligt civilförsvarsstyrelsens uppfattning är viss utbildning, som tidigare meddelats under allmän utbildning, av den art och betydelse, att den alltfört bör enhetligt meddelas civilförsvarspersonalen. Denna enhetliga utbildning omfattar 8 timmar och upptages i samtliga normalplaner för tjänsteutbildning under punkterna I—IV. Därest någon del av utbildningen ingår i efterföljande fackutbildning upptages icke någon tid för ämnet i fråga. (Jfr ämnet IV Ö Eldsläckning i normalplanerna i ordnings- och brandtjänst.) Under punkt V upptages de ämnen som utgöra den egentliga tjänsteutbildningen.

Planerna för *fackutbildning* innehålla endast de ämnen, som äro nödvändiga att vederbörande behärskar för att kunna utföra en speciell arbetsuppgift, t. ex. som motorsprutskötare. Ämnen avseende orientering om civilförsvarets uppgifter och organisation, personligt skydd o. dyl. äro följaktligen slojade.»

Beträffande *tillämpningen av utbildningsplanerna* hänvisades i skrivelsen till av styrelsen utfärdade »Allmänna anvisningar för tillämpning av huvud- och detaljplaner för utbildning inom civilförsvaret (UÖ—S 13)», vilka skulle gälla under utbildningsåret 1955/56. Dessa allmänna anvisningar innehöll följande.

»Normal- och detaljplanerna äro uppgjorda med tanke på en *likformig* utbildning för hela landet. Civilförsvarspersonal i mindre orter skall sålunda normalt ges samma utbildning som övrig personal, dels på grund av behovet att kunna sända fjärrhjälp till anfallna orter, dels med hänsyn till önskvärdheten av att personal, som utbildats i viss tjänst, vid flyttning till annan ort icke skall behöva genomgå kompletteringsutbildning. Planerna må på grund av lokala förhållanden, såsom t. ex. tillgången på instruktörer, utbildningslokaler, övningsplatser eller utbildningsmateriel i viss mån ändras enligt länsstyrelsens bestämmande. För att utbildningsändamålet skall nås få dock icke utan särskilt medgivande ämnen uteslutas eller planerna mera avsevärt minskas. En ökning av planernas totaltider får icke ske och minskning bör icke äga rum med mer än ca 10 %.

Beträffande *ordningsföljden* mellan de olika i planerna upptagna ämnena bör följande iakttagas. Varje kurs börjar med den i planerna angivna orienteringen för tjänsteutbildningen följd av redogörelse för civilförsvarets uppgifter och verksamhet. Utbildningen i personligt skydd, första hjälpen och eldsläckning inlägges under kursen i lämpligt sammanhang med andra ämnen så att teori och praktik omväxla och lämpligt långa kurspass uppnås. Vad beträffar fackämnen ha dessa i regel upptagits i ur undervisningssynpunkt lämplig ordningsföljd. Lokala förhållanden kunna emellertid föranleda omkastningar. Önskemålen att kombinera vissa utbildningspass (t. ex. den praktiska delen från flera avsnitt) samt att vinna omväxling eller tillfälle till repetition kan stundom göra en annan ordning lämplig.

Kravet på elevernas förmåga att genomföra sina uppgifter bör stegras allt efter som utbildningen fortskrider. Sålunda bör *övningar i mörker och under försvårande förhållanden* avhållas, även om detta icke särskilt angives i planerna. Främst tillämpningsövningar böra avhållas under förhållanden, som så mycket som möjligt motsvarar vad som kan tänkas förekomma under verklighet.

Stationsvis utbildning kan för viss utbildning ofta vara den lämpligaste för att effektivt tillvarata utbildningstiden. Möjligheten att använda kunniga elever såsom stationschefer bör uppmärksammas.

Vid befälsutbildning skall utbildningen i *ledarskap* ges möjligast praktiska utformning. Utöver den tid som står till förfogande för behandling av ämnet ledarskap skall alla tillfällen till träning av ordergivning och befälsföring tillvaratagas under den praktiska utbildningen.

Lektion bedrivs antingen som *genomgång* eller *orientering*, varvid med genomgång förstås en relativt grundlig behandling av ämnet med aktivt deltagande även från elevernas sida. Under genomgången skall sålunda förekomma exemplifieringar, diskussioner m. m. Orientering avser endast att ge en kort översikt över ämnet under en, i förhållande till ämnets omfattning, mycket begränsad tid. Instruktören måste disponera ämnet med hänsyn härtill under iakttagande av, att hela ämnet skall beröras. Den tillmätta tiden blir sålunda avgörande för, hur långt i detaljer instruktören kan gå.

Vid sådan utbildning, som bedrivs centralt eller regionalt kunna *kunskaper om den lokala civilförvarsorganisationen* icke meddelas i tillräcklig omfattning. Personal, som utbildats på detta sätt, skall beredas tillfälle att i samband med lokal utbildning inhämta erforderliga kunskaper om den lokala organisationen.

Allt civilförvarsbefäl bör lära känna underställd personal, och bör därför, utöver egen utbildning, beredas tillfälle att frivilligt följa manskapsutbildningen vid egna enheter. Det är särskilt lämpligt att befälet medverkar vid genomförande av tillämpningsövningar och därvid föra befäl över sina enheter.

Av betydelse är att instruktören under kursens gång skaffar sig uppfattning om *elevernas lämplighet* för befälsuppgifter. Detta gäller såväl vid tjänsteutbildning (förslag på befälsämnen) som vid befälsutbildning (befordran, befrielse, omplacering). Instruktören skall under all utbildning ha sin uppmärksamhet på deltagare med sådan fallenhet och intresse för arbetet att de kunna lämna sig att vidareutbildas till instruktörer. Iakttagelse av ovannämnt slag meddelas omgående till överordnad civilförvarsmyndighet.

För att öka intresset för utbildningen bör *deltagarna* vid slutet av varje dags kurspass *orienteras* om vad som kommer att behandlas under nästa.»

Av bilaga (UÖ—S14) till skrivelsen framgår dels de utbildningskategorier inom allmänna civilförsvaret, vilka kan kallas att genomgå första utbildning, dels de personalkategorier, som må utbildas inom verkskydd. Inom allmänna civilförsvaret får även sådana kategorier, som tidigare bibringats utbildning inom civilförsvaret utan att vara direkt knutna till någon tjänstegren, såsom förrådspersonal, filmmaskinister, bilförare m. fl. kunna kallas till utbildning om länsstyrelsen så finner erforderligt. I de fall inom verkskydd antalet personer (utom verkskyddsledare) som skall genomgå utbildning vid ett företag icke rimligen kan fylla en utbildningskurs, kan verkskyddspersonalen eventuellt ansluta till motsvarande utbildningskurs inom allmänna civilförsvaret, i vilket fall företagsägare har att erlagga de kostnader som proportionellt belöper sig på antalet deltagande verkskyddspersonal. Utbildningen kan även anordnas vid för flera företag gemensamma kurser.

Den 25 juni 1956 bestämde civilförvarsstyrelsen, att de riktlinjer, som meddelats den 5 september 1955 beträffande den lokala och regionala utbildningens bedrivande under utbildningsperioden 1955/56, i huvudsak skulle gälla även under perioden 1956/57.

4. Riktlinjer för utbildningsåret 1957—1958

Angående utbildningsverksamheten under utbildningsåret 1957—1958 framhöll civilförvarsstyrelsen den 20 juni 1957 i skrivelse till länsstyrelserna m. fl., att styrelsen icke i föreliggande läge ansett sig böra föreskriva »några mera genomgripande förändringar av de riktlinjer, som gällt under innevarande och näst föregående utbildningsperiod». Giltigheten av anvisningarna den 25 juni 1956 och 5 september 1955 utsträcktes följaktligen t. o. m. budgetåret 1957—1958, dock med den begränsning, som kunde förorsakas av minskat anslag för utbildningsverksamheten inom länen.

Bilaga 2

Tabell I. Sammanställning utvisande utbildningsunderlaget och kursfrekvenserna under en treårsperiod vid civilförvarsskolan och dess fältavdelningar

Anm. Kol. 3 6 % årlig avgång för ledningspersonal och högre befäl, 10 % för gruppchefer och 16 % för instruktörer.

Kol. 5 För varje kategori överensstämmer kurstidens längd med den i bilagan till förslaget till ny utbildningskungörelse angivna, minskad med en dag motsvarande tiden för instruktion i personligt skydd och eventuellt dagantal för kryptoutbildning.

Utbildning enligt utkast till normalplan nr	Antal personer	Avgång (utbildningsunderlag)	Kursfrekvens	Hela antalet kursdagar
1	2	3	4	5
I:1	124	22	1	10
I:2	913	165	6	24
I:3	506	91	3	171
I:4	258	47	2	20
I:5	716	129	4	16
I:6	243	44	2	26
I:7	462	83	3	30
I:8	130	24	1	10
I:9	267	48	2	104
II:1	370	67	2	12
III:1	370	67	2	12
IV:1	306	55	2	12
V:1	358	65	2	12
VI:1	375	68	2	12
V:2	195	35	1	20
VII:2	1 683	303	10	260
II:2	4 320	1 296	43	430
III:2	4 531	1 359	45	450
IV:2	8 947	2 684	90	900
V:3	3 061	918	31	310
VI:2	1 466	440	15	150
<i>Instruktör</i>				
i bevakning.....	62	30	1	240
brand.....	55	27	1	240
räddning.....	73	35	1	240
sjukvård.....	50	24	1	240
Summa	30 084	8 126	273	3 951

Tabell II. Antalet gruppchefer i allmänna civilförsvaret och verksskyddet

Länsgrupper	Antalet gruppchefer i							Summa
	Bevakn.-grp	Brandgrp		Räddningsgrp		Samaritgrp	Ut-rymn.-grp	
		Acf.	Acf.	Vsk.	Acf.			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I F G H K L M.....	606	500	484	632	1 126	734	276	4 358
II W X Y Z AC BD.....	1 460	341	424	1 162	848	792	166	5 193
III N O P R S T.....	1 250	761	615	1 014	1 837	866	369	6 712
IV A B C D E I U.....	1 004	927	479	400	1 928	669	655	6 062
Summa	4 320	2 529	2 002	3 208	5 739	3 061	1 466	23 325
		4 531		8 947				

Tabell III. Preliminär fördelning i timmar på olika lärare av kursinnehållen i utkasten till normalplaner

Vid fördelningen har timantalet för instruktion i personligt skydd och för kryptoutbildning uteslutits.

Teckenförklaring: A = allmän civilförsvarskunskap o. taktisk ledning av civilförsvarsverksamhet

B = psykologi och pedagogik

O = bevakningstjänst, utrymningstjänst och gasskydd

B = brandtjänst och räddningstjänst

S = sjukvårdstjänst

L = lufor-, tele- och observationstjänst

Ö = övriga ämnen

Utkast till normalplan nr	Utbildningstid i timmar	A	P	O	B	S	L	Ö
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I:1.....	54	48	3					3
I:2.....	24							
I:3.....	268	125	6	69	32	16	12	6
I:4.....	54	30					24	
I:5.....	24						24	
I:6.....	24	24						
I:7.....	48	30	3					15
I:8.....	48	6						42
I:9.....	240	128	6	48	32	16		10
II:1.....	33	15	3	12				3
III:1.....	33	15	3		12			3
IV:1.....	33	15	3		12			3
V:1.....	33	15				15		3
VI:1.....	33	15	3	12				3
V:2.....	99	12	6			81		
VII:2.....	132	40		18	49	12	4	9
II:2.....	54			48	3			3
III:2.....	54			51				3
IV:2.....	54	3			42			9
V:3.....	54					30		24
VI:2.....	54			34	4	4		12
<i>Instruktör</i> ¹								
i bevakning..	404	15	216	164				9
brand.....	404	15	216		164			9
räddning...	404	15	216		164			9
sjukvård...	404	15	216			164		9

¹ Instrukörskurs omfattar utan linjeuppdelning 240 t. Då kursen under 132 t uppdelas på tre elevgrupper ökar timantalet för lärarnas undervisning till 404 t. Vid uppdelning i två elevgrupper blir för lärarna antalet undervisningstimmar lägre.

Tabell IV. Preliminär fördelning i timmar på olika lärare av undervisningsskyldigheten under en treårsperiod

Instruktörskurs har under 132 t uppdelats i tre elevgrupper. Övriga kurser förutsättes omfatta elevgrupper med 30 elever.

Teckenförklaring: Se tabell III.

Utkast till normalplan nr	Antal kurser	A	P	O	B	S	L	Ö
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I:1.....	1	48	3					3
I:2.....	6	144						
I:3.....	3	375	18	207	96	48	36	18
I:4.....	2	60					48	
I:5.....	4						96	
I:6.....	2	48						
I:7.....	3	90	9					45
I:8.....	1	6						42
I:9.....	2	156	12	96	64	32		20
II:1.....	2	30	6	24				6
III:1.....	2	30	6		24			6
IV:1.....	2	30	6		24			6
V:1.....	2	30				30		6
VI:1.....	2	30	6	24				6
V:2.....	1	6	6			87		
VII:2.....	10	400		180	490	120	40	90
II:2.....	43			2 064	129			129
III:2.....	45				2 295			135
IV:2.....	90	270			3 780			810
V:3.....	31					930		744
VI:2.....	18			612	72	72		216
<i>Instruktör</i>								
i bevakning	1	15	216	164				9
brand.....	1	15	216		164			9
räddning...	1	15	216		164			9
sjukvård...	1	15	216			164		9
Summa	276	1 828	936	3 371	7 302	1 483	220	2 318

1/7 1953—31/12 1954

Gasskyddstjänst			Sjukvårdstjänst			Utr. o. socialtjänst		
1953	1954		1953	1954		1953	1954	
HT	VT	HT	HT	VT	HT	HT	VT	HT
75—8	78—*)	78—16	78—33 74—23 77—22			78—**)		{78—19 78—15
				78—11				
		74—16	39—9 ¹ {73—9 77—9		{39—8 ¹ 75—18	39—9 ¹		
				78—12		74—15		76—12
70—8					51—9			
			92—18	94—18		92—9		
			79—19		79—18			

Anm. ¹ Pedagogiska delen. ² Fackutbildning. Siffrorna i kol. angiva antalet kurstimmar och antalet kursdeltagare, t. ex. 78—17. De tre med *) betecknade kurserna hade tillsammans 35 deltagare. Deltagarantalet i den med **) betecknade kursen har icke angivits av vederbörande länsstyrelse.

Tabell VI. Civilförvarsskolans på Gimo instruktörsutbildning under tiden 2/12 1953—16/6 1955

Län	Tjänstegrenar. Kursnummer																	Samtliga kurser Hela deltagarantalet						
	(77)	(78)	(61)	(83)	(81)	(72)	(64)	(63)	(64)	(66)	(82)	(82)	(78)	(73)	(60)	(59)	(75)		(67)					
	Ordn.- och bev.tjänst	Observations- och förbindelsetjänst	Summa deltagare	Brandtjänst				Summa deltagare	Teknisk tjänst		Summa deltagare	Gasskyddstjänst	Sjukvårdstjänst				Summa deltagare		Blocktjänst	Summa deltagare				
Antalet kursdeltagare																								
A.....			1	1		3		3	1	1	2	1			1		1		4					
B.....	5	1	1	2	1	4		10	1	1	2				1		4	1	1					
C.....								2	1	1	2						6	2	1					
D.....	2	2	2	2	3	2		9	2	3	3				1		2		18					
E.....	1	1	1	2	1	5		10	1	1	2	1			2		1	3	4					
F.....			1	1	1	2		6	2	2	2			1			6	1	1					
G.....			1	1	1	1		1							2		3		5					
H.....	1	1	1	2	4	4	3	13	1	1	1		1		1		1		21					
I.....					1	1		2									1		1					
K.....			2	2		1		2	1		1		1	1		1	4		9					
L.....	1	1	1	1	2	1	2	5	1	1	1		1				1	2	12					
M.....	1	1	1	2	1	1		3	5	1	4	5		2		1	3	6	6					
N.....	1				1	1		2	1	1	1	1	1		1	1	3	1	10					
O.....		1	3	4			1	1	2	1	1	2			3		1	1	14					
P.....	2	2	1	3		3	2	7		1	1	2	2		1		6	1	21					
R.....		2	2	2			2	2		1	1	1			1		2		5					
S.....		2	4	6	1	1	2	8	1	1	2				1		2	1	21					
T.....	1		6	6	3	1	1	6	3	3	3	2		1	1	1	4	1	23					
U.....	4	3		3	2	4		9	3	1	4	2		1	1	2	4	1	27					
W.....				2	2		2	6			6		1	1	1	1	5		11					
X.....	2		1	1	1		1	2	1	1	1			1	1	1	3		9					
Y.....	3		1	1	1	1	4	8	2	2	2	2	2	1	3	2	11	1	29					
Z.....	1			3	1			4	2		2				1		3	1	11					
AC.....									2		2				2		2		6					
BD.....				3				1	4		2				1		2		9					
Summa	24	17	25	42	24	27	24	23	28	126	23	19	42	7	16	6	20	26	26	94	16	25	41	376

Tabell VII. Civilförsvvarsskolans utbildning av högre instruktörer och avdelningslärare under tiden 2/12 1953—16/6 1955

Län	Högre instruktörskurs nr 76 74 62 58				Summa	Avdeln. lärare- kurs nr 65
	Antal deltagare					Antal deltagare
A.....	1		2	2	5	
B.....	1	1		1	3	
C.....	1				1	
D.....	1	2		1	4	
E.....	1	2	1	2	6	1
F.....	1	2	2	1	6	1
G.....	1	3			4	
H.....	1	2		1	4	
I.....	1		1		2	1
K.....		1		1	2	
L.....	1		1	1	3	
M.....	4	2	2	3	11	6
N.....	1	1	1	1	4	
O.....	2	2	4	2	10	1
P.....	1		1	1	3	
R.....	1	1		1	3	
S.....		1	5	1	7	4
T.....	1	1	2		4	
U.....	1	1		1	3	
W.....	1			1	2	1
X.....		1	1	1	3	1
Y.....		3	2	1	6	1
Z.....	2				2	
AC....	1			1	2	2
BD....	1	1		1	3	1
Summa	26	27	25	25	103	20

Tabell VIII. Schema över utbildningens innehåll vid instruktörskurserna på Gimo under tiden 2/121953—16/6 1955

	1															Anm.
	Kursnummer															
	59—60	61	63	64	66	68	72	73	77	78	81	82	83	88	15	
	Sjv	Ofb	Br	Br	Te	Te	Br	Sjv	Ordin	Sjv	Obf	Br	Sjv	Gsk	Br	
I. Fackutbildning																
1. Militärpolitisk orientering.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2. Moderna stridsmedel och deras verkningar.....	2	2	2	2	1	1	—	2	2	2	2	2	2	2	2	2
3. Allmän civilförsvartaktik.....	2	1	2	2	3	2	2	2	2	4	4	4	4	4	4	4
4. Tjänstegrensens taktik (Kurs 66 och 68 räddnings-tjänstens taktik).....	2	—	2	2	3	3	—	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Sjukvårdstjänstens uppgifter och organisation.....	1	2	4													
Ofb-tjänsten vid skadeområde m. m.....																
Rapporttjänst.....																
Tekniska tjänstens uppgifter och organisation.....					1	2						1	1	1	1	1
Tjänstegrensens aktuella problem.....																
Orientering om PM ang. civilförsvarsplanläggning																
II. Pedagogisk utbildning																
1. Ledarskap.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2. Befälsföring (ordergivning).....	1	1	1	1	2	2	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1
3. Undervisningslära.....	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
4. Lektioner:																
a) Synpunkter på lektioner, deras planläggning och genomförande.....	1	1	1	1½	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1	1
b) Planläggning av en lektion.....	1	1	1	2	2	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1
c) Filmen »I katedern» med kommentar.....	1	1	1	1			1	1	2	3	3	3	3	3	3	3
d) Lärarledda lektioner.....	1	1	1	1			1	1	5	5	5	5	5	5	5	5
e) Förberedande lektioner.....	18	18	20	18	10	8	16½	14	18	16	16	16	16	16	16	16
f) Eleveledda lektioner.....																
g) Diskussion om lektionsproblem.....																
5. Övningar																
a) Synpunkter på övningar, deras planläggning och genomförande.....	1	1	1	1½	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2
b) Filmen »visa, instruera, öva» med kommentar.....				1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
c) Planläggning av en grundläggande övning.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
d) Lärarledd grundläggande övning.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
e) Planläggning av en tillämpningsövning.....	1	1	1	1	3	3	1	1	1	2	3	3	3	3	3	3
f) Lärarledda tillämpningsövningar.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
g) Eleveledda övningar.....	18	18	20	18	20	16	16½	14	18	16	16	16	16	16	16	16

Tabell IX. Schema över utbildningens innehåll i de högre instruktörskurserna på Gimo under tiden 2/12 1953—16/6 1955

	G 58	G 62	G 74	G 76
I. Fackutbildning				
1. Aktuellt om civilförsvaret				
a) organisation, mtr m. m.	1	1	1	1
b) utbildning.	1	1	1	1
2. Orientering om acfs tjänstegrenar samt om särsk. cf.				
a) ordn + bev.	1	1	1	2
b) ofbtj (inkl. rapporttjänst)	2	2	2	4
c) brtj.	1	1	1	3
d) ttj + undanf. + först.tj.	1	1	1	2
e) gsktj.	1	1	1	3
f) sjvtj.	1	1	1	3
g) utr + sotj.	2	1	1	3
h) hsk, vsk + bl.	1	1	1	1
3. Civilförvarstaktik, teori (lektioner)				
a) taktiska styrkor, grupperingsplan.	1	1	1	} Se not
b) fjärrhjälp. Civilförsvarets underhållstj.	1	1	1	
c) skpl, skplbef, sko, skobef.	1	1	1	
4. Civilförvarstaktik (tillämpad). Förvarsspel avseende främst samv. mellan de olika tjgr.	4	4	4	5
5. Krigspsykologi och psykologisk krigföring.	1	2	2	2
6. Ekonomisk krigföring.	1	1	1	1
7. Orientering om nya stridsmedel.	1	—	—	
	22	21	21	37

Kurs 76, punkt 3:

3. Civilförvarstaktik

- a) grundläggande undervisning
A. Basområdesorganisation. Enheter, styrkor, grupperingsplan.	1 ½	} 6 t.
B. Fjärrhjälp. Cfs underhållstj.	1 ½	
C. HC:s organisation och verksamhet.	1 ½	
D. Skpl, skplbef, sko., skobef.	1 ½	

	G 58	G 62	G 74	G 76
II. Pedagogisk utbildning				
1. Försvarsspel				
a) försvarsspel, deras planläggning och genomförande.....	2	3 ¹	3 ¹	3 ¹
b) lärarledda försvarsspel.....	2	2	2	
2. Muntlig befälsövning				
a) muntliga befälsövningar, deras planläggning och genomförande.....	1	1½	1	1
b) lärarledd muntlig befälsföring.....	1½	3	2½	2½
3. Ledningsövningar				
a) ledningsövningar, deras planläggning och genomförande.....	1	1½	1½	1½
b) lärarledd ledningsövning.....	1½	1½	1½	1½
4. Utbildningsmateriel för försvarsspel, muntliga befälsövningar och ledningsövningar.....	—	1	1	1
5. Gruppstudier, diskussion och brevcirkel som studieform.....	1	1	1	2
6. Elevledda försvarsspel.....	16	18	18	18
7. Elevledda muntliga befälsövningar och ledningsövningar.....	12	10½	10½	10½
8. Befälsföring.....	—	—	1	1
9. Planläggning av utbildningskurs.....	—	—	—	2
10. Diskussion och reservtid.....	3	3	3	5
Summa	42	46	46	49
Totala antalet kurstimmar	64	67	67	86

¹ Därav planläggning av 1 försvarsspel 1 t.

Tabell X. Sammanfattning av instruktörsutbildningen på civilförvarsskolan i Gimo under tiden 1/7 1955—30/6 1957.

Tjänstegrenar	Instruktörs- utbildning			Kompletterande instruktörsutbildning			Högre instruktörsutbildning			
	Antal kurser	Antal del- tagare	Ge- nom- snitt- lig utbild- nings- tid	Antal kurser	Antal del- tagare	Ge- nom- snitt- lig utbild- nings- tid	Antal kurser	Antal del- tagare	Ge- nom- snitt- lig utbild- nings- tid	
a) Ordn. o. bevakn.tj.	1	19	16	2	32	10	}	5	119	20
b) Obs. o. förbindelsetj.	1	7	17	2	34	10				
c) Brandtjänst	4	45	17							
d) Tekn. tjänst	1	21	25 ¹							
e) Gasskyddstjänst										
f) Sjukvårdstjänst	3	26	17	3	81	7				
g) Utrymn. o. soc.tjänst.	2	23	18	1	23	10				
h) Hsk, vsk. block										
i) Pedagogisk kurs ²)				4	93	8				

¹ Fack och instruktörskurs.

² Dessutom har förekommit 1 preparandakurs med 36 deltagare (utbildningstid 13 dagar), samt 2 skådeområdesbefälhavarinstruktörskurser med inalles 43 deltagare (genomsnittlig utbildningstid 10 dagar).

Överlämnas från Inrikesdeparte-
mentet för kännedom.

Avskrift.

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Inrikes-
departementet.

1953 års utredning om civilförsvarsutbildning har
vid eftergranskning av sitt betänkande (SOU 1958:12) i
tabell I på sidan 165 uppmärksammat ett sifferfel, som
efter rättelse jämväl kräver justeringar av siffrorna
i texten på sidorna, 28, 29 och 31. I tabell II på sid
165 förekommer viss sifferomkastning. Erforderliga rättel-
ser i betänkandet har angivits i bifogade "Rättelser till
betänkandet om civilförsvarsutbildningen" (SOU 1958:12).

Utredningen hemställer vördsamt att Herr Statsrå-
det måtte föranstalta om att nyssnämnda rättelser delgi-
vas remissmyndigheterna.

Stockholm den 24 april 1958

Joh. Blidfors

I.N. Sandström

Bestyrkes å tjänstens vägnar:

S. Kemurè

Till S 965/58

Rättelser till betänkandet om civilförsvarsutbildningen
(SOU 1958:12)

- Sidan 165 I tabell I, kol.5 har antalet kursdagar för instruktörer angivits till 240. Rätt antal är 51. Summan av hela antalet kursdagar i kol 5 blir då 3195 i stället för 3951.
- I tabell II skall i kol 5 siffrorna 1162 och 400 byta plats och i kol 7 siffrorna 792 och 669. Talserien i kol 9 blir då 4358, 4308, 6712 och 6947; slutsumman 22325.
- Sidan 28, sista raden 3951 utbytes mot 3195
- 29, rad 9 2271 utbytes mot 1515
- rad 26 utgår
- rad 27 757 utbytes mot 505
- rad 40 190 utbytes mot 127
- rad 41 27 utbytes mot 18
- Sidan 31, rad 12 27 utbytes mot 18
- rad 32 27 utbytes mot 18. Texten i bisatsen ändras till omkring ett halvt läsår.
- rad 33 $7/10$ utbytes mot $1/2$
- rad 34 $3 \frac{2}{3}$ utbytes mot $2 \frac{5}{8}$
- rad 37 9 utbytes mot 8

Statens offentliga utredningar 1958

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Häradsrätts sammansättning i brottmål. [9]
Förslag till varumärkeslag. [10]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Utredning om vissa förhållanden vid konserverings-
forskningsinstitutet. [3]
Författningsutredningen. 1. Kandidatnominering vid
andrakammarval. [6]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Hälso- och sjukvård.

Gemensam nordisk hälsovårdsutbildning. [8]

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Småbrukarstödet. [7]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Vägplan för Sverige. Del 1. Riktlinjer och förslag
samt kartbilagor. [1] Del 2. Expertutredningar och
övriga textbilagor. [2]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Promemoria med förslag om fondförvaltning m. m.
i samband med en utbyggd pensionering. [4]
Permanent skördeskadestydd. [5]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

1955 års universitetsutredning. 3. Reserverna för
högre utbildning. Beräkningar och metoddiskus-
sion. [11]

Försvarsväsen.

Civilt försvarsutbildningen. [12]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.